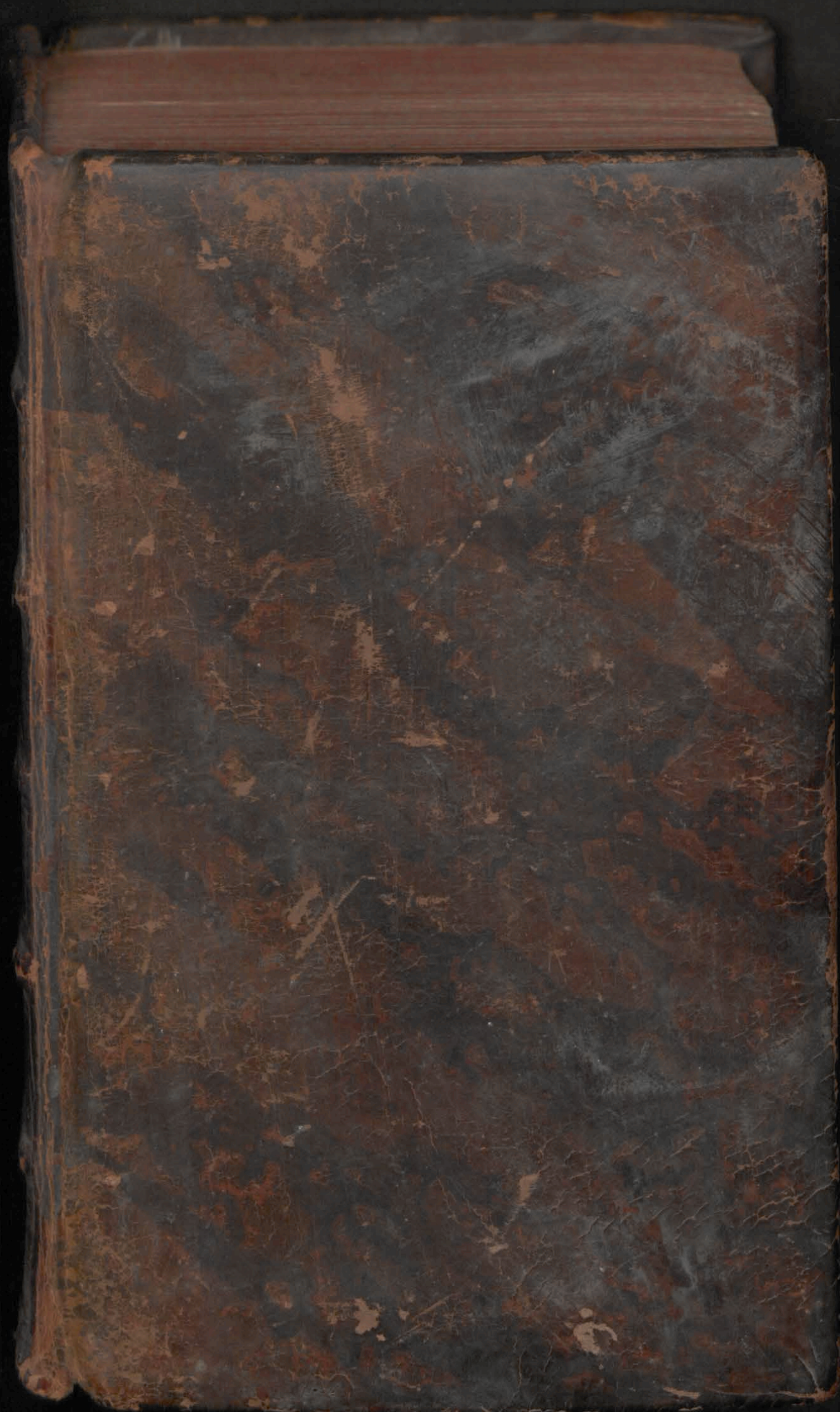
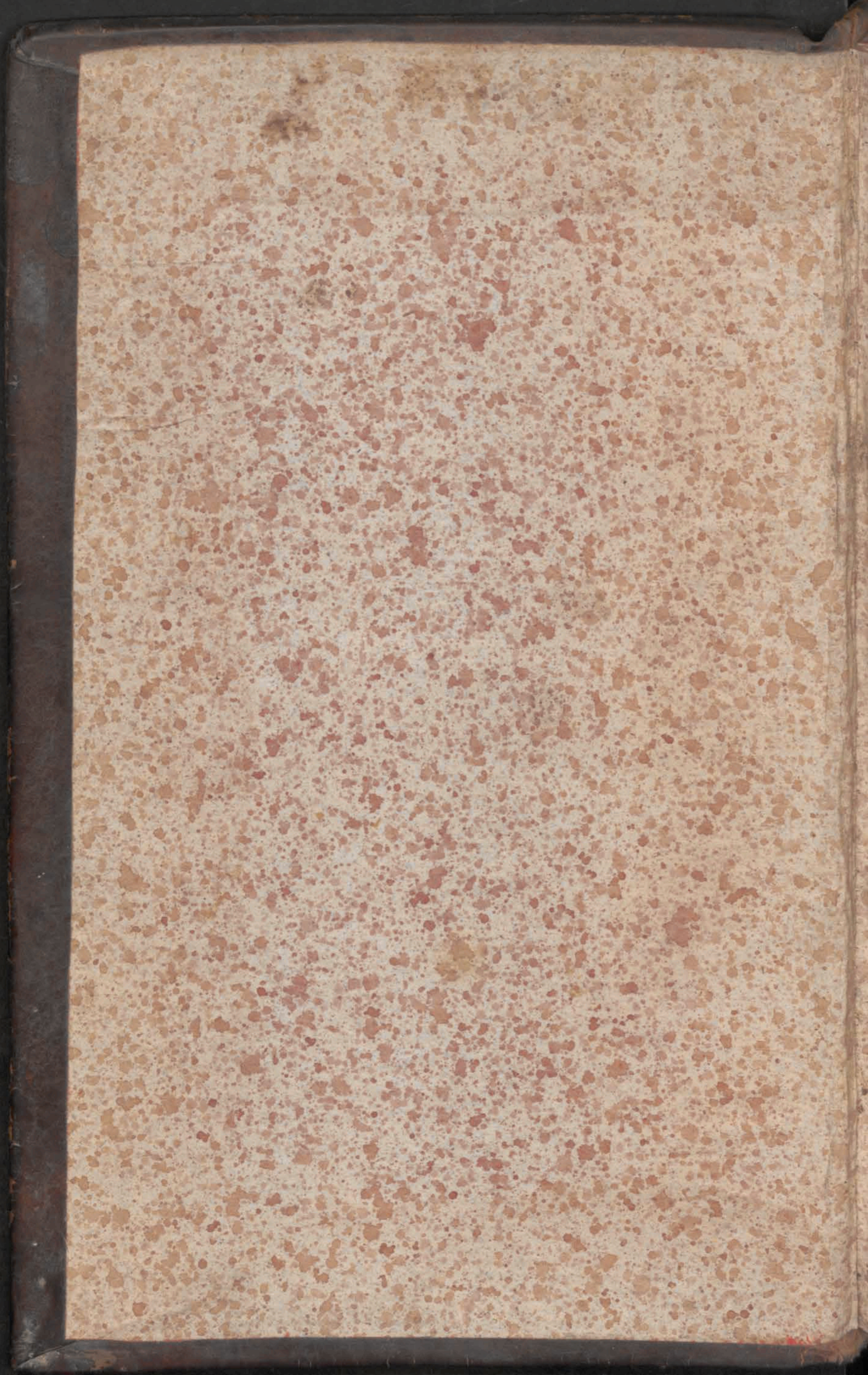

REV. P. F.
ANACLETI REIFFENSTUEL,
ORD. MIN. S. FRANCISCI REFORM.
PROVINCIÆ BAVARIÆ LECTORIS
JUBILATI &c.

THEOLOGIA MORALIS

EDITIO RECENTISSIMA
PRO LEGENTIUM COMODITATE IN OCTO
TOMULOS DISTRIBUTA,
AC
PLURIBUS ADDITIONIBUS, ET SUCCINCTA
PROPOSITIONUM DAMNATARUM
DECLARATIONE AUCTA
AB
A.R.P.F. MASSÆO KRESSLINGER,
EJUSDEM ORD. AC PROV. LECT. JUB.
ET TERTIÒ EX-PROVINCIALI.
ADJECTIS ALIIS NOVISSIMIS
ADDITIONIBUS
P. F. DALMATII KICKH,
DICTI ORD. ET PROV. LECTORIS
EMERITI &c.

TOMULUS I.

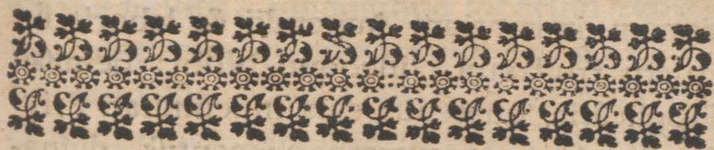
COMPLECTENS TRACTATUM I. ET II. DE-
ACTIBUS HUMANIS, CONSCIENTIA,
ET LEGIBUS.
Cum Privilegio Cæsareo & permissu Superiorum.

Pedeponti, vulgò Stadt am Hof, Sumptibus
JOANNIS GASTL, Bibliopolæ.
Anno MDCCLVI.

Laudetur JESUS Xs.

Permittit ad usum R. P. D.
Appollinaris E. C. M. C.
D. Hieronymus E. C. M. C.
Vic. Gnalis. mp.

Idem Concedo.
D: Clemens E. C. M. C.
Prior Vig. re

P.P. Eremitar. Camaldulensium Eremi Vigrensis.

Privilegium Cæſareum.

NOs FRANCISCUS Divinâ faven-te Clementiâ Electus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, & Hieroſolymarum Rex, Dux Lotharingiæ & Barri, Magnus Hetruriæ Dux, Princeps Carolopolis, Marchio Nomenei, Comes Falckenſteinei &c. &c. Agnoſcimus, & notum facimus tenore præſentium univerſis, quòd, cùm Nobis Sacríque Imperii fidelis dilectus Joan. Gaſti Bibliopola & Civis Monacenſis humillimè exponi curârit, quem in modum P. Anacl. Reiffenſtuel Theol. Moral. cum additionibus P. Maſſæi Kreſſlingeri prelo committere reſolverit, vereatur autem, nè æmulorum invidiâ hanc edi-

tionem imitantium impendii & laboris sui fructu frustretur; ideoque Nobis demissè supplicârit, quatenus ejus indemnitati Priv. Nost. Cæs. succurrere clementiss. dignaremur, Nos submissæ pariter ac æquæ ejus petitioni annuendum censuerimus; Ac proinde Authoritate Nost. Cæs. omnibus & singulis Bibliopolis, Bibliopegis, Typog. & aliis quibuscumque rem librariam seu negotiationem exercentibus, firmiter inhibemus, vetamus & interdicimus, nè quis supra nominatam P. Anacl. Reiffenst. Theol. Moral. cum additionibus P. Massæi Kressl. in folio & 8. nec sub hoc, nec sub alio Titulo per 10. annor. spatium, ab hodierno die computandum, intra S. R. I. fines recudere, vel aliis recudendam dare, aliorsúmve impressam apportare, vendere vel distrahere, citra præfati Impetrantis ejusdémque hæredum ac successorum voluntatem & assensum in scriptis obtentum ausit vel præsumat, si quis verò secùs faciendo Privil. hoc Nostrum seu Interdictùm violare, contemneréque præsumpserit, eum non solùm ejusmodi Exem-

Exemplaribus, ubicumque locorum repertis, perperam quippe recuſis ſeu aportatis (quæ dictus Joan. Gaſtl ſive propria authoritate ſive Magiſtratûs illius loci auxiliô ſibi vindicare poterit) de facto privandum, ſed & quinque marcarum auri puri pœna Ærario ſeu Fiſco Noſtr. Cæſ. & parti læſæ ex æquo pendendâ, omni ſpe veniæ ſublatâ, mulctandum decernimus, dummodo tenor hujus Noſt. Priv. in fronte libri impreſſus reperiatur, & conſueta 5. Exempl. Conſil. Noſt. Imperiali Aulico exhibeantur. Mandamus itaque omnibus & ſingulis Noſt. & S. R. I. ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſ. quàm ſæculari-bus, cujúsque ſtatûs, gradûs, Dignitatis, aut ordinis fuerint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu exiſtentes, vel ſuo, vel Superiorum ſuorum loco aut nomine jus juſtitiámque adminiſtrant, ne quempiam privil. hoc Noſtr. Cæſ. impunè violare, ſpernere, & transgredi patiantur, ſed ſi quos contumaces compererint, conſtituta à Nobis mulcta eos puniri, & quibuscumque modis idoneis coerceri curent,

quatenus & ipſi graviſſimam Noſtram indignationem, prædictámque pœnam evitare voluerint. Harum teſtimonio literarum manu Noſtra ſubſcriptarum & Sigilli Noſtri Cæſ. appreſſione munitarum, quæ dabantur Viennæ Die 16. Novembris annô milleſimô ſeptingenteſimô quinquageſimô, Regni Noſtri ſextô.

FRANCISCUS
mppr.

Vt. F. Comes Colloredo mppr.

Ad Mandatum Sac. Cæſar. Majeſtatis proprium.

Joh. Georg. Reizer mppr.

LICEN-

LICENTIA ET APPROBATIO ORDINIS.

Fr.Bernardinus à Terlitio Ordinis Minorum Regularis obſervantiæ, S. P. N. Franciſci Lector Jubilatus, & in hac Ciſmontana Familia tam Obſervantium, quàm Reformatorum, & Conceptioniſtarum Commiſſarius Generalis, Viſitator, Reformator Apoſtolicus,& Servus.

Cùm à duobus Theologis reviſum de Ordine noſtro, & approbatum fuerit quoddam opus, cui titulus eſt: *Additiones noviſſimæ &c.* à Reverendo P. Dalmatio Kickh, S. S. Theologiæ Lectore, ac noſtræ Reformatæ Provinciæ S. Antonii in Bavaria actuali Provinciali compoſitum, vigore præſentium facultatem eidem concedimus, quatenus ſervatis ſervandis, ipſum typis mandare poſſit. Datum Romæ ex Aracœli die 22. Februarii 1755.

Fr. BERNARDINUS,
Commiſſarius Generalis.

Concordat cum Originali de verbo ad verbum. Ita eſt.

Fr. VITALIS KUTTNER,
Provinciæ Archivarius juratus mppr.

De Mandato Reverendiſſimi in Chriſto Patris
Fr. ANGELUS SERAPH.ab ALAXIO,
Secretarius Generalis mppr.

FACULTAS MODERNI PATRIS PROVINCIALIS.

EGo infra ſcriptus virtute Privilegii Cæſareæ Majeſtatis ſuper impreſſione, & diſtractione Librorum fratribus Minoribus Regularis, & ſtrictioris obſervantiæ conceſſi, facultatem facio D. Joanni Gaſtl Bibliopolæ, ac Civi Monacenſi, & Pedepontano, ut ſuis ſumptibûs reimprimi faciat, ſuiſque emolumentîs diſtrahat Theologiam Moralem R. P. Reiffenſtuel Noſtræ Provinciæ Alumni, cum additionibus tum A. R. P. Maſſæi, tum aliis recentioribus in duplici forma per ipſum Privilegium Cæſareum deſcripta. Actum Monachii 23. Auguſti 1754.

F. DALMATIUS KICKH,
Ord. Min. S. P. Franciſci Reform. Provinciæ Bavariæ Miniſter Provincialis.

PRO-

PROLOQUIUM PRIMUM IPSIUS AUCTORIS,

Una cum Approbationibus Theologicis Operis.

QUâ par eſt, reverentiâ & humilitate tuis, Benevole Lector, non tam faventibus, quàm frequentibus oculis aſpiciendum, revidendúmque ſeſe offert iſtud Theologiæ Moralis, brevi, claráque methodo comprehenſæ Opuſculum. Ejus intentio, finíſque, eſt, & tuam, & Proximorum promovere ſalutem. Addat Divina Bonitas de-

 ſide-

ſideratum Votis ſucceſſum. Quoniam verò in Librorum delectu nihil gratius accidere ſolet, quàm ſi concurrat ſimul ſuccincta brevitas, ſcriptorum claritas, rerúmque, atque doctrinarum unverſitas, & ad omnem uſum expedita utilitas: hæc eadem præſens Opuſculum per ſingula exhibere ſtuduit, tibique facere, atque utinam! & ſatisfacere. Cæterum, ut intentum ſuum aſſequeretur feliciùs, ſelegit Auctores probatiſſimos, Sententias probabiliores, magíſque fundatas (non tamen ſilendo probabiles) Concluſionéſque, aut ſolidis rationibus, aut ipſis SS. Canonum Auctoritatibus (queis & Theologia Moralis, & recta vivendi ratio ſeſe Deo jubente, ſubmittere, atque obſequi tenetur)

fortiter ſtabilivit. Adduntur Decreta Summorum Pontificum noviſſima, &, ubi cavenda in docendo ſcandaloſitas, aut timenda in practicando temeritas, propoſitiones damnatæ propriis locis fideliter inſeruntur. Summaria præponuntur brevia, in quibus veluti Iliadem in nuce, totam materiarum ſeriem, ſcopúmque cònſpicere valeas. Ut autem minori cum labore ſingula reperire liceat, hinc Elenchus Tractatuum, illinc Index Materiarum Alphabeticus inſerviet locupletiſſimus. Numeroſitatem Objectionum adhibere diſſuaſit ipſamet Theologiæ Moralis Methodus paſſim recepta, brevitáſque in fronte promiſſa; nonnullæ tamen majoris claritatis gratiâ nonnunquam

quam apponuntur; alias ſi forſan alicubi deſideres, eas ſupplere poterunt vel rationes adductæ, vel SS. Canones, Legés que allegatæ. Tuum penes hæc, Lector Benevole, ſit judicium: nam omnia, quæcumque ſequuntur, meliori ſint ſubmiſſa judicio, atque imprimis humillimè ſubjecta Cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, utpote quæ, *diſponente Domino, cunctorum Fidelium Mater eſt, & Magiſtra, c.* Damnamus. De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

APPROBATIO ORDINARII.

THeologiam Moralem R. P. Anacleti Reiffenstuel, Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum, Provinciæ Bavariæ Ex-Diffinitoris, Lectoris Jubilati, & SS. Canonum Actualis, sedulò pervolvi, nihílque in ea Orthodoxæ Fidei aut bonis moribus vel à longè contrarium inveni, quinimo Opus omnibus numeris absolutum, in quo omnia tum clarè proposita, tum solidè resoluta, & adeò cautè enodata sunt, ut per hoc expectationi de tanto viro universim conceptæ plenè fuerit satisfactum. Quare ob communem omnium utilitatem lucem publicam jure meritissimo sibi vindicat. Ita sentio. Actum Frisingæ, die 2. Januarii Anno 1692.

VITUS ADAMUS L. B. à Pellkhofen, de Hochenbuechbach in Mosach, *Ecclesiæ Cath. Frising. Can. Capit. & Vicarius in Spirit. General. nec non Præposit. ad S. Petrum in Monte Madron, Librorum Censor.*

LICEN-

LICENTIA ET APPROBATIO ORDINIS.

FRater Carolus Franciſcus de Vareſio, Ordinis Minorum Strict. Obſervantiæ S. P. N. Franciſci Lector Emeritus, Supremæ & Univerſalis Inquiſitionis Qualificator, ac Ciſmontanæ Familiæ Obſervantium, & Reformatorum Commiſſarius Generalis & Servus. Dilecto nobis in Chriſto P. Fr. Anacleto Reiffenſtuel, Lectori Jubilato, SS. Canonum Actuali, ac Ex-Diffinitori noſtræ Reformatæ Provinciæ *B*avariæ Salutem.

Cùm juxta Apoſtolicas, noſtríque Ordinis Conſtitutiones reviſum, & approbatum fuerit Volumen quoddam à te nuper editum, cujus Titulus eſt: *Theologia Moralis*. Tenore præſentium ad ſalutaris obedientiæ meritum facultatem tibi impertimur, quatenus ſervatis ſervandis illud Typis mandare valeas. Datum Romæ die 16. Maji 1691.

Fr. CAROLUS FRANCISCUS de Vareſio, *Commiſſarius Generalis.*

FA-

FACULTAS ADM. REV. P. MINISTRI PROVINCIALIS.

CUm Theologia Canonico - Moralis à Rev. Patre Anacleto Reiffenſtuel, Ord. S. Franciſci Reformatorum, Almæ noſtræ Provinciæ Bavariæ Ex-Diffinitore, Lectore Jubilato, & SS. Canonum Actuali compoſita, à duobus Theologis reviſa, & approbata, plurimúmque recommendata, & omnia, quæ in editione Librorum de jure ſunt ſervanda ſint obſervata. Tenore præſentium Facultatem impertior, ut hoc laudatiſſimum Opus Theologicum pro utilitate publica Typis mandari poſſit. Actum Monachii 11. Febr. Anno 1692.

Fr. BENNO MAYR,
Lector Jubilatus, & Almæ Provinc. Bavar. Miniſter Provincialis.

CEN-

CENSURA THEOLOGICA.

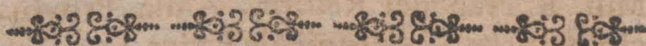
SUum *Moralis Theologiæ* Opus R. P. Anacletus Reiffenſtuel, Noſtræ Provinciæ Ex-Diffinitor, Lector Jubilatus, & Sacrorum Canonum Actualis Ordinarius, ita Catholicæ Fidei ac bonis moribus conformavit, ita ſolidis ac fundamentalibus doctrinis ſtabilivit, ita notabilibus atque utilibus diſtinctionibus illuſtravit, ita præclaris quæſtionibus, cathegoricis concluſionibus, ac prolixis compendiis integravit, ut Numero & Muneri eximii Theologi ac Canoniſtæ ſimul ſatisfeciſſe videatur. Ita cenſeo, ex Mandato Superiorum, Friſingæ, die 3. Febr. Anno 1692.

Fr. FORTUNATUS HUEBER,
Totius Ord. S. Franciſci, & Provinciæ Bavariæ Pater, Lector & Concionator Generalis, p. t. Guardianus Loci.

THeologiam *Moralem* Univerſam, *brevi, ſimulque clarâ Methodo comprehenſam, atque juxta SS. Canones, & noviſſima Decreta Summorum Pontificum, diverſas Propoſitiones damnantium, ac probatiſſimos Auctores, ſuccinctè reſolventem omnes Materias Morales*, à Rever. P. Anacleto Reiffenſtuel, Ord. Min. S. Franciſci Reform. Almæ Provinciæ Bavariæ S. Antonii de Padua Ex - Diffinitore, Lectore Jubilato, & SS. Canonum Actuali, induſtrioſè, ſolidéque congeſtam & elaboratam, ex Mandato Superiorum ſolerter revidi, revidendóque deprehendi, id omne, quod ab Auctore promittitur in Titulo, exactè ſervari in progreſſu, videlicet doctrinæ brevitatem, claritatem, cum SS. Canonum allegatione, & circumſpecta ad noviſſima Decreta Pontificum attentione. Quare, cùm hæc *Theologia Moralis* non tantùm nihil Orthodoxæ Fidei aut bonis moribus contrarium, ſed plurima Reipublicæ litterariæ proficua, Curatoribusque animarum neceſſaria contineat, illam vel ob ipſos etiam frequentiſſimos textus Juris (quorum peritia Auctorem ſummè commendat) juris publici ut fiat, digniſſimam cenſeo. Dabam in Conventu S. P. Fran-

cifci Stigmatizati Frifingæ Anno 1692. 3. Februarii.

Fr. FLORIDUS MOSMILLER,
Ord. Min. S. Francifci Reform. Provinciæ Bavariæ SS. Theol. Lector.

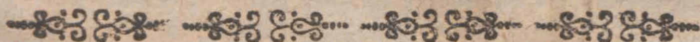

PROLOQUIUM
SECUNDUM.

In Additiones, una cum Approbationibus earum.

UTi præfixus Libro titulus tibi, Benigne Lector, exhibet, poft plures Germaniæ, & Italiæ Editiones denuo in Lucem prodit Rever. Patris Anacleti Reiffenftuel Ord. Min. & Provinciæ Noftræ Alumni Theologia Moralis, augmentata tamen adhuc magis in omnibus ferme locis, & juxta noviffimas Recentiorum Pontificum Bullas inftructa. Quatenus autem hæ Additiones commodiùs à propria Auctoris Doctrina fecerni valeant, initium & finis earum à potiori, fi tamen fuerint notabilio-

liores ac longiores, aliquo asterisco * signantur, & simul per hoc nomen *Additio* indicantur. Quòd si post unum numerum ipsius Auctoris plures similes Additiones occurrerint, immediatè sibi invicem succedentes, etiam singulis distincta aliqua ciphra (uti vocant) adjungitur, ponendo e. g. *Additio I. Additio II.* &c. ut sic commodiùs in Indice annotari, & in suis locis propriis faciliùs post numeros ordinarios ipsius Auctoris inveniri queant. Tu interim Amice Lector laborem istum benigno oculo prosequere, atque ad animarum salutem, quæ est unicus finis ac scopus, utere, & vale.

FACULTAS ORDINARII.

Circa novissimas Additiones.

CUm novæ denuo Additiones copiosæ Theologico - Canonicæ ad nominatissimam ubique, & jam sæpius reimpressam *Theologiam Moralem* R. P. Anacleti Reiffenstuel Ord. Min. S. Francisci Reformatorum Lectoris Jubilati &c. ab Adm. Rev. Patre Massæo Kreßlinger ejusdem

Ordinis Lectore Jubilato, ac Provinciæ Bavariæ Patre ter Emerito compositæ, à Theologis, ad hoc specialiter deputatis, perlectæ, ac summè laudatæ, nihil Orthodoxæ Fidei, aut bonis moribus contrarium contineant, sed potius Bono publico perutiles futuræ sint: ideo, ut publicam Lucem videre possint, licentiam, & Facultatem concedimus, ac impertimur. In quorum fidem præsentes, à Nobis subscriptas, & proprio Sigillo munitas dedimus. Frisingæ die 15. Maji 1741.

JOS. LUDOVICUS Baro de Welden, *Vicarius Generalis.*

LICEN-

LICENTIA.

Reverendiſſimi, & Eminentiſſimi S. R. E. Cardinalis Laurentii Cozza &c. &c. pro tunc Miniſtri Generalis Ordinis.

Fr. Laurentius &c. &c. dilecto Nobis P. Maſſæo Kreſslinger &c. Salutem &c.

CUm juxta Apoſtolicas, noſtríque Ordinis Conſtitutiones reviſæ, & approbatæ fuerint *Additiones Theologico-Canonicæ* ad Theologiam Moralem Rev. Patris Anacleti Reiffenſtuel à te multo labore, atque eruditione compoſitæ, & collectæ, ab aliis verò plurimis magna aviditate deſideratæ, & exſpectatæ, tenore præſentium ad Salutaris Obedientiæ meritum tibi Facultatem impertimur, quatenus ſervatis ſervandis easdem Typis dare, ac publici Juris, & utilitatis facere valeas. Vale. Datum in Noſtro Conventu SS. Crucifixi Nemoris 20. Octobris 1725.

Fr. LAURENTIUS *a S. Laurentio*
Miniſter Generalis &c. &c.

FACULTAS.

Moderni Reverendissimi P. Ministri Generalis &c.

FR. Cajetanus de Laurino Lector Jubilatus, Catholicæ Majestatis in Regali Congressu Matritensi pro Immaculata Conceptione B. V. Mariæ Theologus, ac totius Ordinis Fratrum Minorum S. P. N. Francisci Minister Generalis, Commissarius Visitator Apostolicus, & in Domino Servus. Dilecto nobis in Christo R. P. Fratri Massæo Kresslinger Nostræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Lectori Jubilato, & Patri Emerito &c. Salutem, & Seraphicam Benedictionem.

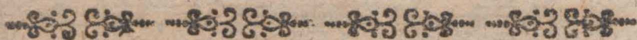
Cùm juxta Apostolicas, nostrìque Ordinis Constitutiones per idoneos Censores revisæ, & approbatæ fuerint Additiones quædam Theologiæ Morali R. P. Anacleti Reiffenstuel à te compositæ. Harum nostrarum vigore cum salutaris Obedientiæ merito tibi facultatem impertimur,

mur, quatenus, ſervatis de jure ſervandis, illas Typis mandare poſſis, & valeas. Datæ ex hoc noſtro Conventu S. P. Franciſci Gentiani die 27. Aprilis 1742.

Fr. CAJETANUS *à S. Laurino Miniſter Generalis.*

De Mandato Reverendiſſimi in Chriſto Patris Generalis &c.

Fr. JOANNES LAURENTIUS *à Roma Secretarius Generalis Ordinis.*

CENSURA THEOLOGICA I.

QUanto in pretio habeatur *Theologia Moralis* R. P. Anacleti Reiffenſtuel, Ord. Minor. S. Franciſci Reformat. Theologi Jubilati &c. ex hoc ſolo dignoſcere licet, quòd Eadem in Germania jam ſæ-

pius sit Typis vulgata, non recensitîs multîs mille Exemplaribus Venetiis impressîs, ac per Italiam, aliásque mundi partes copiosè distractîs. Et ut Opus istud, à Doctoribus summè æstimatum, cuivis etiam Tyroni Litterario magìs deserviret, ab A. R. P. Massæo Kresslînger ejusdem Ordinis Lectore Jubilato, ac Provinc. Bavariæ Patre Emerito per variorum Casuum resolutiones ita adauctum fuit, ut in Doctrinæ soliditate, & clara tractandi Methodo haud dispar sit, ac si redivivus Auctor ipse manum apposuisset. Quapropter dignissimum censeo, ut Opus istud, sicuti illibatè est conditum, ita in Legentibus multiplicem fructum ferat. Monachii 18. Augusti 1725.

Fr. THOMAS CANT. PRUGGMAYR, *Lector Jubilatus, & Guardianus.*

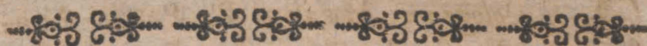
CENSURA
THEOLOGICA II.

ADditiones Theologico-Canonicas ad *Theologiam Moralem* R. Patris Anacleti Reiffenſtuel, Provinciæ Bavariæ Lectoris Jubilati, ſæpius reimpreſſam, ab A. R. Patre Maſſæo Kreſslinger Lectore Jubilato, ejusdem Provinciæ Patre Emerito compoſitas, de Mandato Superiorum accurata perlegi diligentia. Quemadmodum autem tam ſolidæ ac perſpicuæ Doctrinæ ſecuritate, quàm omnimoda cum Orthodoxæ Fidei & morum principiis concordantia cum eximio illo Opere per omnia perfectiſſimè ſymbolizant, nec non ad exquiſitam & facilem praxim in quotidianis, ac etiam extraordinariis caſibus diſcutiendis manuducunt, ita digniſſimas cenſeo, ut ad publicum Chriſtianæ Rei-

publicæ emolumentum, atque ſummam Confeſſariorum conſolationem publico prælo committantur. Datum Friſingæ 20. Septembris 1725.

Fr. STANISLAUS KARG,
Ord. Minor. S. Franciſci Reformat.

Lector Jubilatus & Sacrorum Canonum Actualis.

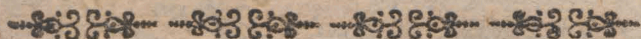

CENSURA
THEOLOGICA I.
Pro Noviſſimis Additionibus.

CUm *Theologia Moralis* R. P. Anacleti Reiffenſtuel, Ordin. Fratrum Minor. S. Franciſci Almæ Provinciæ Bavariæ Lectoris Jubilati adeò à Doctis viris æſtimetur, ut iteratò intra terminum unius quinquenni, (iſt eſt ab anno 1737.) exemplaribùs jam compluribus millibus diſtractîs, & divenditîs, de novo reimprimi me-

mereatur: Boni communis, & rei Litterariæ ſolicitus Adm. R. P. Maſſæus Kreſslinger Lector Jubilatus, & hujus Almæ Provinciæ Bavariæ ter Emeritus Pater ac Diffinitor &c. quasdam adhuc novas (maximè de Materia Legum, Contractuum & Sacramentorum) Additiones annexuit, quas tanta claritate, & ſoliditate proponit, ut planè maximæ æſtimationis pondus ſuperadditura ſint. Proinde digniſſimum cenſeo hoc Opus, ut cum novis Additionibus ad communem utilitatem toti erudito orbi denuo appareat. Monachii 17. Junii 1741.

Fr. THOMAS PRUGGMAYR,
Lector Jubilatus, & Provinciæ Pater.

CENSURA THEOLOGICA II.

Pro Noviſſimis Additionibus.

RElegi præſentes novas Additiones ad Theologiam Moralem Reverendi Patris Anacleti Reiffenſtuel, Lectoris Jubilat

&

&c. ab Adm. Rever. Patre Maſſæo Kreſslinger Lectore Jubilato, Provinciæ Bavariæ Patre Emerito ac Diffinitore &c. compoſitas: & quia easdem tam claritate, quàm ſolidæ doctrinæ ſecuritate illis, ab Eodem clariſſimo Auctore in priori editione huic ubique terrarum notiſſimmo operi maxima utilitate inſertis, ſimiles omnino inveni, digniſſimas cenſeo, ut hæ quoque novam, atque paſſim deſideratiſſimam prælaudati operis editionem pro uberrima utriusque fori utilitate denuo illuſtrent. Dabam Friſingæ 11. Junii 1741.

Fr. STANISLAUS KARG,
Lector Jubilatus mpp.

PRÆ-

PRÆFATIO
AUCTORIS SECUNDARUM ADDITIONUM.

Ffertur denuo tuis oculis, Benevole Lector, Spectanda, Lustrandáque, Theologia Moralis R. P. Reiffenstuel toties recusa, ac ipso usu satis hucusque commendata. Ne tamen Ea velut antiqua displicere possit, novam ei formam addere constitui, non

non quòd vetus haud arrideret, ſed quòd novitatis avido admodùm Sæculo aliqua ex parte parendum eſſe cenſerem. Nihilominùs non ita rerum novarum ſtudio me abripi ſum paſſus, ut oblivioni dederim, aut ab illo ſejunxerim utilitatis vel ex ipſis recentioribus quoque aſſertis eruendæ propoſitum. Itaque èo colliniavêre præcipuè tenues conatus mei, ut nonnulla, etiam ex Veterum Theologorum Tractatibus, quæ prioribus â P. Anacleto traditis Lucem afferre poſſent, adderem, dein aliqua nuper exorta dogmata, quæ minùs cum antiqua, receptáque doctrina convenire videntur, perſtringerem, alia demum noſtris temporibus à Supremo ac Sapientiſſimo Feliciſſimè regnante Moderno Eccleſiæ Antiſtite BENEDICTO XIV. Saluberrimè Decreta, ac Scripta, tam ſcitu digna, quàm

obſer-

obſervatu neceſſaria haud omitterem. Eam ob rem ſub principium operis immediatè ante Tractatum de Actibus Humanis collocavi Conſtitutionem illam longè celeberrimam, qua quinque de Duello Theſes Cenſurâ caſtigantur verè Apoſtolica, & plura ordinantur Prudentiſſimè æquè, ac Sanctiſſimè. Ex quibus proprio inferiùs loco, quæ ad praxin faciunt, deducere adlaboravi. Addita mea poſteriora aſteriſcus duplex * * præmiſſus ſemper, & poſtpoſitus indicat, ſicut priora P. Maſſæi Kreſslinger aſteriscus unus * indigitat. Pariter ut commodo legentium conſulerem magìs, opus totum in parvulos diſpescui Tomulos, ſeorſim (ſi ita lubet) compingendos, & manibus faciliùs terendos, ſecúmque levi negotio portandos. Hæc ſunt, quæ iſta in editione maximè ſum molitus:

ſi

ſi quid boni meâ induſtriâ ei acceſſerit, id mecum Deo omnis boni Auctori tribue: ſi mala quædam repererit, meæ adſcribe imbecillitati, & pro tua benevolentia excuſa, atque emenda.

CENSURA
ORDINARIATUS
Frisingensis.

ADditiones Novissimas à Plurimùm Reverendo, Religiosissimo, ac Clarissimo Domino Patre Dalmatio Kick, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Lectore Emerito, p. t. Provinciæ Bavaricæ Ministro Provinciali, ad Theologiam Moralem A. R. P. Anacleti Reiffenstuel, compositas, debitâ attentione perlegi, quas non tantùm Orthodoxæ fidei, & bonis moribus, verùm etiam SS. Pontificum Constitutionibus, etiam novissimè editis, undequaque conformes, præterea Doctrinas Solidas, Claras, ac subtiles, succincta Methodo continentes, Sacri Tribunalis Ministris præprimis scitu necessarias, ac utilissimas, sicque præfatam Theologiam Moralem A. R. P. Ana-

cleti Reiffenſtuel aliunde jam ubique decprædicatam, magìs adhuc illuſtrantes, ac commendantes inveni; digniſſimas proin judico, ut publicam Lucem quamprimùm, ad perennem Plurimùm Reverendi, ac Clariſſimi Authoris famam, ac Laudem, aſpiciant. Friſingæ 13. Maij. 1754.

JOSEPHUS SEBASTIANUS PLACIDUS de MARALT, *SS. Theologiæ Doctor, Conſiliarius Eccleſiaſticus Actualis; nec non inſignis Colleg. ad S. Andream Decanus.*

IM-

IMPRIMATUR.

(L.S.)

EMinentissimi, ac Serenissimi Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Episcopi Frisingensis, Ratisbonensis, & Leodiensis, Sacri Romani Imperii Principis, Bavariæ Ducis &c. &c. Consiliarius Intimus, Consilii Ecclesiastici Præses, & per Diæcesin Frisingensem in Spiritualibus Vicarius Generalis.

FRANCISCUS IGNATIUS ALBERTUS de WERDENSTEIN, *Cadethralis Ecclesiæ Canonicus Capitularis.*

CENSURA THEOLOGICA.

INfrà scripti sedulò perlegimus Additiones novissimas ab Admodùm Reverendo Patre Dalmatio Kick, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Lectore Emerito, & pro

Tempore Provinciæ Antoniano - Bavaricæ Miniſtro Provinciali, ſuper Theologia Morali R. P. Anacleti Reiffenſtuel compoſitas, in iísque adeò nihil invenimus aut Fidei Orthodoxæ, aut bonis moribus adverſum, ut potiùs mira eruditione refertas, Conſtitutionibus SS. Pontificum, etiam recentiſſimis, omnino conformes, elegantiſſima inſuper claritate donatas, digniſſimas proin, quæ publici Juris fiant, repererimus. Dedimus in Conventu Metropolitano Monachii ad S. Antonium de Padua die ſecunda Martii Anno Milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo quarto.

Fr. DEOGRATIAS HÆRING, *Lector Generalis, & SS. Canonum Actualis, nec non Provinciæ Diffinitor.*

Fr. ISAIAS WERCKMAISTER, *Lector Emeritus, & Provinciæ Diffinitor.*

AD PROPOSITIONES DAMNATAS

A SUMMIS PONTIFICIBUS

INTRODUCTIO A. R. P. MASSÆI KRESSLINGER.

QUando legis aliquam Bullam Pontificiam, in qua damnantur certæ Propositiones, ſæpius invenies, easdem reprobari tamquam *Laxas*, *Scandaloſas*, *Temerarias*, *Erroneas*, *piarum aurium Offenſivas*, *malè Sonantes*, *Suſpectas*, *ſapientes Hæreſin*, *Hæreſi proximas*, *Hæreticas*, *Blaſphemas*, *Schismaticas* & *Seditioſas*; conſultum igitur, ac valde proficuum reputavi, antequam ad ipſasmet ſimiles Bullas deveniam, aliqualem horum terminorum explicationem præmittere. Itaque

Laxa dicitur aliqua Propoſitio, quæ in materia morum nimium relaxat frænum libertati,

Scandalosa, quæ præbet occasionem ruinæ spiritualis, seu peccati; hincque etiam *Perniciosa* intitulatur.

Temeraria, quæ nullam pro se verè gravem, contra se verò firmissimas habet rationes.

Erronea, quæ contradicit alicui conclusioni Theologicæ, deductæ ex talibus duabus præmissis, quarum una est evidens, & altera de Fide.

Piarum Aurium offensiva, quæ in materia Religionis affert, si non falsum, saltem valde indecens.

Malè sonans, quæ abutitur vocabulis contra cummunem sensum Fidelium.

Suspecta, quæ ex circumstantiis videtur innuere latentem Hæresin.

Hæresi proxima, quæ à plerísque censetur tamquam contraria Fidei saltem deductivè.

Hæretica, quæ formaliter & explicitè opponitur alicui articulo Fidei.

Blasphema, quæ continet injuriam contra DEum, B. Virginem, aut Sanctos.

Schismatica, quæ nata est inducere scissionem inter caput Ecclesiæ, ejusque membra.

Seditiosa, quæ apta est excitare tumultum, & concitare subditos contra suos legitimos Superiores.

Impia, quæ pugnat contra Cultum, alias DEO, B. Virgini, vel Sanctis debitum.

Præ-

Præterea multæ Propoſitiones ſolent damnari, prout jacent, id eſt, in eo ſenſu, quem verba habent ſecundùm ſe, nimirum ut ſeparata, ac præciſa ab alio contextu, forſan tales Propoſitiones in libro ipſo, ex quo exceptæ ſunt, per antecedentia vel ſubſequentia modificante. Aliæ verò Propoſitiones, uti Bajanæ & Janſenianæ &c. reprobantur etiam in ſenſu ab Auctoribus earum in ſuis libris intento.

His prænotatis addendum eſt ulterius, Propoſitiones à diverſis Pontificibus damnatas reſpicere Theologiam vel Myſticam, vel Dogmaticam, ſeu Polemicam, vel Speculativam, vel demum Moralem; ubi ſciendum, duòd *Theologia Myſtica* dicatur ea facultas, quæ hominem ducit, ac inſtruit ad apicem perfectionis Evangelicæ, & ad intimam cum DEO (quantum in hac vita obtineri poteſt) unionem. *Theologia Dogmatica*, ſeu *Polemica* appellatur, quæ tractat controverſias Fidei inter nos, & Heterodoxos agitatas. *Theologia Speculativa*, ſeu *Scholaſtica* vocatur, e. g. de DEO Uno, Trino, de Gratia, de Angelis, de Incarnatione Verbi Divini &c. deducendo varias Concluſiones partim ex principiis Fidei, partim ex ratione naturali. Demum *Theologia Moralis* eſt illa, quæ ad actus humanos dirigendos, & caſus conſcientiæ rectè reſolvendos ordinatur. In præſenti, uti totam Theologiam Moralem ſubſequenter pluribus Additionibus augmentavi, ita prævié noxias, atque

à Summis Pontificibus rejectas doctrinas in tres Paragraphos divisi: *Inprimis* ponendo propositiones damnatas à potiori concernentes statum perfectionis Evangelicæ, seu Theologiam Mysticam: *Secundò* propositiones damnatas circa liberum arbitrium, Gratiam Divinam, & Charitatem à potiori respicientes Theologiam Speculativam, & Dogmaticam, seu Polemicam: *Tertiò* demum loco, propositiones damnatas à potiori spectantes ad materiam morum, seu Theologiam Moralem; ubi pariter sensus earum vel hîc succinctè declarabitur, vel ad illos Tractatus, Distinctiones, & Numeros, in quibus declaratæ inveniuntur, fiet remissio. His præscitis, sit

§. I.

Continens Propoſitiones damnatas à potiori concernentes ſtatum internum Hominis, & Theologiam Myſticam.

DECRETUM

INNOCENTII PAPÆ XI.

Quo damnantur Propoſitiones 68. Michaelis de Molinos.

Feria V. die 28. Aug. & iterum 19. Nov. 1687.

AD abolendam pernicioſiſſimæ hæreſis pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus non ſine maximo Animarum diſcrimine invaluit, rigor debet Apoſtolicus excitari, ut Pontificiæ ſolicitudinis auctoritate & providentia hæreticorum protervia in ipſis ſuæ falſitatis co-

natibus elidatur, & Catholicæ veritatis lumen in Ecclesia Sancta resplendens, eam ubique demonstret ab omni execratione falsorum dogmatum expiatam. Cùm igitur compertum fuerit, quemdam *Michaelem de Molinos* perditionis filium, prava dogmata, tum verbis, tum scriptis passim docuisse, & in praxim deduxisse, quæ prætextu Orationis, Quietis, contra doctrinam & usum à SS. Patribus, ab ipsis Ecclesiæ nascentis primordiis receptum, fideles à vera Religione & à Christianæ pietatis puritate, in maximos errores, & turpissima quæque inducebant; Sanctissimus D. N. INNOCENTIUS Papa XI. cui cordi est, ut fidelium Animæ sibi ex alto commissæ, purgatîs pravarum opinionum erroribûs, ad optatum salutis portum tuto pervenire possint, pro re tam gravi, auditîs pluries coram se Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibûs in tota Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus, ac pluribus in Sacra Theologia Magistrîs, eorumque suffragiîs, tum voce tum scripto susceptîs, maturéque perpensîs, imploratâ etiam Sancti Spiritûs assistentiâ, ad damnationem infra scriptarum Propositionum ejusdem *Michaelis de Molinos*, à quo fuerunt pro suis recognitæ, & de quibus Propositionibus tamquam à se dictatis, scriptis, communicatis & creditis, & ipse convictus, & respectivè confessus, devenire, ut infra; decrevit.

PRO-

PROPOSITIONES.

1. NEceſſarium eſt annihilari potentias; & hæc eſt via interna.

2. Velle operari activè, eſt offendere DEum, qui vult ſolus Agens eſſe; & ideo neceſſe eſt derelinquere ſe in illo, & deinde ſe habere corporis mortui inſtar.

3. Vota faciendi aliquam rem ſunt impeditiva perfectionis.

4. Activitas naturalis eſt inimica gratiæ, & impedit operationem DEI & veram perfectionem; quia DEus vult operari in nobis, ſine nobis.

5. Anima nihil operando annihilat ſe, & redit ad ſuum principium & ad ſuam originem, quæ eſt eſſentia DEI, ubi manet transformata, & divinizata; & tunc DEUS manet in ſe ipſo, quia tunc non ſunt amplius duæ res unitæ, ſed una ſola; & ſic vivit, & regnat DEUS in nobis, & anima ſe annihilat in eſſe operativo.

6. Interna via eſt illa, in qua non cognoſcitur aut lumen, aut amor, aut reſignatio, neque neceſſarium eſt cognoſcere DEum, & ſic bene proceditur.

7. Non debet anima cogitare aut præmium, aut pœnam, aut Paradiſum, aut infernum, aut mortem, ant æternitatem.

8. Non debet velle ſcire, an ambulet cum voluntate DEI, an ſit reſignata illi, vel non; nec eſt neceſſe, ut velit cognoſcere ſuum ſtatum, nec proprium nihilum, ſed ſeſe habeat quaſi corpus mortuum.

9. Non

9. Non debet anima memor esse, vel sui ipsius, vel DEI, vel ullius rei; & in via interna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio supra suas actiones humanas ac proprios defectus.

10. Si propriis defectibus aliquis scandalizat alterum, non est necesse ad id facere reflexionem, dummodo non sit voluntas scandalizandi; & non posse reflectere ad proprios defectus est donum DEI.

11. Ad dubia, quæ accidunt, recténe procedamus, an non, non est necessarium reflectere.

12. Qui dedit liberum arbitrium DEO, non debet curare de ulla re, nec de Paradiso, nec de habendo desiderio suæ propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ Sanctitatis, nec propriæ Salutis, à cujus etiam spe se purgare debet.

13. Dum consignatum fuerit liberum arbitrium DEO, illi debet relinqui cura & cogitatio omnium rerum nostrarum, & permitti, ut in nobis sine nobis suum Divinum faciat velle.

14. Qui resignatus est Divinæ voluntati, non debet à DEO quidquam petere, quia petere est imperfectio, cùm sit actus propriæ voluntatis & electionis, & est quodammodo velle, ut Divina voluntas nostræ se conformet, & non nostra voluntati Divinæ: & illud, *Petite, & accipietis*, ex Evangelio non fuit dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt

habere

habere voluntatem; quin & iftæ eo deveniunt, ut non poffint à DEO quidquam petere.

15. Unde, ficut nihil debent à DEO rogare, etiam non debent reddere illi gratias pro ulla re; quia utrúmque eft æqualiter actus propriæ voluntatis.

16. Non oportet quærere Indulgentias pro pœna debita peccatis propriis, quia melius eft fatisfacere Divinæ juftitiæ, quàm quærere mifericordiam; nam illud procedit ex puro DEI amore, & hoc ex amore intereffato, id eft, perfonalis commodi noftri, & non eft res grata DEO, nec meritoria, quia eft velle fubterfugere crucem.

17. Ex quo traditum eft DEO liberum arbitrium, cura etiam ac cogitatio animæ noftræ, non debent ulterius æftimari tentationes, nec alia fieri illis refiftentia nifi negativa, non utendo induftria: &, fi natura inde patitur, neceffe eft illam finere pati, quia natura eft.

18. Qui in Oratione utitur imaginibus, figuris, fpeciebus, & propriis conceptibus, non adorat DEum *in fpiritu & veritate:*

19. Qui amat DEum, prout illum ratio argumentando repræfentat, aut intellectus comprehendit, non amat DEum verum.

20. Dicere, in Oratione utendum difcurfu & cogitationibus tunc, cùm DEUS non loquitur animæ, eft ignorantia: DEUS non loquitur unquam, illius loqui eft operari, fempérque in anima operatur, dum ifta fuis difcurfibus, cogitationibus & operationibus eum non impedit.

21. In Oratione manendum eſt in fide obſcura & univerſali, cum quiete & oblivione omnis alterius cogitationis particularis & diſtinctæ attributorum DEI & Trinitatis, atque ſtandum in præſentia DEI ad eum adorandum, amandum, eique ſerviendum, verùm ſine productione ullorum actuum; DEUS namque id genus rebus non delectatur.

22. Non eſt hæc cognitio Fidei actus quispiam productus à creatura, ſed cognitio quædam illi a DEO data, quam creatura non novit ſe habere, neque adeò poſtea ſcit ſe habuiſſe, idémque dicendum de amore.

23. Myſtici cum S. Bernardo *in Scala Clauſtralium*, diſtinguunt quatuor gradus, Lectionem, Meditationem, Orationem, & Contemplationem infuſam. Qui ſemper eſt in primo, numquam tranſit ad ſecundum. Qui ſemper eſt in ſecundo, numquam ad tertium pertingit, quæ eſt Contemplatio noſtra acquiſita, ubi conſiſtendum eſt tota vita, dummodo DEUS non trahat animam, nihil tale expectantem, ad Contemplationem infuſam: & hac ceſſante redeundum eſt animæ ad gradum tertium, & eo conſiſtendum, non amplius revertendo ad ſecundum aut primum.

24. Quantæcumque cogitationes inter orandum accidant etiam impuræ, quin & contra DEum & Sanctos, contra Fidem & Sacramenta, ſi non voluntariè foveantur, neque actu aliquo voluntatis rejiciantur, ſed cum indifferentia & reſignatione tolerentur, non impediunt

diunt Orationem Fidei: imò illam reddunt perfectiorem, quia Anima magìs est resignata voluntati Divinæ.

25. Tametsi superveniat somnus & dormiatur, omnino tamen oratur, & contemplatio fit actualiter; quia Oratio & resignatio, Resignatio & oratio, totum est idem; & quamdiu continuatur Resignatio, utique etiam Oratio continuatur.

26. Tres hæ viæ, Purgativa, Illuminativa, & Unitiva, ineptia est maxima, quæ umquam prolata sit in ipsa Mystica, cùm non sit nisi Via unica, id est, Via interna.

27. Qui desiderat, & amplectitur devotionem sensibilem, is nec desiderat, nec quærit DEum, sed seipsum: quique per viam internam incedit, malè facit eam desiderando, ac habere conando, sive in locis sacris, sive diebus solemnibus.

28. Bonum est tædium rerum spiritualium; quia sic ab amore proprio expurgamur.

29. Cùm anima interna fastidit discursus de DEO & Virtutibus, manètque frigida, non sentiendo se ad fervorem accendi, bonum signum est.

30. Quidquid sensibile in vita spirituali percipitur, illud omne obominabile est, sordidum & immundum.

31. Nemo meditativus exercet veras virtutes internas, quales non possunt cognosci à sensibus. Perdere oportet Virtutes.

32. Nec

32. Nec ante, nec post Communionem alia opus est præparatione aut gratiarum actione (pro animabus hisce internis) quam ut se teneat in solita Resignatione passiva; quia in hac invenitur amor, qui supplet modo perfectiori, quam omnes alii virtutum actus, qui fieri possunt, & fiunt in via ordinaria. Et si in hac occasione Communionis accidant motus humiliationis, petitionis aut gratiarum actionis, reprimi debent, quoties non cognoscuntur esse speciales DEI impulsus; aliter enim sunt impulsus naturæ nondum mortuæ.

33. Malè facit anima, quæ Viâ istâ internâ graditur, si diebus solemnibus facere velit conatum aliquem particularem ad habendum sensum aliquem Devotionis; quia animabus internis omnes dies sunt pares, omnes festi: idémque est de locis sacris, cùm omnia loca his animabus sint paria.

34. DEO gratias agere linguâ & verbîs non est animarum internarum, quarum est in silentio se tenere, non præbentes DEO impedimentum, quo minùs in iis operetur: & quantò ampliùs se DEO resignant, tantò magis experiuntur impotentiam dicendi *Pater noster*.

35. Animabus hujus vitæ internæ non convenit, ut faciant operationes etiam virtuosas ex propria electione & activitate; alioquin mortuæ non forent. Nec debent facere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos, Humanitatem

tatem Christi; quia, cum hæc sint objecta sensibilia, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, neque D. Virgo, nec Sancti, sedem habere debent in corde nostro; quia DEUS solus vult occupare iilud, & possidere.

37. In occasione tentationum etiam vehementium non debet anima facere actus explicitos virtutum oppositarum, sed tenere se in supradicto amore & resignatione.

38. Crux voluntaria mortificationum gravis est & sine fructu, ideoque omittenda.

39. Opera sanctissima, & austeritates, quas Sancti subierunt, non sufficiunt ad animam vel uno assuktu liberandam.

40. B. Virgo numquam opus aliquod externum fecit, & omnium Sanctorum fuit sanctissima: igitur perveniri potest ad Sanctitatem sine opere externo.

41. DEUS, ut nos humiliet, & ad veram transformationem pertingere faciat, permittit, & vult in animabus quibusdam perfectis, etiam non arreptitiis, ut dæmon operetur violentiam in earum corporibus, illásque committere faciat actus carnales, etiam in vigilia & sine mentis offuscatione, movendo illis physicè manus, aliaque membra contra earum voluntatem; & idem dicendum est in ordine ad alios actus per se peccaminosos: quo casu non sunt peccatum, quia non adest consensus.

42. Potest dari casus, quo hæ violentiæ ad actus carnales existant in eodem tempore

ex parte duarum perſonarum, id eſt, viri & fæminæ, & conſequatur actus ex parte amborum.

43. DEUS temporibus præteritis faciebat Sanctos per medium tyrannorum: hodie eos facit per medium dæmonum; qui, dum illis cauſant dictas violentias, facit, ut ii magis ſe vilificent, annihilent in ſe ipſis, ſeque in DEO reſignent.

44. Job blasphemavit, & tamen in eo *non peccavit labiis ſuis*; quia id fuit per violentiam dæmonis.

45. Sanctus Paulus paſſus eſt in ſuo corpore tales violentias dæmonis; unde ſcripſit: *Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod nolo malum, hoc facio.*

46. Hæ violentiæ ſunt medium magìs proportionatum ad annihilandam animam, eamque promovendam ad veram transformationem & unionem: neque alia eſt via; eſtque via facilior & ſecurior.

47. Cùm hæ violentiæ accidunt, oportet, ſinamus ſatanam agere, non utendo propria induſtria aut viribus, ſed conſiſtendo in nihilo noſtro: ac tametſi accidant pollutiones, actúsque obſcœni manibus procurati, atque etiam his magìs inſolita & peregrina, non opus eſt his inquietari, ſed excludendi ſunt ſcrupuli, dubia, timores, quia anima magìs illuminata, robuſtiórque & candidior efficitur, & acquiritur ſancta illa libertas. At inprimis non oportet ea confiteri, fitque ſanctiſſimè illa non confitendo, quia ſic vincitur

citur dæmon, & thesaurus quidam pacis obtinetur.

48. Satanas, qui facit tales violentias, suggerit deinde, esse graves defectus ad inquietandam Animam, ut non progrediatur in via interna: unde ad tollendas illi vires præstat ea non confiteri, quia ne quidem sunt peccata venialia.

49. Job per violentiam dæmonis faciebat pollutiones manibus suis eo ipso tempore, quo *mundas habebat ad DEUM preces*. Ita interpretando in tali sensu textum quemdam *cap. 16. Job.*

50. David, Jeremias & multi è Prophetis sanctis patiebantur ejusmodi violentias harum impurarum operationum externarum.

51. In Scriptura Sacra multa sunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminosos, ut Samsonis, qui per violentiam occidit seipsum cum Philistæis, uxorem duxit alienigenam, fornicatus est cum Dalila meretrice; quæ aliàs erant res prohibitæ, & fuissent peccata: item Judith, quæ mentita est Holoferni, Elisei, qui pueris maledixit, Eliæ, qui igne consumpsit duos Duces cum cohortibus Regis Achab. An autem fuerit violentia facta immediatè a DEO, vel dæmonis ministerio, ut in aliis accidit animabus, in dubio relinquitur.

52. Quando hæ violentiæ, etiam impuræ, veniunt sine mentis offuscatione, tunc anima potest se unire DEO, & reipsa semper magis unitur.

53. Ad cognoſcendum in praxi, an aliqua operatio in aliis perſonis fuerit violentia, regula, quam ea de re habeo, non ſolùm eſt, quòd proteſtentur hæ animæ ſe non conſenſiſſe, vel quòd non poſſint jurare ſe conſenſiſſe, ac quod videamus eſſe animas, quæ profectum faciunt in Via interna: ſed præſertim me dirigo lumine quodam actuali, & quod ſuperius eſt cognitione humana ac Theologica, quo cognoſco certò cum interna ſecuritate, operationem ejusmodi eſſe violentam: & hoc lumen certus ſum venire à DEO, quia mihi venit conjunctum cum ſecuritate, quod veniat à DEO, neque mihi vel umbram dubii in contrarium relinquit; eum in modum, quo interdum accidit, ut DEUS revelando rem quampiam, eodem tempore animam ſecuram reddat, ſe eſſe, qui eam revelationem facit, neque anima poſſit in contrarium dubitare.

54. Spirituales illi Viæ ordinariæ in hora mortis ſe deluſos & confuſos invenient, cum omnibus paſſionibus in altero mundo expurgandis.

55. Per hanc Viam internam pervenitur, etſi cum multa tolerantia, ad expurgationem & mortificationem omnium paſſionum, ita, ut nihil amplius ſentiatur, nihil, nihil plane, neque percipiat quis inquietudinem ullam perinde, ut corpus quoddam mortuum, neque anima ſe amplius in diverſa transferri ſinat.

56. Duæ

56. Duæ leges & duæ voluntates, altera animæ, altera amoris proprii, durant, quamdiu amor proprius durat: unde, ubi hìc expurgatus & mortuus fuerit, utì fit per Viam internam, non amplius ibi sunt illæ duæ leges, neque duæ voluntates, nec ultra fit ulla subreptio, aut motus improvisus, neque aliquid porrò sentitur, ne unum quidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquisitam pervenitur ad statum non peccandi amplius, seu mortaliter, seu venialiter.

58. Ad ejusmodi statum pervenitur, non faciendo reflexionem ad operationes proprias, quia defectus nascuntur ex reflexione.

59. Via interna separata est à Confessione, à Confessariis, & à Casibus conscientiæ, à Theologia & Philosophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, quin & eo, ut mortuæ sint, jam pertingunt, DEUS nonnunquam impossibilem reddit Confessionem, ipseque supplet tantumdem ipsis largiendo gratiæ præservantis, quantum reciperent ex Sacramento: ideoque his animabus non expedit eo casu Sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia non possunt.

61. Anima, cùm ad mortem mysticam pertingit, non potest ultra velle aliud, quàm vult DEUS; quia non habet ampliùs voluntatem, & DEUS illam ipsi ademit.

62. Per Viam internam pervenitur ad continuè consistendum immobiliter in pace quadam imperturbabili.

63. Pervenitur etiam mediante Via interna ad mortem sensuum; imò signum, quòd quis in nihilo illo consistat, id est, mortuus sit morte mystica, est si sensus externi non magis jam repræsentent res sensibiles, quàm si non existerent; quandoquidem non efficiant, ut intellectus se iis applicet.

64. Theologus minùs est dispositus, quàm simplex & idiota, ad hoc, ut sit comtemplativus. Primò, quia non habet fidem tam puram. Secundò, quia non est tam humilis. Tertiò, quia non curat perinde de sua salvatione. Quartò, quia habet caput plenum phantasmatibus, speciebus, opinionibus & speculationibus, & in eum nequit verum lumem intrare.

65. Superioribus obediri debet in exteriore, & latitudo voti Obedientiæ Religiosorum pertingit solummodo ad exterius: aliud est in interiore, quo solus DEUS & Director intrant.

66. Risu digna est doctrina quædam nova in Ecclesia DEI, Animam, ad interna quod attinet, gubernari debere per Episcopum, &, si is idoneus non fuerit, eundum animæ ab illo ad suum Directorem. Dico *novam*, quia nec Scriptura Sacra, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Auctores unquam id dixerunt, neque dicere possunt; quia *Ecclesia non judicat de occultis*, habetque jus Anima, ut eligat, quem maluerit.

67. Dicere, opus esse, ut internum manifestetur tribunali externo Superiorum, & esse

pec-

peccatum, nisi fiat, ea est deceptio manifesta, quia *Ecclesia non judicat de occultis*, atque animabus suis damnum adferunt fraudibus hisce & fictionibus.

68. In mundo non est facultas, nec Jurisdictio ad mandandum, ut manifestentur litteræ Directoris circa internum animæ: & idcirco monitos esse oportet, esse hunc assultum quemdam satanæ.

Quas quidem Propositiones tamquam hæreticas, suspectas, erroneas, scandalosas, blasphemas, piarum aurium offensivas, temerarias, Christianæ disciplinæ relaxativas & eversivas, scandalosas respectivè, ac quæcumque super iis verbo, scripto vel typis emissa, pariter cum voto eorumdem Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium & Inquisitorum Generalium damnavimus, circumscripsimus, & abolevimus, déque eisdem & similibus omnibus & singulis posthac quoquo modo loquendi, scribendi, eásque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi facultatem quibuscúmque interdiximus, & contrafacientes omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis ipso facto perpetuò privavimus, & inhabiles ad quæcumque decrevimus, vinculóque etiam anathematis eo ipso innodavimus, à quo nisi à Nobis & à Romanis Pontificibus Successoribus nostris valeant absolvi. Præterea eodem nostro Decreto prohibuimus, & damnavimus omnes Libros, omniáque Opera quocumque loco &

& idiomate impreſſa, nec non omnia Manuſcripta ejusdem *Michaelis de Molinos*, vetuimúsque, ne quis, cujuscumque gradûs, conditionis vel ſtatûs, etiam ſpeciali nota dignus, audeat ſub quovis prætextu, quolibet pariter idiomate, ſive ſub iisdem verbis, ſive ſub æqualibus, ſive absque nomine; ſeu ficto aut alieno nomine ea imprimere, vel imprimi facere, neque impreſſa, ſeu Manuſcripta legere, vel apud ſe retinere, ſed Ordinariis locorum, aut hæreticæ prævitatis Inquiſitoribus ſtatim tradere, & conſignare teneatur ſub eisdem pœnis ſuperius inflictis: qui Ordinarii & Inquiſitores ſtatim ea igni comburant, & comburi faciant.

Tandem, ut prædictus *Michael de Molinos*, ob hæreſes, errores & turpia facta prædicta debitis pœnis in aliorum exemplum & ipſius emendationem plecteretur, lecto in eadem noſtra Congregatione toto Proceſſu, & auditis dilectis Conſultoribus noſtri Sanctæ Inquiſitionis Officii, in Sacra Theologia & in Jure Pontificio Magiſtris, cum eorumdem Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium unanimi voto, dictum *Michaelem de Molinos* tamquam reum convictum & Confeſſum reſpectivè, & utì hæreticum formalem, licèt pœnitentem, in pœnam arcti & perpetui carceris, & ad peragendas alias pœnitentias ſalutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipſum emittenda, ſervato Juris ordine damnavimus, mandantes, ut die & hora præfigendis in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſupra Minervam

vam hujus almæ Urbis, præſentibus omnibus Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, & Romana Curiæ noſtræ Prælatis, univerſóque populo ad id etiam per conceſſionem Indulgentiarum convocando, ex alto tenor Proceſſus, ſtante in ſuggeſto eodem *Michaele de Molinos*, una cum ſententia inde ſecuta legeretur. Eſt poſtquam idem *Michael de Molinos* habitu pœnitentiæ indutus prædictos errores & hæreſes publicè abjuraſſet, dedimus facultatem Dilecto Filio noſtri Sancti Officii Commiſſario, ut eum à Cenſuris, quibus innodatus erat, in forma Eccleſiæ conſueta abſolveret: quæ omnia in executionem dictæ noſtræ Ordinationis die 3. Septembris labentis ſolemniter adimpleta ſunt.

Et licèt ſupra narratum Decretum mandatô noſtrô latum ad majorem Fidelium cautelam typis editum, publicis locis affixum, & divulgatum fuerit, nihilominus, ne hujus Apoſtolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri poſſit, utque populus Chriſtianus Catholica veritate inſtructior per viam ſalutis incedere valeat, Prædeceſſorum noſtrorum Summorum Pontificum veſtigiis inhærentes, hæc noſtra perpetuò valitura Conſtitutione ſupradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitæ executioni tradi mandamus, iterum ſupradictas Propoſitiones definitivè damnantes, & reprobantes, Libróſque & Manuſcripta ejuſdem *Michaelis de Molinos* prohibentes, & interdicentes ſub eiſdem pœ-

 nis

nis & Censuris contra transgressores latis & inflictis.

Decernentes insuper, præsentes Litteras semper & perpetuò validas & efficaces existere, & fore, suosque plenarios integros effectus sortiri, & obtinere, sicque per quoscumque Judices Ordinarios & Delegatos, quavis auctoritate fungentes, & functuros ubique judicari, & definiri debere, sublatâ eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate & auctoritate, ac irritum & inane, quidquid secus super iis à quocumque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem, ut præsentium transsumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis & sigillo alicujus personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis Originalibus Litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam &c.

SAN-

SANCTISSIMI D. N.

D. INNOCENTII

D. P. PAPÆ XII.

Damnatio & prohibitio Libri Parisiis Anno 1697. impressi, cui titulus:

Explication des Maximes des Saints sur la vie interieure &c.

12. Martii 1699.

INNOCENTIUS PAPÆ XII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CUM aliàs ad Apostolatus Nostri notitiam pervenerit, in lucem prodiisse librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saints sur la vie interieure, par Messire François de Salignac Fenelon, Archevêque Duc de Cambray Precepteur des Messeigneurs les Ducs de Bourgogne, d'Anjou, & de Berry. A Paris chez Pierre Abovin, Pierre Emery, Charles Clousier 1697.* Ingens verò subinde de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeò per-

percrebuerit, ut opportunam Paſtoralis vigilantiæ noſtræ opem efflagitaverit, Nos eumdem Librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, aliisque in Sacra Theologia Magiſtris, maturè, ut rei gravitas poſtulare videbatur, examinandum commiſimus. Porrò hi mandatis obſequentes, poſtquam in quamplurimis Congregationibus varias Propoſitiones ex eodem libro excerptas diuturno, accuratoque examine diſcuſſerant, quid ſuper earum ſingulis ſibi videretur, tam voce, quàm ſcripto Nobis expoſuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis deſuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magiſtrorum Sententiis, Dominici Gregis Nobis ab Æterno Paſtore crediti periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, librum prædictum ubicumque & quocumque alio idiomate, ſeu quavis editione, aut verſione hucusque impreſſum, aut impoſterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, & uſu fideles ſenſim in errores ab Eccleſia Catholica jam damnatos induci poſſent, ac inſuper tamquam continentem Propoſitiones ſive in obvio eorum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temerarias, ſcandaloſas, malè ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas ac etiam erroneas reſpectivè tenore præſentium damnamus, & reprobamus, ipſiusque libri impreſſionem, de-

descriptionem, lectionem, retentionem, & usum omnibus, & singulis Christi fidelibus etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignis, sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrenda, interdicimus, & prohibemus: volentes, & Apostolica auctoritate mandantes, ut, quicumque supradictum librum penes se habuerint, illum statim, atque præsentes litteræ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus tradere, ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Cæterum Propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici censura judicii, sicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in latinum versæ sunt tenoris, qui sequitur, videlicet:

1. Datur habitualis Status amoris DEI, qui est Charitas pura, & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.

2. In Statu Vitæ contemplativæ, seu unitivæ amittitur omne motivum interessatum timoris, & spei.

3. Id, quod est essentiale in directione Animæ, est, non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & subtilitate. Oportet se intra hos limi-

limites continere, ut ſinatur Deus agere, & numquam ad purum amorem ducere, niſi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire Cor huic Verbo, quod adeo durum eſt Animabus adhuc ſibimet affixis, quod adeo poteſt illas ſcandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In Statu ſanctæ indifferentiæ Anima non habet amplius deſideria voluntaria, & deliberata propter ſuum intereſſe, exceptis iis occaſionibus, in quibus toti ſuæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem Statu ſanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut ſimus perfecti, & beati propter intereſſe proprium, ſed omnem perfectionem, ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res iſtas impreſſiones ſuæ gratiæ.

6. In hoc Sanctæ indifferentiæ Statu nolumus amplius ſalutem, ut ſalutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem noſtrorum meritorum, ut noſtrum intereſſe omnium maximum, ſed eam volumus voluntate plena, ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipſe vult, & quam nos vult velle propter ipſum.

7. Derelictio non eſt niſi abnegatio, ſeu ſui ipſius renunciatio, quam JEſus Chriſtus à nobis in Evangelio requirit, poſtquam externa omnia reliquerimus. Iſta noſtra ipſorum abnegatio non eſt, niſi quoad intereſſe proprium.

Extre-

Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio excerceri debet, ſunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam æternum.

8. Omnia Sacrificia, quæ fieri ſolent ab Animabus quam maximè diſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem, ſunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In uno extremarum probationum caſu hoc Sacrificium fit aliquo modo abſolutum.

9. In extremis probationibus poteſt animæ invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, & quæ non eſt intimus conſcientiæ fundus, ſe juſtè reprobatam eſſe à Deo.

10. Tunc Anima diviſa à ſemetipſa expirat cum Chriſto in Cruce dicens: DEus, DEus meus, ut quid dereliquiſti me. In hac voluntaria impreſſione deſperationis conficit Sacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

11. In hoc Statu Anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe, ſed numquam amittit in parte ſuperiori, id eſt in ſuis actibus directis; & intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium diſintereſſatum promiſſionum.

12. Director tunc poteſt huic Animæ permittere, ut ſimpliciter acquieſcat jacturæ ſui proprii intereſſe, & juſtæ condemnationi, quam ſibi à Deo indictam credit.

13. Infe-

13. Inferior Christi pars in Cruce non communicavit Superiori suas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam separatio partis superioris Animæ ab inferiori. In ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca, & involuntaria perturbatione; nam totum, quod est voluntarium, & intellectuale, est partis superioris.

15. Meditatio constat discursivis actibus, qui à se invicem facilè distinguuntur. Ista compositio actuum discursivorum, & reflexorum est propria exercitatio amoris interessati.

16. Datur Status contemplationis adeo sublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties Anima actu orat, sua Oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili, & reflexo JEsu Christi duobus temporibus diversis. Primò in fervore nascente earum contemplationis. Secundò Anima amittit intuitum JEsu Christi in extremis probationibus.

18. In Statu passivo exercentur omnes virtutes distinctè, non cogitando, quòd sint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quàm facere id, quod DEus vult, & amor

amor zelotypus ſimul efficit, ne quis ſibi virtutem velit, nec unquam ſit adeo virtute prædítus, quàm cùm virtuti amplius affixus non eſt.

19. Poteſt dici in hoc ſenſu, quòd anima paſſiva, & diſintereſſata nec ipſum amorem vult ampliùs, quatenus eſt ſua perfectio, & ſua felicitas, ſed ſolùm quatenus eſt id, quod Deus à nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatæ ſua peccata deteſtari, & condemnare ſe, & deſiderare remiſſionem ſuorum peccatorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, ſed ut rem, quam DEUS vult, & vult nos velle propter ſuam gloriam.

21. Sancti Myſtici excluſerunt à ſtatu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (*de puro amore*) eſſet pura, & ſimplex perfectio Evangelica, in univerſa traditione deſignata, antiqui Paſtores non proponebant paſſim multitudini Juſtorum, niſi exercitia amoris intereſſati eorum gratiæ proportionata.

23. Purus amor ipſe ſolus conſtituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii ſunt.

Non intendimus tamen per expreſſam Propoſitionum hujusmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut

 autem

autem eædem præſentes litteræ omnibus faciliùs innoteſcant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, nec non Curiæ Generalis in Monte Citatorio & in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex Curſoribus noſtris, ut moris eſt, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur, ita, ut ſic publicatæ omnes, & ſingulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter notificatæ, & intimatæ fuiſſent: utque ipſarum præſentium litterarum transſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in judicio, quàm extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die XII. Martii MDCXCIX. Pontificatus Noſtri Anno Octavo.

J. F. CARD. ALBANUS.

Anno à Nativitate D. N. JESU Chriſti 1699. Indictione 7. die verò 12. Menſis Martii, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Innocentii, Divina Providen-

videntia Papæ XII. anno ejus octavo ſupradictum Breve affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Magnæ Curiæ Innocentianæ, in acie Campi Floræ, ac aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Franciſcum Perinum, ejusdem SS. D. N. Papæ Curſorem.

COROLLARIUM,

In quo ſuccinctè explicantur allegatæ Propoſitiones.

D*Educes ex lectione harum propoſitionum, quòd eæ potiſſimum damnatæ fuerint propterea, quia vel ex peſſimis principiis animam viæ perfectiſſimmæ, nimirum unitivæ, deditam poſuerunt in mera quiete, ſeu in ſtatu merè paſſivo, vel ſaltem ab eadem, culmen perfectionis attingente, excluſerunt exercitium aliquarum virtutum, præſertim Spei, quaſi vero incompoſſibilis cum excellenti gradu perfectionis Evangelicæ, cum tamen SS.*

PP. & Theologi communissimè Spem principalibus virtutibus nimirum Theologicis semper annumeraverint, uti & exercitium aliarum virtutem summoperè recommendaverint. Vide Tractat. 4. Dist. 6. num. 9. & sequenti Additione. Item alium à me editum Libellum *succincta Declaratio &c.* inticulatum *cap. 1.*

§. II.

§. II.

COMPREHENDENS.

Propositiones damnatas circa Liberum Arbitrium, Gratiam Divinam, & Charitatem, Merita ac Demerita &c. à potiori respicientes Theologiam Speculativam & Dogmaticam.

PROPOSITIONES XLI.

Martini Lutheri An. 1520. damnatæ à LEONE X. per Bullam

Exurge Domine &c.

1. HÆretica sententia est, sed usitata, Sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post Baptismum negare remanens peccatum, est Paulum & Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem à corpore animam ab ingressu cœli.

4. Imperfecta charitas morituri fert secum necessariò magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorii, & impedit introitum regni.

5. Tres esse partes Pœnitentiæ, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem, non est fundatum in Sacra Scriptura, nec in antiquis SS. Christianis Doctoribus.

6 Contritio, quæ paratur per discussionem, collationem & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imò magìs peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius, de cætero non facere, summa pœnitentiæ: optima pœnitentia nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia mortalia cognoscas: unde in primitiva Ecclesia solùm manifesta mortalia confitebantur.

9. Dum

9. Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quàm quòd misericordiæ DEI nolumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa; nisi remittente Sacerdote credat sibi remitti: imò peccatum maneret, nisi remissum crederet, non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, *Quodcumque solveris* &c. Hinc, inquam, confide, si Sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus verè eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non seriò, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.

13. In Sacramento Pœnitentiæ ac remissione culpæ non plus facit Papa aut Episcopus, quàm infimus Sacerdos, imò, ubi non est Sacerdos, æquè tantum quilibet Christianus, etiamsi mulier aut puer esset.

14. Nullus debet Sacerdoti respondere, se esse contritum, nec Sacerdos requirere.

15. Magnus est error eorum, qui ad Sacramenta Eucharistiæ accedunt, huic innixi,

quòd ſint confeſſi, quòd non ſint ſibi conſcii alicujus peccati mortalis, quòd præmiſerint orationes ſuas & præparatoria, omnes illi ad judicium ſibi manducant, & bibunt: ſed, ſi credant, & confidant, ſe gratiam ibi conſecuturos, hæc ſola fides facit eos puros & dignos.

16. Conſultum videtur, quòd Eccleſia in communi Concilio ſtatueret, laicos ſub utraque ſpecie communicandos: nec Bohemi ſub utraque ſpecie communicantes ſunt hæretici, ſed ſchismatici.

17. Theſauri Eccleſiæ, unde Papa dat Indulgentias, non ſunt merita Chriſti & Sanctorum.

18. Indulgentiæ ſunt piæ fraudes fidelium, & remiſſiones bonorum operum, & ſunt de numero eorum, quæ licent, & non de numero eorum, quæ expediunt.

19. Indulgentiæ his, qui veraciter eas conſequuntur, non valent ad remiſſionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud Divinam Juſtitiam.

20. Seducuntur credentes, Indulgentias eſſe ſalutares, & ad fructum Spiritûs utiles.

21. Indulgentiæ neceſſariæ ſunt ſolùm publicis criminibus, & propriè conceduntur duris ſolummodò & impatientibus.

22. Sex

22. Sex generibus hominum Indulgentiæ nec ſunt neceſſariæ, nec utiles : videlicet mortuis ſeu morituris, infirmis, legitimè impeditis, his, qui non commiſerunt crimina, his, qui crimina comiſerunt, ſed non publica, his, qui meliora operantur.

23. Excommunicationes ſunt tantùm externæ pœnæ, nec privant hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus.

24. Docendi ſunt Chriſtiani plùs diligere excommunicationem, quàm timere.

25. Romanus Pontifex Petri Succeſſor non eſt Chriſti Vicarius ſuper omnes totius mundi Eccleſias ab ipſo Chriſto in B. Petro inſtitutus.

26. Verbum Chriſti ad Petrum : *Quodcumque ſolveris ſuper terram &c.* extenditur duntaxat ad ligata ab ipſo Petro.

27. Certum in manu Papæ, aut Eccleſiæ prorſus non eſſe ſtatuere articulos Fidei, imò nec leges morum ſeu bonorum operum.

28. Si Papa cum magna parte Eccleſiæ ſic vel ſic ſentiret, nec etiam erraret, adhuc non eſt peccatum, aut hæreſis contrarium ſentire, præſertim in re non neceſſaria ad ſalutem, donec fuerit per Concilium univerſale alterum reprobatum, alterum approbatum.

29. Via nobis facta eſt enervandi auctoritatem Conciliorum, & liberè contradicendi eorum geſtis, & judicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, ſive probatum fuerit, ſive reprobatum à quocumque Concilio.

30. Aliqui articuli Joannis Hufs condemnati in Concilio Conftantienfi funt Chriftianiffimi, veriffimi & Evangelici, quos nec univerfalis Ecclefia poffet damnare.

31. In omni opere bono juftus peccat.

32. Opus bonum optimè factum: eft veniale peccatum.

33. Hæreticos comburi, eft contra voluntatem Spiritus.

34. Præliari adverfus Turcas eft repugnare DEO vifitanti iniquitates noftras per illos.

35. Nemo eft certus, fe non femper peccare mortaliter, propter occultiffimum fuperbiæ vitium.

36. Liberum arbitrium poft peccatum eft res de folo titulo; & dum facit, quod in fe eft, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non poteft probari ex S. Scriptura, quæ fit in Canone.

38. Animæ in purgatorio non funt fecuræ de earum falute, faltem omnes; nec probatum eft ullis aut rationibus aut fcripturis, ipfas effe nec extra ftatum merendi, aut agendæ charitatis.

39. Animæ in Purgatorio peccant fine intermiffione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

40. Animæ ex Purgatorio liberatæ fuffragiis viventium minus beantur, quàm fi per fe fatisfeciffent.

41. Prælati Ecclefiaftici & Principes fæculares non malè facerent, fi omnes faccos mendicitatis delerent.

PRO-

PROPOSITIONES LXXIX.

Michaelis Baji, & aliorum damnatæ à S. PIO V. per Conſtitutionem.

Ex omnibus, & à GREGORII XIII. per Bullam *Proviſionis noſtræ*.

PIUS Epiſcopus Servus Servorum DEI. Ad perpetuam rei memoriam. *Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco â Domino conſtituti tam luctuoſo tempore ſuſtinemus, ille animum noſtrum præcipuè excruciat dolor, quod Religio Chriſtiana tantis jam pridem turbinibus agitata, novis quotidie propoſitis opinionibus conflictetur, Chriſtique populus, antiqui hoſtis ſuggeſtione diſſectus, in alios atque alios errores paſſim & promiſcuè deferatur. Quantum verò ad Nos attinet, totis viribus conamur, ut illi ſimul atque proſiliunt, penitus opprimantur: magno enim mœrore afficimur, quòd plerique ſpectatæ alioquin probitatis & doctrinæ, in varias Sententias, offen-*

offensionis & periculi plenas, tum verbo, tum scriptis prorumpunt, deque eis etiam in scholis invicem controversantur, cujusmodi sunt sequentes:

1. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur Gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis & primo homini, si in statu illo permansissent usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

4. Vita æterna homini integro & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta Angelo & primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, quâ pro bonis operibus, sine alio respectu, vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut, si in Obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non rectè vocantur Gratiæ; quo fit, ut tantùm merita, non etiam Gratiæ debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Dona

9. Dona conceſſa homini integro & Angelo, forſitan non improbanda ratione poſſunt dici Gratia, ſed quia ſecundùm uſum Scripturæ nomine Gratiæ tantùm ea munera intelliguntur, quæ per JEſum malè merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita, nec merces, quæ illis redditur, Gratia dici debet.

10. Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimiſſo ſæpe manet, & corporis reſurrectionem propriè non niſi meritis Chriſti adſcribendam eſſe.

11. Quòd piè & juſtè in hac vita mortali usque in finem converſati vitam conſequimur æternam, id non propriè Gratiæ DEI, ſed ordinationi naturali ſtatim initio creationis conſtitutæ juſto DEI Judicio deputandum eſt; nec in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantùm ad primam inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali inſtitutum eſt, ut juſto DEI Judicio Obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagii Sententia eſt: Opus bonum citra Gratiam adoptionis factum non eſt Regni Cœleſtis meritorium.

13. Opera bona à Filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quòd fiunt per Spiritum adoptionis, inhabitantem corda filiorum DEI, ſed tantùm ex eo, quòd ſunt conformia legi, quódque per ea præſtatur obedientia legi.

14. Opera bona juſtorum non accipient in die Judicii extremi ampliorem mercedem, quàm juſto DEI Judicio mererentur accipere.

15. Dicit, rationem meriti non conſiſtere in eo, quòd, qui bene operatur, habeat gratiam & inhabitantem Spiritum Sanctum, ſed in eo ſolùm, quòd obedit Divinæ legi: quam Sententiam ſæpius repetit, & multis rationibus probat fere toto libro.

16. In eodem libro ſæpius repetit, quòd non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate.

17. Dicit, ſentire cum Pelagio: qui dicunt eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum Deificum.

18. Dicit, opera Catechumenorum, ut Fidem & Pœnitentiam ante remiſſionem peccatorum factam, eſſe vitæ æternæ merita, quàm vitam non conſequentur Catechumeni, niſi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Videtur inſinuare, quòd opera juſtitiæ & temperantiæ, quæ Chriſtus fecit, ex dignitate perſonæ operantis non traxerint majorem valorem.

20. Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ ſublimatio & exaltatio in conſortium Divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, non ſupernaturalis.

22. Cum

22. Cum Pelagio ſentiunt, qui Textus Apoſtoli ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*, intelligunt de Gentibus, Fidei Gratiam non habentibus.

23. Abſurda eſt eorum Sententia, qui dicunt ab initio dono quodam ſupernaturali, gratuitoque ſupra conditionem naturæ fuiſſe exaltatum, ut Fide, Spe, Charitate DEum ſupernaturaliter coleret.

24. A vanis & otioſis hominibus ſecundùm inſipientiam Philoſophorum excogitata eſt ſententia, hominem ab initio ſic conſtitutum, ut per dona naturæ ſuperaddita fuerit largitate Conditoris ſublimatus, & in DEI Filium adoptatus.

25. Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.

26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio; quam ſententiam reperit, & probat per plura Capitula.

27. Liberum arbitrium ſine gratiæ DEi adjutorio, non niſi ad peccandum valet.

28. Pelagianus eſt error, dicere, quòd liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non ſolùm fures ii ſunt & latrones, qui Chriſtum viam, oſtium, veritatis & vitæ negant; ſed etiam quicumque aliunde, quàm per Chriſtum in viam juſtitiæ, hoc eſt, ad aliquam juſtitiam conſcendi poſſe, dicunt.

30. Aut

30. Aut qui docent, tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic, ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur.

31. Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus justè, rectè, & sanctè vivit, & mandata DEI observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris naturalis videlicet, quo DEUS amatur ut auctor naturæ, & gratuiti, quo DEUS amatur ut Beatificator, vana est, commentitia, ad illudendum sacris litteris & plurimis veterum testimoniis excogitata.

35. Omne, quod agit peccator vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.

37. Cum Pelagio sentit, qui bonum aliquod naturale, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.

38. Om-

38. Omnis amor Creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur: aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa DEUS amatur.

39. Quod voluntariè fit, etiamsi necessitate fiat, libere tamen fit.

40. Suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solùm nomen libertatis à peccato.

42. Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum Justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in Filium DEI, & secundùm interiorem hominem renovatur, ac Divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus deinceps bene vivere, & DEI mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum Absolutionis; & in Catechumenis ante Baptismum est vera justificatio, separata tamen à remissione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt, ut mandatis DEI pareant, cujusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia & vera legis Justitia; non tamen ii obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quàm generali illa, qua omne opus, quod fit, ut Sancta Societate DEO homo inhæreat.

46. Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæstio est, sed causæ & originis, utrùm omne peccatum debeat esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati sine ulla relatione ac respectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eò quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consecutus erat, actualiter DEum odio habeat, DEum blasphemet, & legi DEI repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: *Non concupisces.*

51. Concupiscentia sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus ejus est conditionis, ut suum Auctorem & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum à generante contra-

hunt,

hunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, quàm qui cum majoribus.

54. Definitiva hæc ſententia, DEum homini nihil impoſſibile præcepiſſe, falſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagii ſit.

55. DEUS non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur.

56. In peccato duo ſunt, actus & reatus: tranſeunte autem actu, nihil manet, niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptismi aut Sacerdotis Abſolutione proprie reatus peccati dumtaxat tollitur, & miniſterium Sacerdotum ſolùm liberat à reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed à ſolo DEO, qui pœnitentiam ſuggerens & inſpirans, vivificat eum, & reſuſcitat, miniſterio autem Sacerdotis ſolùm reatus tollitur.

59. Quando per eleemoſynas, aliáque opera DEO ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium DEO pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant (nam alioquin eſſemus ſaltem aliqua ex parte redemptores) ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60. Per paſſiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non propriè redimuntur noſtra delicta, ſed per communionem charitatis nobis eorum paſſiones impertiuntur, ut digni ſimus,

mus, qui pretiô ſanguinis Chriſti à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61. Celebris illa Doctorum Diſtinctio, Divinæ legis mandata bifariàm impleri: altero modo, quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantùm: altero, quantum ad certum quemdam modum, videlicet ſecundum quem valeant operantem perducere ad Regnum æternum (hoc eſt, ad modum meritorum) commentitia eſt, & explodenda.

62. Illa quoque Diſtinctio, qua opus dicitur bifariàm bonum, vel quia ex objecto & omnibus circumſtantiis rectum eſt & bonum (quod moraliter bonum appellari conſuevit) vel quia eſt meritorium Regni æterni, eò quod ſit à vivo Chriſti membro per Spiritum charitatis, rejicienda eſt.

63. Similiter & illa Diſtinctio duplicis Juſtitiæ: alterius, quæ ſit per Spiritum Charitatis inhabitantem, alterius, quæ ſit ex inſpiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua Divinæ legis juſtificatio impleatur, odioſiſſima & pertinaciſſima rejicitur.

64. Denique & illa Diſtinctio duplicis vivificationis: alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentia & vitæ novæ propoſitum, & inchoatio per DEI gratiam inſpiratur; alterius, qua vivificatur, qui vere juſtificatur, & palmes vivus in vite Chriſto efficitur, commentitia judicatur, & Scripturis minimè congruens.

65. Non

65. Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit.

68. Infidelitas purè negativa in his, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam Legis, non autem per occultam communicationem & inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos facit implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per Contritionem, etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen (extra casum necessitatis, aut martyrii) sine actuali susceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum: unde Job & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt.

73. Nemo præter Christum est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnésque ejus afflictiones in hac vita, sicut aliorum Justorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis.

74. Concupiſcentia in renatis relapſis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum eſt, ſicut & alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiſcentiæ ſunt, pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto: *Non concupiſces*; unde homo eos ſentiens transgreditur præceptum: *Non concupiſces*; quamvis transgreſſio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum: *Diliges Dominum DEum tuum ex toto corde tuo.*

77. Satisfactiones laborioſæ Juſtificatorum non valent expiare de condigno pænam temporalem, reſtantem poſt culpam condonatam.

78. Imortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio.

79. Falſa eſt Doctorum Sententia, primum hominem potuiſſe à DEO creari, & inſtitui ſine Juſtitia naturali.

Quas quidem ſententias ſtricto coram Nobis examine ponderatas, quamquam nonnulla aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore & proprio verborum ſenſu ab Aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpectivè ac quæcumque ſuper iis, verbo, ſcriptóque emiſſa præſentium Auctoritate damnamus, circumſcribimus & abolemus, déque eisdem & ſimilibus poſthac, quocumque pacto loquendi, ſcribendi, & diſputandi facul-

tatem

tatem quibuscumque interdicimus. Qui secus fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, Beneficiis, & Officiis perpetuò privamus, ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus, vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior valet ipsos, excepto mortis articulo, liberare. Cæterùm, ut jam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia faciliùs comprimi possint, simúlque animarum saluti pleniùs consulatur, Dilecto Filio Nostro Antonio tituli S. Bartholomæi in Insula Presbytero Cardinali Granvelano nuncupato, per Apostolica scripta mandamus, ut ipse, quid ad perpetuam dictarum Sententiarum & scripturarum abolitionem, quid ad arcenda hujusmodi proloquia & disputationes, quid denique ad unionem & pacem cum communi omnium & Ecclesiæ Catholicæ satisfactione componendam facto opus sit, inprimis diligenter expendat; deinde in iis omnibus, quæ pro communi salute, tranquillitate & honore optima judicaverit, salva semper Ecclesiæ prædictæ Unitate, etiam per alium seu alios fide, doctrina & Religione præstantes ocyus exequatur, faciátque, quidquid decreverit, inviolatè ab omnibus observari; Contradictores quoslibet per censuras & pœnas prædictas, cæteráque juris & facti remedia op-

portuna, appellatione postposita, compescenda: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus, quòd forsitan ab Apostolica Sede sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis Privilegiis, exemptionibus, indulgentiis & litteris Apostolicis specialibus vel generalibus, quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta effectus præsentium impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumcumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in Nostris litteris mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ damnationis, circumscriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, mandati, privationis, & innodationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Annô Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimô sexagesimô septimô Calendis Octobris, Pontificatûs Nostri Annô secundô.

DECRETUM INNOCENTII X.

INNOCENTIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Universis Christi Fidelibus Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

CUM occasione Impressionis Libri, cui Titulus, *Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis controversia super quinque ex illis, complures Galliarum Episcopi apud nos institerunt, ut easdem Propositiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perspicuam ferremus sententiam.

Tenor vero præfatarum Propositionum est, prout sequitur.

PRima: Aliqua DEI præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.

Secunda: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur.

Tertia: Ad merendum, & demerendum in statu Naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Quarta: Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quòd vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta: Semi-Pelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum nostrum assiduè pulsant, illa in primis cordi est, ut Ecclesia Dei Nobis ex alto commissa, purgatis pravarum opinionum erroribus, tutò militare, & tamquam navis in tranquillo mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus ac procellis, securè navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit, pro rei gravitate, coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id specialiter sæpius congregatis à pluribus in Sacra Theologia Magistris, easdem quinque Propositiones, ut supra nobis oblatas, fecimus singillatim diligenter examinari, eorumque suffragia, tum voce, tum scripto relata maturè consideravimus, eosdemque Magistros, variis coram Nobis actis Congregationibus, prolixè super eisdem, ac super earum qualibet differentes audivimus.

Cùm autem ab initio hujuscemodi discussionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Christi fidelium preces, tum privatim, tum publicè indixissemus, postmodum iteratis eisdem ferventiùs, ac per Nos solicitè implorata

Sancti

Sancti Spiritus assistentia, tandem Divino Numine favente, ad infra scriptam devenimus declarationem & definitionem.

Primam prædictarum Propositionum : Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant: Temerariam, Impiam, Blasphemam, Anathemate damnatam, & Hæreticam declaramus, & utì talem damnamus.

Secundam: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur: Hæreticam declaramus, & utì talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non reqiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione: Hæreticam declaramus, & utì talem damnamus.

Quartam: Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam gratiam esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare: Falsam & Hæreticam declaramus, & utì talem damnamus.

Quintam: Semi Pelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse: Falsam, Temerariam, Scandalosam & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit: Impiam, Blasphemam, Contumeliosam, Divinæ pietati derogantem, &

& Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus utriusque sexus, ne de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliàs præsumant, quàm in hac præsenti nostra Declaratione & Definitione continetur sub censuris & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in Jure expressis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut Contradictores, & Rebelles quoscumque per censuras & pœnas prædictas, cæteraque Juris & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis, omnino coerceant, & compescant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem super prædictis quinque Propositionibus factam approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto Libro Cornelii Jansenii. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo, Sexcentesimo, quinquagesimo tertio, pridie Kal. Junii, Pontificatûs Nostri Anno nono.

HI. DATARIUS.

G. Gualterius.
F. Giambinus.

Anno

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi 1653. Indictione 6. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Innocentii, Divina Providentia Papæ X. anno ejus Nono, die vero nona Mensis Junii, supradicta Constitutio affixa, & publicata fuit in Ecclesia Lateranensi ac Basilica Principis Apostolorum de Urbe, nec non Cancellariæ Apostolicæ valvis, ac in acie Campi Floræ, per me Hieronymum Mascellam SS. D. N. Papæ Cursorem.

Pro Domino Mag. Cursorum P. Paulus Desiderius Cursor.

CON-

CONSTITUTIO CLEMENTIS XI.

Contra Paſchaſium Queſnellium.

CLEMENS EPISCOPUS

Servus Servorum DEI.

Univerſis Chriſti Fidelibus Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

UNIGENITUS DEI Filius pro noſtra & totius mundi ſalute Filius hominis factus, dum Diſcipulos ſuos doctrina veritatis inſtrueret, univerſamque Eccleſiam ſuam in Apoſtolis erudiret, præſentia diſponens, & futura proſpiciens, præclaro ac ſaluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus à falſis Prophetis, qui veniunt ad nos in veſtimentis ovium, quorum nomine potiſſimum demonſtrantur magiſtri illi mendaces, & in deceptione illuſores, qui ſplendida pietatis ſpecie prava dogmata latenter inſinuantes introducunt Sectas perditionis ſub imagine ſanctitatis, utque facilius incautis obrepant, quaſi deponentes lupinam pellem, & ſeſe Divinæ Legis ſententiis, velut quibusdam ovium velleribus obvolventes ſanctarum Scripturarum, adeoque etiam ipſius novi Teſtamenti verbis, quæ multipliciter in ſuam, aliorumque perditionem depravant, nequiter abutuntur: antiqui ſcilicet, à quo progeniti

geniti sunt, mendacii parentis exemplo, ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quàm ut, ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi Divinorum verborum prætendatur Auctoritas.

His Nos verè Divinis monitis instructi, ubi primum, non sine intima cordis nostri amaritudine, accepimus, Librum quemdam, gallico idiomate olim impressum, & in plures Tomos distributum, sub titulo: *Le noveau Testament en François, avec des Reflexions morales sur chaque verset &c. à Paris 1699.* Aliter vero; *Abrege de la Morale de l' Evangile, des Actes des Apotres, des Epitres de saint Paul, des Epitres Canoniques, & de l' Apocalypse;* ou *Pensees Chretiennes sur le Texte de ces Livres sacres &c. A Paris 1693. & 1694.* Tametsi alias à Nobis damnatum, ac revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariàm permiscentem, adhuc tamen tamquam ab omni errore immunem à pluribus haberi, Christi fidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio, & opera studiosè nimis quaquaversum disseminari, etiam latinè redditum, ut perniciosæ institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, & de regno ad populum alterum: versutis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum Nobis Dominicum gregem in viam perditionis sensim abduci summopere doluimus: adeoque Pastoralis non nimus curæ nostræ stimulis, quàm frequentibus orthodoxæ Fidei zelatorum que-

querelis, maximè verò complurium Venerabilium Fratrum, præsertim Galliæ Episcoporum, litteris ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quæque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidam ad ipsam ingruentis mali causam providæ nostræ considerationis intuitum convertentes, perspicuè novimus, summam hujusmodi Libri perniciem ideo potissimum progredi, & invalescere, quòd eadem intus lateat, & velut improba sanies, nonnisi secto ulcere foras erumpat; cum Liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat, molliti enim sunt sermones ejus super oleum, sed ipsi sunt jacula, & quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut salubrius præstari à Nobis posse arbitrati sumus, si fallacem Libri doctrinam generatim solummodo à Nobis hactenus indicatam, pluribus singillatim ex eo excerptis Propositionibus, distinctius, & apertius explicaremus, atque universis Christi Fidelibus noxia zizaniorum semina è medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, & quasi in propatulo positis, non uno quidem, aut altero, sed plurimis, gravissimisque, tum pridem damnatis, tum etiam novè adinventis erroribus, plane confidimus, benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertæ jam, manifestæque veritati cedere compellantur,

Id

Id ipsum maximè è re Catholica futurum, & sedandis præsertim in florentissimo Galliæ Regno exortis ingeniorum variè opinantium, jamque in acerbiores scissuras protendentium dissidiis apprimè proficuum, conscientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum necessarium, non modo præfati Episcopi, sed & ipse inprimis charissimus in Christo Filius noster Ludovicus Francorum Rex Christianissimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ Fidei puritate, extirpandisque erroribus zelum satis laudare non possumus, sæpius Nobis est contestatus: repetitis propterea verè piis, & Christianissimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis à Nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati prolata quantocyus Apostolici censura Judicii consuleremus.

Hinc, aspirante Domino, ejusque cœlesti ope confisi, salutare opus sedulò, diligenterque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex prædicto Libro, juxta supra recensitas respectivè editiones, fideliter extractas, & tum Gallico, tum Latino idiomate expressas Propositiones à compluribus in sacra Theologia Magistris, primò quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus accuratè discuti, deinde verò coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quàm maxima diligentia, ac maturitate, singularum insuper Propositionum cum ipsomet Libri textu exactissimè facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi, & examinari man-

davimus. Hujusmodi autem Propoſitiones ſunt, quæ ſequuntur, videlicet:

1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?

2. JESU Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum, absque illa non ſolum nihil fit, ſed nec fieri poteſt

3. In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis.

4. Ita Domine, Omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum.

6. Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? quæ verò felicitas non eſt, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?

8. Nos

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Chriſti eſt gratia ſuprema, ſine qua confiteri Chriſtum numquam poſſumus, & cum qua numquam illum abnegamus.

10. Gratia eſt operatio manus omnipotentis DEI, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.

11. Gratia non eſt aliud, quàm voluntas omnipotentis DEI, jubentis, & facientis, quod jubet.

12. Quando Deus vult ſalvare animam, quocumque tempore, quocumque loco, effectus indubitabilis ſequitur voluntatem DEI.

13. Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit.

14. Quantumcumque remotus à ſalute ſit peccator obſtinatus, quando JESUS ſe ei videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ, oportet, ut ſe dedat, accurrat, ſeſe humiliet, & adoret Salvatorem ſuum.

15. Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui Spiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16. Nullæ ſunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil reſiſtit omnipotenti.

17. Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad JESUM Chriſtum. Quicumque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus eſt doctus à Patre.

18. Semen verbi, quod manus DEI irrigat, ſemper affert fructum ſuum.

19. DEI gratia nihil aliud eſt, quàm ejus omnipotens voluntas, hæc eſt idea quam Deus ipſe nobis tradit in omnibus ſuis Scripturis.

20. Vera gratiæ idea eſt, quòd Deus vult ſibi à nobis obediri, & obeditur, imperat, & omnia fiunt, loquitur tamquam Dominus, & omnia ſibi ſubmiſſa ſunt.

21. Gratia JESU Chtiſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela & imitatio operationis DEI incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum.

22. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis cum libero ipſius voluntatis conſenſu demonſtratur illico nobis in Incarnatione, veluti in fonte atque archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ atque ita dependentes à Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio.

23. Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ eam ſignificans per illam, qua creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24. Juſta

24. Justa idea, quam Centurio habet de Omnipotentia DEI, & JESU Christi, in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago Ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus à cupiditate.

25. DEUS illuminat animam, & eam sanat æque ac corpus sola sua voluntate, jubet, & ipsi obtemperatur.

26. Nullæ dantur gratiæ, nisi per Fidem.

27. Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam DEUS concedit peccatori, est peccatorum remissio.

29. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.

30. Omnes, quos DEUS vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. JEsus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est, Electos de manu Angeli exterminatoris.

33. Proh! quantum oportet bonis terrenis, & sibimetipsi renunciasse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat, sibi, ut ita dicam, appropriandi Christum JEsum, ejus amorem, mortem, & Mysteria, ut facit sanctus Paulus dicens: *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.*

34. Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.

35. Gratia Adami eſt ſequela creationis, & erat debita naturæ ſanæ, & integræ.

36. Differentia eſſentialis inter gratiam Adami & ſtatus innocentiæ, ac gratiam Chriſtianam eſt, quod primam unusquisque in propria perſona recepiſſet : iſta verò non recipitur, niſi in perſona JEſu Chriſti reſuſcitati, cui nos uniti ſumus.

37. Gratia Adami, ſanctificando illum in ſemetipſo, erat illi proportionata; gratia Chriſtiana nos ſanctificando in JESU Chriſto eſt omnipotens, & digna filio DEI.

38. Peccator non eſt liber, niſi ad malum, ſine gratia Liberatoris.

39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum. Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem.

41. Omnis cognitio DEI, etiam naturalis, etiam in Philoſophis ethnicis, non poteſt venire niſi à DEO, & ſine gratia non producit niſi præſumptionem, vanitatem, & oppoſitionem ad ipſum DEUM, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.

42. Sola gratia Chriſti reddit hominem aptum ad ſacrificium Fidei; ſine hoc nihil niſi impuritas, nihil niſi indignitas.

43. Primus effectus gratiæ baptismalis eſt facere, ut moriamur peccato, adeo ut

ut ſpiritus, cor, ſenſus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur; amor DEI, qui omnia agit propter DEUM, quemque DEUS remuneratur; & amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus. qui. quod ad DEUM referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus.

45. Amore DEI in corde Peccatorum non ampliùs regnante, neceſſe eſt ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas, aut Charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas. Quando DEI amor eſt illis principium interius, & DEI gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet exterius, alioquin non eſt niſi hypocriſis aut falſa juſtitia.

48. Quid aliud eſſe poſſumus niſi tenebræ, niſi aberratio & niſi peccatum ſine Fidei lumine, ſine Chriſto, & ſine Charitate.

49. Ut nullum peccatum eſt ſine amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum ſine amore DEI.

50. Fruſtra clamamus ad DEUM, Pater mi: ſi ſpiritus Charitatis non eſt ille, qui clamat.

51. Fides juſtificat, quando operatur, ſed ipſa non operatur, niſi per Charitatem.

52. Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tamquam in ſuo germine, & ſemine, ſed hæc fides non eſt absque amore, & fiducia.

53. Sola Charitas Chriſtiano modo facit (actiones Chriſtianas) per relationem ad DEUM, & JESUM Chriſtum.

54. Sola Charitas eſt, quæ DEO loquitur, eam ſolam DEUS audit.

55. DEUS non coronat, niſi Charitatem; qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit.

56. DEUS non remunerat niſi Charitatem, quoniam Charitas ſola DEUM honorat.

57. Totum deeſt Peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in DEO, ubi non eſt amor DEI.

58. Nec DEUS eſt, nec Religio, ubi non eſt Charitas.

59. Oratio Impiorum eſt novum peccatum, & quod DEUS illis concedit, eſt novum in eos judicium.

60. Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam, quo hæc eſt magis violenta, eò magis ducit ad deſperationem.

61. Timor non niſi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur; quamdiu ab amore juſtitiæ non ducitur.

62. Qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram DEO.

63. Bapti-

63. Baptizatus adhuc eſt ſub lege, ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore.

64. Sub maledicto legis numquam fit bonum, quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando.

65. Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, absque eo, quod ullum DEO dederint filium, cum non effecerint niſi mancipia per timorem.

66. Qui vult DEO appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem, ſicuti beſtiæ, ſed per fidem, & per amorem, ſicuti filii.

67. Timor ſervilis non ſibi repræſentat DEum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.

68. DEI Bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in Fide, & precibus.

69. Fides, uſus, augmentum, & præmium Fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis DEI.

70. Numquam DEUS affligit innocentes, & afflictiones ſemper ſerviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum Peccatorem.

71. Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege, quam DEUS condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit Catholica comprehendens & omnes Angelos cœli, & omnes Electos, & Juſtos terræ, & omnium Sæculorum.

73. Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus Filiorum DEI manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri Sæculi.

74. Eccleſia, ſive integer Chriſtus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes vero Sanctos ut membra.

75. Eccleſia eſt unus ſolus homo, compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt Caput, vita, ſubſiſtentia, & perſona, Unus ſolus Chriſtus, compoſitus ex pluribus Sanctis, quorum eſt Sanctificator.

76. Nihil ſpatioſius Eccleſia DEI, quâ omnes Electi, & Juſti omnium Sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio DEI, & membro Chriſti, ceſſat interius habere DEum pro Patre, & Chriſtum pro Capite.

78. Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & Caput eſt JEſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundum Evangelium, quàm non credendo Evangelio.

79. Utile, & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, Pietatem, & Myſteria Sacræ Scripturæ.

80. Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus.

81. Obſcuritas Sancti Verbi DEI non eſt Laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia

Sancta-

Sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

83. Est illusio sibi persuadere, quòd notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari fæminis, lectione Sacrorum librorum. Non ex fæminarum simplicitate, sed ex superba Virorum scientia ortus est scripturarum abusus, & natæ sunt hæreses.

84. Abripere è Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem Sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quamdam excommunicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni DEI.

87. Modus plenus Sapientia, lumine, & Charitate, est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum pænitentiæ, & contritionis, & incipiendi, ad minus, satisfacere justitiæ DEI, antequam reconcilientur.

88. Ignoramus, quid sit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detractamus separationis istius ferre confusionem.

89. Quartus decimus gradus conversionis

Pecca-

Peccatoris eſt, quòd, cum ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ.

90. Eccleſia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu, ſaltem præſumpto, totius Corporis.

91. Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro: numquam eximus ab Eccleſia, etiam quandò hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando DEO, JESU Chriſto atque ipſi Eccleſiæ per Charitatem affixi ſumus.

92. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injuſtum, quàm prodere veritatem eſt imitare Sanctum Paulum: tantum abeſt, ut ſit erigere ſe contra auctoritatem, aut ſcindere unitatem.

93. JEſus quandoque ſanat vulnera, quæ præceps primorum Paſtorum feſtinatio infligit, ſine ipſius mandato; JEſus reſtituit, quod ipſi inconſiderato zelo reſcindunt.

94. Nihil pejorem de Eccleſia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri ſupra fidem fidelium, & foveri diviſiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

95. Veritates eò devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina pleriſque Chriſtianis, & modus eas prædicandi eſt veluti idioma incognitum: adeò remotus eſt à ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra communem captum fidelium, neque ſatis advertitur, quòd hic defectus ſit unum ex ſignis maximè ſenſibilibus ſenectutis Eccleſiæ, & iræ DEI in Filios ſuos.

96. DEus

96. DEus permittit, ut omnes Poteſtates ſint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit, niſi Divinæ gratiæ.

97. Nimis ſæpe contingit membra illa, quæ magis ſtrictè unita Eccleſiæ ſunt, reſpici atque tractari tamquam indigna, ut ſint in Eccleſia, vel tamquam ab ea ſeparata, ſed Juſtus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.

98. Status perſecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tamquam hæreticus, flagitioſus, & impius, ultima plerumque probatio eſt, & maximè meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem JEſu Chriſto.

99. Pervicacia, præventio, obſtinatio id nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoſcere, ſe fuiſſe deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod DEUS in ſua Eccleſia poſuit, ut in ea eſſet odor vitæ, v. g. bonos libros, inſtructiones, ſancta exempla &c.

100. Tempus deplorabile, quô creditur honorari DEUS, perſequendo veritatem, ejúsque diſcipulos. Tempus hoc advenit. . . haberi, & tractari à Religionis Miniſtris, tamquam impium, & indignum omni commercio cum DEO, tamquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in ſocietate Sanctorum, eſt hominibus piis morte corporis mors terribilior. Fruſtra quis ſibi blanditur de ſuarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, perſequendo flamma, ferróque viros probos, ſi propria paſſione eſt excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quòd nihil vult examinare.

Fre-

Frequenter credimus ſacrificare DEO impium, & ſacrificamus diabolo DEI Servum.

101. Nihil ſpiritui DEI, & doctrinæ JESU Chriſti magìs opponitur, quàm communia facere juramenta in Eccleſia, quia hoc eſt multiplicare occaſiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas DEI aliquando deſerviant conſilio impiorum.

Auditis itaque tum voce, tum ſcripto Nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorúmque Theologorum ſuffragiis, divinique inprimis luminis, privatis ad eum finem, publicísque etiam indictis precibus, implorato præſidio, omnes, ſingulas Propoſitiones præinſertas, tamquam falſas, captioſas, malè ſonantes, piarum aurium offenſivas, ſcandaloſas, pernicioſas, temerarias, Eccleſiæ, & ejus praxi injurioſas, neque in Eccleſiam ſolum, ſed etiam in Poteſtates ſæculi contumelioſas, ſeditioſas, impias, blaſphemas, ſuſpectas de hæreſi, ac hæreſim ipſam ſapientes, nec non hæreticis, & hæreſibus, ac etiam ſchismati faventes, & erroneas, hæreſi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variáſque hæreſes, & potiſſimum illas, quæ in famoſis Janſenii Propoſitionibus, & quidem in eo ſenſu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis, continentur, manifeſtè innovantes, reſpectivè hac noſtra perpetuò valitura Conſtitutione declaramus, damnamus, & reprobamus.

Man-

Mandantes omnibus utriusque ſexus Chriſti fidelibus, ne de dictis Propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quàm in hac eadem Noſtra Conſtitutione continetur, ita ut quicumque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, Eccleſiaſticis cenſuris, aliiſque contra ſimilia perpetrantes à Jure ſtatutis pœnis ipſo facto, absque alia declaratione ſubjaceat.

Cæterùm per expreſſam præfatarum Propoſitionum reprobationem alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus; cùm præſertim in decurſu examinis complures alias in eo deprehenderimus Propoſitiones illis, quæ, ut ſupra, damnata fuerunt, conſimiles, & affines, iidèmque erroribus imbutas; nec ſanè paucas ſub imaginario quodam, veluti graſſantis hodie perſecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutrientes, eáſque falſò Chriſtianæ patientiæ nomine prædicantes; quas propterea ſingulatim recenſere, & nimis longum eſſe duximus & minimè neceſſarium; ac demum, quod intolerabilius eſt, Sacrum ipſum novi Teſtamenti Textum damnabiliter vitiatum comperimus, & alteri dudum reprobatæ verſioni Gallicæ Montenſi in multis conformem: à vul-

à vulgata verò editione, quæ tot Sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem, & aberrantem, plurésque in alienos exoticos, ac sæpe noxios sensus, non sine maxima perversitate detortum.

Eumdem propterea Librum, utpote per dulces sermones, & benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis Innocentium cordibus longè accommodatum, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut impósterum (quod absit) imprimendum, Auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus, quemadmodum etiam alios omnes, & singulos in ejus defensionem tam scripto, quam typis editos, seu forsan (quod DEUS avertat) edendos libros, seu libellos eorúmque lectionem, descriptionem, retentionem, & usum omnibus & singulis Christi fidelibus sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrenda, prohibemus pariter, & interdicimus.

Præcipimus insuper Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ

pravi-

pravitatis Inquisitoribus, ut Contradictores, & rebelles quoscumque per censuras, & pœnas præfatas, aliaque juris, & facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant, & compellant.

Volumus autem, ut earumdem præsentium transsumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis; damnationis, mandati, prohibitionis, & interdictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo decimo tertio, sexto Idus Septembris, Pontificatus Nostri Anno decimo tertio.

I. Card. Prodatarius.

F. Oliverius.

Visa de Curia L. Sergardus.

Loco ✝ Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

L. Martinettus.

Anno à Nativitate Domini Noſtri JEſu Chriſti milleſimo ſeptingenteſimo decimo tertio, Indictione ſexta, die verò decima Septembris, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Noſtri, Domini Clementis Divina Providentia Papæ XI. Anno decimo tertio, ſupradictæ Litteræ Apoſtolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæ Generalis in Monte Citatorio, in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Petrum Romulatium Apoſtolicum Curſorem.

Antonius Placentius &c.

COROLLARIUM,

Compendioſè declarans has Propoſitiones damnatas in 2. §. contentas.

EXperieris amice Lector, ſi has omnes Propoſitiones attentè legas, atque ad invicem conferas, quòd doctrina Paſchaſii Queſnelli multùm in fundamentis Janſenii, Janſenius in Michaële Bajo, demum Michael Bajus non parum fundetur in principiis Calvini, & ex parte Lutheri, dum voluntati creatæ proximè liberum auferunt arbitrium, gratiam ſufficientem tollunt, omniaque bona gratiæ efficaci irreſiſti-

reſiſti-

resistibili imputant, *prout recte notat Francolinus in suo Tyrocinio Theologico* part. 3. §. 1. num. 56. & 57. *Ut magis*, *&* *clariùs id pateat*, *assumamus pro exemplo liberum arbitrium hominis in ordine ad opus meritorium*, *seu ad obtinendam justificationem ex una*, *&* *gratiam actualem ad hoc opus concurrentem ex altera parte. In hoc exemplo (uti advertit Dominicus Viva in Trutina Thesium Quesnellianarum* Proposit. X. num. 5.) *tam Lutherus*, *quam Calvinus negant*, *gratiam Divinam cohærere posse cum arbitrii libertate proxima: hac tamen cum distinctione*, *quod Lutherus teneat*, *liberum arbitrium præsenti casu se habere mere passivè*, *seu (uti sonant formalia juxta Propositionem XXXVI. inter damnatas à Leone X.)* Liberum arbitrium post peccatum esse rem de solo titulo: *econtra verò Calvinus equidem admittat concursum arbitrii cum gratia*, *taliter autem*, *ut ipsa voluntas nequeat abjicere gratiam*, *impediendo ejus operationem. Utriusque hujus Hæresiarchæ errorem damnat*, *&* *anathematizat Concilium Oecumenicum Trident. Sess. 12. de Justificatione sequentibus formalibus.*

CANONE IV.

SI quis dixerit liberum hominis arbitrium à DEO motum, & excitatum NB. nihil cooperari aſſentiendo DEO excitanti, atque vocanti; quo ad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque NB. poſſe diſſentire, ſi velit, ſed velut inanime quoddam nihil omnino agere, NB. mereque paſſive ſe habere, anathema ſit.

CANONE V.

SI quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo &c. anathema ſit.

Vides amice Lector, quòd Concilium Tridentinum decernat *inprimis* ad opus meritorium, quo juſtificetur homo, concurrere una cum gratia activè ipſam voluntatem. Secundò præfatum voluntatis concurſum ita eſſe liberum, ut, ſi vellet, diſſentire poſſet. Jam verò poſt hoc Oecumenicum, Generale, ſeu Univerſale Concilium inſurrexerunt aliqui, nempe Michael Bajus, Cornelius Janſenius, & Paſchaſius Queſnellius, jactantes, ſeſe cum Adhærentibus veros Catholicos, qui denuo, ac de novo quoad opus meritorium ſuſtulerunt exercitium, & uſum proximè liberi arbitrii, omnia adſcribentes gratiæ adeo efficaci, ut eamdem nihil (conſequenter nec ipſa voluntas) impedire poſſit, ſeu retardare. Quid ergo in ordine

ordine ad opus meritorium, his ſtantibus, in effectu remaneret libero arbitrio, niſi reſpectivè ſolus titulus; cùm juxta ipſos voluntas à gratia ita præventa ſit, ut agat neceſſariò, & tamen adhuc mereatur? Audiamus jam ipſammet Horum doctrinam, tantummodo paucas adducendo reprobatas à Chriſti Vicario ſententias.

Inter rejectas Propoſitiones ſeptuaginta novem Michaëlis Baji,

XXXVIII. ſic habet.

Pelagianus error eſt, quòd liberum arbitrium valeat ad ullum peccatum vitandum.

& LXV.

Non niſi Pelagiano errore admitti poteſt aliquis uſus liberi arbitrii bonus, ſive non malus, & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ita ſentit.

Inter Propoſitiones Janſenii quinque ab Innocentio X. damnatas,

ſic ſonat II.

Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

& III.

Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione.

Inter Propositiones Quesnellii centum, & unam à Clement XI. reprobatas.

ſic tenet I.

Quid aliud remanet animæ; quæ DEum, ac Ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt NB. generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum.

& X.

Gratia eſt operatio manus Omnipotentis DEI, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.

Conferantur jam ad invicem ab attento, atque à paſſionibus, & partialitatibus necdum prævento lectore ſingulæ allegatæ propoſitiones, & certò conſtabit, quantum, & quomodo in ſuis principiis memorati Auctores inter ſe conveniunt, uti etiam fuſius deduxi in alio Libello *Succincta Declaratio* &c. intitulato *cap. 2. & 3.*

§. III.

§. III.

DECLARANS.

Propoſitiones damnatas à potiori ſpectantes ad Materiam Morum ſeu ad Theologiam Moralem.

DECRETUM I.

ALEXANDRI VII.

Feria V. die 24. Septembris 1665. emanatum.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis, Coram San-

ctissimo D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere: per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta Regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo umquam tempore viam salutis, quam suprema veritas DEUS, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu veriùs perverti contingeret, idem SS. D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastorali solicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & dein Emi-

Eminentissimis DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, serio commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulo incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infra scriptis Propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

PROPOSITIONES.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

Hæc propositio fusius declaratur Tract. 4. Dist. 2. num. 27. ac Dist. 5. n. 9. & Dist. 6. post. n. 9. Addit.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

Videatur Tract. 9. Dist. 3. n. 45. & sequentibus Additionibus. Et mox infra V. Bullam Benedicti XIV.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, Anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Eminentissim. Cardinalium, visa, & tolerata est.

Respiciatur Tract. 4. Dist. 4. n. 29. & 30.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque Sæculares ab

hæresi occulta & ab excommunicatione propter eam incursa.

Recolligantur dicta Tract. 13. Dist. 2. post n. 75. præsertim Addit. VI. & Tract. 14. Dist. 9. num. 11.

5. Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

Ratio, cur hæc propositio fuerit damnata, est quia talis denunciator ab omni periculo pœnæ talionis, aliave immunis est; quoniam coram Tribunali Sacræ Inquisitionis (apud quod, ubi viget, illa denunciatio fieri debet) hoc crimen non tenetur probare tanquam Actor, sed tantùm deponere, quod audivit, veluti Testis, ac sufficit præfato Sacro Tribunali hæc denuntiatio saltem ad diligentiam adhibendam pro ulteriori inquisitione, & ponendis cautelis. Ita Felix Potestas Tom. 2. num. 596. Viva hic, ambo Itali.

An autem etiam in Germania, ubi non viget Sacra Inquisitio, & ubi Hæretici cum Catholicis permixti vivunt, sit facienda denunciatio Episcopis cum tanto rigore: & quando crimen hæresis probari nequit, examinat la Croix lib. 2. num. 215. atque inclinat in negativam, quando exinde non imminet periculum grave seductionis aliorum &c. Dum autem

ipsi

ipſi objicitur allegata propoſitio damnata, ait, illam eſſe intelligendam tantummodo quoad loca, in quibus viget Officium Inquiſitionis, ſeu ubi Bullæ in tanto rigore uſu receptæ ſunt, non autem quoad Germaniam, ubi juxta plures viros eximiè doctos non ſunt cum tanto rigore receptæ. Vide la Croix loc. cit. ſi ſimilis caſus emergat.

6. Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitet, non cenſetur ſolicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus.

Videatur Tract. 14. Diſt. 8. n. 61. ubi reperietur hæc propoſitio reprobata.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ ſolicitationis eſt, ſi ſolicitatus confiteatur cum ſolicitante, hìc poteſt ipſum abſolvere absque onere denunciandi.

Ibid. num. 66.

8. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

Videatur Tract. 14. Diſt. 5. n. 51. & ſeqq. præſertim n. 55.

9. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfa-

tisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

Ibid. n. 95. & seqq.

10. Non est contra Justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem; etiamsi promittam, promissione etiam Juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

Ibid. n. 51. & seqq. præsertim n. 53.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione exprimere.

Vid. Tract. 14. Dist. 7. n. 45.

12. Mendicantes possunt absolvere à Casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

Ibid. Dist. 9. num. 11. Videantur etiam desuper Viva in sua Trutina hic, uti pari modo Matthæucius in cautela Confessarii, quorum prior Urbanum VIII. alter vero Clement. X. adducit, eandem Propositionem reprobantes.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

Vid. Tract. 14. Dist. 8. n. 14.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

Vid. Tract. 10. Dist. 3. n. 20.

15. Pœ-

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

Vid. Tract. 14. Dist. 10. n. 15.

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

Vid. Tract. 14. Dist. 8. n. 14. & n. 15.

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit: uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

Vid. Tract. 9. Dist. 3. n. 23. & sequentibus numeris, ac Additionibus.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum vitare.

Ibid. n. 24.

19. Non peccat maritus, occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

Ibidem præsertim n. 25.

20. Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus Horas, non debetur in conscien-

ſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eò quod ſit pœna.

Vid. Tract. 2. Diſt. 2. Additione poſt num. 43. Item Tract. 6. Diſt. 1. num. 34. ac ſequentibus Additionibus.

21. Habens Capellaniam collativam aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.

Vid. Tract. 6. Diſt. 1. n. 87.

22. Non eſt contra Juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

Vid. Tract. 5. Diſt. 3. n. 45.

23. Frangens Jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat; puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

Vid. Tract. 10. Diſt. 2. n. 39.

24. Mollities, Sodomia, Beſtialitas ſunt peccata ejusdem ſpeciei infimæ; ideoque ſufficit dicere in confeſſione ſe procuraſſe pollutionem.

Vide Tract. 9. Diſt. 4. n. 67. & ſeqq. præſertim num. 68.

25. Qui habet copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens, commiſi

cum

cum ſoluta grave peccatum contra Caſtitatem, non explicando copulam.

Vid. Tract. 1. Diſt. 1. num. 24. & Diſt. 2. num. 30.

26. Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

Vid. Tract. 1. Diſt. 3. n. 62.

27. Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tamquam improbabilem.

Vid. Tract. 1. Diſt. 3. n. 40. & ſeqq.

28. Populus non peccat, etiamſi absque ulla cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Vid. Tract. 2. Diſt. 1. n. 36.

Quibus peractis, dum ſimilium Propoſitionum examini cura, & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſſimus, re maturè conſiderata, ſtatuit, & decrevit, prædictas Propoſitiones & unamquamque ipſarum, ut minimum tamquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat, ac prohibet; ita ut quicumque, illas, aut conjunctim aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè publicè aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non

non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status etiam speciali & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Loco ✝ Sigilli.

JOANNES LUPUS *S. Romanæ & Universalis Inquisitionis Not.*

Anno à Nativitate D. N. JEsu Christi millesimo, sexcentesimo, sexagesimo quinto. Indict. 3. die vero 2. Mensis Octob. Pontificatus autem SS. in Christo Patris D. N. D. Alexandri Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Carolum Melanam ejusdem SS. D. N. & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Romæ Typis Rev. Cameræ Apostolicæ 1665.

DECRE-

DECRETUM II.

ALEXANDRI VII.

Feria 5. die 18. Martii 1666. emanatum, in quo continuat Damnationem.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram SS. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. post latum Decretum die XXIV. Septemb. proxime elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulò, ac accuratè usque ad hanc diem

infra ſcriptis aliis, quadrageſimum quintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos & Reverendiſſimos DD. Cardinales adverſus hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores eorum ſuffragia ſingillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

PROPOSITIONES.

29. In die Jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comedit, non frangit Jejunium.

Vid. Tract. 10. Diſt. 2. n. 7. & poſt. n. 35. Addit. II.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione Jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum Jejunio.

Vid. Tract. 10. Diſt. 2. num. 69.

31. Excuſantur abſolute à præcepto Jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

Ibid. num. 70. ac 71. & Addit. ſeq.

32. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.

Vid. Tract. 10. Diſt. 2. num. 9. & num. 10.

33. Re-

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.

Ratio damnationis est; quia donatio præcedens omissionem Horarum fuit omnino liberalis, per quam res absolute donata transiit in dominium pauperis donatarii, adeoque per eamdem non poterit satisfieri obligationi novæ primum post hanc donationem supervenienti. Vid. Tract. 6. Dist. 1. num. 34. & sequentibus Additionibus.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.

Ibid. n. 60.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti & crastino.

Ibid. n. 74.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Trident.

Non defuerunt Auctores apud Dominicum Viva hic, qui putarunt, Regulares Privilegiis explicite à Concilio Tridentino revocatis adhuc uti posse, non quidem in foro externo, cum id vetitum fuerit à Gregorio XIII. ad vitandas dissensiones inter Episcopos & Regula-

res, sed solum in foro Conscientiæ. Ast hæc Doctrina quoad Privilegia cassata (secus dic quoad alia) merito est rejecta, cum Concilium Tridentinum, approbante Summo Pontifice, quædam Privilegia Regularium claris terminis revocet absolute, & indistincte, adeoque pariter illa revocatio absolute, ac indistincte intelligenda est, prout utique Successores sic revocare possunt, quod Antecessores absque ulla stricta obligatione concesserunt.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

Vid. Tract. 12. Dist. 3. n. 37.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi *quamprimum*, est consilium, non præceptum.

Vid. Tract. 14. Dist. 2. n. 32. & seqq.

39. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

Ibidem.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

Vid. Tract. 9. Dist. 4. n. 71. ac seqq. & præsertim Additionibus post n. 78.

41. Non

41. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum deficiente illa nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

Vid. Tract. 14. Diſt. 8. num. 47. junctis Additionibus.

42. Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem usque ad certum tempus.

Vid. Tract. 8. Diſt. 4. num. 40. & 41.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus, quam per 10. annos.

Ratio damnationis dictæ Propoſitionis eſt, quia annuum illud Legatum pingue e. g. *& proportionatum ſtipendio potuit eſſe factum absque reſtrictione ad certum tempus; ergo non debet annuum Legatum indefinite factum illico reſtringi ad decennium.* Dices: *juxta Sotum & alios Doctores nulla anima ultra decennium detinetur in purgatorio: ergo nec præſumendum eſt, quod fundator ultra decennium petierit perſolvi contenta in litteris fundationis.* Reſp. *inprimis, antecedens gratis aſſeri, atque eſſe falſum & contra communem perſua-*

 ſionem

sionem fidelium, ac contrarium apud Dominicum Viva hic patere ex Historiis Ecclesiasticis, vi quarum plures animæ longe ultra decennium in hoc ergastulo sunt detentæ. Deinde dato etiam, quod ex revelationibus in uno alterove casu constaret, animam fundatoris certo jam frui beatitudine, adhuc Hæredes tenerentur satisfacere legato annuo perpetuo, & ex Ecclesiæ communi praxi censetur voluntas fundatoris, ut suffragium illud, si non sibi, saltem aliis de Familia prosit.

44. Quoad forum conscientiæ reo correcto, ejusque contumacia cessante cessant censuræ.

Vid. Tract. 13. Dist. 1. num. 42.

45. Libri prohibiti, *donec expurgentur*, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Notandum ex Viva hic, quod Libri Hæreticorum hæresin continentes, vel de Religione tractantes in Bulla Cœnæ prohibeantur absolute sub excommunicatione reservata: alii vero passim prohiberi soleant sub clausula: donec corrigantur. *De his itaque ultimis aliqui Theologi docuerunt retineri posse, donec opportune eorum correctio aut expunctio fuerit*

rit indulta, cui tamen Doctrinæ repugnant Regulæ Indicis præscriptæ in Concilio Tridentino, in quibus absolute prohibetur à Pontifice, ne quis apud se habeat, vel retineat libros quovis titulo interdictos, & consequenter parendum est Pontifici mandanti, ut dicti Libri deferantur Inquisitori Sancti Officii, ubi id viget, ut recte observat Sabinus Bononiensis, dum scribit in dictas Propositiones damnatas. Quid in Germania quoad libros prohibitos secundæ Classis sit sentiendum, eruitur ex Tract. 4. Dist. 4. num. 42.

Quibus mature pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas Propositiones & unamquámque ipsarum, ut minimùm tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, ac prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, & status etiam

ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Loco ✝ Sigilli.

JOANNES LUPUS *Sacræ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Notar.*

Anno à Nativitate D. N. JESU Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto, Indictione quarta, die vero 23. Menſis Martii, Pontificatus autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris & D. N. D. Alexandri Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per me Carolum Melanam, ejusdem SS. D. N. Papæ & Sanctiſſ. Inquiſitionis Curſorem.

Romæ Typis Rev. Cameræ Apoſt. 1666.

DECRE-

DECRETUM I.

INNOCENTII XI.

Feria 5. die 2. Martii Anno 1679.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctiss. D. N. D. Innocentio, Divina Providentia Papa XI., ac Eminentissim. & Reverendiss. DD. S. R. E. Cardinalibus, & in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulo incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis à fel. record. Alexand. VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas Propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas

Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissim. & Reverendissimis DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, subjecit. Quibus propositionibus sedulo accurate sæpius discussis, eorumdem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis, idem Sanctissimus D. N. re postea mature considerata statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, Sanctitati suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

PROPOSITIONES.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. *Declaratur hæc propositio tr. 1. dist. 3. n. 58.*

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

Videatur Tract. 1. Dist. 3. n. 61.

3. Ge-

3. Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

Vid. Tract. 1. Diſt. 3. n. 44. & ſeqq.

4. Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

Vid. Tract. 4. Diſt. 2. n. 30.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

Vid. Tract. 4. Diſt. 6. num. 9. & Additione ſequenti.

6. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquennis per ſe obligare præceptum Charitatis erga Deum.

Ibidem.

7. Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.

Ibidem.

8. Comedere, & bibere usque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini; quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

Vid. Tract. 1. Diſt. 2. Additione poſt. n. 39. Item Tract. 3. Diſt. 3. num. 51.

9. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

Vid. Tract. 1. Diſt. 2. Addit. poſt. n. 39.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

Vid. Tract. 4. Diſt. 6. n. 12.

11. Præcepto, proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

Ibid.

12. Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

Vid. Tract. 4. Diſt. 6. num. 42. & Additione ſequent.

13. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

Vid. Tract. 4. Diſt. 7. n. 10. 11. & 12. cum ſuis Additionibus.

14. Licitum eſt, abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

Ibid.

15. Lici-

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

Ibid.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale; & secundum se.

Vid. Tract. 4. Dist. 2. num. 13.

17. Satis est, actum Fidei semel in vita elicere.

Vid. tract. 4. dist. 2. num. 28.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

Vid. tract. 4. dist. 2. num. 45.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

Vid. tract. 4. dist. 3. n. 58.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

Ibid. num. 59. & Addit.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

Ibid.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur

detur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

Vid. tract. 4. dist. 2. num. 16. & seqq.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

Ibid. num. 20. & seqq.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

Vid. tract. 6. dist. 2. num. 29. & Addit. post num. 40.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

Ibid. num. 38. & Addit. post num. 40.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est pejurus.

Ibid.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honores, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita, ut veritatis occultatio sentiatur tunc expediens, & studiosa.

Ibid.

28. Qui

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis; quia non tenetur fateri crimen occultum.

Ibid.

29. Urgens metus gravis eſt cauſa Juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

Ratio hujus damnationis eſt; quia ſimulare Sacramentorum adminiſtrationem ponendo externe omnes partes Sacramenti, interne autem nullam habere intentionem adminiſtrandi Sacramentum, idem eſt, ac mentiri; non enim refert, utrum quis mentiatur verbo, vel facto, prout notat D. Thomas 22. quæſt. 111. art. 1. atqui ob metum gravem mentiri non licet, ne quidem pro defendenda vita cap. Super eo. de Uſur. ergo nec licebit ſimulare ex metu gravi Sacramentorum adminiſtrationem. Confirmatur: *non licet ob metum gravem ſacrilege adminiſtrare Sacramentum; cum non liceat ob metum gravem peccare: ergo nec licebit ob metum gravem ficte, ſeu ſimulate adminiſtrare Sacramentum: quoniam majus eſt peccatum ſimulate adminiſtrare Sacramentum, quam ſacrilege juxta cap. 7. de Celebratione Miſſarum juncto Summario. Hinc non licet formulam abſolutoriam, Ego te abſolvo à peccatis tuis, proferre ſuper aliquem ſcienter incapacem Sacramentalis abſolutionis. Sed quando abſolute negando abſolutionem foret periculum, ne Confeſſarius Sigillum Confeſſionis exinde frangat, deberet ſub formatione Crucis alia*

Oration

Oration e. g. Misereatur &c. tacite proferri, aut sub obscuro dici, Ego te neutiquam absolvo à tuis peccatis, ita, ut adverbium neutiquam *non perciperetur ab adstantibus, ut advertit Kugler in cit. proposit. Videantur fusius Cardenas, & Dominicus Viva, quando scribunt in dictam propositionem.*

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

Vid. tract. 9. dist. 3. n. 26. & sequentibus numeris, ac Additionibus.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

Ibid.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

Ibid.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicuti & jus habenti in cathedram, & præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem.

Ibid. num. 29.

34. Licet

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

Ibid. num. 37.

35. Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidum committi.

Ibid.

36. Permiſſúm eſt furari, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

Vid. Tract. 9. Diſt. 5. n. 13. & n. 14. ac Additione poſt n. 104.

37. Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

Ibid. num. 39.

38. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem illius damni illati.

Vid. Tract. 9. n. 61. vide etiam n. 44. circa hanc doctrinam.

 40. Con-

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

Vid. Tract. 8. Dist. 4. n. 27.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, ut nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

Ibid. num. 40. & num. 41.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum, si exigatur tamquam ex justitia debitum.

Ibid. num. 25. & seqq.

43. Quidni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

Vid. Tract. 9. Dist. 6. n. 11. & n. 12.

44. Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

Ibidem.

45. Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel

etiam

etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali aut econtra.

Vid. Tract. 5. Dist. 3. num. 43.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale: imo etiamsi sit finis ipsius spiritualis, sic, ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

Ibid. num. 45. & num. 46.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo, vel secundò locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.

Vid. Tract. 11. Dist. 1. num. 45. & 46. ac num. 47.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

Vid Tract. 9. Dist. 4. n. 12.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est, unde, si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

Ibid. num. 45.

50. Copula cum conjugata consentiente marito non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

Ibid. n. 18.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

Vid. Tract. 4. Dist. 7. num. 24. cum seqq. Additionibus.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

Vid. Tract. 10. Dist. 2. n. 24.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

Ibid. num. 40. & num. 41.

54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

Vid. Tract. 6. Dist. 1. n. 83.

55. Præ-

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

Vid. tract. 10. dist. 3. n. 28.

56. Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

Vid. tract. 10. dist. 3. num. 56.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

Vid. tract. 14. dist. 6. num. 42.

58. Non tenetur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

Vid. tract. 14. dist. 7. num. 53.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

Ibid. num. 41.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis nulla spes appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

Vid. tract. 14. dist. 8. num. 51. & seqq.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest,

& non vult omittere, quinimo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

Ibid. num. 47. junctis Additionibus.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

Ibid.

63. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

Ibid.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri JEsu Christi.

Vid. tract. 4. dist. 2. num. 24. & Additionibus.

65. Sufficit, illa Mysteria semel credidisse.

Ibid. num. 28.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputative publice, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxin deducant.

NB.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, Scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscumque conviti is contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ super iisdem propositionibus Judicium proferetur.

Loco ✝ Sigilli.

FRANCISCUS RICHARD,
S. Rom. & Universal. Inquisit. Not.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi 1679. Indict. 2. die vero 4. Mensis Martii, Pontificatus autem Sanct. & D. N. D. Innocentii Div. Prov. Papæ XI. anno tertio supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum ejusd. Sanctiss. D. N. & Sanctiss. Inquisitionis Cursorem.

Romæ Typis Rev. Camer. Apostol. 1679.

DECRETUM II.

INNOCENTII XI.

Circa communionem quotidianam.

CUM ad aures Sanctiſſimi D. N. fide dignorum teſtimonio pervenerit, in quibusdam Diœceſibus vigere uſum quotidianæ Communionis, etiam in Feria ſexta Paraſceve, & ſimul affirmari eamdem quotidianam Communionem præceptam eſſe à jure Divino, quin etiam in illius adminiſtratione aliquos abuſus inoleviſſe, videlicet, quod aliqui, non in Eccleſia, ſed in privatis Oratoriis, & domi, imo cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravi infirmitatis nota ſumant Sacroſanctam Euchariſticam, quam argentea theca incluſam, in crumena, aut ſecreto illis deferunt Sacerdotes Sæculares, aut Regulares, aliique in Communione accipientes plures formas ac particulas, vel gran-

diores ſolito, ac tandem quis confiteatur peccata venialia ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctiſſimus conſideranda commiſerit Sac. Congregat. Cardinalium, Concil. Tridentini Interpretum, eadem Sacra Congretio prævia matura diſcuſſione ſuper prædictis unanimi ſententia ita cenſuit: etſi frequens, quotidianusve Sacroſanctæ Euchariſtiæ uſus à SS. Patribus fuerit ſemper in Eccleſia probatus, numquam tamen, aut ſæpius illam percipiendi, aut ab ea abſtinendi, certos ſingulis menſibus, aut hebdomadis dies ſtatuerunt, quod nec Concil. Tridentinum præſcripſit, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantum indicavit, cum inquit: optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut ſingulis Miſſis fideles adſtantes Sacramentali Euchariſtiæ perceptione communicarent. Idque non immerito, multiplices enim ſunt conſcientiarum receſſus, variæ ob negotia ſpiritus alienationes, multæ econtra gratiæ, & Dei dona parvulis conceſſa: quæ cum humanis oculis ſcrutari non poſſimus, nihil certe de cujusque dignitate atque integritate, & conſequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis eſu poteſt conſtitui. Et propterea, quod ad negotiatores ipſos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam acceſſus Confeſſariorum ſecreta cordis explorantium judicio eſt relinquendus, qui ex conſcientiarum puritate & frequentiæ fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod pro-

ſpi-

ſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt. In Conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum B. Apoſtolus nolit eos invicem fraudari, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacent orationi, eos ſerio admoneant, tanto magis ob ſacratiſſimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœleſtium Epularum Communionem eſſe conveniendum. In hoc igitur Paſtorum diligentia potiſſimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis ſumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut ſumendi dies generaliter conſtituantur, ſed magis, quid ſingulis permittendum per ſe, aut Parochos, ſeu Confeſſarios ſibi decernendum putet; illudque omnino provideat, ut nemo à Sacro Convivio, ſeu frequenter, ſeu quotidie acceſſerit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unusquisque digne pro devotionis, & præparationis modo rarius aut crebrius Dominici Corporis ſuavitatem deguſtet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis inſtituto præſtitutis communicent, ſi quæ vero puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana SS. Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum & Confeſſariorum diligentiam opera quoque Concionatorum uti, & cum eis conſtitutum haberi, ut, cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod facere de-

debent) accenderint, ſtatim de magna ad illud ſumendum præparatione ordinationem habeant, generatimque oſtendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam ſalutiferi Cibi ſumptionem devoto ſtudio excitantur, debere, ſive Laici negotiatores ſint, ſive conjugati, ſive quicumque alii, ſuam agnoſcere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini Judicii formidine diſcant cœleſtem menſam, in qua Chriſtus eſt, revereri, & ſi quando ſe minus paratos ſenſerint, ab ea abſtinere, ſeque ad majorem præparationem accingere. Epiſcopi autem, in quorum Diœceſibus viget hujusmodi devotio erga SS. Sacramentum, pro illa gratias Deo agant: eamque ipſi adhibito prudentiæ & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio poſtulari ſibi maxime perſuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicio in veri & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in ſumentibus augeantur. Quod abunde continget, ſi ii, qui devoto hujusmodi ſtudio, Divina præſtante gratia, tenentur, ſeque Sacratiſſimo Pane frequentius refici cupiunt, ſuas vires expendere, ſeque probare cum timore, & charitate aſſueverint: quibus Chriſtum Dominum, qui ſe fidelibus manducandum, & ſe pretium in morte tradidit, atque in cœleſti Regno ſe prœmium eſt daturus, precatur Sacra Congregatio, ut ſuam opem ad dignam præparationem, & ſumptionem largiatur. Porro Epiſcopi & Parochi, ſeu Confeſſarii redarguant aſſerentes,

Com-

Communionem quotidianam esse de Jure Divino, doceant in Ecclesia, seù Oratoriis privatis ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam SS. Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes domi vel cubantes in lecto, quam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publice & cum pompa juxta formam Ritualis Romani: si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa Communionem in Feria 6. Parasceve, Missalis Rubricæ, ac Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ Formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant, ut venialium Confessio fiat simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant, Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis JESU, facultate ipsis Episcopis & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa,

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens Decretum Typis dari, ac publica-

blicari voluit. In quorum &c. Datum Romæ 12. Febr. 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiep. Brancacius Episc. Viterbiens. Secret.

Die 15. Mensis Februarii 1679. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem ad valvas Curiæ, & in Acie Campi Floræ, ut moris est, per me Ægidium Felicem SS. D. N. PP. Cursorem. Pro D. Magistro Cursorum Gregorius Scapius, Apost. Curs.

DECRE-

DECRETUM I.

ALEXANDRI D. P. PAPÆ VIII.

Circa duas Propositiones de Peccato Morali. Feria V. die 24. Augusti 1690.

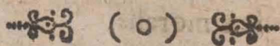
SAnctissimus D. N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui mœrore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuo, & in majorem Fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere, & cum sui Pastoralis Officii munus sit, oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinaliqus Inquisitoribus sedulo commisit, qui pluries re mature discussa ex infra scriptis Thesibus, seu Propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ sigillatim exposuerunt.

I. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali, formalis vero in conformitate actus cum regula morum: ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: HUNC homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

Thesis ista ab Alexandro VIII. rejecta, jam fuit explicata superius, agendo de prima Propositione damnata ab Alexandro VII. Ubi nota, *istam Propositionem esse propter ultima ejus verba, id est, propterea reprobatam; quia tenuit, HUNC finem ultimum non debere necessario amari nec in principio, nec in decursu vitæ, quæ Propositio non solum ab Alexandro VII. sed etiam ab Innocentio XI. ordine 5. & 6. anathemate jam fuerat confixa antecedenter, prout propterea Alexander VIII. lamentatur in præfatione, unam ex præfatis duabus propositionibus NB. resuscitari in majorem fidelium perniciem.*

II. Peccatum Philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero, & mortale est transgressio libera Divinæ Legis. Philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque Peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Declarationem hujus Propositionis vide Tr. 5. Dist. 1. post. n. 2. in Additione: item apud Dominicum Viva part. 3. ad initium.

DECRE-

DECRETUM II.

ALEXANDRI VIII.

Maxime circa Sacramentum Pœnitentiæ. Feria V. die 7. Decembris 1690.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram SS. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VIII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictus, pro Pastorali cura ovium à Christo Domino sibi commissarum de earum salute solicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia

Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis ac Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus commiſit, qui tantum negotium diligenter aggreſſi, eique ſedulo, ac pluries incumbentes, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſigillatim detulerunt.

PROPOSITIONES.

I. In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

Docuerunt Calvinus, & Lutherus libertatem indifferentiæ, qua poſitis omnibus requiſitis poteſt quis agere, vel non agere &c. poſt Adæ peccatum eſſe extinctam, & nihilominus actionem aliquam malam imputari ad peccatum; quia (inquiebant aſſeclæ priorum Michael Bajus conformiter propoſitioni damnatæ, & Janſenius juxta propoſitionem ex damnatis ordine tertiam) ad peccandum ſufficit libertas à coactione, ita ut quis aliunde per extraneos non cogatur, ſed eligat malum per ſuam propriam potentiam volitivam; non autem requiritur libertas à neceſſitate, ſeu libertas indifferentiæ ſuperius explicata, quæ excluderet neceſſitatem peccandi. Sententia iſta tam à Concilio Trident. Seſſ. 6. Can. 5. & 6. quam à ſummis Pon-

Pontificibus Pio V. Gregorio VIII. Innocentio X. & Alexandro VII. fuit rejecta sub fulmine excommunicationis: rationes rejiciendi fusius inveniuntur apud Controversistas. Ut autem hoc fulmen excommunicationis saltem apparenter in foro externo evadant, subintrojeruntalii concedentes quidem requiri ad merendum, vel demerendum aliquam libertatem indifferentiæ, non tamen formalem, sed virtualem in sua causa, quam causam taliter declarant, ut pro eadem assignent peccatum originale, & libertatem Adami. Sed plane hæc libertas indifferentiæ, prout ab his auctoribus explicatur, non excludit necessitatem ex parte operantis; cum juxta hanc explicationem etiam motus indeliberati voluntatis provenientes ex concupiscentia, & actus cum ignorantia invincibili exerciti forent nihilominus peccaminosi, utpote procedentes ex potentia volitiva, cujus ignorantiæ, & concupiscentiæ non raro causa est ipsum peccatum originale, utpote per quod intellectus noster magis obscuratus fuit, & fomes peccati ortum traxit. Sicque hæc sententia tantum in verbis differt à doctrina Calvini, Baji, Jansenii, & hinc merito fuit pariter rejecta ab Alex. VIII.

II. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.

Cum nihil libere ſit volitum, quin præcognitum, non poterit operatio cenſeri libera libertate indifferentiæ, ſicque imputabilis ad demeritum, quando invincibiliter, ſeu inculpabiliter ignoratur malitia actus; hincque merito doctrina illa, quæ voluit, poſſe peccatum perſonale ſtare cum ignorantia invincibili, fuit rejecta; ex quo ipſo fundamento fuit damnata propoſitio ordine 68. Michaelis Baji taliter ſonans: Infidelitas pure negativa in iis, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.

III. Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.

Vid. tr. 1. diſt. 3. num. 50. ubi explicatur.

IV. Dedit ſemetipſum pro nobis, oblationem DEO, non pro ſolis electis, ſed pro omnibus, & ſolis fidelibus.

Non ſolum Calvinus, & Lutherus, verum etiam Janſenius negarunt, Chriſtum eſſe mortuum pro reprobis, cum hac tamen diſtinctione, quod priores duo etiam negent quæcumque Beneficia, ac dona ſupernaturalia conferri reprobis ex meritis Chriſti. Econtra vero Janſenius ipſis multa beneficia ſupernaturalia ex meritis Chriſti concedit, ſicque in hoc ſenſu Chriſtum eſſe mortuum pro reprobis admittit, non tamen pro æterna illorum ſalute. Omnes tres rejecti

ſunt

ſunt à ſummis Pontificibus; ut autem hanc damnationem eludant, ſubintrojerunt alii admittentes quidem, Chriſtum etiam mortuum pro reprobis, aſt pro ſolis fidelibus, non tamen pro infidelibus reprobis, hincque ſubjunxerunt aliam ſequentis tenoris.

V. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt à JEſu Chriſto influxum, adeoque hinc recte inferes, in illis eſſe voluntatem nudam, & inermem, ſine omni gratia ſufficienti.

Hæc propoſitio merito, uti & prior, in qua fundatur, rejecta fuit: DEUS enim illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Jo. 1. qui & pro omnibus mortuus eſt, 2. ad Corinth. cap. 5. & dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus, 1. ad Timoth. cap. 2. verſ. 6. Eſtque propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi, 1. Jo. c. 2.

VI. Gratia ſufficiens ſtatui noſtro, non tam utilis, quam pernicioſa eſt, ſic ut proinde merito poſſimus petere: à gratia ſufficienti *libera nos Domine.*

Janſenius ſtatim in prima ex ſuis quinque Propoſitionibus damnatis non ſolum gratiam ſufficientem in ſtatu naturæ lapſæ negavit in ordine ad certa præcepta, ſed & in ſubſequentibus docuit, gratiam interiorem quamcumque

per Christum Salvatorem datam, esse unicam efficacem, cui numquam resistitur. Novatores alii equidem sufficientem absolute non negant, dicunt tamen; illam esse perniciosam, eo quod conjungatur semper cum omissione culpabili actus præcepti. Ast merito exinde damnantur: absit enim à Christiano asserere, quod Christus Dominus, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, nobis per suam Sanctissimam mortem, & sacratissima merita quidpiam perniciosum procuraverit. Quod autem homines huic gratiæ non cooperentur, nullatenus DEO, sed propriæ malitiæ adscribendum est. Certe etiam in ordine naturali est beneficium neutiquam perniciosum habere oculos: sibi autem quis imputet, qui claudendo palpebras noluerit iis uti ad videndum.

VII. Omnis humana actio deliberata est DEI dilectio, vel mundi; si DEI, Charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

Per dictam Propositionem Joannis Sinichii, & Macarii Havermans, ac nonnullorum aliorum Lovaniensium non solum rescuscitatur error Michaelis Baji à S. Pio V. & Gregorio XIII. reprobatus per damnationem Propositionis 38. verum etiam hæc doctrina jam censetur rejecta ab ipso Concilio Trid. Sess. 6. can. 7. ubi definit

finit fidem, spem, & timorem, quæ præcedunt justificationem, non esse peccata, quamvis formaliter nec etiam sint actus Charitatis, seu dilectio DEI.

VIII. Necesse est, infidelem in omni opere peccare.

Denuo hæc doctrina videtur jam damnata antecedenter, quando propositio Michaelis Baji ordine 25. proscripta fuit sequentis tenoris: Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia. *Quinimo etiam prius rejecta fuit per Concil. Trid. anathematizans Sess. 6. can. 7. illum, qui dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata. Et quis dixerit, esse peccatum, si infidelis misericordia motus pauperi dederit eleemosynam, cum tamen ipsemet Nabuchodonosor fuerit Danielis c. 4. admonitus, ut peccata sua eleemosynis redimat.*

IX. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad DEUM offensum respectu.

Mirum non est, quod Rigoristæ illi docuerint, odium peccati mere ob ejus turpitudinem peccatum esse, cum ex principiis Bajanis præcedenter voluerint, omne, quod non est dilectio

 DEI,

DEI, fore peccaminosum. Cæterum hunc errorem jam ante hos Novatores rejecit Concil. Trident. Sess. 14. cap. 4. dum enuntiat, talem timorem non solum non facere hominem non Hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum DEI esse, & Spiritus Sancti impulsum: atqui peccatum utique non est domum DEI, & Spiritus Sancti impulsus: ergo. Videantur dicta tract. 14. distinct. 6. quæst. 4.

X. Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat gloriam non est recta nec DEO placens.

Sane obstupescendum, quod homines, qui volunt esse Catholici, similia docere audeant; cum tamen Concil. Trident. Sess. 6. can. 31. rejecerit tale assertum ut hæreticum his verbis: si quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis operatur, anathema sit. *Ac præterea Regius Psaltes Psal. 18. expresse exclamat ad DEum: inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum NB. propter retributionem.*

XI. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

Ut bene notat Dominicus Viva hic, ex deliramento Michaelis Baji superius jam allegato, & refutato (quod scilicet inter Charitatem, & iniqui-

iniquitatem nihil mediet) denuo descendit hac Thesis confixa, quod videlicet peccaminosæ sint nostræ operationes, si non procedant ex fide supernaturali, quæ per dilectionem operatur. Vide dicta proposit. VII. & proposit. VIII.

XII. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.

Assertum errorem jam proscripserat Concil. Trident. Sess. 6. cap. 15. ubi docet, fidem infusam non amitti per quodvis mortale (sicut amittitur gratia) sed per peccatum infidelitatis : tum can. 28. in quo ponit sequentia : si quis dixerit, amissa per peccatum gratia simul & fidem semper amitti &c. aut eum, qui NB. fidem sine Charitate habet, non esse Christianum, Anathema sit. *Accedit Auctoritas Divi Pauli in peccatore fidem sine Charitate subsistere posse agnoscentis, dum ait. 1. Corinth. cap. 13.* Si habuero NB. omnem fidem, Charitatem autem non habuero, nihil sum: *ubi utique agnoscit fidem sine Charitate posse dari.*

XIII. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu DEO famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

De hoc jam actum fuit propositione decima.

XIV. Timor gehennæ non est supernaturalis,

 Hunc

Hunc errorem denuo jam damnavit Concil. Trident. Seſſ. 14. cap. 4. dum talem dolorem (idem eſt de timore) vocat donum DEI, & Spiritus Sancti impulſum. Vide de hoc Tract. 14. diſt. 6. quæſt. 4.

XV. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ DEI, propter ſe non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

Refutatur uti prius, & fundatur in falſo illo principio Michaelis Baji, quod videlicet omne opus, quod non eſt ex Charitate, peccatum ſit.

XVI. Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni induxit non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio, natura rei idipſum quodammodo dictante.

XVII. Per illam praxim mox abſolvendi Ordo pœnitentiæ eſt inverſus.

A noſtro Sixto IV. antea Ordinis Generali, deinde Summo Pontifice error iſte, qui erat Petri de Osmo, damnatus fuit, uti teſtatur Cardinalis de Lugo diſp. 12. de Pœnitentia n. 42. Accedit ratio, quod hoc Sacramentum ſit inſtitutum ad formam judicii proferentis ſententiam; ſed hoc ſolet proferri ante executionem pœnæ decretæ: ergo. Quando autem adducuntur Oroſius Cardinalis, S. Cyprianus, & Abbo Archi - Epiſcopus Rhemenſis teſtantes in

anti-

antiqua Ecclesia satisfactionem ordinarie præstitam ante absolutionem, præfati, & alii Auctores intelligendi sunt de absolutione Canonica, qua olim delinquentes in foro Canonico absolvebantur à residuis pœnis Canonicis, & publicis, non autem de absolutione Sacramentali à peccatis.

XVIII. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

Gratis, & temerarie novatores Rigoristæ finxerunt, quod moderna praxis administrandi Sacramentum Pœnitentiæ habeatur pro abusu, cum numquam ostendi queat, dictam praxim esse contra præceptum Divinum, Ecclesiasticum. Vide Dominicum Viva hic num. 5.

XIX. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

Contenderunt teste Viva hic num. 2. Lutherus, & Calvinus, concupiscentiam, seu fomitem peccati esse ipsum peccatum originale; ex quo haud dubie sequeretur, sicuti apud nos etiam post Baptismum remanet concupiscentia, ita & permanere ipsum peccatum originale; quod idem videntur occulte sentire rigidi hi

Novatores, atque exinde inferre, quod homo debeat tota vita sua agere pœnitentiam pro peccato originali, utpote quod in principiis Lutheri ac Calvini adhuc remanet etiam post Baptismum, cum remaneat pro tunc fomes peccati, seu concupiscentia, in qua constituunt rationem peccati originalis. Ast falsum est, quod ipsa concupiscentia sit peccatum originale juxta clarum textum Concil. Trident. Sess. 5. can. 5. Præterea (uti bene advertit Matthæucius in sua Cautela confessarii Lib. 3. cap. 3. num. 42.) ista propositio enervat efficaciam Baptismi, per quem, etsi remaneat concupiscentia, nihilominus plene, & integre remittitur peccatum originale, & actualia, ante Baptismum commissa, juxta Trident. Sess. 5. can. 5. in Decret. de Peccato originali; ac Sess. 14. c. 2. Item remittitur omnis pœna; can. Per Baptismum de Consecrat. dist. 4. Propterea Baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes, si post susceptum Baptismum aliam culpam non committant, statim ad regnum cælorum, & DEI visionem pervenient, uti loquitur expresse Concilium Florent. in Decreto Eugenii, ac Tridentinum Sess. 7. cap. 14. definit. in Baptismo totam pœnam semper remitti. Ad quid ergo opus est agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali?

XX. Con-

XX. Confeſſiones apud Religioſos factæ pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

XXI. Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione, ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidii temporalis.

Sunt Rigoriſtæ in Sacramento Pœnitentiæ erga alios nimis ſeveri, uti patet ex damnatis antecedentibus propoſitionibus; hic autem erga ſe ipſos nimium laxi, dum publice ſine ſcrupulo, & anxietate conſcientiæ talia abſolute, & generaliter Regularibus mendicantibus de Religione Catholica, quam tamquam ſupremi Paſtores, ſeu Summi Pontifices non raro laudabiliſſime ac utiliſſime rexerunt, & in ejus gremium plures milliones animarum, etiam in Indiis tamquam extremis orbis partibus adduxerunt, eximie meritis, falſiſſimo impingere præſumunt, quæ certe ſine graviſſima detractione aſſeri nequeunt, imo ſine nota temerarii judicii cogitari. Videatur Dominicus Viva hic.

XXII. Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.

Etſi non negetur, aliquando conſultum eſſe, ut pœnitentia perſolvatur, antequam ſacra communio percipiatur: attamen, ſi id non fiat,

ſacri-

ſacrilegium committi, ex nullo textu ſacræ Scripturæ, aut Concilii Oecumenici probari poteſt. Scio quidem, quod Paulus Apoſtolus requirat, ut quis, antequam ad has Epulas Divinas accedat, ſe ipſum probet, id tamen non ita intelligendum venit, quaſi neceſſario præcedenter ante acceſſum ad S. Communionem prævia condigna ſatisfactio requireretur, ſed potius de prævia confeſſione debet fieri interpretatio. Audiatur deſuper Concil. Trident. Seſſ. 13. cap. 7. taliter loquens : Ex Eccleſiaſtica conſuetudine declaratur, illam NB. tantum probationem eſſe neceſſariam, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quamvis ſibi contritus videatur, absque præmiſſa Sacramentali confeſſione ad Sacram Euchariſtiam accedere debeat. *Item quomodo conſultum invenitur, ut v. g. Conſuetudinarius, cui ſingulis diebus per aliquot hebdomades brevis oratio tamquam pœnitentia medicinalis imponitur, ut (inquam) talis conſuetudinarius à cibo hoc alias ſingulariter confortante abſtineat usque dum per hanc pœnitentiam condigne pro ſuis peccatis ſatisfaciat?*

XXIII. Similiter arcendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor DEI puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

Datur etiam ſuo modo in abſurdis aliqua cohærentia, ita nimirum, ut ex uno abſurdo ſequan-

quantur plura. Sic quia Bajani juxta jam dicta conformiter propositioni 38. damnatæ Michaelis Baji docuerunt, omnem actionem humanam deliberatam, quæ non est charitas Patris, esse dilectionem mundi, & concupiscentiam carnis, exinde occulti asseclæ Michaelis Baji, ac Novatores consequenter inferunt, præparationem illam, qua juxta Apostolum Paulum homo se ipsum probat, ut de pane illo edat &c. debere necessario procedere ex purissimo amore Divino, alias autem fore dilectionem mundi, peccaminosam, & consequenter tales à S. Communione arcendos.

Ast reprobantur *partim ex jam dictis antecedentibus, partim ex Concilio Tridentino, quod Sess. 13. cap. 7. declarans illam præparationem ad Sacram Communionem ab Apostolo Paulo desideratam non facit ullam mentionem charitatis purissimæ quasi necessario prærequisitæ, sed potius Sacramentalis Confessionis, supposito, quod quis in peccato gravi extiterit.*

XXIV. Oblatio in templo, quæ fiebat à Beata Virgine Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset secundum verba legis.

Equi-

Equidem hæc Thesis confixa directe non spectat ad Theologiam Moralem, uti consideranti patet, ut tamen nulla ex propositionibus ab Alexandro VIII. rejectis absque aliquali saltem declaratione relinquatur, succincte explicatur: prænotandumitaque ex Origene Homilia 14. in Lucam, à fœminis parturientibus post tempus purificationis (id est, triginta diebus post partum) duos pullos columbarum à pauperibus, à ditioribus autem unum agnum anniculum, & unum pullum columbæ in lege veteri fuisse in templo oblatos, & quidem pullus columbæ semper offerebatur pro peccato, id est, pro immunditia contracta à genitrice, & ab infante, tum ob conceptionem impuram ex concupiscentia carnis ortum trahentem, tum ex vi nativitatis sordidæ; nam, cum novem illis mensibus in utero matris aliqua excrementa, & copia Sanguinis congregentur, in enixu partus expelluntur, & quia tota hæc miseria NB. ex infectione peccati, ac concupiscentia tamquam fomite peccati oritur, idcircò Sacrificium illius pulli pro peccato offerri dicebatur, uti bene notat Dominicus Viva hic num. 3.

Jam autem ter Immaculata, ac Purissima DEI Genitrix Maria juxta Isaiam cap. 7. tamquam Virgo peperit filium, & quidem conceptum de Spiritu Sancto, prout Symbolum Apostolorum nos docet, consequenter his immunditiis

ditiis ex concupiscentia carnis, & concubitu cum viro evenientibus subjecta neutiquam fuit. Nequaquam immunda judicatur, quæ Sancto Spiritu obumbrante totius munditiæ, & Sanctitatis Auctorem genuisse probatur: *inquit apud Dominicum Viva hic num. 7. Sanctus Eligius; & S. Augustinus L. de Hæresibus cap. 5. contra Manichæos ait:* Stulte, unde sordes ex Virgine Matre, ubi non est concubitus cum homine Patre? Nihil plane in hoc conceptu, nihil in partu impurum fuit &c. &c. Verè O Beata Virgo, verè non habes causam, nec tibi opus est purificatione. *Concludit S. Bernardus Serm. 1. de Circumcisione. Neque ex eo, quòd offerendo duos pullos columbarum antiquæ legi Purificationis sese subjecerit, sequitur, quòd purificatione indiguerit; aliàs pariter ex circumcisione Christi deberet inferri in ipso macula originalis peccati, & ex dato tributo subjectio Christi ad Cæsarem colligeretur, uti rectè notat Matthæucius in Cautel. Confess. Lib. 3. cap. 3. n. 56.*

XXV. DEI Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

Videtur hæc propositio renovare errorem Iconoclastarum in VII. Synodo Generali ad annum 787. sub Adriano Papa damnatum, quæ damnatio denuo renovata fuit à Concilio Trid. Sess. 25. in Decret. de Invocat. Sanct. contra Lutheranos, & Calvinistas statuente, Imagines

Christi, Deiparæ, & aliorum Sanctorum non solùm in templis habendas, sed etiam eis debitum honorem, & venerationem impertiendam. Nec dicatur *cum his Novatoribus, in isto, aliisque Conciliis equidem fuisse definitam retentionem Imaginum Christi, Deiparæ, & Sanctorum; nihil autem esse decisum de Imaginibus repræsentantibus ipsummet DEum.* Nam contra est, *quòd eadem videatur ratio, uti consideranti patet: si enim DEUS Pater sub figura corporea apparuit Danieli, prout ipsemet testatur cap. 7.* Ibi aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, & Spiritus S. sub specie Columbæ Matthæi cap. 3. *cur non poterit DEUS etiam sub figura corporea repræsentari, & in templo collocari?*

Nec obest, quòd DEus sit incorporeus: nam etiam Angeli sunt incorporei, & tamen constat ex DEI imperio Exod. cap. 25. Angelos sculpta similitudine expressos fuisse, & in VII. Synodo definitum esse, imagines Angelorum posse depingi. Consule de hoc ulterius Theologiam Polemicam.

XXVI. Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

Errorem hunc gravissimum Leo Isauricus inter hæreticos post Gentiles, & Machumetanos omnium primus jam docuit, quem resuscitarunt Wicle-

Wiclephistæ teste Valdensi Tom. 3. cap. 118. nullam aliam salutationem honorificam B. V. concedentes, quàm Civilem, qualis etiam Regibus, & Magnatibus exhibetur. Errori huic repugnat perpetuus Ecclesiæ usus, & traditio, ac novissimè Concilium Trident. Sess. 25. superius citatum præcipiens non solùm laudem, sed etiam honorem, ac cultum B. Virgini, ac Sanctis exhiberi, qui equidem non sit cultus Latriæ, sed Hyperduliæ respectu B. Virginis, & Duliæ respectu aliorum Sanctorum. Videantur dicta Tract. 4. Dist. 1. quæst. 3. & 4.

XXVII. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris &c.* prætermissis illis: *Ego te baptizo.*

Cùm ad valorem Baptismi requiratur, ut exprimatur actio Ministri, sicuti ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, hinc, sicuti in Sacramento Pœnitentiæ, si ommitteretur; Ego te absolvo, *nunquam reputatum legitur validum Sacramentum Pœnitentiæ, ita pariter discurrendum, si in Baptismo intermissum fuit:* Ego te Baptizo. *Et hinc Alexander Tertius, prout refertur cap. 1. de Baptismo, jam anno 1175. declaravit Baptismum tamquam invalidum in quo sub expressione formæ non continentur hæc verba: Ego te Baptizo. Vid. Tract. 14. Dist. 3. quæst. 3.*

XXVIII. Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus verò in corde ſuo apud ſe reſolvit, *non intendo facere, quod facit Eccleſia.*

Expreſsè Concil. Trident. Seſſ. 7. de Sacramentis in genere, Can. 11. hæc poſuit formalia: Si quis dixerit in Miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, anathema ſit. *Quod idem jam antecedenter ſtatuit Concil. Florent. in Decret. Unionis. Textum hunc tortè explicârunt aliqui, ut ſuam adhuc opinionem aliquo modo manutenere valeant: dicendo nimirum, vi allegati textus requiri quidem intentionem materialiter faciendi, quod facit Eccleſia, non autem formaliter, id eſt, præcipi quidem intentionem ponendi ritus externos, prout ponit Eccleſia, non autem requiri intentionem internam, neque implicitam conficiendi Sacramentum Nomine Chriſti tamquam principalis, prout facit Eccleſia; quinimo (inquiunt) internè poterit haberi expreſsè intentio contraria, nimirum nullum conficiendi Sacramentum, dummodo hæc poſitiva contraria intentio non prodeat exterius. Ita illi. Videtur tamen torta hæc explicatio reprobata per confixionem allegatæ 28. Propoſitionis ex ea ratione; quia Miniſter Sacramenti operarantis,*

tur nomine Christi tamquam principaliter operantis, adeòque saltem implicitè debet se conformare intentioni ipsius Christi, quæ erat non solùm ritus externos, sed ipsum Sacramentum conficiendi. Solutionem objectionum invenies passim apud Theologos.

XXIX. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum Auctoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

Auctoritas Romani Pontificis supra Concilium Oecumenicum, seu Generale, & ejusdem infallibilitas in decernendis quæstionibus Fidei desumitur ex illo Christi Domini ad Petrum Matthæi cap. 16. Tu es Petrus; & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Nam si Ecclesia fundatur supra Petrum, non autem Petrus supra Ecclesiam, ipsemet Petrus erit fundamentum nostræ Fidei, non autem Ecclesia, seu Concilium Oecumenicum, & consequenter Petro major Auctoritas deferenda. Deinde, si contra Petrum, & Successores prævalere nequeunt portæ inferi, consequenter Papa nequit falli in decernendis articulis Fidei; aliàs multùm prævalerent contra ipsum portæ inferi. Taceo alias graves rationes, quas pro se habent hæc duo asserta de Pontificis in materia Fidei infallibili-*

 tate,

tate, & ejusdem ſupra Concilium auctoritate: hinc merito propoſitio 29. damnata fuit, quia hanc ipſam duplicem aſſertionem NB. futilem & toties convulſam pronuntiare auſa erat.

XXX. Ubi quis invenerit Doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere, & docere non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

Magna quidem eſt Auctoritas Divi Auguſtini, non tamen irrefragabilis, niſi relata ad ea, quæ à Conciliis, & Summis Pontificibus approbata ſunt. Quare haud dubiè pariter ad Bullas Pontificias reſpici debet; cùm teſte Sac. Scriptura quoad materiam Fidei Summus Pontifex loquens de Cathedra, non autem Divus Auguſtinus inveniatur habere promiſſam infallibilem aſſiſtentiam Spiritus Sancti. Quinimo Divus Auguſtinus ipſemet aliqua retractavit, prout fatetur Libr. de Dono perſeverantiæ, cap. 21. Interea confixa hæc Janſeniſtarum propoſitio ortum trahit à Bajanis, qui, ut facilius ſe ſubtrahere poſſent à Bullis Pontificiis, ſuam Doctrinam reprobantibus, contenderunt (licèt falſiſſimè) multas Michaelis Baji propoſitiones indubitanter ab Auguſtino docere, ſicque easdem ob Auctoritatem D. Auguſtini tantis laudum Encomiis ab Eccleſia recommendati manu-

manuteneri posse, non respiciendo ad Bullas Pontificum, quibus eadem damnantur.

XXXI. Bulla Urbani VIII. *In Eminenti*, est subreptitia.

Sciendum est, quòd Bulla isthæc Urbani VIII. confirmaverit Constitutiones adversus 79. Propositiones Michaelis Baji à S. Pio V. & Gregorio XIII. proscriptas, ac prætereà prohibuerit aliquem librum Jansenii Augustinus Cornelii Jansenii *intitulatum, utpote continentem nonnullas ex dictis 79. Propositionibus damnatis, & harum principiis insistentem. Quare occulti Bajanorum, & Jansenistarum fautores videntes se exinde confusos, ut omnem vim huic Bullæ adimant, ausi sunt, eamdem dicere subreptitiam, id est, dolo extortam per expositionem falsi. Sed contra est primò, quòd Pontifex direxerit eam Bullam ad universalem Ecclesiam, damnando Doctrinam Bajanam, & Jansenisticam tamquam hæreticam, scandalosam, ac periculosam, & consequenter locutus sit de Cathedra, ubi errare non potest, aut decipi in materia Fidei. Contra est secundò, quòd ipsemet Pontifex in ea Bulla fateatur,* NB. *ex natura illius libri, cui titulus Augustinus &c. lectione compertum esse, multos ibi errores Baji contineri.*

Quibus maturè consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit 31. supradictas propositiones tamquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, hæresi proximas, hæresin sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas respectivè esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita, ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper directè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujúscumque conditionis, dignitatis, & statûs etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant. Non intendit tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Alexander Speronus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not.

Loco ✝ Sigilli.

SANC-

SANCTISSIMI IN CHRISTO PATRIS ET DOMINI NOSTRI,

DOMINI BENEDICTI

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ XIV.

CONSTITUTIO,

QUA

DAMNANTUR ET PROHIBENTUR QUINQUE PROPOSITIONES DUELLORUM ABUSUI FAVENTES:

AC VETERES LEGES ADVERSUS DUELLANTES EDITÆ NOVIS POENALIBUS SANCIONIBUS CUMULANTUR.

BENEDICTUS

EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

DEteſtabilem, ac Divina naturaliq́ue Lege damnatum Duellorum abuſum, à Barbaris gentibus atque ſuperſtitioſis, non ſine ingenti corporum, animarúmque clade, in Chriſtianam Rem-

publicam Auctore diabolo invectum, cùm semper execrata sit, atque improbârit Ecclesia, tum præcipuo in eam curam studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut à fidelium cœtu Longissimè arceretur. Nam ut antiquiora mittamus Prædecessorum Nostrorum, Nicolai I. (a) Cœlestini III., Innocentii II., Eugenii III., Alexandri III. (b) Innocentii IV. (c) adversùs singulares pugnas Decreta, extant recentiores Apostolicæ, Sedis Constitutiones, quibûs Romani Pontifices Julius II. (d) Leo X. (e) Clemens VII. (f) ac demum Pius IV. (g) gravissimas pœnas antea statutas confirmârunt, aliásque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacunque causa, etiam per Sæculares Regionum aut Locorum Leges forsan permissa, adjectâ infamiâ, bonorúmque proscriptione etiam adversùs complices ac participes, & qualemcunque operam iisdem præbentes.

Tri-

(a) Epist. L ad Carolum Calvum. (b) In Concil. Lateranensi cap. 1. & 2. *de torneamentis*, ubi trium Prædecessorum Decreta citantur. (c) In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliósque Ecclesiasticos Regni Franciæ, apud Raynald. ad ann. 1252. num. 31. (d) Constit. incip *Regis Pacifici.* (e) Constit *Quam DEO & hominibus.* (f) *Consuevit Romanus Pontifex.* Constit. (g) Constit. *Ea, quæ à Prædecessoribus.*

Tridentina verò Synodus (h) Latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, cœterósque Dominos temporales, si Locum ad Monomachiam in terris suis concesserint; ac jurisdictione & dominio Loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit.

Committentes verò pugnam, eorúmque Patrinos, excommunicationis ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetuæ infamiæ pœnam incurrere statuit; &, si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiasticâ Sepulturâ perpetuò carituros decrevit.

Cùm verò præfatís Saluberrimis Legibûs judicialia duntaxat, ac solemnia duella comprehensa ac proscripta viderentur, piæ memoriæ Prædecessor noster Gregorius Papa XIII. (i) hujusmodi pœnas adversùs eos omnes extendit, qui nedum publicè, sed etiam privatim ex condicto, statuto tempore, & Loco, Monomachiam commiserint, etiamsi nulli Patrini, Sociíve ad id vocati fuerint, nec Loci

(h) Sess. 25. cap. 19. de Reform. (i) Constit. *ad tollendum.*

Loci Securitas habita, nullæve provocatoriæ Litteræ, aut denuntiationis chartulæ præcesserint.

Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. etiam Prædecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum Leges omnes, & pœnas in eis statutas, sua Constitutione, quæ incipit *Illius vices*. Data XVI. Calend. Septembris Anno 1592. disertè complexus, easdem extendit ad omnes non solùm duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes; chartulas, Libellos, Manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinos, de industria spectatores, fautores, criminis demum participes, illúdque permittentes, vel, quantùm in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam & impunitatem concedentes, quique se prædictis, quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnæ effectus, neque accessus ad Locum sit subsequutus.

Hîs tam Sapienter, tam apertè, atque perspicuè ab Ecclesia, & ab Apostolica Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam

tam publica, quàm privata, & naturali, & Divino, & Ecclesiastico jure, prorsus illicita, vetita, atque damnata, censeri deberent. Sed nonnulli earum Legum interpretes, per benignitatis speciem humanis pravísque cupiditatibus plus æquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes ac temperantes, *Licere*, docuerunt, (a) *viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: (b) *Fas esse defensione occisiva, vel ipsis Clericis, ac Religiosis, tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non suppetat*; (c) *Propulsare damna, quæ ex iniqua Judicis Sententia certò imminent*; (d) *Defendere non solùm quæ possidemus, sed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus, dum aliâ viâ id assequi non valeamus*: Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica Sedes censurâ notavit, rejecit, proscripsit.

Et nihilominus extiterunt quàm proximè recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi causâ, vel Levioris momenti res fortunásque

(a) 2. Prop. damnata ab Alexand. VII. (b) 17. Prop. ex damnatis ab Eodem. (c) 18. Prop. ab Eodem damnata. (d) 32. Prop. ex damnatis ab Innoc. XI.

násque ſervandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumſtantiis, & caſibus, vel amittendi officii, & ſuſtentationis, vel denegatæ ſibi à Magiſtratu juſtitiæ, defenſionis innoxiæ titulô, ea Licere pronunciant. Laxas, & periculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum Libris ad Nos delatas, ubi primùm accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, & quibusdam Dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magiſtris Specialiter ad id per Nos deputatis, commiſimus; qui re maturè diſcuſſâ, latîs coram Nobis tum voce tum ſcripto ſuffragiis, infra Scriptas Propoſitiones cenſurâ, & proſcriptione dignas exiſtimârunt.

Prima Propoſitio.

VIr militaris, qui niſi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidoloſus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indéque officio, quo ſe ſuósque ſuſtentat, privaretur, vel promotionis, aliàs ſibi debitæ, ac promeritæ, Spe perpetuò carere deberet, culpa & pœna vacaret, ſive offerat, ſive acceptet, duellum.

II.

II.

Excuſari poſſunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipenſionis vitandæ gratiâ, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certò ſciunt, pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes Latas, Dux, vel Officialis militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amiſſionis famæ, & Officii.

IV.

Licitum eſt, in ſtatu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad conſervandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulſari nequit.

V.

Aſſerta Licentia pro ſtatu naturali, applicari etiam poteſt ſtatui civitatis malè ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentiâ, vel malitiâ Magiſtratûs, juſtitia apertè denegatur.

Auditîs itaque, ſuper unaquaque earum Propoſitionum, dictorum Cardinalium & Conſultorum judiciîs, atque omnibûs ritè & maturè conſideratîs, Nosipſas, præſen-

ſentium Litterarum tenore, & Apoſtolica Auctoritate, tanquam falſas, ſcandaloſas, ac pernicioſas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, ita ut quicúmque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam diſputandi gratiâ, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſam impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in mortis articulo) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi ab exiſtente pro tempore Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè, in virtute Sanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Chriſti fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, & ſtatûs, etiam ſpeciali & ſpecialiſſimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Jam verò ut exitioſam duellorum Licentiam, in Chriſtiana, ac præſertim Militari Republica, non obſtantibûs providîs Legibûs à pleriſque etiam Sæcularibus Principibus & Poteſtatibus ad eamdem extirpandam Laudabiliter editis, adhuc gliſcentem, validiore, manu coërceamus, gra-

graviſſimúmque ſcelus Apoſtolicæ, diſtrictionis gladiô magìs magìsque inſequamur, omnes & ſingulas dictorum Romanorum Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum Conſtitutiones ſuperiùs enunciatas, quarum tenores, ac ſi præſentibus de verbo ad verbum inſertæ, forent, pro ſufficienter expreſſis haberi volumus, Apoſtolica Auctoritate confirmantes, & innovantes, ad hoc, ut pœnarum gravitas & ſeveritas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Noſtro Motu proprio, ac de Apoſtolicæ Auctoritatis plenitudine, earundem præſentium Litterarum Serie, ſtatuimus, atque decernimus, ut ſi in duello, ſive publicè, ſive privatim indicto, hominem occiderit, ſive hic mortuus fuerit in Loco conflictûs, ſive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tanquam interficiens proximum ſuum animô præmeditatô ac deliberatô, ad formam Conſtitutionis felicis recordationis Prædeceſſoris Noſtri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit *Ex quo Divina*. Data VI. Idus Junii Anno Domini 1725. ab Eccleſiaſticæ, Immunitatis Beneficio excluſus & repulſus omnino cenſeatur; ita, ut à cujuscunque Sa-

cri aut religiosi Loci Asylo, ad quod confugerit, servatîs tamen de jure servandîs, extrahi, & Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus, tradi possit, & debeat; Super quo Nos Episcopis, aliísque Superioribus Antistitibus, ad quos respectivè pertinet, & pertinebit imposterum, necessarias & opportunas facultates præsentium quoque tenore impertimur.

Quin etiam, vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, si percussor in Locum immunem se receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere, & Legum severitatem evadere posse prospiciatur; Volumus, & respectivè permittimus, ut, quatenus Periti ad inspiciendum vulnus acciti *grave vitæ periculum* adesse retulerint, percussor ipse, præviô semper Decretô Episcopi, & cum assistentia personæ Ecclesiasticæ ab eodem Episcopo deputatæ, ab hujusmodi Loco immuni extractus, sinè mora carceribus mancipetur; ea tamen Lege judicibus indicta, ut illum Ecclesiæ restituere debeant, si vulneratus Superstes vivat ultra tempus à Legibus, quæ de homicidio sunt, constitutum; alioquin in easdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII.

Lit-

Litteris constitutæ sunt adversùs illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam is in suis defensionibus hujusmodi indicia diluerit.

Præterea, simili motu & auctoritate decernimus ac declaramus, sepulturæ sacræ privationem à sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in Loco duelli & conflictûs, incurrendam perpetuò fore, etiam ante sententiam Judicis, à decedente quoque extra Locum conflictûs ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publicè, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ signa dederit, atque à peccatis & censuris absolutionem obtinuerit; sublatâ Episcopis, & Ordinariis Locorum super hac pœna interpretandi ac dispensandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi sceleris, ac debitam Ecclesiæ Legibus obedientiam præstandi.

In hujus demum sollicitudinis nostræ societatem vocantes Charissimos in Christo Filios Nostros, Imperatorem Electum, cunctósque Catholicos Reges, nec non

Principes, Magiſtratus, Militiæ Duces atque Præfectos, eos omnes & ſingulos, pro ſua in Deum Religione, ac pietate, obnixè obteſtamur, in Domino, ut conjunctîs ſtudiîs, & animîs, exitioſæ duellorum Licentiæ, qua Regnorum tranquillitas, populorum ſecuritas, atque incolumitas, neque corporum ſolùm, ſed, quæ nullo pretio æſtimari poteſt, æterna animarum vita certò periclitatur, omni niſu & conſtantia vehementer obſiſtant. Neque ſibi, ſuæque in Deum fidei, munerisque rationi feciſſe ſatis intelligant, quòd, optimè conſtitutîs Legibûs, indictisque graviſſimis pœnis, horrendum ſcelus proſcriptum ſit, niſi accuratam ipſarum Legum, pœnarúmque executionem naviter urgeant, ac promoveant, ſeque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant; Nam ſi Delinquentes aut oſcitanter ferant, aut molliter puniant, alieno ſe ſe crimine polluent, omníſque illius ſanguinis reos ſe conſtituent, quem ita crudeliter inultum effundi permiſerint. Vani enim falſique honoris Idolo humanas Litare victimas non impunè feret Supremus omnium Judex Deus; rationem aliquando ab iis exacturus, quorum eſt Divina,

vina, & humana jura tueri, sibíque creditorum hominum vitam servare, pro quibus Sanguinem ipse suum JESUS Christus effudit.

Volumus autem, ut præsentium Litterarum transumptis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & Sigillô Personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem ubique, etiam in judicio, fides habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si originaliter forent exhibitæ, vel ostensæ: Utque eædem præsentes in consuetis Locis publicis hujus Almæ Urbis per Cursores nostros, ùt moris est, publicatæ & affixæ, omnes & singulos, quos concernunt, seu concernent in futurum, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter intimatæ & notificatæ fuissent.

Nulli ergo omnino hominum Liceat paginam hanc nostrarum prohibitionis, damnationis, præcepti, statuti, declarationis, facultatum impertitionis, obtestationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ 1752. quarto Idus Novembris, Pontificatûs Nostri Anno Tertio-Decimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius.

Visa de Curia J. C. Boschi

Loco † Plumbi

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

Anno à Nativitate D. N. J. C. 1752. Indictione quinta decima, die verò 24. mensis Novembris, Pontificatûs autem SSmi in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Benedicti Divinâ Providentiâ Papæ XIV. Annô tertiô decimô, supra dicta Constitutio affixa, & publicata fuit ad valvas Basilicæ Lateranensis, & Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque Generalis in Monte citatorio, & in Acie Campi Floræ ac in aliis Locis solitis, & consuetis Urbis per me Josephum Renzoni Apost. Curs.

Joseph Olivetani Mag. Curs.

AD-

ADMONITIO
AD
CANDIDATOS THEOLOGIÆ

SI allegatas Propositiones damnatas, paragrapho tertio contentas, & ad Theologiam moralem potissimè spectantes, una cum succincta earum explicatione post absolutam Theologiam de novo, & quidem attentè, ac repetitis vicibus relegant, antequam examinati, & approbati Neo-Confessarii sacrum Pœnitentiæ Tribunal actualiter accedant, ingentem exinde, experientia teste, utilitatem percipient, nec non à pluribus erroribus sibi præcavebunt; Ubi, ut Eædem faciliùs memoriæ imprimantur, pro majori adjutorio specialem aliquem in dictas Propositiones damna-

tas Indicem formavi, illicò annectendum, in quo Doctrinam cuilibet Propositioni damnatæ immediatè oppositam, sicque meritò tenendam posui, &, ut quælibet Propositio damnata eò citiùs in fonte inveniri queat, præprimis numerum dictæ propositionis; Deinde nomen Pontificis, qui eam damnavit, adjunxi.

INDEX

INDEX SPECIALIS,

Compendiosè referens cujuslibet Propositionis Damnatæ oppositam Doctrinam.

A.

B.

C.

C.

Con-

D.

E.

F.

Famuli

Furta

O.

Officii

R.

Re-

S.

T.

V.

SYNOP-

SYNOPSIS TOTIUS OPERIS.

TRACTATUS I.

De Actibus Humanis, & Conscientia.

TRACTATUS II.

De Legibus.

TRACTATUS III.

De Peccatis.

TRACTATUS IV.

De Virtutibus Theologicis.

TRACTATUS V.

De Religione, & Vitiis oppositis.

TRACTATUS VI.

De Horis Canonicis, Juramento, & Voto.

TRACTATUS VII.

De Justitia, & Jure, cæterisque Virtutibus Cardinalibus.

TRACTATUS VIII.

De Contractibus.

TRACTATUS IX.

De Præceptis Decalogi, ubi & de Restitutione.

TRACTATUS X.

De Præceptis Ecclesiæ.

TRACTATUS XI.

De Beneficiis Ecclesiasticis, Jure Patronatus, & Decimis.

TRACTATUS XII.

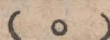
De Immunitate Ecclesiastica, & Indulgentiis.

TRACTATUS XIII.

De Censuris, ac Irregularitate, aliisque Pœnis Canonicis.

TRACTATUS XIV.

De Sacramentis.

NB.

NB.

Denen Herren Bücher-Lieb-
habern und Herren Buch-
bindern wird hiemit an-
gezeiget / das Littera b
nach dem Titul-Bogen
des ersten Tomi mit pag.
17. bis 32. inclusivè aus
Versehen ausgelassen / an
der Materie hingegen
nicht daß geringste ab-
gängig / wie der Custos
THEO- das klärere
zeiget.

ELENCHUS TRACTATUUM, DISTINCTIONUM, QUÆSTIONUM ET PARAGRAPHORUM HUJUS TOMULI I.

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS ET CONSCIENTIA.

DISTINCTIO I.

De Voluntario & Involuntario.

❧) o (❧

DISTINCTIO II.

De natura actûs Humani, seu Moralis, & variis ipsum concernentibus.

DISTINCTIO III.

De Conscientia ut Regula Actuum Humanorum.

** QUÆ-

TRACTATUS II.
DE LEGIBUS.
DISTINCTIO I.
De natura Legum.

DISTINCTIO II.
De obligatione Legum.

DISTINCTIO III.

De ſubjecto Obligationis Legum.

DISTINCTIO IV.

De Interpretatione, Diſpenſatione, ac Revocatione Legum.

THEOLOGIÆ MORALIS BREVI, SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSÆ

TRACTATUS PRIMUS.

DE ACTIBUS HUMANIS, ET CONSCIENTIA.

1.
QUONIAM à DEO, Auctore & Conditore suo, Homo ad supernaturalem Beatitudinem ordinatus esse dignoscitur, cumprimis necesse est media il-

la investigare, quibus ad præparatam sibi æternam Beatitudinem pervenire, Deumque tamquam ultimum Finem suum apprehendere valeat. Cum igitur juxta illud Davidicum, Psalm 36. *Declina à malo, & fac bonum*, alia ratione id fieri nequeat, nisi per exercitationem actuum bonorum, fugamque malorum: hinc in præsenti utilissimo, omnibusque, præsertim Confessariis, scitu summe necessario Tractatu, quem *De actibus Humanis & Conscientia* inscribunt, ea consideranda occurrunt, quibus homo in suis actionibus ita possit dirigi, imò & alios dirigere, ut tandem exercitatione bonorum actuum, fugaque malorum, præparatam sibi Gloriam æternam consequi mereatur.

DISTINCTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit voluntarium.

SUMMARIUM.

1. *Finis ultimus hominis.*
2. *Voluntarium accipitur tripliciter.*

3. *Vo-*

3. *Voluntarium ſtricte, quid?*
4. *Voluntarium ſtricte, dividitur in perfectum & imperfectum.*
5. *Directum, & indirectum.*
6. *Et quomodo exerceatur?*
7. *Voluntarium ſecundum ſe, & in ſua cauſa.*
8. *Voluntarium interpretativum.*

2. CONCL. I. Voluntarium generatim tribus modis accipitur. Et primo quidem *Voluntarium* illud dicitur, quod fit absque obligatione præcepti; ſic Religioſi præter officium Divinum quandoque dicuntur recitare quasdam preces voluntarias, id eſt, absque obligatione dicendas. Verum de voluntario taliter accepto hic non loquimur. Secundo *Voluntarium* ſumitur latiſſime, prout idem eſt, ac *Spontaneum:* quomodo omne illud dicitur Voluntarium, quod neque vi, neque ignorantia fit, procedit tamen ab aliquo principio intrinſeco cum prævia cognitione. Vel clarius, Voluntarium, prout coincidit cum Spontaneo, dicitur illud, quod procedit à potentia appetitiva ex prævia cognitione objecti. Et hoc modo voluntarium convenit brutis, utpote quæ agunt ſponte ex inclinatione appetitus ſenſitivi, prævia cognitione ſenſitiva. Sed & de Voluntario tam large accepto, ac prout etiam convenit brutis, hic ſermo non eſt.

3. Tertio modo *Voluntarium* sumitur stricte, ac prout illud derivatur à voluntate, & competit soli Naturæ rationali habenti voluntatem. Et hoc modo Voluntarium dicitur illud, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione intellectiva. Dicitur, *quod procedit à voluntate*; quia aliud est Voluntarium, aliud vero Volitum: nam pluvia, vel serentias oportuna, est quidem ab agricola volita, non tamen ipsi voluntaria: utpote cum non procedat dicta pluvia, vel serenitas, ab ejus voluntate tanquam effectus ipsius; quamvis sit objectum suæ voluntatis, seu volitum ab ipsa. Et de Voluntario taliter accepto loquimur in præsenti.

4. CONCL. II. Voluntarium hoc tertio modo sumptum variè dividitur; & primo quidem in perfecte Voluntarium, & in Voluntarium imperfecte. *Voluntarium perfecte*, dicitur illud, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione perfecta, seu deliberata objecti; quo modo peccatum, præsertim mortale, debet esse Voluntarium. *Voluntarium imperfectum* econtra est explicandum, quomodo motus voluntatis primi censentur voluntarii, seu potius semivoluntarii, eo quod procedant à cognitione imperfecta, seu indeliberata.

5. Deinde Voluntarium dividitur in directum, & indirectum. *Voluntarium directum*, seu directe voluntarium dicitur illud quod per se ac positive procedit à voluntate, in quantum agens est; quo modo actus voluntatis sive eli-

eliciti, sive imperati, censentur esse voluntarii. *Indirecte* vero illud dicitur *Voluntarium*, quod procedit à voluntate, in quantum non agit, cum tamen agere posset, ac (loquendo de Voluntario culpabili) etiam deberet: sic submersio navis censetur gubernatori ejus indirecte voluntaria, quando desistit à gubernaculo, mediante quo potuisset, ac debuisset impedire submersionem navis.

6. Ex quo patet, Voluntarium directe exerceri per actum positivum voluntatis; Voluntarium vero indirecte per omissionem actus, quem quis non solum potuit, sed (si sit sermo de culpabili voluntario) debuit habere. Siquidem tunc solum effectus censetur indirecte, simulque culpabiliter voluntarius, quando quis non agit, cum tamen possit, & debeat agere: si enim gubernator navis non possit navem dirigere, vel quis alius adsit, cui gubernatio navis non est commissa, non imputabitur ei submersio ipsius. Verumtamen notanter additum fuit, *indirecte, simulque culpabiliter voluntarius:* simpliciter enim & absolute ad voluntarium sufficit, ut quis deliberate omittat opus, quod facere seu non omittere poterat: neque ad hoc requiritur præceptum seu obligatio faciendi id, quod omittitur; quamvis ejusmodi obligatio requiratur, ut omissio illa sit culpabilis, & peccaminosa. Guiliel. Herincx. *part. 2. Summæ Theologicæ, Tract. 2. disp. 1. num. 19.* & alii.

7. Ulterius Voluntarium dividitur in Voluntarium secundum se, & in voluntarium in sua

causa; sive (ut alii loquuntur) in formaliter Voluntarium & in virtualiter Voluntarium. *Voluntarium secundum se* (quod & *Voluntarium formale* nuncupatur) dicitur illud, quod à voluntate ex proprio ac formali proposito fit, ac dependet; sic est voluntaria præsens lectio. *Voluntarium in sua causa* (quod & *virtuale* appellatur) illud censetur, quod non in se, sed solum in sua causa cuipiam est Voluntarium, in quantum voluntas, etsi non intendat effectum, vult tamen causam illius effectus; unde & hic saltem virtualiter, seu in sua causa censetur esse voluntarius: sic illi, qui voluntarie se inebriat, censentur esse voluntariæ, saltem virtualiter, rixæ illæ, vel blasphemiæ, quas in tali ebrietate committit, si prius novit, in ebrietate se solere rixari, vel blasphemare.

8. Huc additur *Voluntarium interpretativum*, estque illud, quod adesse præsumitur, seu interpretatur ex aliquo signo extrinseco, positivo vel negativo: sic in Foro externo: *Qui tacet, consentire videtur*, juxta Reg. 43. Juris in 6. Similiter Religiosus suo Superiore absente, & urgente necessitate, rationabiliter ac honeste quandoque quidpiam agit ex consensu ejus interpretativo, sive rationabiliter præsumpto, dum ex aliis actibus prudenter interpretatur, & præsumit, superiorem suum, si interrogaretur, in talibus circumstantiis haud futurum invitum. Et hoc posterius aliqui appellant *Voluntarium interpretativum conditionatum* Superioris. Nihilominus *Voluntarium inter-*

terpretativum, præſertim in malam partem acceptum, non raro confunditur cum *Voluntario indirecto*, & in cauſa: & ſic juxta ſatis communem modum loquendi, ſi quis projiciat ſagittam ad occidendam feram præviſo periculo occidendi hominem, ſi ſequatur homicidium, cenſetur occiſio iſthæc hominis eidem voluntaria in ſua cauſa, indirecte, atque interpretative, quamvis non fuerit intenta & directe volita.

QUÆSTIO II.

Quando effectus, veluti indirecte & in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam?

SUMMARIUM.

9. *Quæ requirantur, ut effectus, veluti in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam?*
10. *Corollaria.*
Loth, quomodo excuſetur ad inceſtu.
11. *Alia Corollaria.*
12. *Quæ excuſare ſoleant, ne effectus pravus, veluti in cauſa voluntarius imputetur?*
13. *Corollaria.*
14. *Explicatur amplius concluſio.*
15. *Quando imputetur effectus, veluti indirecte voluntarius?*

 16. *Quan-*

16. *Quando quis censeatur teneri ad tollendam causam peccati?*

** *An sola dependentia actionis in se naturalis ab actione libera præcedente, causet imputabilitatem ad peccatum?* Additio.**

9. CONCL. I. Ad hoc, ut effectus virtualiter atque in causa censeatur esse voluntarius, & cuipiam imputetur ad culpam, omnino requiritur, quod operans adverterit periculum secuturi effectus ad positionem illius causæ. Ita communis. Ratio est: quia si quis nullam de effectu secuturo habuit advertentiam, tunc talis effectus nullo modo foret prævisus, ac proinde neutiquam voluntarius, sed potius ex naturali inadvertentia proveniens: nam juxta illud tritum Philosophorum: *Nihil est volitum, quin præcognitum.*

10. Infertur proinde I. Quod, quamvis effectus illi pravi, qui frequenter accidunt in ebrietate, voluntarie se inebriantibus imputentur ad culpam, eo quod potuerint prævideri, & etiam soleant actualiter prævideri saltem in confuso, ac proinde sint voluntarii saltem virtualiter & in sua causa: nihilominus illi eventus, qui raro contingunt, nec fuerunt prævisi, ad culpam non imputentur. Et hac de causa Sanctus Augustinus *l.* 22. *c.* 44. *contra Faustum*, excusat ipsum Loth ab incestu, quem ebrius admisit, ut legitur *Gen. cap.* 19. eo

eo quod non præviderit, inceſtum ex ejus ebrietate ſecuturum.

11. Infertur II. Circumſtantias invincibiliter ignoratas, non imputari ad culpam; quia non fuerunt præviſæ in cauſa. Sic Jacob Patriarcha non peccavit ingrediendo ad Liam. *Gen. 29.* quia bona fide credebat, ſe ingredi ad Rachel conjugem ſuam. Econtra vero ſequitur, eum, qui ſcienter & voluntarie occidit mulierem gravidam, cenſeri etiam occidere infantem, licet hoc expreſſe non intendat. Ratio eſt; quia mortem infantis ſecuturam prævidere poterat, ac debebat, hoc ipſo, quod ſciebat, fœminam illam eſſe gravidam, ſicque conſequenter etiam habuerit ſaltem in confuſo notitiam de fœtu: & idem fit in aliis hujusmodi.

12. CONCl. II. Nihilominus ſola advertentia effectus pravi ex actione libera ſecuturi non ſemper ſufficit, ut is cuipiam imputetur ad culpam, & hoc tunc verificatur, quando ejusmodi actio cæteroquin licita eſt, & neceſſaria, vel utilis, ſimulque effectus ille pravus non intenditur, neque in eo habetur complacentia. Ita Doctores communiter, quos refert; & ſequitur Sanchez *lib. 9. de Matrimon. diſp. 45. n. 4.* Ratio eſt: quia effectus per accidens, ac præter intentionem ſubſecutus non imputatur ei, qui jus ſuum proſequitur.

13. Infertur proinde cum Doctoribus communiter, quod expertus ſe pollui equitatione,

tamen absque periculo consensus, non teneatur pedester incedere, & ab equitatione desistere. Ratio est: quia equitatio est res utilis, neque causa per se & suapte natura talis effectus pravi, seu fœditatis. Infertur ulterius, quoties pollutio sequitur præter intentionem ex causa aliqua necessaria, vel utili corpori, ut est cibus, & potus moderatus, aut animæ, ut orare, studere, vel utili aliis, prout est audire Confessiones, &c. nullam esse culpam, non desistere à causa ista, quamvis inde præter intentionem prævideatur pollutio secutura. Ratio, præter hactenus dicta, ulterior est: quia talis patitur pollutionem potius quam agit.

14. Dicitur notanter in Conclusione, *quando talis actio cœteroquin est licita, & necessaria vel utilis.* Siquidem quando absque urgente necessitate exercetur actio ex sua natura turpis, & per se tendens ad procurandam ejusmodi fœditatem, ut sunt tactus impudici, id est, facti non ex aliqua necessitate, &c. sed ex animo libidinoso circa partes inhonestas, &c. tunc non vitare ejusmodi causas, est peccatum mortale, & censetur ipsamet pollutio esse voluntaria in sua causa: & servata proportione idem dicendum de similibus. Additur etiam in Conclusione, *simulque effectus ille pravus non intenditur, &c.* Nam si effectus talis pravus, ut puta pollutio, ab aliquo intenderetur, vel quis in ea subsequente deliberate delectaretur, sibique complaceret in

ea,

ea, certum est, committi peccatum ratione hujus pravæ intentionis, vel complacentiæ.

15. CONCL. III. Ad hoc, ut effectus ad liberam omissionem alicujus actus consequens, cuipiam imputetur ad culpam, veluti indirecte voluntarius, præter advertentiam illius effectus pravi ex sua omissione secuturi, requiruntur insuper tres aliæ conditiones; videlicet, quod possit agere, agendoque illum effectum impedire, & non agat, & tamen teneatur agere. Ita D. Thomas 1. 2. *q. 6. art. 3.* & communis. Ratio primæ conditionis est: quia nemo peccat in eo, quod vitare non potest, siquidem *nemo potest ad impossibile obligari*, juxta *Reg. 6.* Juris in 6. Ratio secundæ conditionis, quòd nempe quis non agat, cum agere possit, patet ex eo: quia in omissione talis actus consistit ratio Voluntarii indirecti. Ratio tandem tertiæ conditionis, quod quis teneatur agere, patet ex eo: quia, nisi hoc requireretur, DEO (quod absit) imputarentur omnia peccata totius mundi, cum potuisset ea impedire non creando genus humanum, vel aliis modis, quamvis ut Auctor naturæ, atque universorum Dominus, id facere non teneatur. Similiter submersio v. g. navis imputaretur illi, cui navis gubernatio non fuit commissa, ac proinde tempore naufragii non fuit præsens: quod utique est absurdum.

16. Quæres: quandonam quis censeatur teneri ad tollendam causam peccati, vel impediendum

dum malum, ita ut hoc facere intermittenti censeatur subsequens effectus malus fuisse indirecte voluntarius, ac proinde ad peccatum imputetur? Resp. Id attendi debere ex variis præceptis obligantibus. Quandoque enim quis tenetur ad hoc ex præcepto Justitiæ, sicque est magis adstrictus, quam alius, quia videlicet ex officio ad ejusmodi malum impediendum est obligatus: quomodo gubernator, cui cura navis est commissa, tenetur pro viribus impedire navis submersionem: & similiter Prælatus subditorum peccata. Quandoque autem ejusmodi obligatio consurgit solum ex præcepto Charitatis, quo quilibet tenetur proximo suo in certis casibus: quandoque vero ex præcepto alterius virtutis: prout in singulis Præceptorum materiis passim solent explicare Theologi.

ADDITIO.

**Ex his infertur, limitandum esse sequens ex §. 3. P. 1. Juris Naturæ Wolffiani depromptum assertum: *Actiones, quæ in se spectatæ naturales quidem sunt, attamen ab actione quadam libera præcedente dependent, imputari possunt.* Siquidem, ut tales effectus ab actione libera, prævia dependentes imputari possint, non sufficit sola illa dependentia; sed requiritur insuper, ut effectus ipse, vel periculum ejus fuerit prævisum, & præterea sit obligatio omittendi illam actionem liberam, quæ est causa talis effectus. Aliàs enim motus venerei, vel Cogitationes impuræ exortæ ex actione

ne quadam libera, honesta, & utili, ut ex studio necessario, vel utili Medicinæ in Medico, ex Colloquio honesto cum altero sexu, sine ulteriore consensu, statim ad culpam imputari possent: quod utique falsum est. Ita quoque in legem sanæ doctrinæ delinquit illa Divisio Wolffiana §. 6. ejusdem 3tiæ Partis, qua actiones ad peccatum imputandas secat, in *deliberatas & indeliberatas*: quod enim indeliberatum est, voluntarium & liberum non est, atque adeò ad vituperium & peccatum imputari non potest. **

QUÆSTIO III.

Quo tempore peccatum tum commissionis, tum omissionis, indirecte seu in causa duntaxat voluntarium contrahatur.

SUMMARIUM.

17. *Peccatum commissionis, & omissionis, quid?*
18. *Sensus propositæ Quæstionis declaratur exemplis.*
19. *Aliud exemplum de dante alteri venenum.*
20. *Et de dormiente, donec sequatur omissio Missæ; ac de Clerico, projiciente Breviarium in mare.*
21. *Resolutio Quæstionis.*
22. *Notabilis declaratio Conclusionis.*

23. Sol-

17. ADVERTENDUM, per *Peccatum commissionis* intelligi illud, quod fit contra aliquod præceptum negativum, seu quidpiam fieri prohibens: ut est furtum, adulterium, homicidium, quæ pugnant contra illa præcepta Decalogi: *Non furtum facies: Non mæchaberis: Non occides, &c.* *Peccatum omissionis* econtra est illud, quod fit contra præceptum affirmativum, seu quidpiam fieri præcipiens: ut est omissio Missæ die Festo audiendæ, & sic de aliis loquendo. Hoc prænotato.

18. Sensus hujus quæstionis est, quo tempore incurratur peccatum commissionis, vel omissionis, indirecte & in causa dumtaxat voluntarium. Ut si quis ante ebrietatem bene prævideat, se in ebrietate commissurum homicidium, vel adulterium, & nihilominus scienter se inebriet usque ad privationem usus rationis, sicque committat homicidium, vel adulterium? Quæstio remanet, an talis peccet peccato homicidii, vel adulterii eo tempore, quo scienter dedit causam per ebrietatem tali peccato, vel potius tunc, quando in ebrietate actualiter committit homicidium, vel adulterium? Et ratio dubitandi est: quia tempore actualis homi-

homicidii, ipſe per ebrietatem privatus eſt uſu rationis, uti ſupponitur; ergo non videtur pro eo tempore poſſe actualiter peccare.

19. Similiter, ſi quis ſcienter dedit alteri venenum, non niſi poſt aliquot hebdomadas mortem allaturum; rurſum quæritur, an talis peccet peccato homicidii pro eo tempore, quo dedit venenum, vel potius pro tunc, quando actualiter ſequitur homicidium, ſeu mors proximi? Et ratio dubitandi eſt: quia ille, qui dedit venenum, poteſt jam de peccato ſuo eſſe contritus tempore actualis mortis ſubſecutæ, ac velle mortem proximi impedire, nec tamen amplius poſſe: atqui nemo videtur poſſe actualiter peccare in eo, quod vitare non poteſt.

20. Inſuper, ſi aliquis mane voluntarie ſe inebriet, bene prævidens ſecuturam omiſſionem Sacri audiendi die Feſto; vel tamdiu dormiat, aut tergiverſetur domi, prævidendo periculum non audiendi Sacrum die Feſto, donec tandem actualiter ſequatur omiſſio Sacri; aut ſi Sacerdos navigaturus voluntarie projiciatBreviarium in mare, optime prævidens, inde ſe reddi impotentem ad recitandum Breviarium per multos dies, & hujusmodi. Quæritur, inquam, quo tempore tales peccent? An videlicet ſolum pro tunc, quando ſcienter dederunt cauſam tali omiſſioni, vel an inſuper peccent advenient te illo tempore, quo currit præceptum audiendi Miſſam, aut recitandi Breviarium, non obſtante, quod tunc talis amplius Miſſam audire,

vel Breviarium recitare non possit? Et hoc idem de innumeris aliis casibus quæri potest.

21. CONCL. I. In his, & similibus casibus, Peccatum commissionis, aut etiam omissionis, indirecte vel in causa duntaxat voluntarium, contrahitur mox in ipsa appositione causæ, vel impedimenti, quæ fuit in libera hominis potestate; non autem amplius tempore subsequenti: quo sequitur v. g. mors alterius veneno causata, aut omissio Sacri, vel recitationis Breviarii, si tunc revera adfuit impotentia impediendi mortem alterius, vel Sacrum audiendi, &c. Ita Scotus 2. *dist.* 42. Mastrius *lib.* 2. *Sent. disp.* 6. *num.* 132. estque communis sententia Doctorum, paucis exceptis. Ratio hujus Conclusionis desumitur imprimis ex rationibus dubitandi proxime allatis. Accedit, quod tempore appositionis causæ mortis proximi per porrectum venenum, jam sit volitum homicidium saltem virtualiter, & in sua causa; & similiter tempore appositionis impedimenti audiendi Missam die Festo, vel recitandi Breviarium, omissio hujus etiam indirecte, ac in sua causa jam est volita: ergo tunc contrahitur tale peccatum, sive commissionis, sive omissionis, non autem tempore subsequenti, si revera tunc adsit impotentia actum prohibitum, actualis v. g. homicidii subsequentis, impediendi, vel actum præceptum Missæ audiendæ ponendi.

22. Dicitur notanter, *si tunc revera adsit impotentia impediendi mortem alterius*, &c. Siquidem certum est apud omnes, atque indubitatum,

tatum, ſi tunc ſit in libertate ac poteſtate hominis, adhuc impedire actum prohibitum, v. g. homicidium veneno porrecto cauſatum, nec tamen impediat, etiam tempore actualis mortis proximi ſubſecutæ committi. vel potius continuari & conſumari peccatum homicidii; cum adſit libertas ſufficiens, atque voluntarium, ad contrahendum peccatum etiam pro eo tempore. Et ſimiliter, ſi tempore præcepti audiendi Miſſam adſit adhuc poteſtas & libertas ipſam audiendi, & tamen quis eam audire negligat etiam tunc committitur peccatum omiſſionis externæ: ſiquidem tunc prava voluntas omittendi actum præceptum, opere externo conſummatur, ac perficitur. Cæterum data concluſio loquitur in caſu veræ impotentiæ, actum prohibitum ex poſtfacto impediendi, vel actum præceptum ponendi; & ait, tunc ejusmodi peccatum contrahi duntaxat in ipſa appoſitione cauſæ vel impedimenti, utpote quæ fuit in hominis poteſtate.

23. Nec obſtat, quod, quando quis poſuit impedimentum audiendi v. g. Miſſam, nondum currebat præceptum Miſſæ audiendæ; ac proinde non videatur poſſe pro tunc tale peccatum omiſſionis Miſſæ contrahi. Reſpond. enim, quodlicèt tunc præceptum non obligârit ad ponendum actum auditionis Miſſæ, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi talem actum pro tempore debito: hoc enim præcepto non ſolum præcipitur ipſa auditio Miſſæ, ſed etiam, ne voluntarie & absque legitima ratione ponatur cauſa impeditiva illius: ſi-

cuti similiter præceptum non occidendi hominem, nedum prohibet actuale homicidium, sed etiam, ne ponatur probabilis causa ipsius. Et per hoc patet ad rationes dubitandi, ab initio Quæstionis propositas.

24. Dices: Ut actus prohibitus, vel omissio actus præcepti, sit formaliter peccatum, sufficit voluntarium indirectum, aut in causa: ergo illud etiam tempore subsequenti contrahitur. Consequentia probatur. Tum quia jam adest sufficiens voluntarium, videlicet indirectum, aut in causa. Tum quia tunc completur, sive consummatur peccatum actualis v. g. omissionis Missæ aut homicidii veneno causati. Tum tandem, quia alioquin non esset necesse, confiteri tales actus externos, aut omissiones ex priori data causa necessario subsecutas, & in se non liberas; quod videtur absurdum, & contra Decretum Alexandri VII. ejusque Propositionem 25. Resp. negando consequentiam. Ad ejus primam probationem dicitur, adesse quidem sufficiens voluntarium, ut peccatum formaliter contrahatur pro tempore appositionis causæ, sive impedimenti, utpote quæ fuit in libera hominis potestate: non autem pro tempore subsequenti, si tunc revera (uti supponit Conclusio) adfuit impotentia ponendi actum præceptum, vel impediendi actum prohibitum. Ad alteram probationem claritatis gratia distinguitur assumptum: completur, sive consummatur tunc peccatum actualis v. g. omissionis Missæ, vel homicidii veneno causati, dundaxat physice, sive in genere entis, conceditur: completur

pletur etiam moraliter, ſive in genere moris, negatur; eo quod tunc omiſſio actus præcepti, vel eventus actus prohibiti, non amplius ſubſit libertati ac poteſtati hominis, ſicque ſecundum ſe non ſit capax malitiæ moralis. Ad ultimam probationem reſpondetur, in tali caſu per ſe loquendo ſatis quidem eſſe, ſi in Confeſſione ſufficienter explicetur ejusmodi libera poſitio cauſæ, ſive impedimenti, utpote quæ ſola ſupponitur fuiſſe in libertate, ſive poteſtate hominis, per accidens tamen, ſive quia alioquin non ſufficienter explicaretur illa libera poſitio cauſæ, aut impedimenti, ſive ob annexam Cenſuram, vel reſervationem actus opere externo conſummati, etiam quandoque requiri, ut explicetur ipſemet actus externus. Porro Decretum Alexandri VII. loquitur de peccato externo, quod tempore actualis commiſſionis ſuberat poteſtati ac libertati hominis, ut ſuo loco (*a*) dicitur.

25. CONCL. II. Nihilominus ad incurrendas pœnas, vel inhabilitates, quæ ſive Jure Eccleſiaſtico, ſive Civili, in perpetrantes certa crimina ſunt ſtatutæ, regulariter loquendo non ſufficit ſola appoſitip cauſæ talis criminis, ſed requiritur, ut tale crimen opere externo conſummetur. Ita Doctores communiter. Sic v. g. ſi quis alteri machinetur mortem veneno porrecto, quamvis mortaliter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, ſi alterius mors actualis non ſubſequatur. Similiter qui conatur percutere Clericum, ſi ipſum, utpote aufugientem, non percuſſerit actualiter, non incur-

rit excommunicationem latam in percussores Clericorum: & idem fit in aliis similibus. Ratio horum generalis est: quia leges pœnales sunt stricte interpretandæ; simulque earum verba debent intelligi cum effectu, argum. cap. *Hæc autem verba de pœnit. dist.* 1. juncta Glossa *ibidem*: nam sola voluntas, seu conatus non solet per leges humanas puniri sine effectu, nisi secus in ipsamet Lege exprimatur; prout exprimitur loquendo de crimine læsæ Majestatis. *l. Quisque. C. Ad legem Juliam Majestatis*; & notat communis Theologorum, & Canonistarum.

QUÆSTIO ADDITA.

De actibus conjunctis cum omissione culpabili.

SUMMARIUM.

An omnes actus, quomodocunque conjuncti cum omissione culpabili, & quando imputentur ad peccatum?

** DUbium est, an actus conjunctus cum omissione culpabili semper sit peccatum? potest autem actus dupliciter conjungi cum omissione. 1. Taliter, ut is sit causa directa vel indirecta omissionis, vel saltem medium per se influens in eandem. Ut si quis ideo omittat Sacrum die festo, ut possit intereà studere. Ubi studium est causa per se, & motivum omissionis Missæ. 2. Potest actus positivus

tivus tantum concomitanter, & quasi impertinenter se habere ad omissionem, ita, ut nec causa per se, nec medium sit illius. Ut si quis propter tempestatem pluviosam, vel nimium frigidam seriò statuit omittere auditionem Missæ die Dominica, ne tamen intereà domi otietur, vult studere, dare eleemosynam, orare. In hoc exemplo causa motiva omittendi Sacrum est tempus pluviosum; studium verò se habet tantùm concomitanter, & per accidens ad omissionem, eo quòd illud fuerit electum, & assumptum, postquam aliunde iste homo jam efficaciter fuerit determinatus ad omittendam Missam. H. N.

Concl. 1. Actus positivus, qui ita est conjunctus cum omissione culpabili, ut sit ejus causa directa vel indirecta, semper est peccatum. Mastrius, Herincx, & alii. Prob. Actus ille, qui est causa per se peccati, est etiam ipse peccaminosus; atqui talis actus conjunctus cum omissione culpabili supponitur esse causa peccati: ergo & ipse est peccatum. M. est certa: quia ille actus necessariò debet esse peccaminosus, qui per se in peccatum & malum morale influit.

Notandum tamen, quòd isti actus aliunde ex objecto proprio non mali, qui taliter sunt causa culpabilis omissionis, participent suam totam malitiam ab ipsa omissione culpabili, nec specialem ac distinctæ rationis malitiam contineant: ratio hujus est: quia studium e. g. propter quod omittitur Sacrum, est ex se, & ex objecto suo honestum: ergo totam suam malitia

litiam tantùm habet ex omissione, ad quam concurrit. Atque universaliter verum est, quòd media & causæ actionum pravarum ab his actionibus inficiantur, earúmque malitiam participent, non autem distinctæ rationis malitiam sibi vendicent, nisi & ipsa illa media vel causæ &c. sint in se & ex objecto suo inhonesta, ùt fieret, si Sacrum die Dominica ideo aliquis omitteret, ut interèa possit furari, vel libidini indulgere; tunc enim actus hic positivus furti præter culpam omissionis Sacri, etiam contineret distinctam, ac sibi propriam malitiam oppositam Justitiæ &c.

Ex his deduces, quòd neque in confessione necessariò dici debeat motivum vel causa, propter quam omissum est Sacrum, dummodo illud motivum secundum se & ex proprio objecto non sit moraliter malum. Quare, qui omittit Sacrum ob studium, satisfacit, si dicat: omisi die festo Sacrum. Nam qui omittit Sacrum ob studium, peccat unico peccato omissionis: ergo hoc confiteri sufficit.

Neque obstat, quòd in tali casu ipsum studium sit malum, & participet malitiam omissionis; etenim actus illi, qui non ex proprio objecto sunt inhonesti, sed tantùm ideò moraliter sunt mali, quia tanquam media, vel causæ in alios effectus pravos influunt, non debent explicari, sed sufficit explicare completè externam violationem præcepti, ad quam prædicta media assumuntur. Omnia enim sunt unum peccatum in genere moris, & media in actuali & efficaci executione finis jam subintel-

ligun-

liguntur. Sic etiam ille, qui ex efficaci intentione occidendi inimicum emit gladium, poſteà quæſivit inimicum, & tandem omnino occidit, hic, inquam, ſatisfacit ſe accuſando: Occidi deliberatè hominem vel inimicum. Ita egregiè obſervat P. Herincx.

Concl. 2. Actus ille, qui tantùm concomitanter ſe habet ad omiſſionem culpabilem, cui conjungitur, non eſt moraliter malus. Herincx & Maſtrius, quorum ultimus plures pro ſe allegat. Prob. Si talis actus poſitivus eſſet malus, tunc ideò, quia eſſet vel cauſa, vel effectus omiſſionis peccaminoſæ; ſed nec eſt ejus cauſa, nec effectus: ergo. M. videtur certa; nam actus ponitur in ſe & ex objecto honeſtus, v. g. ſtudium, Lectio, oratio &c. adeóque ſi eſſet talis actio mala, tunc ideò tantùm, quia ille eſſet cauſa omiſſionis malæ, vel ejus effectus. Igitur m. prob. quoad 1. memb. Talis actus minimè movet & influit in omiſſionem, cùm hæc intelligatur jam aliunde cauſata ſcilicet per volitionem efficacem omittendi Miſſam ob pluviam vel frigus. Cujus ratio ulteriorior eſt: quia cauſa nulla influit in effectum jam antecedenter productum; atqui omiſſio illa Sacri ſaltem in propoſito & efficaci volitione hominis jam cenſetur producta ante electionem & volitionem ſtudii: ergo ſtudium, & electio ejusdem minimè eſt cauſa talis omiſſionis.

Prob. etiam 2. pars min. principalis. Neque ſtudium eſt aliquis effectus per ſe connexus cum omiſſione: non enim connectitur

cum illa *physice*, cùm omissio Sacri possit esse sine studio, Lectione &c. neque connectitur *moraliter*: nam non potest ostendi, in quonam fundetur illa moralis connexio; certè non fundatur in præcepto prohibente studium; si enim hoc prohiberetur in tali casu, tunc eatenus, quatenus foret causa vel medium omittendi Sacrum; atqui jam probatum est, quòd non sit causa omittendi Sacrum; neque assumitur ùt medium necessariò omittendi Sacrum, ùt iterum suppono: ergo.

Ex quo habes, quòd omissio Sacri ad summum sit aliqua accidentalis oceasio studii; nam quia homo tempore omissi Sacri non potest esse sine omni actione, ideò eo tempore debet aliquam eligere, qualiscunque demum sit, v. g. studium, Lectio, oratio &c. Neque actus ex eo, quòd occasionem sumat ex malo, statim & ipse malus est, pœnitentia enim occasionem ex peccato commisso accipit, & tamen minimè mala, imò optima est.

Confirm. Conclusio â Mastrio & Herincx. Supposita mala voluntate ommittendi Sacrum, non tenetur homo esse otiosus, aut abstinere ab omnibus operibus honestis & moraliter bonis: imo tunc melius est actionem aliquam exercere, quàm omnino esse otiosum: ergo tunc ommittens Sacrum non peccaret per opera honesta tempore omissi Sacri peracta, & tantùm concomitanter se habentia ad omissionem. Ex quo

Inferes cum P. Herincx, quòd homini efficaciter resoluto ad omissionem Sacri possit sua-

ſuaderi exercitium lectionis, orationis &c. aut aliarum ſimilium honeſtarum occupationum intereà peragendarum. Addit laudatus Scotiſta, quòd ipſe omittens poſſit hoc vovere, aut etiam Superior primariò præcipiens v. g. auditionem Sacri, poſſit ſecundariò præcipere, ut, ſi quis omittat Sacrum, tempus omiſſionis Lectioni impendat. Ita ille. **

QUÆSTIO IV.

An Violentia, Metus, & Concupiſcentia cauſent Involuntarium?

SUMMARIUM.

26. *Involuntarium aliud ſimpliciter, aliud ſecundum quid.*
27. *Violentia cauſat involuntarium ſimpliciter.*
28. *Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid.*
29. *Pro nullo metu debet quis peccare.*
(b) Tract. 2. diſt. 2. q. 3.
30. *Pacta, contractus &c. metu initi, regulariter valent.*
(c) De hoc Tract. 8. d. 1. n. 8. ſeqq.
31. *Metus gravis, ſeu cadens in conſtantem virum, & levis, quid?*
32. *Concupiſcentia antecedens minuit voluntarium.*
33. *Non item Concupiſcentia conſequens.*

34. *Peccatum ex infirmitate, ignorantia, & malitia.*

Passio potest omnino tollere voluntarium.

26. ADVERTENDUM, quod Involuntarium dividatur in Involuntarium simpliciter, & in Involuntarium dumtaxat secundum quid. *Involuntarium simpliciter* dicitur illud, quod voluntas simpliciter & absolute, seu independenter ab omni conditione non vult, atque omnino respuit. *Involuntarium secundum quid*, dicitur illud, quod quidem aliquo modo est involuntarium, simul tamen ratione alicujus additæ conditionis est voluntarium: sic projectio mercium in mare tempore periculi naufragii, est involuntaria secundum quid; quia naufragus non libenter illas projicit, imo libentius servaret, si posset absque periculo vitæ, nihilominus tamen in tali necessitate constitutus vult eas projicere ad servandam vitam. Unde patet. Involuntarium secundum quid semper habere adjunctum aliquid de Voluntario. Hoc prænotato sit.

27. CONCL. I. Violentia causat Involuntarium simpliciter. Ita certa, & communis Doctorum. Ratio est, qui violentum dicitur illud, quod fit contra naturam atque intrinsecam inclinationem rei, cui tribuitur. Sic v. g. patitur homo violentiam, quando vi detinetur in loco, unde libenter exiret, aut quando membra ipsius externa contra suam voluntatem ab aliquo alio moventur. Hinc, si Tyrannus cujuspiam manus violenter moveret ad sacrifi-

can-

candum Idolo thus, talis non peccaret; nam ejusmodi actio foret ipſi ſimpliciter involuntaria.

28. CONCL. II. Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid; ac proinde id, quod metu fit, eſt ſimpliciter & abſolute voluntarium, involuntarium autem tantum ſecundum quid. Ita D. Thomas 1. 2. *qu. 6. art. 6.* & conſentiunt non ſolum omnes Theologi, ſed etiam Juriſtæ. Sic projectio mercium in mare eſt ſimpliciter voluntaria tempore tempeſtatis, propter timorem naufragii, cujus ſperatur eſſe impeditiva; non obſtante, quod ipſa ſecundum quid, id eſt prout conſideratur ſecundum ſe, atque extra hunc caſum neceſſitatis, ſit involuntaria. Hinc etiam, qui metu mortis ſacrificat Idolo, aut aliud malum perpetrat, coram Deo reus eſt peccati; quia adeſt ſufficiens voluntarium, & propter nullum malum evitandum licitum eſt committere peccatum. Et hinc Juriſtæ dicere ſolent: *Coacta voluntas, eſt voluntas*, arg. *c. Merito* 15. *qu.* 1. & habet Gloſſa *ibidem.*

29. Cæterum licet *pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*, ut dicitur c. *Sacris De his, quæ vi metusve cauſa*, &c. eo quod peccatum ſit omnium malorum graviſſimum propter offenſam DEI, utpote infiniti boni, quam continet: nihilominus Leges humanæ poſitivæ quandoque ceſſant obligare in caſu magni periculi ſeu damni, quod rationabiliter timetur ſecuturum; prout patet in præcepto Eccleſiaſtico Jejunii, quod non obligat

cum

cum probabili periculo, seu metu secuturæ infirmitatis, de quo alibi. (b)

30. Ex data Conclusione ulterius sequitur, quod Pacta, Contractus, Transactiones, Renuntiationes, & consimiles actus, quamvis fiant ex metu gravi, atque injuste incusso, regulariter sint validi, tam pro Foro externo, quam conscientiæ, prout post Glossam *cap. Super hoc. Vers. Resignationis de Renuntiat.* tenet Enricus Pirrhing, *tit. de his, quæ vi metusve causa fiunt*, *n. 10.* Sanchez *lib. 4. de Matrim. disp. 8. n. 4.* & communior aliorum, paucis exceptis: quia videlicet. quod ex metu fit, simpliciter est voluntarium. Verum tamen est, quod ea, quæ per metum gravem atque injuste incussum fiunt, ita suadente æquitate, sint per sententiam Judicis rescindenda: unde *cap. 2. eod.* inquit Pontifex: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Quinimo dantur aliqui Contractus, ut Matrimonium, Sponsalia, Professio Religiosa &c. qui ob metum gravem, & injuste incussum, (c) ipso jure irriti sunt; ratione quorum notanter additum fuit, *regulariter loquendo.*

31. Porro metus gravis (qui etiam dicitur *Metus cadens in constantem virum*) ille est, quem vir constans, & fortis, prudenter & rationabiliter concipit. Et ad hujusmodi metum, secundum Doctorem Subtilem *in 4. dist. 29. q. un.* & alios communiter, duæ requiruntur conditiones. Prima est, quod malum, de quo est metus, sit grave: hujus autem mali gravitas attendi debet ex natura mali in se, ut est

v. g.

v. g. mors, captivitas, carcer, mutilatio enormis, ſtuprum, & ejusmodi; non autem ex vana & non fundata æſtimatione patientis, ſeu metuentis, qui poſſet alioquin leviſſimum malum tamquam grave apprehendere. Secunda conditio ad metum gravem requiſita eſt, quod ejusmodi grave malum certo immineat; hoc eſt, ut non levi æſtimatione, ſed certitudinaliter, ſaltem certitudine ſufficiente in actibus humanis, judicetur eventurum. Quod ſi alterutra harum conditionum deficiat, cenſebitur metus levis.

32. CONCL. III. Concupiſcentia, prout eſt Paſſio, ſeu motus appetitus ſenſitivi proſequentis bonum delectabile, aut fugientis malum; cujusmodi ſunt amor, deſiderium, ſpes, gaudium, ira: Hujusmodi inquam Concupiſcentia, ſeu Paſſio, ſi ſit antecedens, ſemper minuit voluntarium, ſeu volibilitatem actus, ad quem impellit; & conſequenter minuit etiam virtutis meritum, aut culpæ reatum. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 77. *art.* 6. & 7. & communis Theologorum. Ratio primæ partis eſt: quia per Concupiſcentiam, ſeu paſſionem antecedentem intelligitur ea, quæ in appetitu ſenſitivo naturaliter exſurgens, omnem voluntatis deliberationem prævenit, eamque trahit, ſeu inclinat atque excitat, ad eliciendum actum amoris, iræ &c. Atqui talia minuunt voluntarium; cum illud voluntati magis ſit voluntarium, ad quod ipſa ſemetipſam movet, quam id, ad quod voluntas ab aliquo alio movetur, & quaſi impellitur.

33. Dicitur notanter, *Concupiſcentia, ſeu paſſio antecedens.* Nam ſecus eſt dicendum de Concupiſcentia,ſeu paſſione conſequenti, quam videlicet quis voluntate propria excitat in appetitu ſuo ſenſitivo, ut inde promptius in objectum feratur: puta, ſi quis in ſe excitet magnum deſiderium vini, ut intemperantius ac delectabilius bibere poſſit; aut econtra, loquendo de operibus virtuoſis, ſi quis in ſe excitet magnum miſericordiæ erga pauperes affectum, quo magis impellatur ad ſubveniendum pauperibus, & hujusmodi. Nam loquendo de tali paſſione conſequente noſtram voluntatem, fatentur omnes, eam non ſolum non minuere, ſed etiam augere voluntarium. Ratio eſt: quia ex magnitudine affectus voluntatis provenit, ut in appetitu ſenſitivo ſimilis effectus excitetur.

34. Confirmantur hactenus dicta ex illa communi Theologorum doctrina, qua juxta triplicem radicem ſuam, peccatum diſtinguunt in peccatum ex infirmitate, ex malitia, & ex ignorantia. Et addunt Doctores, peccatum ex mera malitia gravius eſſe, quam peccatum ex infirmitate: atqui peccans ex infirmitate, peccat occaſionaliter ex inclinatione Concupiſcentiæ antecedentis, ſeu appetitus ſenſitivi, cui voluntas nata eſt condelectari; ergo

Notant etiam Doctores, poſſe accidere, quod quandoque paſſio omnino tollat voluntarium: quia poteſt dari paſſio aliqua vehementiſſima, quæ auffert judicium rationis; prout nonnun-

quam

quam contingit ex melancholia, vel alia causa naturali, imo interdum aliqui propter iram, vel amorem inordinatum insaniunt: atqui sine usu ac judicio rationis non consistit libertas, neque ratio voluntarii liberi: ergo. Verum regulariter hoc non contingit, sed habent locum dicta in Conclusione.

QUÆSTIO V.

Quotuplex sit Ignorantia, & an causet Involuntarium?

SUMMARIUM.

35. *Ignorantia, quid?*
36. *Quæ ignorant homines, sunt in duplici differentia.*
37. *Ignorantia varie dividitur.*
    Ignorantia simplicis privationis, & pravæ dispositionis.
38. *Ignorantia juris, & facti.*
39. *Ignorantia antecedens, concomitans, & consequens.*
40. *Ignorantia invincibilis, & vincibilis quænam?*
    * *Quandonam ignorantia vincibilis sit actualiter imputabilis ad culpam?*
41. *Ignorantia crassa, & affectata, quæ?*
42. *Ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter.*
43. *Concomitans facit non voluntarium.*

44. *Con-*

35. ADVERTENDUM, quod Ignorantia proprie dicta differat à simplici negatione scientiæ; talis enim negatio scientiæ datur etiam in lapide; Ignorantia vero importat privationem illius scientiæ, quam quis posset habere: unde solum earum rerum proprie dicimur habere Ignorantiam, quas pro tali statu ac tempore scire possemus, & non scimus.

36. Porro ea, quæ ignorant homines, sunt in duplici differentia. Aliqua enim tenetur quis scire: prout omnes tenentur communiter scire principaliores Articulos Fidei, & universaliora Juris præcepta; singuli autem ea, quæ ad proprium cujusque statum, vel officium spectant. Quædam vero sunt, quæ licet quis scire possit, non tamen tenetur ea scire: uti sunt pleræque doctrinæ Philosophicæ, Geometricæ, Archimeticæ &c. His prænotatis, sit-

37. CONCL. I. Ignorantia propriè dicta, seu quæ importat privationem talium rerum, quarum notitiam quis habere potest, varie dividitur. Ita communis; idque patet inductione; siquidem omissis aliis divisionibus, scitu minus utilibus, Ignorantia dividitur inprimis in Ignorantiam simplicis privationis, & in Ignorantiam pravæ dispositionis. *Ignorantia simplicis privationis* est carentia scientiæ seu cognitionis alicujus, cujus quis fuisset capax pro tali tempore, & statu: ut si quis adultus, & rationis

tionis compos, neſciat ea, quæ ſcire potuiſſet. *Ignorantia pravæ diſpoſitionis* eſt poſitiva deceptio, & contrarius veritati error: & talis v. g. datur in Judæis, Hæreticis, & Paganis, qui non ſolum alicujus veritatis præſertim ſupernaturalis, cognitionem non habent, ſed inſuper erronee judicant rem aliter eſſe ac revera eſt.

38. Ignorantiæ alia celebris diviſio eſt in Ignorantiam Juris, & facti. *Ignorantia juris* eſt, cum quis ignorat legem, ſeu aliquid eſſe prohibitum aut præceptum: v. g. ſi quis neſciat, die Veneris eſſe prohibitam comeſtionem carnis; aut ſi quis neſciat, percuſſioni Clerici eſſe annexam excommunicationem, tunc talis dicitur habere Ignorantiam juris. *Ignorantia facti* eſt ſi quis ignoret factum ipſum eſſe prohibitum, quod tamen revera illicitum eſt ac prohibitum: ut ſi quis occidat hominem, putans eſſe feram; talis enim ignorat, hic & nunc à ſe fieri actum prohibitum, nempe homicidium, non obſtante, quod alioquin ſciat, homicidium eſſe prohibitum. Idem accidit, ſi quis neſciat carnem eſſe, quam comedit die Jejunii, vel ſi non recogitet, eſſe diem jejunii. Et hoc ultimum exemplum ideo hic apponitur, quia oblivio, & inconſideratio, etiam nomine Ignorantiæ comprehenditur.

39. Rurſus Ignorantia dividitur in antecedentem, & concomitantem, & conſequentem. *Ignorantia antecedens* eſt illa, quæ antecedit omnem voluntatem, non ſolum explicitam, ſed etiam implicitam; ac proinde nullo modo

voluntaria est, nec directe, nec indirecte. *Ignorantia concomitans* est ea, quæ concomitanter se habet ad actum voluntatis nostræ; id est, quando Ignorantia habetur de eo, quod agitur, tamen etiamsi sciretur, nihilominus ageretur: sic fieret, cum quis vellet quidem occidere hostem, sed ignorans eum occidit, putans se occidere feram. Tandem *Ignorantia consequens* dicitur illa, quæ consequitur aliquo modo voluntatem nostram, vel explicitam, vel saltem implicitam, directam vel indirectam: & hinc Ignorantia consequens censetùr esse voluntaria, imo etiam culpabilis, si versetur circa rem scitu necessariam.

40. Ignorantia ulterius dividitur in vincibilem, & invincibilem. *Ignorantia invincibilis* dicitur ea, quæ diligentia humana impediri non potuit: seu (ut alii loquuntur) quæ morali diligentia superari ac tolli nequivit, eo quod numquam in mentem venerit dubitare, aut cogitare de opposito; vel etiamsi in mentem venerit, tamen adhibita diligenti inquisitione, ignorantia illa depelli, & veritatis cognitio acquiri non potuit: & hujusmodi ignorantia invincibilis re ipsa est ignorantia antecedens, de qua proxime dictum. *Ignorantia vincibilis* ea est, quæ morali diligentia superari ac tolli, & opposita scientia acquiri potuisset, ac debuisset: & hujusmodi ignorantia vincibilis in re coincidit cum iguorantia consequente.

Additio.

* Ut autem dicatur aliquis ignorantia vincibili, actualiter ad culpam imputabili laborare,

ne-

neceſſe eſt, ut id ipſum (nimirum quod debeat ignorantiam deponere) huic incidat; prout ex communiſſimo DD. recte notant La Croix *Tomul. 1. Theolog. Moral. n. 748.* & Henno *Tract. de Conſcient. diſt. 1. quæſt. 5.* Id eſt, debet eidem pro tunc ex timore prudenti aliquo modo ſaltem in confuſo, ſi non circa certam ſpeciem peccati, occurrere periculum graviter errandi, & exſurgens exinde obligatio moralem diligentiam impediendi, ut hanc ſuam ignorantiam deponat. E. g. Ponamus quempiam ruſticum, qui ut juvenis pro addiſcenda Chriſtiana Doctrina facile potuiſſet, & debuiſſet ſæpius accedere Conciones, aut Catheche ſes, ex quarum neglectu multa perpetravit illicita, quæ tamen pro tunc ignoravit eſſe peccata, ſicque nec in Confeſſionali clavibus Eccleſiæ ſubjecit; modo autem primum in provectiori ætate conſtitutus idem reſcit ex Concionatoribus aut Confeſſariis. Quæritur modo, an iſta peccata in juventute perpetrata cenſeatur ruſticus ille commiſiſſe ex ignorantia vincibili, quæ eſſet ad culpam imputabilis, ita ut de novo teneatur eadem tamquam ſufficienter voluntaria confiteri, vel non? & reſpondetur conformiter dictis: nimirum ſi huic periculum exinde errandi graviter, ſaltem in confuſo, & conſequenter obligatio per Catecheſes, aliaſve paſtorales inſtructiones, &c. errores deponendi jam in juventute occurrerint, reſolvitur affirmative: ſecus negative. Atque hæc Doctrina ex communiori Theologorum deſumpta bene debet notari ad tollendos multos ſcrupulos, &

anxietates, ac ad solvendos plurimos casus conscientiæ: multa enim potuissent, & debuissent sæpe sciri, & fieri de quibus tamen non occurrebat pro tunc obligatio faciendi, aut periculum errandi. *

41. Porro ignorantia vincibilis, seu consequens, juxta quod sequitur voluntatem nostram vel directe, dum scilicet quis data opera vult ignorare, vel indirecte, quatenus non curat scire ea, quæ scire deberet, dividitur in affectatam, & in crassam seu supinam. *Ignorantia crassa seu supina* dicitur illa, qua quis non curat scire ea, quæ communiter homines sui status & conditionis sciunt. *Ignorantia affectata* vocatur ea, cum quis data opera vult ignorare & non inquirere veritatem; sive ob discendi tædium ac pigritiam, sive ut ratione talis ignorantiæ circa legis obligationem habitæ vel excusationem aliquam mereatur à transgressione legis, vel liberius ac sine remorsu conscientiæ peccare possit. Juxta quod de talibus Job *cap. 21.* legitur: *Qui dixerunt DEO, recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.* Et Ps. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret.*

42. CONCL. II. Ignorantia antecedens, seu invincibilis causat involuntarium simpliciter. Ita communis Doctorum. Ratio est: quia hujusmodi ignorantia nec directe, nec indirecte est voluntaria, imo opus ex illa procedens non fieret, si ignorantia illa non adesset. Patet hoc in eo, qui occidit hominem, putans esse feram; nam is nullatenus hominem occideret, si talis ignorantia non adesset. Et hinc factum

ex

ex tali ignorantia, cum homini nullo modo ſit voluntarium, non imputatur ad peccatum.

43. CONCL. III. Ignorantia concomitans non quidem cauſat poſitive involuntarium, facit tamen non voluntarium. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia poſitive involuntarium dicit aliquid voluntati diſplicens: atqui occiſio ſui inimici, quem quis occidit, putans eſſe feram, non diſplicet voluntati, imo occidiſſet nihilominus, ſi ſciviſſet, eum eſſe ſuum inimicum; ergo nec eſt ipſi involuntarium. Quia vero nihil eſt volitum, quin præcognitum, hinc ignorantia concomitans reddit talem occiſionem non voluntariam.

44. CONCL. IV. Ignorantia conſequens ſeu vincibilis, ſive affectata illa ſit, ſive craſſa & ſupina, non cauſat involuntarium, ſed voluntarium, ſaltem indirecte & in ſua cauſa: ac proinde factum ex tali ignorantia vincibili, ſeu conſequente procedens, eſt ſimpliciter voluntarium, ſaltem indirecte. Ita rurſum communis Theologorum. Ratio eſt: quia ipſamet ignorantia vincibilis, ſeu conſequens, eſt ſimpliciter voluntaria, vel directe, ſi eſt craſſa, & ſupina, ut patet ex earum explicationibus ſupra allatis; ergo etiam factum ex tali ignorantia non eſt involuntarium, ſaltem indirecte, ſive in ſua cauſa.

45. Cæterum pro complemento hactenus dictorum, Nota generaliter, dum dictum eſt, factum ex ignorantia eſſe involuntarium, ſive ſimpliciter, ſive ſecundum quid; illud intelligendum eſſe de objecto ſecundum eam ratio-

nem tantum, secundum quam ipsum fuit ignoratum, non autem in quantum ipsum fuit cognitum, ut advertunt omnes Doctores. Hinc si quis occidens alterum, sciat quidem ipsum esse hominem, nesciat tamen esse Patrem suum, vel Sacerdotem; factum ex tali ignorantia erit quidem involuntarium operanti, in quantum est parricidium, vel sacrilegium; non vero, in quantum est homicidium. & sic loquendo de similibus.

DISTINCTIO II.

De natura Actus Humani, seu Moralis, & variis ipsum concernentibus.

QUÆSTIO I.

Quid sit Actus Humanus, seu Moralis?

SUMMARIUM.

1. *Actus humanus, & Actus hominis, differunt.*
2. *Actus humanus hic sumitur; pro morali, licet alioqui differant.*
3. *Actus humanus seu moralis?*
4. *Quomodo debeat fieri ad regulam nostrorum actuum?*
5. *Regula morum alia remota, alia proxima,*

1. ADVERTENDUM I. Quod recepto Theologorum stylo non sit idem, *Actus humanus*: & *Actus hominis*; omnis enim actio ab homine quomodocunque elicita, etiamsi sit mere

re naturalis, ut nutritio, augmentatio, &c. aut facta absque advertentia ſeu deliberatione, ut dum quis pedem aut manum movet, vel barbam fricat aliis intentus, poteſt dici actio ſeu *Actus hominis*: *Actus* autem *humani* proprie dicuntur actiones illæ, quæ ex voluntate deliberata procedunt. Hinc Doctor Subtilis 2. *diſtinct.* 41. *quæſt. un.* optime eos appellavit *Actus non humanos*, qui procedunt ex ſola imaginatione, & non ex libero arbitrio impellente.

2. Advertendum II. Quod in propoſito Actus humanus communiter ſoleat à Doctoribus ſumi pro Actu morali, & cum eo converti, non obſtante, quod in rigore loquendo latius patere videatur Actus humanus, quam moralis: ſiquidem actus illi, quos non raro eliciunt pueri, libere quidem, ſed ante cognitionem boni & mali moralis, virtutis nimirum ac vitii (ut dum ex apprehenſione, & cognitione ſolius commodi, vel incommodi naturalis, deliberate eligunt unum objectum præ alio v. g. ſaccharum præ ſale) poſſunt quidem dici *Actus humani*, ſed non in rigore loquendo *Actus morales*. Verum his non obſtantibus, ac reſtringendo & ſumendo Actum humanum, prout coincidit cum morali, ſit.

3. CONCL. I. *Actus humanus*, ſeu moralis ut ſic, bene definitur, quod ſit Actus voluntatis liber, elicitus cum advertentia rationis ad aliquam regulam noſtrorum actuum in ordine ad ultimum Fidem noſtrum. Hæc Concluſio in re eſt communis, & probatur declarando ſingulas ejus particulas. Dicitur inprimis,

Actus voluntatis liber: quia ad Actum humanum seu moralem omnino requiritur, quod sit liber, id est, quod libere procedat à voluntate ex delectu operante; libertas enim actus, est fundamentum totius generis moris, & per consequens boni vel mali moralis, etiam quoad malitiam venialem. Et additur, *elicitus cum advertentia rationis:* quia Actus moralis non solum debet procedere à voluntate quomodocunque, sed operante cum advertentia rationis, ita videlicet, ut ratio seu intellectus advertat, quid agatur. Et defectu hujus conditionis actus illi, qui procedunt ex sola imaginatione, ut puta inadvertenter fricare barbam, &c. non sunt proprie loquendo morales, eo quod non eliciantur cum advertentia rationis.

4. Dicitur, *ad aliquam regulam nostrorum actuum.* Quod intelligendum de Regula vel præcipiente, vel consulente, vel permittente, vel prohibente, ut sic sub Actu morali generaliter sumpto comprehendamus non solum actus morales bonos, qui nobis sunt præcepti, vel saltem sub consilio propositi; sed etiam indifferentes nobis permissos (de quibus infra *Quæst.* 5.) atque insuper actus moraliter malos, seu peccaminosos, qui per Regulam nostrorum actuum nobis sunt prohibiti. Et defectu hujus conditionis, à ratione Actus moralis excluduntur illi, qui eliciuntur à pueris ante usum rationis. Additur tandem, *in ordine ad ultimum Finem nostrum*, ad quem per actus nostros moraliter bonos accedimus, per malos vero ab eodem recedimus.

5. Quæ-

5. Quæres autem: quænam ſit illa Regula morum, à qua per acceſſum, vel receſſum, derivatur moralitas in Actus humanos. Reſp. cum D. Thoma 1. 2. *quæſt.* 19. *art.* 4. & communi Theologorum, ejusmodi Regulam eſſe duplicem, remotam videlicet, & proximam. *Regula morum*, ſeu actionum noſtrarum moralium *remota*, eſt Lex extrinſeca nobis præſcribens, quidnam ſecundum rectam rationem ſit agendum vel fugiendum: de qua in Tractatu II. qui eſt *De Legibus*, dicetur. *Regula proxima* actionum noſtrarum (quam Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. appellat *Regulam intrinſecam*) eſt ipſummet dictamen rectæ rationis, ſeu conſcientiæ noſtræ, proxime nobis dictans, quidnam ſit conforme vel difforme legi extrinſecæ, ac proinde bonum, vel malum, faciendum vel omittendum. Et de hac proxima Regula morum fuſius agetur in ſequenti Diſtinctione, quæ erit *De Conſcientia.*

QUÆSTIO II.

Unde Actus humani deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem?

SUMMARIUM.

6. *Actus voluntatis alii eliciti, alii imperati.*
7. *Bonitas naturalis, & moralis in actibus noſtris, quæ?*
8. *Bonum triplex, delectabile, utile, & honeſtum.*

9. *Bonitas vel malita Actus moralis ex triplici capite desumitur.*
10. *Bonitas vel malitia ex objecto desumpta, est primaria & essentialis actui; alia est accidentalis secundaria.*
11. *Circumstantiæ quandoque tribuunt actui primam speciem bonitatis, vel malitiæ moralis.*
12. *Sola bonitas intentionis non sufficit ad tollendam malitiam medii pravi.*
13. *Oculus simplex quis?*
14. Intentio judicat omnes, *quomodo intelligendum?*
15. *Nnmquam licitum est, facere malum culpæ cum ordinatione ad finem bonum.*
16. *Culpa vacat*, eligere ex duobus id, *quod minus malum de se foret, si unum necessario eligendum sit.*
17. *Nova instantia, & notabilis solutio ipsius.*
** *Refellitur contraria opinio VVolfii quoad actiones honestas, liberas, & naturales.* addit.

6. ADVERTENDUM I. Quod actus voluntatis alii sunt eliciti, alii imperati. *Actus voluntatis eliciti* dicuntur illi, qui ab ipsamet voluntate eliciuntur, seu immediate producuntur: uti sunt actus volitionis, nolitionis, ac hujusmodi. *Actus imperati* voluntatis sunt illi, qui ex imperio ipsius voluntatis producuntur: uti si voluntas imperet potentiæ loco motivæ, ut pergat in Ecclesiam, talis ambulatio ex imperio voluntatis procedens dicitur Actus voluntatis imperatus; & idem dicendum de actibus ipsius intellectus, aut aliarum potentiarum, ex

ex imperio voluntatis procedentibus. Imo notant Doctores, voluntatem etiam ſibi ipſi poſſe imperare actum v. g. deteſtationem de peccato commiſſo, ut proinde ſint aliqui actus à voluntate eliciti, & ſimul ab eadem imperati. Unde autem tales actus voluntatis, ſive eliciti, ſive imperati, ſuam deſumant bonitatem, vel malitiam moralem, quæſtio remanet.

7. Advertendum II. Quod in actibus noſtris duplex Bonitas conſiderari poſſit, una naturalis, alia moralis. *Bonitas naturalis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ in entitate actus naturaliter requiruntur: ſic v. g. cantus bene conſonans, ac juxta regulas muſices factus, dicitur naturaliter bonus, quamvis forſan ſit laſcivus, & moraliter malus. *Bonitas moralis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ actui humano ſecundum rectam rationem convenire debent. Econtra vero *malitia moralis* conſiſtit in defectu omnium, vel ſaltem alicujus eorum, quæ actui humano ſecundum rectam rationem convenire debent: ſiquidem, ut poſt D. Dionyſium *lib. de Divinis Nominibus cap. 4.* notant Doctores, *Bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu.*

8. Advertendum III. Quod bonum communiter triplex aſſignetur, videlicet Bonum utile, bonum delectabile, ac bonum honeſtum. Ex his *Bonum delectabile* dicitur illud, quod operanti affert delectabilitatem; ut eſt cibus, vel potus. *Bonum utile* vero, quod affert utilitatem; ut ſunt divitiæ hujus mundi. Et certum

tum est, in hujusmodi duplici Bono non consistere bonitatem moralem actus humani, cum sæpius id, quod nobis utile aut delectabile accidit, sit lege Divina prohibitum, ut patet in furto, quod furanti affert utilitatem; ac innumeris aliis. Tandem *Bonum honestum* idem est, ac moraliter bonum, estque illud, quod est secundum rectam rationem, id est, quod est conforme dictamini rectæ rationis, seu conscientiæ nostræ proponentis nobis, quidnam sit consentaneum legi extrinsecæ, sive Divinæ, sive humanæ, ac proinde moraliter bonum vel malum, prosequendum vel fugiendum, &c. Et prosequendo hujusmodi bonum honestum, dicitur quis bene seu virtuose operari, ac propterea esse dignus laude atque præmio: qui vero secus agit, dicitur male seu vitiose agere, atque esse dignus vituperio & supplicio. His prænotatis, sit

9. CONCL. I. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex triplici capite desumitur, videlicet ex objecto, ex fine extrinseco, qui dicitur *Finis operantis*, & denique ex aliis circumstantiis. Ita Doctor Subtilis *in 2. dist. 40.* estque in re communis Theologorum. Quæ quidem Conclusio sit intelligenda est, quod ad bonitatem Actus moralis, sive humani, debeat concurrere & bonitas objecti, & bonitas finis extrinseci, & bonitas omnium circumstantiarum; ita videlicet, ut in nullo horum sit aliqua turpido morallis; ad malitiam autem Actus humani sufficiat malitia uniuscujusque prædictorum trium. Ratio est quia bonum est ex integra

gra causa, malum vero ex quolibet defectu, tu jam supra dictum est *n. 7.*

10. CONCL. II. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex objecto desumpta, est primaria, atque in hoc sensu etiam dicitur essentialis actui in genere moris spectato; desumpta vero ex circumstantiis qua talibus (sub his etiam comprehendendo finem extrinsecum, seu intentionem operantis) est accidentalis & secundaria. Ita Scotus *Quæst. 4. Prologi.* cum suis, & aliis Theologis pluribus. Declaratur Conclusio exemplis: Si furtum in genere moris spectatum sumit suam primariam malitiam ab objecto, seu re aliena, eo quod repugnet dari furtum, si res ablata non sit aliena; ac proinde talis malitia ex objecto desumpta, dicitur furto in genere moris spectato esse essentialis in eo sensu: quatenus in ordine ad ea, quæ ad extra Bonitatem aliquam vel malitiam in Actum moralem refundunt primarium ac principale est ipsum objectum. Quod si vero quis furetur ea simul intentione, ut possit fornicari, aut gulæ indulgere, tunc hæc malitia ex prava ista intentione, seu fine extrinseco desumpta, erit furto accidentalis, quia potest adesse vel abesse, salva furti malitia essentiali! eritque simul secundaria, utpote cum jam aliam malitiam furto essentialem supponat.

11. Dicitur notanter in posteriori parte Conclusionis, *desumpta vero ex circumstantiis qua talibus.* Fatendum quippe est, circumstantiam quandoque tribuere actui etiam primam, atque essentialem bonitatis, vel malitiæ speciem: in

eo

eo tamen cafu ipfæ definunt effe circumftantiæ in genere moris, refpectu talis actus (non obftante, quod maneant ejusdem circumftantiæ ineffe naturæ) fed induunt rationem objecti, prout recte notat Doctor Subtilis *loc. cit.* Sic fit, dum quis actionem ex fe indifferentem, puta ftudium, elicit ad honorem DEI, vel actionem bonam ob finem pravum, dando v. g. eleemofynam ob vanam gloriam: in his enim cafibus ejusmodi finis extrinfecus, feu intentio bona aut mala, confert actui primam omnino fpeciem bonitatis vel malitiæ, utpote cum nullam aliam priorem, feu præexiftentem fupponat; Studium quippe ex fe opus indifferens; bonitas vero eleemofynæ ob illum pravum finem vanæ gloriæ corrumpitur, & ceffat in tali actu.

12. CONCL. III. Sola intentio bona, feu bonitas finis extrinfeci, diminuit quidem malitiam medii pravi, ipfa tamen non fufficit ad malitiam medii pravi omnino tollendam, imo potius totum opus eft fimpliciter malum. Ita communis. Sic v. g. mendacium officiofum non definit effe mendacium, eo quod per illud neceffitati proximi fubveniatur: quinimo, ut inquit D. Auguftinus *lib. Contra mendacium, cap. 31. Etiam ad fempiternam falutem nullus ducendus eft opitulante mendacio.* Similiter, fi quis furetur animo dandi ex re furtiva eleemofynam, non per hoc excufatur à malitia furti, non obftante, quod ejus malitia per hoc aliqualiter minuatur: fiquidem, ut habetur *Rom. cap. 3.* non funt facienda mala, ut eveniant bo-

bona. Ratio horum generalis eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu; ergo ſi medium eſt malum, integra actio vitiabitur, atque evadet mala.

13. Objicitur nihilominus contra hanc ſecundam Concluſionem. *Matth. c. 6.* dixit Chriſtus Dominus: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit*: ubi per oculum denotatur intentio, ſecundum SS. Patres & Doctores paſſim; ergo ſi intentio, ſeu finis bonus eſt, totum etiam opus erit bonum. Reſp. negando conſequentiam: quia ut bene notat D. Bernardus *lib. de præcepto & diſpenſatione* (ubi hoc dubium ex profeſſo tractat) non eſt oculus ſimplex, niſi cum recta intentione etiam opus ſit rectum: etenim, ut intentio ſit bona, non ſolum finis bonus intendi debet, ſed etiam bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali.

14. Objicitur ulterius. Juxta illud tritiſſimum axioma *Intentio judicat omnes*; ergo ſi quis bona intentione proximo ſubveniendi faciat mendacium officioſum, vel leve furtum, non videtur peccare. Probatur conſequentia ex S. Auguſtino, *in Præfatione ad Pſalm 31.* ſic dicente: *Non valde attendas, quid homo faciat, ſed quid, cum facit, aſpiciat*: ergo. Reſp. negando conſequentiam: axioma illud intelligi decet juxta proxima dicta ex S. Bernardo: neque enim intentio eſt bona, niſi finis bonus intendatur & ſimul bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali. Ad S. Auguſtinum dicitur, eundem velle duntaxat, quod

quod ad operis honestatem requiratur, ut agens aspiciat ad bonum virtutis, illud attendendo atque volendo, & non opus ex se bonum, atque ante oculos humanos excellens, faciat ob pravum finem vanæ gloriæ, aut hujusmodi, ne alioquin justum quidem faciat, sed non juste. Neutiquam autem vult S. Augustinus *loc. cit.* ex sola bonitate finis desumi bonitatem actûs moralis, cum bonum debeat esse ex integra causa, malum vero sit ex quolibet defectu. Hinc, ut legitur *1. Reg. cap. 15.* Saul Rex plurimum reprehensus fuit, eo quod quædam spolia ex cæde Amalec contra Dei præceptum reservavit licet id fecerit ob honestum finem, nempe ut ex iisdem spoliis Deo in signum gratitudinis sacrificaret, atque hostias offerret.

15. Objicitur tertio. Ex duobus malis minus est eligendum, *can. Duo mala*, & *can. Nervi dist. 13.* ergo, si v. g. mendacium occurrat dicendum, ut vitentur graviora facinora, illud erit licitum. Resp. negando consequentiam: nam quamvis ex duobus malis minus sit eligendum, quando eorum alterum necessario est faciendum; uti patet quotidie in Civilibus, nec non & Physicis, ubi Chirurgi secant infirmo manum: ut vitam eius servent: nunquam tamen est faciendum aliquod malum culpæ cum ordinatione ad aliquem finem bonum. Siquidem malum culpæ est gravius omni malo pœnæ, ac proinde numquam licite potest eligi pro quocumque malo pœnæ vitando: unde ut inquit Apostolus *ad Rom. 3.* Eorum damnatio justa est, qui dicunt, faciamus mala, ut eveniant bona.

16. Ur-

16. Urgebis. Ergo ſaltem minus malum culpæ poteſt licite eligi ad fugiendum majus malum culpæ. Reſp. negando ſequelam, vel potius ſuppoſitum ejus: nam ſi tanta occurrat neceſſitas, ut ex duobus, quorum alioquin quodlibet eſſet peccatum, neceſſario unum mihi ſit eligendum, debebit quidem eligi id, quod cæteroquin minus foret, illud tamen revera tunc non habebit rationem peccati, ſed vacabit omni culpa, prout cum D. Auguſtino *lib. contra mendacium c. 18.* notat communis Theologorum. Sic quando die Dominico debebo vel omittere auditionem Miſſæ; vel domi relinquere infirmum ſolitarium cum periculo vitæ ejus, eo quod non habeam alium, qui interea decumbenti inſerviat; tunc teneor eligere omiſſionem Miſſæ (nam minus obligat præceptum Eccleſiaſticum de Miſſa audienda, quam præceptum naturale de ſubveniendo proximo extreme indigenti) quamvis ipſa in tali caſu mihi ad culpam nullatenus imputetur.

17. Inſtabis. Ergo pariter, ſi poſſum meo mendacio impedire graviora alterius peccata, potero licite mentiri, neque mentiendo peccabo; quia ex duobus malis minus eligerem. Reſp. negando ſequelam: aliud enim eſt, ex duobus malis, quorum unum neceſſario eſt eligendum, minus eligere, juxta dicta *num. præc.* aliud vero, facere malum culpæ (nam mentiri eſt intrinſece malum) cum ordinatione ad vitandum majus peccatum alterius, quod alter libere non vero neceſſario, commiſſurus putatur, de quo *num. 15.* Et gravius longè mihi

malum est, proprio peccato me coinquinare, quam sine culpa mea alterius peccatum permittere, forte non futurum. Et certe (ut optime S. Augustinus *lib. contra mendacium*, *cap. 9.* solvens hoc dubium, notavit) si hanc peccatis aperuerimus viam, ut committamus minora, ne alii committant majora, lato limite, imo nullo limite cuncta intrabunt, atque regnabunt, dum profecto & furtis nostris stupra cavebuntur aliena &c. et non solum minora pro majoribus, sed etiam (loquendo de maximis peccatis) pauciora peccata pro pluribus licita esse invenientur, quod absit.

ADDITIO.

** QUæres: quid sentiendum de his assertis Wolffianis: *Actio* (subintellige *recta vel honesta*) *requirit omnium facultatum animæ consensionem.* P. 3. J. N. §. 16. & §. 53. *In actione recta nihil desiderari debet ex parte ullius facultatis: ex parte facultatis locomotivæ requiritur organorum corporis actionibus internis consentiens motus?*

℞. Hæc placita impingunt contra veritatem: aliàs enim omnes motus appetitûs sensitivi contra rationem & voluntatem resistentem exurgentes essent peccata, & D. Paulus peccâsset, dum condelectatus legi Dei secundum interiorem hominem, vidit aliam legem in membris suis, repugnantem Legi mentis suæ. *ad Rom. 7. v. 22. 23.* Certè Ipse Christus peccati reus esset, si ejusmodi doctrina Wolffiana subsisteret; nam & in

& in monte Oliveti diſſentientem appetitum ſenſitivum ſenſit. Quod affirmare blaſphemum eſt.

Nec hilo melior eſt iſta propoſitio Wolffiana ibidem §. 12. *Actiones liberæ, quæ cum naturalibus non per easdem rationes finales determinantur, ſed per diverſas, malæ ſunt.* Ex hac etenim doctrina ita inferri poſſet: Concoctio ciborum in ſtomacho, elaboratio Chyli, & ſanguinis, pulſus cordis ſunt actiones naturales, quorum ratio finalis eſt conſervatio vitæ, pugna militis juxta imperium ducis contra hoſtes eſt actio libera, & pro ratione finali habet oſtenſionem fidei, quam Principi ſuo debet: ergo hæc & illæ actiones non per easdem rationes finales determinantur: ergo hæc poſterior mala eſt; ùt Clariſſimus, & ob ſcripta ſua nominatiſſimus Vir contra Wolffium jam anteà eſt argumentatus. **

QUÆSTIO III.

Quomodo malitia, & præſertim bonitas debeat eſſe volita, ut eam Actus Humanus deſumat ex objecto & circumſtantiis?

SUMMARIUM.

18. *Ad malitiam actus contrahendam non eſt neceſſe, ut ea ſit directe volita, &c,*
19. *Corollarium notabile.*
20. *Ad bonitatem moralem actus ex objecto deſumendam requiritur, ut hæc ſit directe volita.*

21. *Licet necesse non sit, ut ea appetatur tamquam objectum formale motivum.*
22. *Ut actus bonitatem moralem desumat ex fine intrinseco, & circumstantiis, quid requiratur?*
23. *Quid observandum circa objecta indifferentia?*
24. *Sufficit cognosci & amari honestatem implicite.*
25. *Bona intentio nostris actionibus præfigenda, cur?*
26. *Commendatur bona intentio mane facta, & an sufficiat?*
27. *Sufficit ad meritum intentio virtualis, & qua ea sit?*

18. CONCL. I. Ad hoc, ut actus moralis demat suam malitiam ex objecto aut citcumstantiis, non requiritur, ut malitia ipsius sit directe volita & intenta, sed sufficit advertere aliquo modo, actum esse malum. Unde ad contrahendam malitiam sufficit quodcumque voluntarium, sive directum, sive indirectum; ac virtuale, ita omnes Doctores; & ratio est: quia bonum est ex integra causa, malum vero ex quolibet defectu, prout post D. Dionysium *cit. lic. de Divinis Nomin. c. 4.* sentit communis Doctorum.

19. Infertur proinde, quamvis operans directe malitiam nolit, ipsique turpitudo actus displiceat, nihilominus hoc ipso, quod actum illum faciat, cui adjunctam esse malitiam advertit, eum peccare. Ratio est; quia licet displiceat malitia, non tamen displicet efficaciter; ac

ac proin ipſa malitia ſaltem indirecte, & in ſua cauſa, ſeu (ut alii loquuntur) interpretative eſt ipſi voluntaria, quod ſufficit ad malitiam actus. Et hoc quidem eſt certum: in eoque conveniunt Doctores paſſim: major autem difficultas eſt de bonitate actus, & quomodo ea debeat eſſe volita, ut ipſam actus deſumat ex objecto & circumſtantiis.

20. CONCL. II. Ut actus deſumat bonitatem moralem ex objecto, non ſufficit voluntarium indirectum ſeu interpretativum honeſtatis, ſed requiritur, ut hæc ſit præcognita, & directe volita: unde ſi quis faciat objective bonum, ſeu honeſtum, nulla habita ratione honeſtatis ipſius, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum; puta ſi quis faciat actum juſtitiæ in contractibus humanis ex intentione ſolius lucri, vel reddat alteri, quod ſuum eſt, ex ſolo metu humano, neutiquam curando, quod hoc ſit honeſtum, Deoque placitum, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum: licet enim talis juſtum facere dici poſſit, non tamen juſte. Ita Doctor ſubtilis, *Quodlib.* 18. eſtque communis aliorum, paucis exceptis.

21. CONCL. III. Nihilominus ad contrahendam bonitatem ex objecto non eſt neceſſe, ut honeſtas ejus appetatur tamquam objectum formale motivum, ſeu ut ratio formaliter appetendi, ſatis quippe eſt, eam cognoſci ſimulque intendi, etiamſi talis honeſtas non ametur propter ſe, nec ſit ratio motiva actus, ſed aliqua alia bonitas, dummodo nulla apponatur mala in-

intentio, aut alia prava circumstantia. Ita Barthol. Mastrius *in 2. Sentent. disp. 1. num. 193.* estque communior Doctorum. Sic enim, qui dat (forte jussu Confessarii) eleemosynam in satisfactionem suorum peccatorum, non solum elicit actum Pœnitentiæ, sed etiam actum Misericordiæ, non obstante, quod in tali casu motivum formale eliciendi actum illum eleemosynæ sit honestas Pœnitentiæ. Et hoc procedit de bonitate ex objecto desumpta, & cui nulla prava circumstantia admiscetur.

22. CONCL. IV. Loquendo tamen de fine extrinseco, & nonnullis circumstantiis, debet quandoque honestas amari propter seipsam, seu formaliter intendi, ut actus illam honestatem contrahat. Ita Scotus, *Quodlib. 18. §. de primo.* Mastrius *cit. dis. 5 n. 199.* & videtur communis inter Doctores. Probatur simulque declaratur Conclusio: nam inprimis bonitas finis operantis (qui dicitur *Finis extrinsecus*) est omnino extrinseca, & accidentalis actui; ergo si ipsa non sit ratio motiva agendi, actuique ex intentione agentis data opera non conjungatur, nequaquam poterit actus eam finis extrinseci honestatem participare. Sic v. g. quia jejunium ultra honestatem Temperantiæ, quæ ipsi ex objecto competit, potest ex intentione bona, seu fine extrinseco operantis, aliam quoque accidentalem honestatem participare (nimirum Pœnitentiæ, si fiat ob cultum Dei) ut jejunium etiam hujusmodi honestates participet, necesse est, quod hæ per se intendantur ab operante: & idem fit in similibus.

23. De-

23. Deinde etiam in objectis indifferentibus, ut actus honeſtatem cujuspiam virtutis participet ex fine extrinſeco, ſeu bona intentione operantis, neceſſe eſt, operantem moveri ab honeſtate illius finis extrinſeci ſeu virtutis. Sic, ut actus comeſtionis, ſtudii, dormitionis, &c. qui ex ſe indifferens eſt, acquirat bonitatem Obedientiæ erga Deum volentem, quod tempore congruo moderate comedamus, dormiamus, ſtudeamus aut alia ejusmodi opera exerceamus, neceſſe eſt, ut hujusmodi honeſtas virtutis Obedientiæ erga Deum intendatur, & propter ſe appetatur; alioquin enim actus ille nullam bonitatem virtutis Obedientiæ contrahet, ſed remanebit in ſua indifferentia. Idem dicendum de aliis ſimilibus.

24. CONCL. V. Verumtamen dicta in præmiſſis Concluſionibus, ubi habetur, quod honeſtas debeat cognoſci, & amari, aut etiam per ſe intendi, non ſic intelligenda ſunt, quaſi exigatur reflexio cognitionis, vel volitionis circa honeſtatem objecti, aut circumſtantiarum: ſufficit enim, modo aliquo implicito, aut æquivalenti cognoſci, & appeti honeſtatem illam, apprehendendo v. g. objectum ut laudabile, ut dignum præmio, ut placitum Deo, ut commendatum à viris probis, vel in ſpeciali, ut opus Juſtitiæ, Charitatis, Obedientiæ &c. ſicque illud volendo. Hinc Chriſtus Matth. *cap.* 10. inquit: *Quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, tantum in Nomine Diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

25. Quæres, quid sit sentiendum de bona intentione nostris operibus præfigenda? Resp. I. Cur Libri Ascetici adeo commendant bonam intentionem, ratio desumitur ex dictis, ne videlicet alioquin justum quidem operemur, sed non juste; simulque negligamus innumeras occasiones bene agendi; atque promerendi augmentum gratiæ & gloriæ cœlestis, quas continuo habere possumus constituti in statu gratiæ, dummodo ex bona intentione, puta Amoris Dei, aliarumque virtutum supernaturalium, eliciamus actiones nostras, sive ex objecto bonas sive indifferentes.

26. Ubi quidem inprimis commendatur propositum initio diei conceptum, ob Dei Amorem omnia agendi ad ipsius perennem gloriam: sed quia hujusmodi intentio generalis non videtur posse virtualiter permanere, atque influere in omnes actiones totius diei: hinc eam interdiu renovandam, atque peculiaribus actionibus nostris præfigendam, monet Jeremias Drexelius *lib. 1. Amussis, cap. 5. §. 4.* citans D. Thomam, aliosque. Et hæc etiam fuit expressa mens D. Bonaventuræ *lib. 2. dist. 41. art. 1. quæst. 3. ad 6.* ubi ad hoc, ut actio aliqua sit meritoria, requirit talem relationem ad Deum, *non qua quis in generali refert ad Deum omnia opera diei, vel anni, sed qua quis refert aliquod opus ad Deum, ita quod opus sequens directam habeat ad opus primum ordinationem, & consequentiam*: cujusmodi relationem in Deum, alii appellant, *Intentionem virtualem.* Concordat Do-

Doctor ſubtilis 2. *diſt. 41. quæſt. un.* ubi ait: *Non videtur minor relatio* (in Deum) *ſufficere ad meritum, quam relatio virtualis.*

27. Reſp. II. Nihilominus ſufficere ad meritum intentionem, ſeu relationem virtualem in Deum, fatentur tum citati, tum alii Doctores. Dicitur autem intentio virtualis, quæ licet actu jam præterierit, manet tamen in virtute ſua: & talis tunc cenſetur haberi, quando operans virtute actualis intentionis prius habita facit omnia, quæ facit, tamquam ex radice, ita quod illa intentio actualis fuerit principium ordinatum ad omnes illos actus ſequentes. Exemplum hujus, propoſito noſtro accommodatiſſimum, ponit Scotus 4. *diſt. 6. quæſt. 6.* ubi ait: *Hoc modo intendens ire ad ſanctum Jacobum, ex intentione hujus finis ordinat multa alia neceſſaria ad illum finem: exequens autem illa ordinata, non ſemper cogitat de ſancto Jacobo, nec de reverentia ejus. Dico tamen, quod ſemper meretur, quia vel habet intentionem eorum, quæ ſunt ad finem illum, cujus eſt illa prima intentio, vel habet actus aliquot ſequentes ex illis intentionibus:* in quibus proinde virtualiter continuatur illa prima intentio eundi ad ſanctum Jacobum, non obſtante, quod interveniant aliqui actus diſtrahentes. Similia habet ſanctus Bonaventura *loc. cit.* hinc inferens: *de viris Religioſis, qui in principio ex charitate devoverunt portare Religionis onus: quidquid* (inquit) *faciunt, quod ad ſuæ Religionis obſervantiam ſpectat, ex prima intentione eſt eis meritorium ad ſalutem, niſi forte* (*quod abſit*) *contra-*

traria intentio superveniat: in aliis autem, quæ ad Religionem non spectant, secus est, quia illa intentio non se extendit ad alia. Hinc quoad similia erit renovanda intentio, ne maneant in sua indifferentia, & absque merito: quamvis admodum sit consultum, meritorium, Deoque gratum, eandem etiam quoad reliquos actus iterare, tum ad debitum Deo servitium eò exquisitius ferventiusque præstandum; tum ad augendos internos virtutum actus, & participandam multiplicem bonitatem extrinsecam.

QUÆSTIO IV.

De bonitate, vel malitia Actus externi.

SUMMARIUM.

28. *Bonitas vel malitia moralis, per se primo inest actui voluntatis interno.*
29. *Actus externus, saltem occasionaliter, addit bonitatem &c. interno.*
30. *Habet etiam distinctam bonitatem, vel malitiam moralem ab interno.*
31. *Hoc amplius probatur.*
32. *Voluntas reputatur pro facto, quomodo?*
33. *Exemplum Viduæ, mittentis duo minuta in munera Dei, declaratur.*
34. *Actus interior & exterior, an sint duo peccata?*
35. *Id amplius declaratur.*

28. CONCL. I. Bonitas, aut malitia Actus moralis, per se primo inest actui volun-

luntatis interno atque elicito ; in aliis autem actibus exterioribus ac imperatis, uti sunt actus intellectus, atque actus potentiarum sensitivarum, & membrorum exteriorum, non nisi secundario & participative, id est, dependenter ab actu interiori voluntatis, reperitur bonitas, vel malitia moralis. Ita Doctor noster 2. *dist.* 42. *quæst.* 2. & alii. Ratio est: quia causa prima eliciendi actum liberum, sicque operandi bonum, aut peccandi, est voluntas: ergo etiam bonitas actus, vel malitia peccati, primario erit in actu voluntatis; in actibus autem aliarum potentiarum solum secundario, & dependenter ab actu voluntatis, ejusque libertate.

25. CONCL. II. Actus externus regulariter loquendo, addit aliquid bonitatis vel malitiæ actui interiori; saltem causaliter, vel occasionaliter. Hæc Conclusio sic prolata est certa inter Theologos. Ratio est: quia dum ponitur Actus exterior, occasione ejus regulariter loquendo intenditur, aut diutius continuatur interior; ergo vera est Conclusio, quod nimirum occasione Actus exterioris & causaliter, regulariter addatur nova bonitas vel malitia actui interno, utpote qui occasione Actus externi solet intendi, vel diutius continuari. Et hoc ipsum docet experientia: Si quis re ipsa Martyrium patitur, regulariter loquendo plus meretur, quam qui illud solummodo efficaciter exoptat; dum enim re ipsa patitur Martyrium, occasione exterioris passionis elicit plures novos intensiores actus internos voluntatis, quibus Martyrium ob Dei amorem acceptat, & tole-

rat,

rat, similiter, dum quis actu ipso fornicatur, hic actus exterior reddit utique affectum internum fornicandi intensiorem, quam ante fuerat, ut taceantur aliæ pravæ cupiditates, occasione talis actus externi pravi in homine subsequentes. Et hoc quidem est certum, & à Doctoribus communiter concessum: an autem ipsemet Actus exterior secundum se addat specialem bonitatem, vel malitiam actui interno, inter Theologos plurimum celebris est quæstio, ad quam breviter respondendo, sit.

30. CONCL. III. Actus exterior habet etiam bonitatem, vel malitiam moralem propriam, distinctam ab ea, quam habet actus interior voluntatis elicitus; ac proinde simpliciter loquendo, actus exterior superaddit specialem bonitatem, vel malitiam actui interiori. Ita Doctor Subtilis: *Quodlib. 18.* cum omnibus suis, quamvis multi alii Theologi teneant oppositum. Probatur Conclusio inprimis auctoritate D. Augustini *l. 13. de Trinit. c. 5.* dicentis: *Mala voluntate vel sola quilibet miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur.* Hinc Glossa super illud *Exod. 20, Non mœchaberis*, inquit: *Qui opus adjicit voluntati, iniquitatem addit inquitati.* Probatur eadem Conclusio ratione: Si actus externus non superadderet specialem malitiam actui interno malo, sequeretur, actum externum non esse necessario confitendum; sufficeret enim solum actum internum efficacem occidendi v. g. vel adulterandi, confiteri: consequens est absurdum, & contra Decretum Alexan-

xandri VII. an. 1665. ſequentem inter alias propoſitionem, ordine 25. damnantis: *Qui habet copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens: Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.* Probatur ſequela, quia juxta ſententiam oppoſitam actus externus v. g. fornicationis, non habet ſpecialem malitiam ab interiori; ergo hoc ſolo explicato in Confeſſione, jam tota malitia ſui peccati explicaretur; & conſequenter, cum hoc dici nequeat, erit admittenda Concluſio.

31. ConfirmaturConcluſio. Tum quia Deus ipſemet ſpecialibus præceptis prohibere dignatus eſt actum internum, & externum peccati; ut patet ex eo, quod ſexto præcepto Decalogi expreſſe prohibuerit adulterium, & nono pravam concupiſcentiam ſeu voluntatem adulterandi; ergo aliam agnovit malitiam in actu externo, quam interno, alioquin fruſtra multiplicarentur ejusmodi præcepta. Tum quia plures Leges, tam Canonicæ, quam Civiles, puniunt actus externos, non tamen internos (non obſtante, quod hi in Foro externo legitime probentur, puta per propriam Confeſſionem) ut patet in excommunicatione annexa hæreſi formali externæ, non internæ; aut percuſſioni actuali Clerici, non autem voluntati hunc percutiendi, ac hujusmodi. Tum quia actus externi ſunt vere liberi, haud obſtante, quod libertatem participent à voluntate, ejusque imperio; ergo etiam ſunt boni vel mali, prout ſubſtant imperio voluntatis, & quidem diſtin-

distincta bonitate vel malitia, non minus, ac habent diversam libertatem. Nam, ut subtiliter argumentatur Scotus *loc. cit.* voluntas utrique actui distinctam & propriam communicat libertatem, dum actui interno communicat libertatem, ut eliciens, qui proin est immediate voluntarius; exteriori vero communicat libertatem ut imperans, qui proinde (ne quoad propositum dicatur se habere, sicut instrumentum inanimatum manu artificis motum) est saltem participative liber, ac mediate voluntarius. Tali libertate imperata (non vero elicita) censetur etiam liber actus fidei, qui equidem est immediate elicitus à causa naturali, nimirum ab intellectu; imperatus autem à causa libera, nempe voluntate: ubi tamen id sufficit, ut talis actus dicatur specialiter bonus, & meritorius, tanquam actus proprius Fidei Virtutis Theologicæ, distinctus ab ipsa voluntatis pia affectione credendi.

32. Objicitur tamen contra hanc conclusionem, afferendo plures SS. Patrum Auctoritates, ac præsertim illam D. Bernhardi, *Epist. 77.* dicentis: *Legimus, qui viderit mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est in corde suo. Quid planius, quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit necessitas.* Hæc ille. Resp. Sensum talium locutionum esse, quod voluntas pro facto reputetur quoad culpam, & reatum in malo, non vero quoad quantitatem culpæ; uterque enim peccat mortaliter, tam adulterans, quam concupiscens adulterium; sed ille gravius, utpote iniquitatem addens iniquitati.

33. Quod

33. Quod si quis instet, juxta illud commune adagium: *Voluntas pro facto reputatur, ubi facultas operis deest*; unde etiam Christus Lucæ *cap. 21.* Viduam pauperem, quæ misit duo minuta in gazophylacium Templi, prætulit aliis, qui multa miserunt; ergo. Resp. dictum illud, *voluntas pro facto reputatur, &c.* verum esse, quantum ad sufficientiam ad salutem, præmiumque substantiale in cœlis consequendum; non verò, quantum ad præmii excellentiam, majoremque actus bonitatem. Et ita etiam dictum adagium explicat Divus Bonaventura hic *Dist. 49 art. 2. quæst. 1. in fine.* Nec urget exemplum Viduæ pauperis, cum in illo casu cætera non fuerint paria; nam Vidua illa pauper misit duo minuta ex majori fervore, & charitate, quàm cæteri, qui plus mittebant: hi enim, ut Christus Dominus ibi attestatur, ex abundanti sibi miserunt in munera Dei, illa vero omnem victum suum, quem habuit, misit.

34. Quæres, an actus interior & exterior sint unum, vel duo peccata? Resp. Quantum attinet ad praxim, sufficit in Confessione explicare actum externum deliberate perpetratum, v.g. se furatum esse toties summam gravem: hoc ipso enim indicatur etiam interna voluntas furandi, è qua derivatur malitia peccati in actum externum. Non autem sufficit ei, qui actum internum, sive propositum peccandi opere externo complevit, solum actum internum explicare, sed tenetur etiam explicare actum externum, propter dicta *num. 30.* Et hæc est certa

certa, atque omnimodis tenenda: præsertim post Decretum Alexandri VII. ibidem allatum. Nec obstat, quod circumstantiæ peccatorum aggravantes, juxta multos Doctores, non sint necessario explicandæ in Confessione. Respondetur enim, peccatum externum etiam specie morali differre ab interno; cum prima & generica peccatorum divisio sit in peccata cordis, oris, & operis, unde & aliud moraliter est, voluntas occidendi hominem, & aliud actualis occisio hominis.

35. Num autem actus exterior & interior sint unum vel duo peccata, eo quod habeant duplicem malitiam distinctam, est Quæstio magis Theologica, & speculativa. Potest tamen breviter dici, quod licet actus exterior & interior sint duo peccata partialia, quatenus uterque actus in se ipso formaliter consideratus habet propriam suam malitiam; nihilominus tamen sint unum peccatum totale, quatenus sunt ad invicem subordinati, & naturaliter connexi: nam actus exterior naturaliter subordinatur interiori, à quo pendet in suo esse, & vicissim actus interior pendet ab exteriori; tamquam ab objecto, & ultimo suo complemento.

QUÆSTIO V.
An detur Actus indifferens?

SUMMARIUM.

36. *Actus indifferens, quid?*
37. *Certum est, dari actus indifferentes ob defectum deliberationis.*

38. Dan-

38. *Dantur insuper actus humani indifferentes.*

39. *An homo teneatur omnem actum dirigere in finem honestum?*

* *Vel in Deum summe diligibilem?*

* *An liceat operari ex sola delectabilitate objecti?*

* *De imperfectionibus.*

* *Distinguitur inter peccatum, & imperfectionem moralem, quo posterior vel est negativa, vel positiva.*

* *Actus indifferentes cum aliqua imperfectione positiva quandoque conjunguntur, sed non necessario omnes.* addit.

36. ADVERTENDUM, quod per *Actum indifferentem* in proposito intelligatur ille, qui nec bonus est nec malus in genere moris; ac proin neque speciali laude & præmio dignus, neque vituperio aut supplicio. Unde Actus indifferens mediat inter actum moraliter bonum, & inter actum moraliter malum, seu peccaminosum.

37. CONCL. I. Certum est, plures dari actus etiam in individuo, qui nec boni sunt, nec mali propter inadvertentiam, & defectum actualis deliberationis, ac proinde hac ratione indifferentes; uti sunt, ex inadvertentia & imaginatione quadam movere manum, fricare barbam, levare festucam, &c. et præsertim innumeri tales dantur in pueris. Et tales actus indifferentes dari, admittit pariter Doctor Angelicus 1. 2. *qu.* 18. *art.* 19. de iis autem non esse quæstionem inter Theologos, notat Scotus *u* 2. *dist.*

2. *dist. ante solutionem argumentorum*, cum defectu deliberationis non sint actus humani, sed extra genus moris. Igitur loquendo de actibus humanis libere, & cum advertentia rationis elicitis, sit

CONCL. II. Dantur insuper actus humani indifferentes, qui nec boni, nec mali sunt in genere moris, etiamsi libere & cum advertentia rationis eliciantur. Ita Doctor Subtilis *cit. dist.* 31. D. Bonaventura 2. *dist.* 41. *art.* 1. *quæst.* 3. Alensis, & quamplures Theologi, quamvis etiam non pauci oppositum teneant. Probatur Conclusio in primis auctoritate S. Hieronymi, *Epist.* 89. *ad S. Augustinum*, sic scribentis: *Bonum est continentia, malum luxuria: inter utrumque indifferens est ambulare, manibus capitis purgamenta projicere, sputis rheumata jacere, hoc nec bonum, nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam.* Hæc ille. Confirmatur. Quia nulla datur obligatio referendi quemcunque actum in finem honestum; ergo potest dari Actus indifferens. Probatur assumptum: tum quia nullibi legitur talis obligatio, simulque ea admodum foret dura & difficilis naturæ humanæ, ejusque fragilitati, propter innumera hujus vitæ impedimenta, occupationes, atque distractiones. Tum quia, alioquin actus ex objecto indifferentes, & in bonum finem non relati, ut puta moderate comedere, ambulare, purgamenta è naribus projicere, &c. non facta alia bona intentione, forent hoc ipso mali, & peccata saltem venialia, ac proinde essent materia

suffi-

ſufficiens Sacramenti pœnitentiæ, & Confeſſionis: hoc autem eſt contra praxin prudentum Confeſſariorum, & communem ſenſum Fidelium: ergo. Item, quis reum peccati arguet illum, qui intermittit talem actum, qui tantum eſt de conſilio; non autem de præcepto? Etenim ſi talis intermiſſio foret peccaminoſa, eo ipſo eſſet ille actus, qui intermittitur obligatorius ac de præcepto, & non pure de conſilio.

39. Objicitur tamen afferendo præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ. Tenetur homo quemcumque actum ex deliberatione procedentem dirigere in finem honeſtum; ergo nequit dari Actus indifferens, ſed erit vel bonus, ſi dirigatur in finem honeſtum, vel malus, ſi non dirigatur. Probatur antecedens: quia tenemur diligere Deum ex toto corde, & in tota anima noſtra Matth. 22. cum concordantiis: atqui hoc præceptum non obſervat is, qui ſcienter ac deliberate exercet actum indifferentem abſque ulteriori relatione in DEUM; ergo. Reſp. negando antecedens: id namque videtur eſſe contra communem ſenſum hominum, vix enim ullus eſt, qui quando lavat faciem, aut exſpuit, aliaque ſimilia opera ex ſe indifferentia exercet, cogitet ſe teneri ad apponendum ſemper bonum finem, non obſtante, quod valde conſultum, ſimulque meritorium, & laudabiliſſimum ſit ipſum apponere. Ad probationem antecedentis dicitur, præcepto diligendi Deum ſuper omnia, in hac vita ſatisfieri certis actibus poſitivis ſupernaturalibus, & abſtinen-

tia ab actibus dilectioni Dei oppositis, simulque observatione mandatorum Dei, juxta illud Salvatoris. Joan. 14. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.*

Additio I.

*Instabis: Si non adest obligatio positiva quemcunque Actum deliberatum referendi in Deum summe diligibilem, tunc possumus admittere cum antiquis Philosophis opera quædam media inter bonum & malum; atqui juxta D. Augustinum *Epist. 19. ad Hieronymum. Cavendum est, ne sicut Philosophi quædam facta hominum media dicamus inter recte factum, & peccatum, quæ neque in recte factis, neque in peccatis numerentur:* ergo.

Respondeo D. Augustinum, si in fonte legatur, ibidem plane non contra nostram stare sententiam, quin imo potius nobis favere: etenim illa verba in minori allata non adducit ex mente propria, sed agens de Petro & Paulo, &c. tantummodo ponit eadem verba per modum objectionis, ad quam respondet, non esse inconveniens cum Philosophis admittere opera media, qualia censuit circumcisionem, aliaque cæremonialia Legis Veteris tempore Apostolorum ante promulgationem & obligationem Evangelii, tamquam pro tunc nec amplius præcepta, nec etiam prohibita; bene tamen permissa, ut sic synagoga cum honore sepeliretur. De quo vide infra *Tract. 2. dist. 2. q. 1.* *

Additio II.

*Urgebis: Si dantur actus indifferentes in individuo, tunc liceret operari ex ſola delectabilitate objecti e. g. audire concentum muſicæ, quia recreat; videre, vel odorare flores, quia delectant viſum ac odoratum, aut ſtudere Poeſi, ſive Mathematicæ ex animi oblectatione, &c. ſed non licet citra peccatum veniale operari ex delectabilitate objecti: ergo. Min. prob. quia aliàs liceret comedere, & bibere ad ſatietatem ex delectabilitate- vel ex eodem motivo conjugibus exercere copulam; quod tamen utrumque ab Innocentio XI. damnatum eſt: cum Propoſitio ordine 8. ab eodem Pontifice confixa ſic ſonet: *Comedere & bibere usque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.* Altera ordine 9. taliter: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Ad hanc ſatis difficilem inſtantiam reſpondent aliqui I. diſtinguendo Maj. liceret ex ſola delectabilitate objecti operari, ſi objectum ſit tale, cujus delectabilitas non nimium ſoleat ordinarie abſorbere hominem in ipſa voluptate, concedunt; ſi eſſet tale objectum, cujus delectabilitas ſolet ordinarie nimium abſorbere hominem in ipſa voluptate, negant; talia autem objecta nimium ordinarie abſorbentia hominem in voluptate, ſeu trahentia ad voluptatem aliquam immoderatam forent iſta duo: nimirum exercitium copulæ, & comeſtio ad ſatietatem, ſuppoſito, quod ſemel liceret hæc facere ex ſo-

la delectabilitate, in quibus plerumque vel voluptas immoderata actualiter interveniret, vel ſaltem grave periculum foret excedendi limites ipſius licentiæ ſeu permiſſionis: *nam neſcit cupiditas, ubi finiatur neceſſitas*, inquit D. Auguſtinus, qui etiam *lib. 4. cont. Julian. Apoſt. cap. 14.* addit, quod ſola voluptas in copula carnali ita hominem abſorbeat, ut non facile ad Deum convertatur; ob quas rationes merito in ſimilibus objectis prohibetur operari ex ſola delectabilitate.

Reſp. II. Adhuc aliter diſtin. Major. liceret operari ex ſola delectabilitate objecti, quando ipſa delectatio eſt finis intentus à natura, conced. quando non eſt intentus à natura, & tamen aſſumitur, neg. Hoc autem contingit in memoratis Propoſitionibus damnatis; cum voluptas aſſumatur tamquam finis comeſtionis & operis conjugalis: uti patet ex illis verbis *ob ſolam voluptatem, &c.* Et ſi harum actionum quis à natura intentus non ſit voluptas, ſed comeſtionis competens hominis ſuſtentatio, & copulæ conjugalis extinctio libidinis, ac procreatio prolis.

Paucis natura iſtas duas actiones ordinavit ad conſervationem ſpeciei, & individui humani, atque delectationem illam in gula & in copula conjugali annexuit non ut finem hominis comedentis & generantis, ſed ut medium aptum ad comedendum & generandum, quale medium, ſi invertendo ordinem naturæ aſſumatur pro fine, ſæpius oberit potius, quam proderit conſervationi ſpeciei & individui humani ob peri-

periculum exceſſus juxta jam dicta in I. Reſponſione. Deinde finaliter loquendo, quamvis etiam poſſet probari univerſaliter in nullis actionicus eſſe licitum operari propter ſolam delectabilitatem, eo quod juxta S. Thomam 2. 2. *q. 41. art. 6.* omnia delectabilia ordinentur ad ad aliquam hujus vitæ neceſſitatem, tamquam ad ſuum finem naturalem; adhuc tamen non ſequitur, quod non poſſit dari actus moralis indifferens in individuo, habens pro fine ſuo ipſam neceſſitatem naturæ aliqualiter, etiam in minus notabilibus ſublevandum, e. g. abigere à facie muſcam, occidere pulicem aliqualiter moleſtum, vel excutere è veſtibus parum pulveris &c.

Additio III.

* Quæres, an actus indifferens inter bonum, & malum ita debeat eſſe indifferens, ut non ſolum peccatum, verum etiam omnem imperfectionem neceſſario excludat? Ante reſponſionem nota, quod imperfectio, prout diſtinguitur à peccato, & nec eſt materia ſufficiens ſe ſola pro abſolutione deſcribatur: *Actio, vel omiſſio repugnans conſilio in re ad mores ſpectante. H.* N.

Reſp. Actus indifferens non neceſſario excludit imperfectionem, quin eadem cum ipſo ſtare poſſit, dummodo talis actus cæteroquin non ſit bonus, nec etiam malus in genere moris. Probatur ab exemplis: Sic enim *intermittere Miſſam die non Feſto, non ſequi inſpirationes Divinas*, ad opera de conſilio tendentes, com-

muniter censentur indifferentia, utpote omissiones rei nec præceptæ, nec prohibitæ, & tamen similes ex communi æstimatione reputantur imperfectiones (quid enim alias esset imperfectio?) ergo actus indifferens non necessario excludit imperfectionem. *

Additio.

** Cùm hìc obiter solùm Auctor priorum additionum tetigerit, Reiffenstuel verò penitus omiserit materiam de imperfectione morali scitu ultissimam maximè iis, qui Perfectionis seu Religiosæ, seu Christianæ sunt magìs studiosi, operæ pretium fore existimavi exactiorem illius modò dare notitiam, eámque præsenti de actu indifferente Controversiæ accommodare. Igitur

Nota 1. licèt admittatur, actum indifferentem semper dicere imperfectionem positivam in genere moris, tamen inde nihil admitti contra doctrinam præcedentem: hæc enim solam rationem peccati ab actu indifferente excludit: quippe defendit illa actum ita medium, qui nec *bonus* positivè, nec positivè *peccaminosus* sit.

Nota 2. aliud esse peccatum, & aliud esse imperfectionem moralem. Nam omne peccatum, etiam veniale, inducit culpam, & culpæ respondentem pœnam in altero mundo: unde etiam omne peccatum veniale materia est confessionis: contrà mera imperfectio in foro conscientiæ non inducit culpam etiam levem, neque est materia confessionis.

Nota

Nota 3. duplicem eſſe imperfectionem moralem. Una eſt *negativa*, quæ conſiſtit in carentia vel omiſſione majoris perfectionis hìc & nunc poſſibili: e. g. quando quis amat Deum, vel proximum, ſed non ita intensè & perfectè, ſicut poſſet, ſi vellet toto conatu cooperari gratiæ acceptæ; quamvis intereà eliciat actum omni ex parte poſitivè bonum. Vel ſi quis omiſſo ſtatu vitæ melioris eligit minus bonum. Hæc imperfectio negativa neque reprehenſionem meretur, neque diſplicentiam divinam inducit, niſi aliquando in ea major quædam inordinatio interveniat, & contra conſilium Dei hìc & nunc practicè & moraliter obſervabile, & efficaciter inculcatum agatur, & taliter transeat in poſitivam imperfectionem, ùt ex dicendis colligetur, ratio hujus eſt: quia Deus ob ſuam, quam erga noſtram imbecillitatem habet, clementiam, non ſemper ita impensè deſiderat â nobis id, quod perfectius eſt, neque poſitivè in omnibus circumſtantiis improbat modum agendi minùs perfectum. Quare & in æſtimatione morali aliquis non ſtatim cenſetur poſitivè reprehenſibilis, ſi non faciat ſemper, quod perfectius eſt.

Imperfectio poſitiva eſt omiſſio & actio libera facta contra conſilium hìc & nunc â Deo, vel ſuperiore clarè & efficaciter propoſitum, & practicè obſervabile, ſeu tale, quod moraliter ob nimiam difficultatem non eſt impoſſibile. Ex quo habes, talem imperfectionem poſitivam incurri, quando â Deo, vel ſuperiore proponitur alicui prædicto modo, absque omni

tamen præcepto majus Dei beneplacitum: cui tamen homo deliberatè non obsequitur, non habens in præsenti aliam excusationem, quàm illam vulgarem: *non obligor*. In exemplo: aliquis sentit inspirationem internam efficaciter incitantem, ut propter Deum abstineat ab aliquo actu indifferente e. g. ab auditione musicæ. Si ergo talis homo non obstante hac efficaci inspiratione negligit istam mortificationem ex solo hoc capite, quia non obligatur ad eam, incurrit imperfectionem positivam agendo contra majus Dei beneplacitum hîc & nunc satis energicè propositum & practicè ac moralitèr observabile. Item tales imperfectiones committunt illi Religiosi, qui nulla causa urgente transgrediuntur statuta superiorum, ex hoc solo capite, quia non obligant in conscientia: esto enim non obligent ad culpam in foro conscientiæ, nobis tamen insinuant clarè per superiores legitimos Dei beneplacitum.

Ejusmodi actio vel omissio positivè imperfecta meritò displicet Deo, & reprehensionem meretur. 1. quia est aliqua valde vituperabilis inordinatio Dei beneplacitum ritè cognitum, & practice observabile posthabere suæ libertati, & suo commodo, & illud sine causa sufficiente negligere. 2. Etiam Principi, aut Patri meritò displicet, si subditus aut filius non solùm suum præceptum, sed etiam consilium bonum, aut beneplacitum energicè, & clarè manifestatum, ac practicè observabile ex mera sua libertate negligit: ergo pariter displicebit Deo, si ipsius consilium & beneplacitum etiam sine

præ-

præcepto obligante nobis tali ratione manifeſtatum negligimus. 3. Sancti ferè omnes tales imperfectiones poſitivas reprehendunt; immò & eæ non rarò ſunt in cauſa, cur ampliores gratiæ ſubtrahantur homini ſic illiberaliter agenti cum Deo. H. N.

Reſolvo, Actus indifferentes poſſunt conjungi & ſæpe conjunguntur cum aliqua imperfectione poſitiva. Ita R. P. Maſſæus Kreſslinger ſuperius. Ratio hujus eſt: poſſunt fieri aliqui actus indifferentes illo tempore, & circumſtantiis, in quibus Inſpiratio Divina, vel conſilium Dei, aut Statutum ſuperiorum clarè cognitum efficaciter ſuadet contrarium, ubi certè imperfectio poſitiva non evitatur. An verò omnis actus indifferens neceſſariò ſit conjunctus ſaltem per ſe loquendo, cum aliqua imperfectione, res multum eſt dubia. P. Ulloa, & Ipſum ſecutus Clariſſimus P. Dichel in ſuis octo Problematis Problemate 4. fol. 208. tenent ſententiam affirmativam. Ratio ipſorum eſt, quia clarum eſt conſilium Dei in Sacra Scriptura expreſſum, vi cujus monemur, ut omnia, conſequenter etiam opera ex objecto indifferentia, ad finem honeſtum referamus; ſic 1. Corinth. 10. v. 31. *ſive manducatis, ſive bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Huic conſilio igitur contrarium facit, qui vel unum actum indifferentem ſine ordine ad finem honeſtum & Deum elicit.

Contrà verò Clariſſimus P. Antonius Mayr, cui & ego ſubſcribo, videtur potius ſententiam oppoſitam tenere. Et ratio ſententiæ negati-

væ

væ hujus esse posset: quia ex una parte sententia affirmativa imponit gravem obligationem sub imperfectione positiva, aliàs incurrenda, omnia referendi ad finem honestum; ex altera parte hæc obligatio non satis probatur: ergo talis obligatio non est admittenda.

Prima pars Entymematis prob. nam etiam imperfectio positiva est malum satis notabile, cuivis perfectionis studioso multum timendum, post se trahens displicentiam divinam, reprehensionem in genere moris, subtractionem gratiarum: adeóque sat gravis foret obligatio, si quis sub imperfectione positiva, aliàs incurrenda, adstringeretur ad finem honestum præfigendum omnibus suis actionibus etiam ex objecto indifferentibus. Accedit, quòd hæc imperfectio facilè contraheretur, eò quòd ad illam sufficeret advertentia etiam semiplena; sicut & ad peccatum veniale talis semideliberata advertentia sufficit. Proinde & adversa sententia nimiùm multiplicaret imperfectiones positivas. *2da pars* verò primi Entymematis inde suadetur; quia sententia illa D. Pauli, quam Adversarii pro se adhibent, non potest in toto rigore verborum accipi; aliàs sequeretur, quòd non solum ad finem honestum, sed etiam ad finem supernaturalem, nempe ad gloriam Dei omnes actiones nostras referre deberemus; quod tamen vix Adversarii admittunt. 2. Etiam Deus suadet nobis, ut Eum diligamus ex toto corde, ex totis viribus, & tamen nec juxta Clarissimum P. Dichel ille, qui Deum non diligit ex omnibus viribus, seu secun-

cundum omnem possibilem intensionem & perfectionem, statim imperfectionem positivam contrahit: ergo â pari, quamvis moneamur omnia ad Dei gloriam referre, non tamen statim censemur imperfectionem positivam contrahere, si unam vel alteram actionem indifferentem brevissimo tempore durantem non sic referamus. 3. Consilium tam strictum, & tam universaliter obligans sub imperfectione positiva non est naturæ humanæ fragili multis distractionibus occupatæ conveniens; adeóque non est practice observabile. Quamvis igitur Deo per se magis placeat, si juxta monitum D. Pauli omnes omnino etiam minimæ actiones indifferentes ad Ejus gloriam referantur; id tamen ab homine non ita rigidè desiderare videtur in omnibus circumstantiis, ut aliquam etiam levissimam & brevissimam actionem non sic ad finem altiorem relatam improbet tanquam imperfectionem positivam, saltem tunc, quando nec inspiratio interna efficaciter urget, neque monitum S. Pauli clarissimè proponitur, vel si tantùm semiplena advertentia habetur ad monitum Apostoli. **

QUÆSTIO VI.

Quid requiratur, ut Actus humani boni sint meritorii vitæ æternæ?

SUMMARIUM.

40. *Meritum, quid?*
41. *Meritum de condigno, & Meritum de congruo, quod?*

42. *Ad*

42. *Ad Meritum de condigno, ex parte operantis requiritur Status viæ, & Status gratiæ.*
43. *Status viæ, & Status gratiæ, quid?*
44. *Sancti in Cœlis sibi nihil amplius merentur, nec damnati demerentur.*
45. *Requiri Statum gratiæ ad meritum de condigno, probatur.*
Corollarium.
46. *Opera bona viva, mortificata, & mortua declarantur.*
47. *Opera bona mortua, seu in statu peccati mortalis facta, ad quid prosint?*
48. *Corollarium.*
* *An actus meritorius eo ipso sit etiam satisfactorius? Additio I.*
* *Cur animæ in purgatario potius dicantur satispati? Additio II.*
* *Quandonam ad actum satisfactorium non requiratur Status gratiæ? Additio III.*

40. ADVERTENDUM I. Meritum ut sic bene definiri, dicendo: *Meritum est actus laudabilis, exigens aliquo modo collationem præmii.* Dicitur, *actus laudabilis:* quia per actus peccaminosos non meremur præmium, sed potius supplicium. Simulque per hoc indicatur, quod actus meritorius debeat esse liber, & moraliter bonus; nam per ea, quæ naturaliter & necessario eveniunt, nec laudem meremur, nec vituperium.

41. Advertendum II. Meritum ut sic communiter dividi à Theologis in Meritum de condigno

digno, quod propriè & abſolutè meritum dicitur; & in Meritum de congruo, quod dicitur meritum ſecundum quid dumtaxat, & cum addito ly, *de congruo*. *Meritum de condigno* generatim illud eſt, quod habet condignitatem & æqualitatem cum præmio: in quo ſenſu, loquendo de Merito de condigno vitæ æternæ, dicitur Sapient. 3. *Quoniam DEUS tentavit eos, & invenit illos dignos ſe.* Et Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in Albis, quia digni ſunt*, & alibi. *Meritum de congruo* illud dicitur, cui licet deſit talis condignitas & æqualitas, adhuc tamen congruum eſt, ut ex liberalitate remunerantis conferatur ipſi aliquod præmium. Et juxta hæc poteſt Actus moraliter bonus dividi in Actum meritorium de condigno, & de congruo: quod ut clarius intelligatur, ſit

42. CONCL. I. Ad Meritum de condigno vitæ æternæ, præter bonitatem moralem ipſius actus, requiritur inſuper ex parte operantis Status viæ, & Status gratiæ ſanctificantis; ac proinde ad actum bonum de condigno meritorium vitæ æternæ, hæc duo requiruntur neceſſario. Ita certa, & communis Theologorum.

43. Ubi ſciendum, quod per *Statum viæ* intelligatur decurſus vitæ præſentis, juxta phraſin Sacræ Scripturæ, quæ præſentem vitam appellat peregrinationem 2. *Cor.* 5. ibi: *Quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino*, & alibi. Per *Statum gratiæ* vero intelligitur ſtatus gratiæ habitualis, ſeu ſanctificantis; id eſt, quod quis ſit conſtitutus in gratia ſanctificante, per quam homo defacto ſit amicus

DEI

DEI, ejusque filius adoptivus, & dignus vitâ æterna. Et in tali Statu gratiæ defacto nullus est, quicumque habet peccatum mortale, sive originale, sive actuale nondum remissum; nam gratia habitualis, & peccatum defacto repugnant, sicut lux & tenebræ. Hoc prænotato probatur prima pars conclusionis, quod nempe Status viæ requiratur ad Meritum de condigno vitæ æternæ. Sic enim 2. *Cor.* 6. dicitur. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Et Joan. 9. *Venit nox* (id est, mors) *quando nemo potest operari*; intellige, meritorie.

44. Infertur proinde, quod Sancti in Cœlis defectu hujus conditionis (id est, quia non amplius sunt viatores) per intensissimos actus amoris DEI nihil amplius sibi mereantur; quamvis possint pro nobis intercedere, suaque intercessione quidpiam nobis impetrare à Domino Deo. Similiter animæ in Purgatorio nihil amplius merentur in ordine ad augmentum gratiæ, & gloriæ cœlestis, per tolerantiam suarum pœnarum, quamvis satisfacere, seu potius satispati possint pro suis peccatis. Et econtra Damnati in inferno, licet continuo blasphement Deum, non promerentur novum supplicium (eo quod amplius non sint viatores) sed pro peccatis in hac vita commissis dumtaxat æternaliter torquentur.

45. Altera pars Conclusionis, quod nempe ad Meritum de condigno requiratur Status gratiæ, est etiam certa inter Catholicos. Ratio est: quia propter impedimentum peccati mortalis nullus potest de condigno mereri vitam æter-

æternam: peccatori enim non debetur vita, ſed mors, juxta illud Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Accedit, quod quis per peccatum mortale conſtituatur inimicus DEI; ac proinde hoc ipſo ſit indignus amicitia, donisque ipſius, præſertim ſupernaturalibus. Hinc ſequitur, quod peccator, quamdiu perſiſtit in ſtatu peccati mortalis, per eleemoſynas & alia opera bona tunc temporis peracta, nullum promereatur augmentum gloriæ cœleſtis, neque aliud donum ſupernaturale de condigno; quamvis non idcirco ejusmodi bona opera ſint prorſus inutilia, propter dicenda in ſecunda Concluſione.

46. Et conformiter dictis Opera moraliter bona à Theologis communiter dividuntur in Opera mortua, mortificata, & viva. *Opera bona viva*. ſunt opera moraliter bona in ſtatu gratiæ facta, quæque per nullum peccatum mortale ſubſequens mortificantur. *Opera mortificata*, ſunt opera moraliter bona, quæ quidem fuerunt facta in ſtatu gratiæ, adhuc tamen per peccatum mortale ſubſequens mortificantur: id eſt, impediuntur, ne habeant ſuum valorem promerendi vitam æternam ſtante ejusmodi peccato mortali. Cæterum ſi homo per veram pœnitentiam denuo juſtificetur, tunc hujusmodi merita bonorum operum per peccatum mortale mortificatorum iterum in hominis juſtificationem reviviſcunt, id eſt recuperant ſuum priſtinum valorem promerendi vitam æternam in Cœlis. *Opera bona mortua* dicuntur ea, quæ fiunt in ſtatu peccati mortalis; peccatum enim mortale eſt mors animæ.

Et talia numquam reviviscunt in ordine ad meritum vitæ æternæ quondam in Cœlis consequendum, eo quod illud, quod numquam antea vixit, nequeat imposterum reviviscere.

47. CONCL. II. His tamen non obstantibus, Opera bona in statu peccati mortalis facta non sunt penitus inutilia, nec idcirco ab homine intermittenda. Ita omnes Doctores Catholici. Ratio est: quia imprimis hujusmodi Opera bona sunt meritoria, saltem de congruo, quorumdem gratiarum actualium, seu auxiliorum supernaturalium, quibus ejusmodi homo facilius perducitur, atque excitatur ad agendam veram pœnitentiam de peccatis, ut sic justificetur. Deinde solent ejusmodi homines per Dei misericordiam præservari à nonnullis periculis labendi in peccata graviora; aut clementer protegi, ne toties labantur, & sic in altera vita gravius puniri non mereantur. Tertio hujusmodi homines sensim assuescunt exercitio bonorum operum, ac deinde facilius de peccatis commissis agunt pœnitentiam; & postmodum in statum gratiæ restituti constantius persistunt in continuandis, agendisque aliis bonis operibus.

48. Et hujusmodi effectus bonorum operum licet in statu peccati mortalis peractorum, certe non sunt modici: quamvis omnibus viribus cuique sit allaborandum, ut Divina gratia adjuvante vel numquam labatur in peccatum mortale, vel si per fragilitatem humanam ceciderit, citius per veram pœnitentiam resurgat, sicque bona opera evadant meritoria de

condigno augmenti gratiæ ſanctificantis, & vitæ æternæ, cum ſempiterno fructu in Cœlis quondam recipiendo.

Additio I.

* Quæres, an actus meritorius eo ipſo ſit etiam ſatisfactorius? Ante Reſponſionem nota, quod Actus aliquis moraliter bonus quatenus *Meritorius* collationem præmii, quatenus vero *Satisfactorius* reſpiciat compenſationem pro pœna alioquin debita & ſubeunda in vindictam peccati.

Debet autem illud, quod Deo redditur in compenſationem pœnæ alias ſuſtinendæ, ſemper eſſe aliquo modo afflictivum, uti ex D. Thoma & S. Bonaventura advertit cum aliis Suarez *Tom. 4. in 3. part. diſp. 37. ſect. 6.* Nam uti ad peccatum ipſum concurrit appetitus boni delectabilis indebiti, ita æquitas poſtulat, ut compenſatio fiat per ſubtractionem boni delectabilis, quæ ſubtractio ſolet eſſe aliquo modo afflictiva, utpote contra appetitum ſenſitivum inclinantem in bonum delectabile. H. N.

Reſp. Actus meritorius eſt etiam ſatisfactorius. Ita communis, & probatur, Actus meritorius eſt actus alicujus virtutis, prout conſideranti patet ex dictis præcedentibus; ſed Actus virtutis eſt etiam ſatisfactorius; nam Actus virtutis ſemper eſt aliquo modo afflictivus, utpote habens annexam aliquam difficultatem in retrahenda voluntate à bono delectabili, transferendo eamdem ad bonum honeſtum, quæ difficultas ſuperata tamquam aliquid affli-

ctivum dein ordinatur in compensationem pœnæ, alias subeundæ propter peccatum: ergo.*

Additio II.

* Cæteroquin uti ad actum meritorium de condigno vitæ æternæ desideratur Status viæ, & gratiæ sanctificantis, ita etiam defacto requiritur ad satisfactorium de condigno ex opere operantis pro pœna alias in Purgatorio toleranda.

Hincque Animæ in Purgatorio non dicuntur exhibere satisfactionem pro peccatis, sed potius satispassionem; quoniam non sunt in Statu viæ.

Item graves peccatores saltem de potentia Dei ordinaria non censentur satisfacere per suas castigationes & afflictiones pro peccatis in ordine ad delendas pœnas Purgatorii, quia etsi sint in via, non tamen existunt in gratia sanctificante, per quam unimur Christo, & in qua unione vis satisfaciendi per opera propria fundatur: in Christo enim *vivimus* (intellige, vita spirituali per gratiam sanctificantem) *meremur & satisfacimus:* inquit Concilium Trid. *Sess. 14. de Pœnit. cap. 8.* ubi vides, quod pariformiter loquatur de merito, ac satisfactione.

Nec opponas: Satisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam peccatis confessis debitam, quamvis eadem persolvatur in statu peccati mortalis, prout dicetur *Tract. 14. dist. 10. quæst. 1.* ergo ad satisfactionem quatenus remissivam pœnæ non requiritur Status gratiæ sanctificantis. Respondeo enim disting. antecedens,

ced. Satisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam ex opere operato, concedo; ex opere operantis, nego anteced. & similiter distinguo consequens: ad satisfactionem remissivam pœnæ alias in Purgatorio peccatis debitæ non requiritur Status gratiæ, si sit remissiva ex opere operato, & præcisè respiciendo Merita Christi, concedo: si sit remissiva ex opere operantis, & adjungendo merita propria per Merita Christi dignificata, nego consequentiam.

Additio III.

*Dices adhuc: Si famulus in statu peccati mortalis existens dat pauperi eleemosynam, sibi ad hunc finem à Domino communicatam, fructus etiam satisfactorius adhuc manet Domino; ergo ad bonum opus, quale utique est elargitio eleemosynæ, non requiritur status gratiæ ad obtinendum fructum satisfactorium.

Resp. disting. consequens, non requiritur status gratiæ in eo, qui est causa primaria hujus boni operis: prout moraliter loquendo respectu actus misericordiæ Dominus largiens revera est causa principalis, & primaria, neg. conseq. In eo, qui est causa tantum instrumentalis, secundaria, & quasi accidentalis, prout in præsenti censetur esse famulus, conc. conseq.

Econtra vero ponamus alium casum, quod aliquis Superior præcipiat suo subdito, ut pro certo Benefactore oret Rosarium: in tali casu, si subditus recitaret Rosarium existens in statu peccati mortalis, & absque contritione prævie elicita, fructus satisfactorius nec recitandi, nec

Benefactori applicaretur; quia respectu hujus recitationis Rosarii ipse recitans est causa eliciens principalis, in qua requiritur status gratiæ. Videantur dicenda *Tract. 12. Dist. 3. quæst. 11.* & Katzenberger *in Supplemento 2. cap. 3. sect. 4. in Append. n. 252.*

DISTINCTIO III.

De Conscientia ut Regula Actuum Humanorum.

QUÆSTIO I.

De natura, & divisione Conscientiæ ut sic; ubi & de Conscientia recta, seu certa.

SUMMARIUM.

1. *Conscientia, unde sic dicta?*
   (a) Dist. 2. n. 5.
   Remorsus conscientiæ, & Testimonium ejus, quid?
2. *Conscientia, quid?*
3. *Dividitur in quinque membra.*
4. *Conscientia recta, quid?*
5. *Veritas duplex, speculativa & practica.*
6. *Conscientia recta duplex.*
7. *Quomodo differat a probabili?*
8. *Quanta sit obligatio Conscientiæ rectæ?*

1. CONscientia, quæ est regula proxima actionum humanarum, juxta dicta superius (a) sumitur hic pro judicio practico intel-

tellectus, proponente quidpiam homini ut bonum vel malum moraliter, ac proinde proſequendum vel fugiendum: ipſe enim actus intellectus practici, quo judicat aliquid eſſe bonum, vel malum aut indifferens in genere moris, vocatur *Conſcientia*, quaſi *Cordis ſcientia*, ut advertit D. Bernardus *lib.* 1. *de Conſcientia cap.* 8. & partim ſe extendit ad opera noſtra præterita, ea vel accuſando tanquam male facta, & dicitur *Remorſus Conſcientiæ*; vel commendando tamquam bene facta, & appellatur ab Apoſtolo 2. Cor. 1. *Teſtimonium Conſcientiæ noſtræ*; partim vero reſpicit opera inſtantia ſeu futura, dictando, quæ agenda ſint tamquam bona ſeu honeſta, quæque omittenda tamquam turpia ſeu inhoneſta, & dicitur alio nomine *Dictamen rectæ rationis*.

2. CONCL. I. *Conſcientia* eſt actus intellectus practici, judicantis aliquid hic & nunc agendum eſſe; vel fuiſſe tamquam bonum honeſtum, aut fugiendum eſſe, vel fuiſſe tamquam turpe & inhoneſtum. Ita Layman *lib.* 1. *tr.* 1. *cap.* 2. quæ definitio in re eſt communis: quamvis Conſcientia quandoque etiam accipiatur pro habitu intellectus, id eſt, pro habituali dictamine intellectus, quo cognoſcitur hic & nunc operationem faciendam eſſe bonam, aut malam moraliter.

3. CONCL. II. Conſcientia hactenus explicata communiter dividitur in quinque membra, ſcilicet in Conſcientiam rectam, erroneam ſeu falſam, dubiam, probabilem ſeu opinativam, & ſcrupuloſam. Ratio hujus diviſionis eſt:

quia Conscientia nihil aliud est, nisi judicium practicum intellectus, dictans, quid hic & nunc à nobis sit agendum, vel non agendum, juxta regulas morum extrinsecas: atqui intellectus sic judicando, quandoque est certus in suo judicio, & dicitur *Conscientia recta*, seu certa: aliquando errat, & dicitur *Conscientia erronea:* quandoque probabiliter judicat, & vocatur *Conscientia probabilis*, seu opinativa: interdum vero dubitat, ac neutri parti determinatum præbet assensum, & est *Conscientia dubia;* & tandem quandoque scrupulis agitatur, & dicitur *Conscientia scrupulosa.* Loquendo nunc de altera parte, Quæstionis, sit

4. CONCL. III. *Conscientia recta* seu (ut alii loquuntur) certa & vera, recte definitur, quod sit dictamen verum intellectus, dictans absque ulla formidine de opposito, quod faciendum est, esse bonum vel malum. Ita in re communis. Et quidem, si hujusmodi dictamen practicum intellectus sit rectum, ac verum tam speculativa, quam practica veritate, tunc hujusmodi Conscientia dicitur omnimode recta seu vera. Si autem sit rectum, seu verum veritate dumtaxat practica, non autem speculativa, tunc hujusmodi Conscientia dicitur solum practice vera: quæ divisio conscientiæ rectæ ut intelligatur

5. Notandum, quod *Veritas speculativa*, sit veritas simpliciter & absolute sumpta, prout objectum est in re: & hoc modo illud dumtaxat judicium intellectus est verum, quod est conforme objecto, ut se habet à parte rei; quod

quod ita judicat de objecto, prout ipſum revera ſe habet à parte rei. *Veritas practica* dicitur illa, quæ fundatur in prudenti ac firma exiſtimatione rei, ex gravibus motivis orta.

6. Hinc infertur, quod *Conſcientia tam practicè, quam ſpeculativè recta*, ſit dictamen intellectus, dictans absque ulla formidine de oppoſito, aliquid hic & nunc eſſe honeſtum, ac proinde proſequendum, quod revera à parte rei honeſtum eſt: prout fit in innumeris actibua bonis atque honeſtis, qui ut tales proponuntur ab intellectu voluntati, atque revera à parte rei ſunt honeſti. *Conſcientia ſolum practicè recta*, id eſt dictamen verum veritate dumtaxat practica: id eſt, deſumptum ex prudentibus motivis, dictans absque ulla formidine de oppoſito, hoc eſſe honeſtum & faciendum, quod tamen revera à parte rei non eſt tale. Exemplum hujus habemus *Gen. c. 29.* cum Jacob Patriarcha optima fide, & conſcientia recta ad Liam acceſſit, ita ſecum diſcurrens: *Honeſtum eſt, accedere ad propriam uxorem; hæc eſt mea uxor* (uti prudenter arbitrari debet Jacob, cum non niſi temere de mala fide Labani, ſupponentis ſibi pro Rachele Liam, ſuſpicari potuiſſet) *ergo honeſtum eſt, ad hanc accedere:* quod tamen à parte rei non erat, cum Lia pro tunc non fuerit ejus legitima uxor, ſed Rachel.

7. Porro cum in definitione Conſcientiæ rectæ additur, *absque ulla formidine de oppoſito*, per hanc particulam Conſcientia recta ſeu certa differt à Conſcientia probabili, utpote quæ

non habetur fine ulla formidine de oppofito; prout ex dicendis infra *Quæft.4.* patebit.

8. Quæres, quanta fit obligatio Confcientiæ rectæ feu certæ, quidpiam præcipientis, aut prohibentis? Refp. certum effe, Confcientiam rectam feu certam adeo obligare hominem, ut is delinquat, atque peccet, nifi illam in operando fequatur, quando præfcribit aliquid ut faciendum vel fugiendum fub præcepto & non tantum fub confilio. Ita omnes Doctores. Ratio eft: quia voluntas peccat, fi in operatione non fequatur fuam regulam proximam: atqui Confcientia, præfertim recta, eft regula proxima voluntatis operantis, feu actionum ejus; ergo peccat voluntas, nifi Confcientiam recte præcipientem, aut prohibentem, in operando fequatur. Dicitur autem in refponfione, & *non tantum fub confilio*; quia fi Confcientia recta quidpiam dumtaxat proponat agendum per modum confilii, non autem præcepti, ficuti non obligamur fub peccato ad adimplenda omnia confilia (quamvis eadem fequi fit melius, & confultius) ita nec fub peccato tenemur fequi Confcientiam rectam, quidpiam fub confilio dumtaxat proponentem: ut certum eft.

QUÆSTIO II.

De Confcientia erronea, ejusque obligatione.

SUMMARIUM.

9. *Confcientia erronea, quid?*
10. *Confcientia practice duntaxat recta an fit erronea?* 11. *Con-*

9. CONCL. I. *Conscientia erronea* est illa, quæ dictat aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod revera tale non est, absque fundamento probabili. Et dicitur, *absque fundamento probabili*, ad differentiam Conscientiæ probabilis, quæ quandoque etiam dictat aliquid esse honestum seu licitum, quod à parte rei est inhonestum ac illicitum; et tamen, quia

quia id colligit ex motivis probabilius, non dicitur conscientia erronea, sed probabilis.

10. Si quæratur, an Conscientia practice dumtaxat recta, possit dici erronea, necne? Resp. cum Mastrio *disp. 1. Theol. moral. num. 14.* hanc esse quæstionem de nomine; nam hujusmodi Conscientia potest dici & recta, & erronea, sub diverso tamen respectu. Recta quidem respectu voluntatis, quia prudenter eam dirigit, quantum satis est, ut ipsa non peccet; & hæc dicitur *Rectitudo practica.* At respectu objecti potest dici erronea, quia re ipsa errat circa objectum, putans esse honestum, quod tamen à parte rei tale non est.

11. CONCL. II. Conscientia erronea dividitur in invincibilem, & vincibilem. Ita communis. *Conscientia erronea invincibilis* est, cujus error adhibita diligentia morali, vinci seu vitari non potuit; ideoque nec voluntarius est, nec ad culpam imputatur: talis fuit in Jacob Patriarcha accedente ad Liam. *Conscientia erronea vincibilis*, cujus error, moraliter loquendo, vitari potuit, & debuit; ac proinde indirectè voluntarius, atque culpabilis existit. Unde colligitur, hanc divisionem Conscientiæ erroneæ in invincibilem ac vincibilem, multum coincidere cum divisione Ignorantiæ in invincibilem & vincibilem, de qua superius (*b*) etenim prior procedit ex Ignorantia invincibili, posterior autem ex vincibili.

12. CONCL. III. Conscientia erronea quæcumque, sive vincibilis sit, sive invincibilis, præcipiens aliquid ut agendum vel fugiendum,

obligat negative, ne videlicet contra eam operemur; ac proinde operari contra ejusmodi Conſcientiam erroneam nondum depoſitam, ſemper eſt peccatum. Ita certa, & communi Theologorum. Nam juxta illud Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide* (id eſt, ex dictamine conſcientiæ) *peccatum eſt.* Et, ut inquit Innocentius III. c. *Litteras, de Reſtit. ſpoliat*: *Quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.* Accidit ratio: quia voluntas operans contra Conſcientiam erroneam, vere conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit. Nec obſtat, quod Conſcientia illa ſit erronea. Nam hoc ipſo, quod error ejus non cognoſcatur, agere contra ipſum eſt peccatum: ita enim Conſcientia illa proponit in apprehenſione operantis, objectum eſt faciendum aut fugiendum, ac ſi re ipſa ſic ſe haberet.

13. Ex dictis infertur, quod putans eſſe jejunium de præcepto, quando non eſt, peccet contra Temperantiam, ſi non jejunet, niſi Conſcientiam ſuam erroneam, melius inveſtigando veritatem, deponat. Similiter, ſi quis erroneè putet, mentiri officiosè in tali caſu eſſe peccatum mortale, ac nihilominus mentiatur, peccat mortaliter, quamvis cœteroquin tale mendacium ſit ſolum veniale. Inſuper ſequitur, quod operans contra Conſcientiam erroneam, ſive vincibilem, ſive invincibilem, peccet in ea ſpecie peccati, & contra illam virtutem, ſicuti intellectus falſo judicat: v. g. in prædictis duobus caſibus prior peccat contra virtutem

Tem.

Temperantiæ, alter in fpecie mendacii mortalis. Item fi quis erroneè exiftimet, fe peccaturum mortaliter, operando contra hanc confcientiam erroneam, peccabit mortaliter; fi venialiter, venialiter: quod fi Confcientia dictet peccatum in genere, non defcendendo ad aliquam fpeciem ejus erit peccatum in genere, & ad nullam particularem peccati fpeciem pertinebit. Siquidem tota malitiæ hujus ratio confiftit in hoc, quod quis operetur contra dictamen fuæ confcientiæ; ergo talis & tanta erit malitia, qualem & quantam Confcientia dictat.

14. Notandum tamen cum Sanchez *lib. 1. in Decalogum cap. 11. num. 3.* & aliis, ad hoc, ut quis contra Confcientiam erroneam agendo peccet, neceffarium effe, ut actio ipfius fit libera. Hinc fi quis in carcere v. g. conftitutus exiftimet, fe peccare Miffam non audiendo, non ideo peccat: fimiliter non delinquit fcrupulofus, cum involuntarias fuas paffiones, aut in oratione diftractiones, peccata effe arbitratur. Ratio eft clara: quia ad omne peccatum requiritur libertas.

15. Adde etiam cum Navarro *in Manuali. Præludio 9. n. 9.* & Doctoribus communiter, quod ad hujusmodi Confcientiam erroneam inducendam non fufficiat folus fcrupulus in genere, vel in particulari. Hinc fi quis faciat opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur fcrupulo aliquo in contrarium: quia fcrupulofus, quamvis aliquo modo angatur, ac vereatur hic latere peccatum, non tamen determinatè fic judicat, imo potius oppofitum,

ſitum credit eſſe verum. Quod ſi tandem conſcientia erronea ſit dumtaxat conſulens, vel permittens, ſicut non eſt peccatum agere contra conſilium, ita nec foret peccatum agere contra iſtam Conſcientiam.

16. CONCL. IV. Conſcientia invincibiliter errans, præcipiens aliquid ut agendum aut fugiendum, non ſolum obligat negative, ne ſcilicet contra eam operemur, juxta proxime dicta; ſed obligat etiam poſitive, ut ipſam ſequamur, ut proinde quis dictamen illius in operando ſequatur. Ita Scotus 2. *in Reportatis*, *diſt.* 39. Maſtrius *diſp.* 1. *Theol. moral. num.* 19. & communis Theologorum. Ratio eſt: quia ex quo Conſcientia eſt invincibiliter errans, taliter, ut nulla morali diligentia vinci ac deponi poſſit, ita ipſa ſe habet in prudenti ac inculpabili æſtimatione operantis, ac ſi eſſet ſimpliciter & abſolute recta; ergo tenetur quis eam ſequi, non minus, ac Conſcientiam rectam ſeu certam.

17. Infertur proinde, quod ſi quis mentiatur ad liberandum proximum è periculo vitæ, ob Conſcientiam invincibiliter errantem, putans, ſe ex miſericordia ad id teneri, is actum bonum faciat, & ſi non mentiatnr, peccet contra virtutem Miſericordiæ. Dicitur notanter, *ob Conſcientiam invincibiliter errantem putans*, *&c.* nam ſi Conſcientia illa erronea fuiſſet vincibilis, aliud eſſet dicendum, juxta Concluſionem ſequentem.

18. CONCL. V. Econtra Conſcientia vincibiliter dumtaxat errans, proponens aliquid ut

ut præceptum, quod revera prohibitum eſt, aut econtra, non ſolum non obligat poſitivè, ut eam ſequamur, ſed neque licite ipſam ſequi poſſumus; obligat tamen, ut eam deponamus. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia ex una parte agere contra Conſcientiam erroneam, eſt peccatum, ut patet ex dictis *n.* 12. ex altera vero parte conſcientia talis erronea, utpote vincibilis, non excuſat à peccato; ergo qui eam ſequitur, revera peccat, & qui contra eam necdum depoſitam operatur, etiam peccat.

19. Supereſt proinde, quod quis obligetur ad deponendum Conſcientiam ſuam erroneam vincibilem. Et hæc quidem obligatio tanta eſt, ut in ejusmodi caſu, ſtante tali conſcientia erronea vincibili, quamcunque tandem partem quis elegerit, ſit peccaturus: nam ſi facit id, quod revera à lege præceptum eſt, operabitur contra Conſcientiam ſuam oppoſitum dictantem; ſin minus, ſed ſequatur dictamen Conſcientiæ ſuæ, peccabit contra legem, à qua non abſolvitur per errorem ſuæ Conſcientiæ, utpote mere vincibilem & culpabilem.

20. Nec dicas, poſſe hominem in tali occaſione conſtitui, ut non poſſit ſuam conſcientiam vincibiliter errantem deponere; prout v. g. contingeret, ſi alius non adſit, à quo poſſit conſilium petere, reique veritatem ediſcere, ipſe vero ſemetipſum adjuvare non valeat. Reſp. enim cum Maſtrio *diſp.* 1. *Theol. moral. n.* 34. & aliis, in hujusmodi caſibus Conſcientiam illam revera reddi invicibilem; ſiquidem qui illam

illam habet, non poteſt hic & nunc eam ſuperare atque deponere, ac proinde ſequendo illam non peccabit, prout dictum eſt *num. 16.* loquendo de Conſcientia invincibiliter errante.

21. Quod ſi quis quœrat, quomodo conſcientia erronea ſit deponenda? Reſp. Quando Conſcientia erronea eſt vincibilis, eam facile deponi poſſe, dummodo quis debitam adhibeat diligentiam in inveſtigando rei veritatem, illud, que attentius conſideret, in quo ſe falli ſuſpicatur, diſcurrendo ex primis principiis practicis ad ſuum errorem agnoſcendum. Idem, & quidem facilius fieri poteſt, adhibendo conſilium prudentioris, juxta illud Prov. 13. *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.* & Eccleſiaſtici 32. *Fili, ſine conſilio nihil facias & poſt factum non pœnitebit.* Cæterum Conſcientia erronea invincibilis, hoc ipſo quod ſit invincibilis, moraliter deponi nequit: nam ad libitum, & ſine ulla ratione, non niſi temere deponeretur.

22. Objicies contra IV. & V. Concluſionem ſimul. Lex Divina nullum reddit perplexum: atqui hoc fieret, ſi conſcientia erronea ſive vincibilis, ſive invincibilis ſemper obligaret negativè, ne ſcilicet voluntas contra ipſam agat; ergo Conſcientia erronea non ſic obligat. Major eſt certa, & ab omnibus conceſſa: quia Lex Divina numquam facit, quod homo neceſſario peccet, ita ut peccatum evadere non poſſit; nam hoc ipſo jam non committeretur peccatum defectu libertatis. Minor vero probatur: poteſt enim quis ex Conſcientia erronea

existimare, utramque partem contradictionis esse peccatum; prout fieret, si quis die Festo assistens moribundo existimaret, esse peccatum mortale, tali die omittere auditionem Sacri, ac vicissim esse peccatum mortale in tali extrema necessitate deserere moribundum; ergo. Ad hanc objectionem satis notabilem, & quæ variè proponi, atque urgeri potest, Resp. concessa majori, negando minorem, ejusque probationis consequentiam: nam si ejusmodi Conscientia erronea sit vincibilis, tenetur homo eandem deponere juxta proxime dicta, & tunc alterutrum eligere, quod judicat hic & nunc esse faciendum; videlicet (loquendo de præmisso casu) audire Missam, si adsint alii, qui commode possunt moribundo assistere, atque inservire: vel, si hi non adsint. omittere Missam, & moribundo assistere, ob rationes mox dicendas.

23. Quod si vero Conscientia erronea sit invincibilis, & talis, quam deponere quis nequeat discurrendo per prima principia practica, vel petendo Consilium à doctioribus; tunc tenetur homo in ejusmodi casu constitutus eligere illud, quod sibi minus malum apparet, & hoc faciendo non peccabit. *arg. c. Duo mala, dist.13. & can. Jurvvit David 22, q.4.*. At vero, si eligat illud, quod gravius peccatum esse judicaverit, peccati reus erit, ut communiter notant Doctores. Ratio est: quia omne peccatum non ex necessitate, sed ex libertate admittitur; ergo cum hic & nunc (juxta datam hypothesin) necessario sit unum eligendum ab homine, non liber-

libertate, ſed neceſſitate eligit minus, ſicque non peccat: peccaret autem eligendo majus, quia poteſt exceſſum malitiæ ejus vitare eligendo id, quod ſibi minus peccatum apparet.

24. Si autem in tali caſu conſtitutus diſcernere, atque judicare ex perplexitate aut alia cauſa non poſſit, quodnam illorum ſit minus malum ſive peccatum, ſed in utroque actu parem apprehendat malitiam, homo ille non peccabit, quidquid egerit ex utroque; quia nemo peccat neceſſitate. Exemplum hujus proximè præmiſſum eſt. Aliud cum Laymano *lib. 1. tr. 1. c. 4. n. 4.* aliud poteſt de Parocho: nam ſi Parochus ad Eccleſiam Feſto die veniens, ſacrificaturus pro populo, recordetur ſe jejunum non eſſe, nec alius Sacerdos tunc accerſiri poſſit, qui celebret (in quo caſu Parochus videtur perplexus: ſi enim celebrem, cogitat ipſe, peccabo adverſus reverentiam Sacramenti, propter legem Eccleſiæ: ſi autem non celebrem, peccabo contra legem Charitatis, propter ſcandulum populi) profectò in tali caſu, ſi ſcandalum aliter evitari non poteſt, ut ſupponitur, Parochus celebrare deberet; cum lex Eccleſiaſtica cedat majori legi Charitatis naturalis: ſi tamen hanc ipſam veritatem præ inopinata perturbatione perſpicere nequeat, nec alium habeat, à quo edoceatur, non peccabit Parochus, licet Sacrificio abſtineat cum ſcandalo populi.

QUÆSTIO III.
De Conscientia dubia, ejusque obligatione.

SUMMARIUM.

25. *Conscientia dubia, quid?*
26. *Dividitur variè juxta variam Dubii divisionem.*
Dubium speculativum, &
Conscientia speculativè dubia, quid?
27. *Dubium practicum, &*
Conscientia practice dubia, quid?
28. *Dubium practicum duplex generale;*
Et particulare, seu practicè practicum.
29. *Dubium positivum, & negativum, ac Conscientia positivè ac negativè dubia, quid?*
30. *Cum Conscientia practicè dubia illicitum est operari.*
31. *Et operans cum ea peccat pro qualitate dubii?*
32. *Loquendo tamen de dubio propriè practico.*
33. *Cum Conscientia solum speculativè dubia, seu practicè deposita, non est illicitum operari.*
34. *Declaratur hoc exemplo.*
35. *In dubiis tutior pars est eligenda, quomodo?*
36. *Corollaria practica.*

25. CONCL. I. Per *Conscientiam dubiam* intelligitur ea, quæ neutri parti determinatum præstat assensum, sed anceps manet inter utramque, v. g. an hoc sit licitum, vel non licitum, peccatum, nec ne? Unde Dubium in præsenti accipitur propriè, nempe pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppositas hæret suspensus, adeo quod neutri determinatum præbeat assensum.

26. CONCL. II. Conſcientia dubia variè dividitur, juxta variam ſcilicet Dubii diviſionem. Hinc, quia Dubium inprimis dividitur in practicum, & ſpeculativum, etiam conſcientia dubia communiter dividitur in Conſcientiam practicè dubiam, & ſpeculativè dubiam. *Dubium ſpeculativum* dicitur illud, quando dubitatur de veritate, id eſt, quando dubitatur de aliquo, non quærendo directè de praxi, ſeu actione humana, num ea licita ſit, nec ne, ſed de quodam alio; an ita ſe habeat, nec ne, v. g. ſi dubito, utrùm Baptiſmus collatus in nomine Chriſti tantum, ſit validus; utrum tali die ſit jejunium, nec ne; utrum fundus, quem poſſideo, vere ſit meus; utrum votum caſtitatis emiſerim; utrum matrimonium, quod contraxi, ſit validum; utrum bellum, in quo milito, ſit juſtum &c. Hæc enim omnia & alia his ſimilia, ſpectant ad Dubium ſpeculativum: quia in ipſis directè ac immediatè non quæritur de praxi, ſe actione humana, an ea ſit licita, nec ne, ſed de quodam alio, ut patet; non obſtante, quod ex tali Dubio ſpeculativo multa poſtmodum Dubia practica oriri poſſint. Et juxta hoc *Conſcientia ſpeculativè dubia* eſt intelligenda, quod nempe ſit ea, quæ dubitat de aliquo, non tamen quærendo directè ac immediatè de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit, nec ne, ſed de aliquo alio; ut ſit in allatis exemplis.

27. *Dubium practicum* eſt, quando dubitatur de operatione; id eſt, practicum dubium dicitur illud, in quo directè quæritur de ipſa

praxi, seu actione humana, num ea in talibus circumstantiis sit licita: nec ne? v. g. an hodie tenear jejunare, an sim obligatus hac die audire Missam, vel confiteri? an tenear restituere fundum, quem habeo &c. Et huic Dubio practico correspondet *Conscientia practicè dubia*; estque illa, quæ dubitat immediate de praxi, seu actione humana, utrum ea licita sit, nec ne? prout fit in allatis exemplis, & aliis hujusmodi.

28 Dubium practicum subdividitur à nonnullis Theologis in generale, & particulare; *Dubium practicum generale*, seu universale, dicitur illud, quando dubitatur in genere, an hæc, vel illa actio sit licita; v. g. an per se loquendo liceat ad Beneficium Ecclesiasticum eligere minus dignum relicto digniore; an liceat die Festo bellare, piscari, pingere &c. *Dubium practicum particulare* (quod propriè practicum, seu practicè practicum appellatur) censetur illud, quando in particulari dubitatur, utrum hic & nunc licita sit talis actio, nec ne? v. g. an hodie excuset à jejunio ob certas circumstantias, nempe ob aliqualem infirmitatem, iter, labores susceptos, &c. Et juxta hoc etiam Conscientia practicè dubia subdividi potest.

29. Dubium ulterius à Theologis subdividitur in positivum & negativum. *Dubium positivum* tunc contingit, quando quis habet pro utraque parte judicium probabile, quod aliquid sit, & etiam quod non sit. Et juxta hoc tunc dicitur *Conscientia* nostra *positivè dubia*; quando pro utraque parte occurrunt rationes æque probabiles, adeo ut intellectus in neutram par-

partem judicium ſuum inclinet, ſed videns rei difficultatem, ac rationes utrinque pugnantes in ſuo judicio maneat ſuſpenſus. *Dubium negativum* eſt, quando quis pro neutra parte habet rationes probabiles, & ſic remanet ſuſpenſus neque affirmando, neque negando, quod talis actus ſit licitus, aut illicitus. Et hoc modo etiam *Conſcientia negativè dubia* eſt explicanda.

30. CONCL. III. Cum Conſcientia verè practicè dubia ſemper eſt illicitum operari: id eſt, ſemper eſt peccatum, operari ſtante Conſcientia vere ac proprie practice dubia, qua nempe quis dubitat, an in particulari illud ſit peccatum, nec ne, quod operatur. Ita Scotus *Quæſt. 2. Prologi, in fine, & in 4. diſt. 30. quæſt. 1. §. Dico ergo;* eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia qui operatur cum Dubio proprie practico ſeu (ut alii loquuntur) practicè practico, manifeſtè ſe exponit periculo peccandi; ergo etiam peccat, juxta illud Eccli 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Confirmatur Concluſio ex illo Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt:* atqui illud, quod fit cum Conſcientia practice dubia, non eſt ex fide, id eſt, ex dictamine Conſcientiæ; ergo eſt peccatum.

31. CONCL. IV. Operans cum conſcientia practicè dubia, peccat pro qualitate dubii, & in ea ſpecie peccati, de qua dubitat: taut, ſi dubitet, an peccet mortaliter, agendo mortaliter peccet; ſi venaliter, peccet venaliter, ſi dubitet, an in ſpecie furti delinquat, operando malitiam furti contra-

hat, & sic loquendo de aliis. Ita rursum Scotus *loc. cit.* & communiter Doctores, Ratio est: quia operans cum tali dubio practico, exponit se periculo transgrediendi præceptum tale vel tale, & peccandi in ea specie peccati, de qua dubitat; ergo etiam malitiam ejus contrahit. Probatur consequentia: quia juxta illud allegatum: *Qui amat periculum, in illo peribit:* atqui talis exponit se periculo peccandi in tali specie peccati; ergo operando cum tali periculo perit in ipso, id est, peccat in tali specie peccati. Et hoc Doctores passim extendunt ad casum, quo cuipiam in confuso proponitur aliquod opus peccaminosum à Conscientia, sub dubio tamen, an sit mortale vel veniale: nam exequens tale opus stante illo dubio practico (sermo est de dubio proprie practico, & non de simplici anxietate, vel scrupulo) peccat mortaliter; quia operans cum tali dubio practico, exponit se periculo peccandi mortaliter. Concordant in simili dicta superius *n. 13.* de Conscientia erronea.

32. Additur notanter, *sermo est de dubio proprie practico &c.* Nam dicta in hac utraque Conclusione, intelligenda sunt de verò & proprie dicto dubio practico; id est, de tali, quo quis vere ac in particulari dubitat, an hoc vel illud sit peccatum mortale vel veniale, ita quod habeat verum judicium suspensum, neque illud deponat. Nam si quis verè dubitet, sed solum patiatur quosdam timores, anxietates, aut scrupulos, qui sæpe etiam hominem nolentem affligunt, non peccabit operando contra illos;

illos; præsertim si hoc faciat ex ratione aliqua probabili, vel sequendo consilium Confessarii, aut aliorum Doctorum, prout magis dicetur infra *Quæst. 5.* agendo de Conscientia scrupulosa.

33. CONCL. V. Nihilominus operari cum scientia solum speculativè dubia, non semper est peccatum; etenim si tale dubium èx rationabili fundamento practicè deponatur, peccatum non est facere aliquid, vel omittere cum dubio speculativo. Ita Doctor noster *in 4. Dist. 30. q. 1.* estque rursum communis Doctorum. Ratio est: quia regula nostrarum actionum non est notitia speculativa, quæ in sola objecti veritate cognoscenda consistit, sed practica, quæ omnium circumstantiarum qualitatem & conditionem perpendit; atqui objectum, quod secundum se & speculativè consideratum apparet dubium, accedentibus certis circumstantiis potest reddi practicè certum, quod liceat: ergo.

34. Declaratur Conclusio exemplis: inprimis, si quis dubitet speculativè, an res, quam possidet, sit sua, nec ne, non obstante ejusmodi dubio speculativo, potest practicè judicare, sibi defacto licitum esse rem illam retinere, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis: sicque licitè; & absque peccato rem illam retinebit. Similiter Sacerdos ægrotus, qui considerata qualitate morbi sui speculativè dubitat, an sibi liceat a divini Officii recitatione abstinere, accedente Medici vel Confessarii consilio practicè est certus id sibi licere: unde deposito practicè illo dubio suo, non peccabit omittendo Divinum Officium. Insuper miles, si spe-

culativè dubitet de justitia belli, potest hoc dubium practicè deponere, atque ad mandatum sui Principis vel Ducis in eo militare, eo quod in dubiis standum sit judicio Superiorum, simulque sibi a suo Principe hic & nunc pugna præcipiatur: & taliter deponens dubium suum speculativum, non peccabit militando. Idem dicendum de innumeris aliis casibus.

35. Quæres, quomodo sit intelligendum illud commune dictum, *in dubiis tutior pars est eligenda*, prout desumitur ex Jure Canonic. *c. Juvenis de Sponsalibus*, & *c. ad audientiam de Homicidio*, & alibi. Resp. I. Per hoc axioma non intendi, quod in omni materia, omnique dubio, etiam mere speculativo, semper sit eligenda tutior pars; nam dubium speculativum potest ex rationabili fundamento practicè deponi, sicque cessat dubium: quia non est in dubio, qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem. Sylvester *vers. Opinio*, *q. 1.* Quinimo in certis materiis possumus etiam eligere partem minus tutam relicta tutiore, prout ex professo dicetur *Quæst. sequenti.* Resp. II. cum Ludov. Engel. *tit. de Voto*, *num. 3.* & aliis, hanc regulam plerumque esse tantum de consilio, & non de præcepto, nisi quis in dubio practico perseveret, neque ad ejus depositionem sese resolvere possit: tunc enim non licet agere cum tali Conscientia practice dubia, sed debet eligi pars tutior, juxta dicta *num. 30. & 31.* Alii respondent, dictum illud procedere in dubio negativo, ac proprie dicto, quando nimirum pro neutra parte adsunt ullæ rationes, vel

vel saltem non sufficientes, cur unam præ altera amplecti debeamus; secus autem esse in dubiis positivis, quando utrinque sunt rationes probabiles. Et hac ratione pro nunc potest responderi ad citatos textus Juris: nam exactior illorum Capitulorum explicatio spectat ad interpretes Juris.

36. Ex hactenus dictis infertur, si quis dubitat, utrum aliqua actio sit peccatum, nec ne, videt autem, ommittendo talem actionem nullatenus se peccaturum, quod is teneatur perseverante tali dubio abstinere ab illa actione; alioquin enim peccaret. Quod si vero Conscientia dubia existat de utraque contradictionis parte, ita ut quis dubitet, an ipsa actio sit peccatum, aut potius ejus omissio, tunc tutior pars sic debet eligi, quod dubitans adhibeat diligentiam, quam potest, ad dubium prudenter deponendum, petendo videlicet consilium à doctioribus, vel ex se discurrendo, Deumque rogando, ut se dignetur illuminare: hoc enim est tutius, utpote cum in depositione talis Conscientiæ dubiæ nullum subsit periculum peccandi, bene tamen in executione aut omissione actus durante tali dubio. Si autem adhibitis præfatis mediis pro neutra parte possit quis dubium deponere, eligat illam partem, in qua minus mali sibi apparet; quia hæc censebitur tutior in tali casu, juxta illud commune dictum (& habetur *can. Duo mala* & *can. Nervi dist.13*) *Ex duobus malis minus est eligendum*, & tunc aliquis non peccabit eligendo minus malum.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De Conscientia probabili, & an ipsam licite sequi possumus?

37. PRÆSENS Quæstio est una ex utilissimis, quæ occurrunt in Tractatu de Actibus Humanis: quia vero ipsa ob sui nobilitatem, simulque copiam materiarum, longiori indiget discussione, ne ejus prolixitas pariat confusionem, expedit, ut eam in Paragraphos dividamus.

§. I.

Quid sit Conscientia, & Opinio probabilis.

SUMMARIUM.

38. *Conscientia probabilis, quid?*
39. *Est cum formidine de opposito.*
40. *Diversitas sententiarum in dijudicando, quæ Opinio sit probabilis.*
41. *Opinio probabilis, quæ?*
42. *Opinio probabilis probabilitate intrinseca vel extrinseca, quid?*
43. *Est alia magis, alia minus probabilis, & tuta.*
44. *Per probabilitatem quantumvis tenuem, Quid intelligatur?*
45. *Sententia Raymundi Lumbier.*
46. *Sententia Joannis de Cardenas.*

38. CONCL. I. *Conscientia probabilis*, quæ etiam *opinativa* dicitur, est judicium intellectus, quo quis ex gravi, licet non penitus

nitus certo fundamento, aſſentit, & adhæret uni parti determinate, ſed cum formidine de oppoſito. Ita in re communis. Differt inprimis à Conſcientia certa ſeu recta, quod hæc relinquat Intellectum certum de una parte contradictionis; non autem Conſcientia probabilis, utpote quæ habetur cum formidine de oppoſito. Differt etiam à Conſcientia dubia, utpote quæ neutri parti determinatum præbet aſſenſum, ſed manet anceps ac ſuſpenſa intra utramque contradictionis partem; non ſic Conſcientia probabilis, utpote quæ determinate aſſentit uni parti ex fundamento probabili, licet cum formidine de oppoſito.

39. Dicitur notanter, *licet cum formidine de oppoſito:* nam cum illud fundamentum non ſit omnino evidens, ſed probabile tantum, poteſt ipſi ſubeſſe falſum. Cæterum per hanc formidinem de oppoſito tollitur quidem firmitas aſſenſus, non autem ejus determinatio: adhuc enim intellectus determinate aſſentit uni parti, & quidem ex gravi fundamento, licet non adeo firmiter, prout fit in Conſcientia recta. Quod ſi vero intellectus in re morali formet judicium circa honeſtatem, malitiam aut indifferentiam actus, vel objecti dumtaxat ex levi, vel etiam nullo fundamento, ea non erit Conſcientia probabilis, ſed improbabilis & temeraria.

40. Quantum attinet ad alteram partem quæſtionis, neceſſario prorſus præmittendam, eo quod Conſcientia probabilis ſequatur ad opinionem probabilem, ſicut aſſenſus concluſionis ad aſſenſum præmiſſarum, quænam in ſpecie opi-

nio

nio censeri debeat probabilis, prout secernitur ab improbabili, hoc opus, hic labor est: quot enim capita, tot sententiæ, & qui alicujus opinionis assertor est, illi veram probabilitatem assignat. Quinimo jamjam cruda illa quorumdam assertio cœpit in auribus prurire, quod unius aut alterius Auctoris dictum fundet opinionem probabilem. Sed quoniam hæc doctrina periculosa sane fuit, non immerito eandem Sedes Apostolica rejiciendam censuit, dum Alexander VII. inter alias Propositiones etiam hanc, ordine 27. damnavit: *Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tamquam improbabilem.* Hac itaque Propositione dimissa, sit

41. CONCL. II. *Opinio probabilis* generatim illa censetur, quæ gravi nititur fundamento, licet non penitus certo, simulque nullam contra se habet rationem convincentem. Ita communior modus loquendi Doctorum: neque dissentit Aristoteles 1. *Top. cap.* 1. ubi ait: *Probabilia sunt, quæ videntur omnibus aut pluribus, vel sapientibus omnibus aut plurimis.* Præsertim autem ad hoc, ut opinio censeri possit probabilis, requiritur, quod non sit contra Sacram Scripturam, Definitionem Sanctæ Matris Ecclesiæ, Traditiones Sanctorum Patrum, aut unanimem Doctorum consensum: nam opinio in aliquo horum deficiens, non tam opinio censeri debet, quam Hæresis, vel Error, aut Temeritas.

42. Cæterum quia grave illud fundameotum cui,

cui opinio probabilis innititur, duplex eſſe poteſt, intrinſecum videlicet, atque ex ipſa rei natura, effectibus & circumſtantiis ipſius deſumptum, & extrinſecum; nempe ex magna Doctorum eam tenentium auctoritate depromptum: hinc dupliciter poterit opinio quædam operanti eſſe probabilis, ſcilicet vel probabilitate intrinſeca, vel probabilitate ſaltem extrinſeca. *Opinio probabilis probabilitate intrinſeca* dicitur illa, cujus probabilitas habetur ex ratione: id eſt, ex principiis intrinſecis talis propoſitionis, qualia ſunt cauſæ, vel effectus ipſius, aut definitio, vel circumſtantiæ, aut quid ſimile. *Opinio probabilis probabilitate extrinſeca* cenſetur ea, quæ habetur ab auctoritate; id eſt, à gravitate atque prudentia Doctorum eam tenentium: qualis potiſſimum habet locum reſpectu idiotarum, & hominum minus peritorum, qui rationes intrinſecas examinare, atque de ipſius judicium ferre non poſſunt: quibus proinde ad prudenter & rationabiliter, ſicque ad probabiliter operandum, ſufficit, ſi à Viro docto, prudenti pioque intelligant, hoc ſibi licere. Quinimo etiam apud Virum doctum quandoque auctoritatem alicujus Doctoris valde periti, & timoratæ conſcientiæ, majoris eſſe ponderis, quam eſſet ratio aliqua veriſimilis ceteroquin ad probabilitatem ſufficiens, inter alios notat Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 9. num. 8.* cum auctoritas tanti Doctoris, & qui rem maturè examinâſſe, probeque intelligere cenſetur, non ſit leve fundamentum.

43. In-

43. Insuper quia fundamentum illud, cui innititur opinio probabilis, potest esse majus & minus, seu magis minusque grave; hinc sequitur, inter opiniones probabiles dari latitudinem: ex his enim alia est probabilior, quæ videlicet firmiori fulcitur fundamento, efficacioribusque firmatur rationibus; alia minus probabilis, quæ licet habeat fundamentum ad probabilitatem sufficiens, non tamen tam firmum, ut altera opinio. Tutior autem opinio dicitur ea, in qua minus periculum peccandi reperitur: & potest bene accidere, quod opinio aliqua sit tutior, non tamen probabilior, imo minus probabilis. Exemplum sit in ea quæstione, an surripiens rem proximi in extrema necessitate, teneatur ad restitutionem, si ad pinguiorem fortunam pervenerit: nam in hoc casu tutius erit restituere, quia restituendo nequit committi peccatum: nihilominus opposita sententia, negans obligationem restituendi, est probabilior, eo quod jure poli in extrema necessitate sint omnia communia.

44. Quæres, quid intelligatur per *Probabilitatem quantumvis tenuem*, de qua loquitur Propositio novissime damnata ab Innocentio XI. estque ordine 3. & sic sonat: *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus semper prudenter agimus.* Resp. I. Hæc Propositio damnatur à Pontifice, *sicut jacet*, prout in principio sui Decreti monet idem Pontifex: unde cumprimis rejecta est sententia, quæ indefinite,

atque

atque in omni caſu & materia licitam eſſe ſequelam opinionis probabilis aſſerit.

45. Reſp. II. Quænam ſit opinio tenuiter probabilis, atque in citato Decreto damnata, variant Doctores. Et quidem Raymundus Lumbier *Tom. 3. Summæ an. 1737.* diſtinguit duplex genus opinionum probabilium, eo quod aliæ ſint certe probabiles, & aliæ ſint probabiliter probabiles; & addit, per opiniones tenuiter probabiles in citato Decreto intelligi eas, quæ ſolum ſunt probabiliter probabiles: id ipſum ſentit Emmanuel de Filguera *in Lucerna Decretali, in expoſit. 3. Propoſit. Innocentii XI.* Et hi auctores per opinionem certo probabilem volunt intelligi eam, quæ eſt intrinſeca ex fundamentis, quibus innititur: vel ex Doctoribus, ſi exiſtat extrinſeca, qui eam tuentur, imo & ex contrariis eam probabilem vocantibus: unde talis opinio certitudinem tribuit ſive eam ſequenti, ſive conſulenti, quod ſit probabilis. Probabilitas probabiliter talis dumtaxat deſumitur ex paucis Doctoribus eam opinioni tribuentibus, ſed ab aliis plerumque probabilis non cenſetur: & addunt, quod ejusmodi opinioni probabiliter tali nefas ſit adhærere, quia ex ea nequit aliquis prudenter certum dictamen concipere ad operandum, ſed tantum dubium.

46. Econtra Joannes de Cardenas, *in Criſi Theologica, ad Propoſitionem III. Innocentii XI. cap. 5. n. 34.* ait, quod opinio tenuiter probabilis, quæque in dicto Decreto damnatur, non ſit ea, quæ eſt probabiliter probabilis (qui

enim format judicium probabile de probabilitate opinionis, non habet dubium practicum de illa, sed potius judicium reflexum certum) sed illa, quæ quamvis habeat probabilitatem apparentem, plures autem Viri sapientes dubitant de ejus probabilitate. Sive ea (inquit) censetur opinio tenuiter probabilis, de cujus probabilitate merito dubitatur: unde opinio tenuis probabilitatis in idem recidit, ac opinio dubiæ probabilitatis, quando autem dubitatur de probabilitate, intervenit dubium practicum, in quo tutior pars est amplectenda. Plura de his citatus Cardenas: nobis in progressu non est sermo de opinionibus tenuiter dumtaxat probabilibus.

§. II.

An sit licitum sequi Sententiam probabilem etiam in concursu probabilioris & tutioris?

SUMMARIUM.

47. *Quæstiones aliæ versantes circa honestatem actus, aliæ circa Materiam facti, quæ?*
48. *Notabile discrimen inter utrasque.*
49. *Quod amplius declaratur.*
50. *Licitum est, in rebus moralibus sese conformare Conscientiæ verè probabili.*
51. *Frustra post factum inquiritur sententia probabilis.*
52. *Ex propositionibus æquè probabilibus, & circa honestatem Actus versantibus, potest eligi quælibet pro libitu.*

53. *Imo & opinio verè quidem, sed minus probabilis relicta probabiliori & tutiori.*

54. *Quamvis id non semper expediat.*

Neque locum habeat quoad Propositiones de Fide.

(c) Tract. 4. dist. 2. n. 30.

55. *Confessarius debet se conformare opinioni pœnitentis verè probabili.*

56. *Præmissa doctrina non habet locum in quæstionibus circa Materiam facti versantibus.*

47. ADVERTENDUM; quod quantum ad propositum, aliæ Quæstiones versentur circa honestatem actus, quæ solet vocari *Materia Juris*, & aliæ circa naturam, conditionem seu validitatem actus, quæ dici solet *Materia facti*, ut notat Mastrius 1. *Sent. disp.* 5. *n.* 142. & in *Theol. mor. disp.* 1. *n.* 73. *Quæstiones circa honestatem actus versantes*, dicuntur illæ, in quibus quæritur, an hæc vel illa actio sit licita & honesta, ita ut absque peccato fieri possit: puta: an vir sexagenarius teneatur ad jejunium Ecclesiasticum? an Clericus voluntarie distractus sub recitatione Horarum Canonicarum, satisfaciat? an in die Festo licitum sit pingere? ac hujusmodi. *Quæstiones versantes circa validitatem, naturam seu conditionem actus*, hoc est, circa Materiam facti, censentur illæ, in quibus de aliquo horum quæritur: puta, utrum Baptismus aqua rosacea collatus sit validus? utrum hæc vel illa medicina sit infirmo profutura? an hæc pars litigantium in Judicio habeat justam causam? in quarum prima quæ-

ritur de validitate actus sive Baptismi, in secunda de natura seu virtute medicinæ, & in tertia de conditione causæ.

48. Est autem inter Quæstiones prioris & posterioris generis, notabile discrimen: siquidem honestas actus proximè dependet totaliter à prudenti judicio operantis, cui si actus est conformis, hoc ipso bonus est ac honestus; si difformis malus. Ratio est: quia conscientia est proxima regula actionum humanarum, per quam voluntati, quæ de se est potentia cæca, dictatur, quid sit agendum vel fugiendum: unde fit, quod si actus est conformis Conscientiæ practicè rectæ, licet forsan invincibiliter erranti, adhuc talis actus non sit formaliter peccatum, neque imputetur ad culpam.

49. Secus est de Quæstionibus posterioris generis, seu quæ versantur circa Materiam facti: etenim actus non desumit suam naturam, conditionem, aut validitatem ex judicio nostri intellectus, quantumvis prudenti; sed vel ex natura sua intrinseca, vel ex ordinatione aut institutione extrinseca alterius. Sic enim medicina, si à parte rei & ex intrinseca natura sua non est proficua, sed nociva; nil proderit infirmo, imo ipsum occidet, non obstante judicio probabili Medici, existimantis eam profuturam. Similiter causa litigantis in Judicio non est justa ex eo, quia eam Judex probabiliter censet justam, sed quia ipsa à parte rei, & secundum Legum ordinationem talis est. Sic pariter Baptismus aqua rosacea collatus non valebit ob probabile judicium Ministri, arbitrantis

tis ipſum valiturum, ſi revera talis non eſt ex inſtitutione Chriſti. Et hinc non mirandum, quod diverſo modo de his, ac de prioribus in progreſſu ſimus locuturi: nam ſequendo Sententiam probabilem circa honeſtatem actus, nullum incurritur periculum alicujus peccati, vel alterius damni; ſecus accidit in materia facti, ubi ex ſequela opinionis minus probabilis relicta probabiliori ac tutiori incurritur magnum periculum nocumenti in bonis animæ, corporis aut fortunæ, proximo inferendi, ſi forſan à parte rei opinio illa non ſubſiſteret. His prænotatis ſit.

50. CONCL. I. Poteſt homo in rebus moralibus, & actionibus humanis, licite ſeſe conformare conſcientiæ ſeu opinioni verè probabili. Hæc concluſio ſic abſolutè prolata, ac præſcindendo à quacumque probilitate opinionis oppoſitæ, eſt ferme omnium Theologorum, imo & Juriſperitorum, prout fatetur Proſper Fagnanus *in cap. Ne irritaris, num. 45. de Conſtit.* quamvis ipſe poſtmodum contrariam ſententiam teneat. Ratio eſt: quia ut aliquis licitè & honeſtè operetur, ſufficit, quod quis regulam rectæ rationis ſequatur: ſed hoc fit ſequendo Sententiam verè probabilem; hæc etenim non ex levi, ſed gravi fundamento auctoritatis, vel rationis concipitur; ergo. Confirmatur: quia, cum in moralibus haberi ſemper non poſſit omnimoda certitudo per rei evidentiam, conſequenter ſufficit certitudo ex probabilibus deſumpta, alioquin enim vix quidquam recte ageretur, propter incertitudinem rerum

practicarum. Hinc Alexander Papa VIII. die 7. Decembris, 1790. inter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 3. non immerito damnavit: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

51. Objicies tamen. Judicium probabile propter formidinem, quam habet intrinsecus infixam, non est certum; ergo non potest habere moralem certitudinem, & consequenter neque esse regula recta nostrarum actionum. Resp. Antecedens esse verum speculativè, non autem practice; prout in simili dictum est supra *n. 33.* & *seqq.* de dubio speculativo, & practico: hinc taliter distincto antecedente, negatur consequentia. Solum hic vitandus quorumdam abusus, qui post actum jam perpetratum ad medendum remorsibus Conscientiæ suæ student casibus, ut inveniant fundamenta & opiniones Doctorum probabiles, quæ suo desiderio faveant. Hoc enim (ut loquitur Herincx *disp. 4. de Conscientia quæst. 3. n. 25.*) plane est medicinam sperare post mortem: nam attendendum est dictamen Conscientiæ antecedens, quod direxit operationem, non aliud subsequens, utpote quod actum jam præteritum practicè nequaquam dirigit.

52. CONCL. III. Insuper, quando duæ occurrunt opiniones æque probabiles circa honestatem actus versantes, licitum erit eligere eam, quam quis maluerit. Ita communior Doctorum, præsertim Theologorum, contra Fagnanum *loc. cit. n. 121.* & *seqq.* Ratio desumitur tum ex dictis *n. 50.* Tum ex eo: quia quando

utra-

utraque opinio eſt æque probabilis (non enim repugnat, quod intellectus humanus ex diverſis principiis, atque rationibus hinc inde applicatis, judicet utramque contradictionis partem æque probabilem) non eſt major ratio, cur quis unam potius ſequi teneatur, quam alteram, ergo liberum erit eligere, quam maluerit. Nec obſtat, quod alterutra contradictionis pars à parte rei ſit falſa. Quia hoc ipſo, quod ejus falſitas determinatè non cognoſcatur, neque moraliter cognoſci poſſit, ea etiam per errorem electa non violaretur formaliter præceptum aliquod, etſi materialiter contra illud ageretur; quod ſtante ejusmodi Conſcientia verè probabili, culpa vacat ob rationes dictas.

53. CONCL. III. Loquendo de actibus quantum ad eorum honeſtatem ſpectatis, etiam in concurſu probabilioris & tutioris, licite poteſt eligi opinio vera quidem, ſed minus probabilis, minusque tuta; quamvis hoc non ſemper expediat. Ita communior Theologorum, præſertim Recentiorum, etſi Canoniſtæ, atque non pauci alii teneant contrarium. Ratio eſt. Tum quia, qui juxta opinionem verè probabilem operatur, non temere, ſed prudenter operatur; ergo non peccat, cum honeſtas actus proximè dependeat à prudenti judicio operantis. Tum quia, loquendo de actibus quantum ad eorum honeſtatem ſpectatis, qui ſe conformat dictamini Conſcientiæ vere probabilis, non exponit ſe ulli periculo inferendi aliquod nocumentum, ſive ſibi, ſive proximo, ex dictis *n. 48. & ſeqq.* Tum quia Summi quoque Ponti-

 tifi-

tifices quandoque secuti sunt opinionem probabilem, relicta probabiliori, ac tutiori, prout inter alios refert Bernardus Sannig. *Tom. 1. Scholæ Theologicæ, tract. 7. dist. 5. q. 3. n. 7.* recte *n. 4.* præmittens, hanc Sententiam non esse revocatam per novissimum Decretum Innocentii X. 2. Martii, 1679. emanatum. Et hoc ipsum patet ex verbis citatis Decreti; partim quia circa initium ipsius Pontifex expresse declarat, se damnare Propositiones ibi contentas, *sicut jacent*; partim quia prima & tertia propositio, quæ ad propositum præ ceteris faciunt, loquuntur generatim, atque etiam in Sacramentis, vel de opinionibus, *quantumvis tenuis probabilitatis*, quales absit defendere, ut supra *n. 40. & 44. & seqq.* notatur.

54. Additur notanter in Conclusione, *quamvis id non semper expediat.* Tum quia non omnia, quæ licent, semper expediunt juxta illud D. Apostoli 1. Cor. 6. *omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Tum quia, ut Doctor Subtilis *in 3. dist. 25. q. 1. §. Sed hic occurrunt,* recte monet. *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primo est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat, quod non licet sic mercari, & alius dicat, quod licet, tutius est non procedere sic, nec sic, sed expectare, quousque veritas pateat.* Hæc ille, per ly *tutius est*, hanc partem optime consulens, sed eam sub obligationis vinculo non concludens. Adde etiam, quod præmissa Conclusio locum habere non possit quoad propositiones circa Mysteria, Fide Divina credenda formatas.

Ra-

Ratio hujus eſt: quia Concluſio ſolum loquitur de propoſitionibus verè probabilibus, atqui circa Myſteria, quæ Fide Divina credenda ſunt, propoſitio falſa in concurſu alterius, jam cognitæ ut probabilioris, numquam poteſt habere rationem propoſitionis verè probabilis, prout infra ſuo loco (c) dicetur.

55. CONCL. IV. Confeſſarius tenetur conformare ſe quoad Judicium Sacramentale opinioni pœnitentis, ſi ejus opinio vere probabilis ſit, etiam contra propriam opinionem; & conſequenter, ſi pœnitens bona fide ſequatur ſententiam, quæ à probatis Auctoribus tamquam tuta & probabilis defenditur, Confeſſarius vero eam ſpeculative improbabilem cenſeat, tenetur is, depoſito, ac relicto proprio judicio, beneficium abſolutionis eidem impendere. Ita Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 9. n. 27. & ſeqq.* & communior Doctorum; & favet Scotus 4. *diſt. 15. q. 1. §. Ex hoc dico*, volens, hoc obſervandum à Confeſſario in imponenda pœnitentia. Ratio eſt: quia audita Sacramentali Confeſſione, non poteſt Confeſſarius negare abſolutionem pœnitenti rite diſpoſito, nullumque peccati obicem ponenti: atqui pœnitens ſequendo opinionem vere probabilem non peccat, ac proinde (niſi aliud obſtet, recte eſt diſpoſitus; ergo non poteſt ipſi abſolutio denegari. Hinc Laymann *lib. 2. tract. 1. c. 4. n. 10.* ſic loquitur: *Reprehendenda eſt quorumdam Confeſſariorum conſuetudo, qui veriti pœnitentem contra propriam Sententiam abſolvere, eundem ad alium Confeſſarium ablegant, qui oppoſitam opi-*

 nio-

nionem probabilem tenet: si enim ille alter absolvere potest, cur non & tu possis? aut cur tua speculativa persuasio pœnitenti obesse debet?

56. CONCL. V. Etsi in Quæstionibus de honestate actus præmissa doctrina locum habeat, aliter tamen est discurrendum loquendo de Materia facti, & quantum attinet ad Quæstiones de natura, conditione, aut valore actus, prout inter alia suadet diversitas utriusque supra *n. 48. & 49.* insinuata. Dicendum proinde cum communissima, & receptissima Doctorum sententia (quidquid unus, vel alter frustra reclamet) in Materia facti non esse licitum, sequi Sententiam minus probabilem, minusque tutam in concursu probabilioris ac tutioris. Ratio est: quia nemo potest extra casum necessitatis tuto, ac licite sese exponere gravi periculo inferendi magnum damnum proximo; atqui in Materia facti sequens opinionem minus probabilem in concursu probilioris ac tutioris, exponeret se gravi periculo inferendi magnum damnum proximo, & quidem extra casum necessitatis, utpote cum juxta hypothesin tali periculo facile possit occurrere eligendo opinionem probabiliorem & tutiorem; ergo id non licet. Major patet ex præcepto Charitatis de diligendo proximo, sicut seipsum. Minor probatur inductione. Sic enim Sacerdos in administratione Sacramentorum adhibens materiam vel formam dubiam, minusque probabilem & tutam, cum possit adhibere certam aut tutiorem, exponeret sine ulla prorsus necessitate non solum periculo invaliditatis ipsum Sacramentum, sed etiam

recipientem periculo non habendi fructum Sacramenti, cum diſpendio æternæ ſalutis, ſi forte ſua Sententia minus probabilis â parte rei falſa eſſet. Similiter Medicus adhibendo medicamina minus tuta, probabilioribus ac tutioribus, quæ poſſet adhibere, relictis, ponit infirmum in periculo perdendæ ſanitatis, aut etiam vitæ, cum irreparabili damno. Idem Judex, adjudicans cauſam parti, minus probabilem ſententiam habenti in Jure, exponeret ſe periculo inferendi grave damnum in bonis fortunæ alteri parti litigantium, probabiliorem ſententiam habenti. Siquidem ad evitanda iſta damna proximo impendentia, nihil prorſus juvat probabile judicium operantis.

§. III.

Inferuntur corollaria de Miniſtro Sacramentorum, Medico, Judice, Advocato.

SUMMARIUM.

57. *Tres aureæ Regulæ Scoti à Miniſtro Sacramentorum obſervandæ.*
58. *Non licet ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.*
59. *Dictæ Regulæ Scoti etiam obſervundæ à Medico, & Judice.*
60. *Quid obſervandum à Medico incurando infirmo?*
61. *Quid agendum Judici in judicando?*
62. *Præſertim quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles.*

Et quid in causis criminalibus?

63. *Quid dicendum de Advocatis?*

64. *Quædam obligationes Advocatorum.*

65. *Solvuntur objectiones.*

66. *In Medicina & Jure, quomodo dentur opiniones probabiles?*

67. *Differentia inter Judicem & Advocatum, atque officium utriusque.*

68. *Bellum inferre, & litem judicialiter movere, differunt.*

57. QUantum igitur attinet inprimis ad Ministrum Sacramentorum, sunt eidem observandæ, ac præ oculis jugiter habendæ, tres illæ aureæ Regulæ, quas Doctor Subtilis 4. *dist.* 3. *q.* 2. §. *Tertia de forma vers. Circa istum*, adducit, & sequuntur alii communiter. Prima est: *Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda*; Secunda: *Si non adest possibilitas, via tutissima proxima est tenenda.* Tertio est ista: *Cessante impossibilitate caute est supplendum, quod impossibilitas prohibebat.* Unde Baptismus v. g. in materia, vel forma dubia collatus, denuo sub conditione iterandus est, ut dicitur in Jure Canonico *c. De quibus, de Baptismo.*

58. Unde jure merito novissime ab Innocentio XI. damnata est. & tamquam scandalosa, & in praxi perniciosa prohibita sequens Propositio ordine I. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in colla-*

collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis aut Epiſcopalis. Hæc, inquam, Propoſitio eſt damnata: ac proinde hactenus dicta, præſertim circa materiam Sacramentorum, magis confirmantur.

*Ubi tamen utiliter pro majori praxi ulterior circa hanc propoſitionem explicatio videri poterit in ſuccincta Declaratione propoſitionum damnatarum &c. quorſum Lector remittitur. *

59. Licet autem ſupra dictas tres Regulas Doctor noſter ex profeſſo tradiderit obſervandas circa Sacramentorum materiam & formam ab eorum Miniſtro, ſeu ſpirituali Medico animæ; oportet nihilominus easdem (ſervata tamen proportione) etiam obſervari à vero Medico in curandis ægritudinibus hominis, atque etiam à Judice in ferendis ſententiis.

60. Quantum igitur attinet ad Medicum, notant communiter Doctores, Medicum in curando infirmo debere ſequi ſententias certas, ſi adſint relictis incertis ac dubiis. Hinc, ut notat Layman. *loc. cit. n. 15.* citans plures alios, etſi probabilis opinio ſit, medicamentum infirmo profuturum eſſe, non ideo ſequitur probabile eſſe, quod liceat Medico tale medicamentum dubium adhibere; quin potius, cum agatur de periculo corporis, ſecurior via eſt eligenda. Quare Medici, & Chirurgi, debent ſequi ſententias certas & ſecuras, ſi ſuppetant rejectis incertis ac dubiis, graviterque peccat Medicus, ſi experiendi tantum cauſa inexplorata medicamenta certis dimiſſis infirmo adhibeat, ejus-

ejusque sanitatem & vitam hac ratione gravi periculo exponat. Quod si certa curatio non occurrat, tenetur Medicus sectari ea, quæ probabiliora judicat, posthabitis opinionibus minus probabilibus. Si vero nulla medicamenta suppetant nisi dubia & periculosa, tunc prudenter examinandum erit, hinc quidem vis ac periculum morbi, illinc vero tam spes sanandi, quam timor & periculum nocendi, & quidem si Medicus intelligat, certo moriturum infirmum, nisi medicamentum adhibeatur, non carens quidem periculo accelerandæ mortis, junctum tamen cum probabili spe conferendæ sanitatis, adhibere poterit.

61. Quantum tandem attinet ad Judicem, etiam communiter notant Doctores, quod Judex teneatur judicare secundum sententiam, quæ inspectis allegationibus & probationibus partium probabilior est, Jurique conformior. *L. ob Carmen §. 3. ff. de Testibus*: nam Judicis officium est, partibus litigantibus sententiam dicere secundum merita causæ. Unde cavenda est doctrina nonnullorum Theologorum, olim volentium, si circa propositam controversiam contrariæ sint opiniones probabiles de jure, posse Judicem relicta probabiliore judicare secundum alteram minus probabilem. Quinimo hæc sententia modo est expresse rejecta ab Innocentio XI. qui damnavit sequentem, ordine 2. Propositionem: *Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

62. Similiter cavenda est illa nonnullorum

Theologorum ſententia, qui volebant, quando utraque opinio eſt æque probabilis, integrum eſſe Judici, quam maluerit, opinionem eligere, & ſecundum eam judicare, imo ceſſante ſcandalo nunc ſecundum unam, nunc ſecundum aliam. Cavendum, inquam, eſt ab hujusmodi ſententia: quis enim non videat, ab æquitate alienum eſſe, ſi duo æquale jus habent, Judicem, quem oportet eſſe juris interpretem, Juſtitiæque Adminiſtrum, uni eorum totum adjudicare, alteri abjudicare? Unde non immerito Alexander VII. inter alias etiam ſequentem, ordine 26. Propoſitionem damnavit. *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.* Igitur in tali caſu, ſi poſt cauſæ accuratam diſcuſſionem neutra litigantium pars, inſpectis allegatis, de facto, aut de jure ſuperare videatur, debebit Judex vel arbitros, partium conſenſu ſtatuere, vel compoſitionem ſuadere, imo etiam imperare, ſi caſus nimium ſit intricatus, cauſaque diutius jam protracta vel denique cuilibet dimidium juris, aut rei de qua lis eſt, adiudicare: niſi forſan unus ex litigantibus foret in poſſeſſione rei litigioſæ; nam tunc potius huic Judex favere deberet; cum *in pari cauſa potior ſit conditio poſſidentis.* Reg. 65. Juris in 6. & Reg. 128. ff. de Reg. Juris.

Additio.

* Dices: Si Rationes & Probationes ſunt probabiliores, quod aliquis accuſatus, vel inquiſitus

fitus ob certum grave delictum e. g. Homicidii fit nocens: interim tamen adhuc adfunt etiam rationes in contrarium vére probabiles, quod fit innocens, Judex in tali cafu pronuntiat, ac fententiam dicit pro reo, faltem non condemnando eundem ad mortem: ergo poteft Judex fequi fententiam minus probabilem. Ante refponfionem nota, aliud effe judicium Civile, & aliud Criminale. Judicium Civile principaliter refpicit commodum privatum litigantium. Criminale vero bonum commune, & vindictam publicam. H. N.

Refpond. conceff. antec. diftinguo confequens. Judex poteft fequi fententiam minus probabilem in actionibus civilibus, neg. in criminalibus, fubdift. poteft fequi talem fententiam, quæ fit minus probabilis attendendo præcife ad principia directa & fpeculativa, conc. quæ effet minus probabilis refpiciendo pariter ad principia reflexa, & practica, neg. conf. Nam attendendo ad principia reflexa, ipfa jura in criminalibus gravioribus præcipiunt, ut nullus ad graviffimam ordinariam pœnam condemnetur, nifi fimiles probationes fint omnino claræ; quoniam *fatius eft, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare L. abfentem ff. de Pœnis.* Præfertim cum ex tali non condemnatione Reipublicæ nullum immineat periculum gravis mali, vel, fi hoc adeffet, reus poffet acurate obfervari, aut omnino cùftodiri pro exigentia periculi. Econtra vero ex condemnatione ad mortem Reo, forfan à parte rei innocenti immineret damnum irreparabile. *

63. Quæ

63. Quæres, an id, quod proxime de Judice dictum est, similiter de Advocato sit sentiendum? Resp. negative, prout tenet communior Doctorum, præter Fagnanum *loc. cit. num. 381. 387. ac seqq.* & quosdam alios. Ratio est, quia Advocati officium non est, definire: sive jus dicere inter partes contendentes, sed uni parti litigantium assistere, atque patrocinium afferre: cum igitur, quotiescumque causa dubia seu controversa est, permittatur parti litem cum adversario contestari, atque propositis juribus & rationibus suis sententiam Judicis dirimentis exspectare; consequenter, si Advocatus causam clientuli non manifeste iniquam, sed probabilem judicet, licite ejus patrocinium suscipit, etsi causam adversarii probabiliorem, & facilius obtinendam arbitretur. Imo fieri potest, atque nonnunquam solet, ut pars illa, quæ à principio minus probabilis apparebat, in progressu litis probabilior evadat.

64. Notant tamen Doctores, quod Advocatus, causam dubiam suscipiens, ad aliqua sit obligatus. Et primo quidem, ut ante omnia diligenter inspiciat causæ sibi propositæ æquitatem, aut probabilitatem; & si injustam comperiat, nullo modo ejus patrocinium suscipiat. Ratio est: quia alioquin peccaret cooperando ad malum. Secundo, ut post diligentem totius causæ considerationem sincere aperiat clienti, quantam probabilitatem, vel spem obtinendæ victoriæ habeat; alioquin enim; si falsa opinione aut spe inani victoriæ clientem detineat,

ac sumptibus frustra faciendis involvat, ad compensationem damni ei obligatur. Tertio, ut Advocatus, qui causæ dubiæ patrocinium suscipit, paratus sit quamprimum desistere, & clienti suo significare, si in progressu litis ejus iniquitatem manifestè deprehenderit: non tamen, ut notat D. Thomas 2. 2. *q*. 71. *art*.3. debet eam prodere, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta suæ causæ alteri parti revelet, sed debet causam deserere, vel eum, cujus causam agit, inducere ad cedendum, vel componendum sine adversarii damno. Plura de hoc in jure Canonico *lib*. 1. *tit*. 32. *n*. *n*. 69. *& seqq*.

65. Objicies I. Contra hactenus dicta. Ad prudenter operandum sufficit certitudo moralis, non enim tenemur semper habere summam rei certitudinem, sed sufficit moralis: atqui similiter Sacerdos, Medicus, & Judex habet certitudinem moralem, quod non peccet, nullumque damnum proximo inferat, eo ipso, quod pro se habeant sententiam verè probabilem; ergo. Resp. negando minorem, loquendo de casu, quo ejusmodi opinio probabilis circa Materiam facti habetur in concursu probabilioris, ac tutioris. Tunc enim Medicus v. g. non est moraliter certus de procuranda sanitate infirmi, si neglecto tutiori ac probabiliori pharmaco, quod hic & nunc adhibere posset, adhibet aliud minus tutum, minusque probabile: neque etiam habet pro se sententiam verè probabilem; quod id licite facere possit, tum ob grave periculum nocumenti infirmo inferen-

ferendi, tum ob communem ſententiam Doctorum, id licitè fieri negantium.

66. Dices: Si hoc eſt verum, ergo in Medicina, in Jure, in Sacramentorum adminiſtratione nulla dabitur opinio probabilis; quia nemini unquam licebit eis uti: atqui hoc eſt abſurdum; ergo. Reſpond. ejusmodi opiniones in Concurſu alterius opinionis probabilioris ac tutioris, dici ſolum probabiles ſpeculative, non autem practicè. Ratio eſt: quia non poſſumus ex ipſis formare judicium practicum, quod dictet, hic & nunc eſſe licitum, absque ulla neceſſitate omittere viam certam, vel ſaltem tutiorem, & eligere cum gravi periculo damni proximo inferendi aliam minus certam, minusque tutam. Interim tamen ſpeculative etiam in medicina, Jure, & Sacramentorum adminiſtratione, dantur opiniones probabiles, quas licebit & expediet ſequi in caſu neceſſitatis, & quando opinio probabilior hic & nunc practicari nequit, juxta tres illas aureas Regulas ſupra *n.* 57. ex Doctore Subtili allatas.

67. Objicies II. Contra dicta *num.* 63. Judex tenetur ex officio ferre ſententiam pro parte probabiliori; ergo & Advocatus poterit ſolum defendere cauſam magis probabilem, alioquin enim defendendo cauſam minus probabilem induceret Judicem ad aliquid iniquum, nempe ad ferendam ſententiam, quam is licitè ferre non poſſet. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem: quia Judicis officium eſt definire, ac jus dicere inter partes litigantes; ſicque cauſa

rite prius discussa tenetur ex officio pro parte probabiliori stare, sententiamque ferre. Secus dicendum de Advocato, cujus officium non est definire, atque jus inter partes dicere, sed tantum parti uni assistere, atque (sub positis jam cautelis) patrocinium ferre, donec lis per diffinitivam Judicis sententiam fuerit decisa. Nec idcirco Advocatus censetur inducere Judicem ad aliquid iniquum: nam solum conatur ostendere, partem sui clientuli (prout nonnunquam in progressu litis apparet) esse veriorem, sive probabiliorem; non autem vult, ut stante minori probabilitate talis causæ, pro ea feratur sententia definitiva.

68. Urgebis: Cujus causa existit minus probabilis, non potest alteri bellum inferre: ergo neque litem judicialem ipsi movere, & consequenter neque Advocatus tali causæ patrocinari. Respond. negando consequentiam, & paritatem. Siquidem per litem judicialiter motam fit solum inquisitio veritatis, utri parti revera plus juris competat: simulque hujus decisio relinquitur Judici, cujus est, utriusque partis fundamenta penitus expendere, ac postea litem sententia definitiva decidere. Econtra illatio belli, est ipsamet sententiæ executio; unde supponit, sententiam esse latam, vel saltem debere fieri in favorem ejus, qui bellum infert: cujus autem jus est minus probabile, non debet sententia pro illo, sed potius contra illum ferri, ac proinde is alteri bellum licite inferre non potest.

QUÆ-

QUÆSTIO ADDITA
in 3. Additiones divisa.

An in Sacramentis conferendis & suscipiendis liceat sequi sententiam probabilem minùs tutam præ tutiore?

CUm varia dubia circa hanc materiam possint oriri, meritò exactior ejus discussio peti potest, quæ pro modulo meo sequentibus dabitur. Unde sit

ADDITIO I.
Notanda, & aliquæ Conclusiones.

SUMMARIUM.

** *Certa sententia distinguitur à probabili.*
Minister non sequitur licitè per se loquendo probabilem, minusque tutam sententiam de valore Sacramenti &c.
Eam sequendo peccat regulariter contra Religionem, & Charitatem.
Imò, si non semper, certè aliquando contra Justitiam.
Neque suscipienti per se licet sequi sententiam probabilem, minusque tutam de valore Sacramenti.
Idque infertur ex propositione prima ab Innoc. XI. proscripta.
Quid sentiendum de opinione probabilissima?
Damnatio propositionum non est odiosa.

NOta 1. Sententiam certam distingui à probabili. Probabilis enim est fallibilis, certa verò importat aliquam infallibilitatem, ita, ut falsa esse nequeat, & si est certitudo *Metaphysica*, tunc per absolutam Dei potentiam, si est *physica*, tunc naturaliter, & secluso mi-

raculo, si est certitudo *moralis*, tunc moraliter implicat, talem sententiam esse falsam. Hinc certitudo quoque moralis excludit omnem formidinem prudentem etiam radicalem de opposito; esto enim objectum posset naturaliter se aliter habere, quàm judicatur per sententiam moraliter certam, id tamen non esset possibile, nisi rarissimè & cum maxima difficultate. Definiunt etiam aliqui sententiam moraliter certam, quòd sit ea, quæ talibus momentis & motivis firmatur, ut oppositum non videatur ampliùs solidè probabile. Non requiritur quidem ad moralem certitudinem, ut pro opposita sententia nullus ampliùs stet author, neque ulla ratio apparens, sed solùm exigitur, ut opposita sententia non sit verè & solidè probabilis: nam contra moraliter certam sententiam non stat vera probabilitas, bene autem aliquis scrupulus, vel apparens argumentum contra sententias etiam metaphysicè certas v. g. contra articulos fidei formari potest.

Nota 2. In hac controversia præ oculis habendam esse propositionem ordine primam ab Innoc. XI. confixam, jam à P. Reiffenstuel adductam præc. q. 4. n. 58. quæ sic habet: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi vetet id Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.* Per cujus tamen thesis damnationem minimè prohibetur usus sententiæ verè probabilis circa

illa,

illa, quæ ſolùm ad licitè, non verò ad validè adminiſtrandum Sacramentum exiguntur, ùt notat Holzmann, & patet ex illis particulis: *de valore Sacramenti.* H. N.

Concl. 1. Non licet Miniſtro per ſe loquendo in Sacramentis conferendis ſequi ſententiam probabilem, minúsque tutam quoad valorem Sacramenti, quando periculum invaliditatis non oritur ex conditione per Eccleſiæ ratificationem ſupplebili. Communis.

Prob. 1. ex confixione propoſitionis ſuperiùs recitatæ. 2. Non licet Miniſtro per ſe, & extra caſus inferius ſpecificandos Sacramentum exponere periculo nullitatis ſequendo ſententiam merè probabilem minúsque tutam quoad valorem Sacramenti: ergo non licet per ſe & extra caſus inferius ſpecificandos ſequi ſententiam merè probabilem circa valorem Sacramenti. M. videtur patere, non enim licet Miniſtro absque gravi irreverentia nulliter & invalidè adminiſtrare Sacramentum: ergo neque licet illùd periculo nullitatis exponere: quando enim factum aliquod cuidam non licet, neque ei licet ſe periculo talis facti exponere, ùt in moralibus certum eſt, & peccat tam hic, qui actu tranſgreditur legem, quàm ille, qui ſe periculo transgrediendi talem legem committit. min. verò probatur. Sacramenti valor dependet minimè ab opinione noſtra, utut probabili, ſed â poſitione omnium illorum, quæ â Chriſto inſtituente ad valorem Sacramenti requiruntur, hæc ſi adſint, valebit, ſi unum eorum deſit, non valebit Sacramen-

tum, etiamfi plurimi doctiffimi ex gravibus motivis judicent illud valere: ergo Minifter exponeret Sacramentum periculo nullitatis fequendo fententiam merè probabilem minùs tutam, relicta tutiore: talis enim fententia merè probabilis juxta dicta eft expofita periculo falfitatis etiam propinquo, & poffet â parte rei res aliter fe habere, quàm per illam judicatur, & Sacramentum juxta eam collatum non valere: ergo.

Confirm. Graviter peccat, qui projicit fagittam in aliquid â longè fe movens, etiamfi probabilius credat effe feram, & minùs probabiliter tantùm putet effe hominem: ergo etiam peccat graviter, adminiftrans Sacramentum juxta opinionem etiam probabiliorem, & minùs tutam, juxta quam credit illud valere. Prob. conf. ideo projiciens fagittam &c. in allegato cafu peccat graviter, quia fe committit periculo occidendi hominem, & opinio illa, utut probabilior, non poteft facere, ut illud fe movens fit fera, & non homo, fi fortè â parte rei homo fit: ergo etiam graviter peccat adminiftrans Sacramentum juxta opinionem minùs tutam, etiam probabiliorem de valore, quia Sacramentum exponit periculo nullitatis, & opinio illa probabilior non poteft facere Sacramentum validum, fi fortè â parte rei non fit validum, vel aliquid defit ad ejus valorem.

Peccat ergo talis Minifter fecutus fententiam minùs tutam merè probabilem imò contra virtutem Religionis, quod videtur colligi ex ipfa propofitione confixa ab Innocentio XI. hæc fiquidem dicit, non effe illicitum ufum talis opinio-

nionis probabilis, niſi id *vetet lex*, *aut conventio*, *aut periculum gravis damni*, ſeu niſi id vetet obedientia vi legis, aut Juſtitia vi conventionis, aut charitas vi damni inferendi ſuſcipienti. Ex quo ſequitur, veram eſſe ſententiam oppoſitam, quæ dicit, hujusmodi uſum opinionis probabilis eſſe illicitum, etiamſi id non vetet obedientia, Juſtitia, aut charitas, ſed ſola Religio ob periculum fruſtrandi Sacramentum. Accedit ratio, quia gravem irreverentiam infert Chriſto exponens Sacramentum ab eo inſtitutum periculo fruſtrationis: nam Chriſtus inſtituit Sacramenta eo fine, ut dum ponuntur præcipuæ eorum partes fiant, completè valida, & cauſent gratiam: quo fine Chriſtus & Sacramenta fruſtrantur, vel ſaltem periculo fruſtrationis exponuntur â Sacerdote, qui ſequitur ſententiam minùs tutam merè probabilem: quod ſine gravi irreverentia erga Sacramenta, & eorum Inſtitutorem fieri nequit. 2dò. Poteſt etiam talis Miniſter peccare graviter contra charitatem: quia ſic adminiſtrans ſuſcipientem exponit periculo cavendi fructu Sacramenti. 3tiò. Poteſt eſſe mortale contra Juſtitiam, ſi nempe Miniſter v. g. Parochus ſuis Parochianis tenetur ex officio adminiſtrare Sacramenta, aut ſi ſe ingerat pro illo, qui ex offlcio obligatur. Imò Joannes Sanchez & alii apud la Croix dicunt quemlibet Miniſtrum peccare graviter contra Juſtitiam ſequendo ſententiam minùs tutam & probabilem de valore. Rationem dant: quia quilibet Miniſter, hoc ipſo, quod miniſtrare velit Saeramentum taci-

tè se obligat ad conferendum illud eo modo, quo sibi vellet illud conferri suscipiens: atqui suscipiens censetur velle sibi conferri Sacramentum eo modo, quo certè est validum, & minimè subjectum, periculo nullitatis; & sanè vellet aliquis petere Sacramentum ab alio Sacerdote, si sciret, hunc velle tantùm agere secundum probabilia & fallibilia cum periculo nullitatis? Vide la Croix L. 6. p. 1. n. 104.

Concl. 2. Neque per se loquendo suscipiens Sacramentum licitè potest sequi sententiam minùs tutam merè probabilem quoad valorem Sacramenti in iis, quæ ab Ecclesia non possunt suppleri. Viva in cit. propositionem Innocentius XI. n. 25. la Croix L. 6. p. 1. n. 105. Gormaz Tract. de Sacramentis in genere. n. 308. Felix Potestas Exam. Confess. Tract. 1. P. 1. n. 75. Holzman. t. 1. de Consc. n. 158. Babenstuber, & alii modo communiter.

Prob. Etiam suscipiens Sacramentum, dum sequitur sententiam minùs tutam, & solùm probabilem circa valorem Sacramenti, exponit illud periculo frustrationis & nullitatis: ergo etiam suscipiens non potest licitè sequi sententiam minùs tutam, & merè probabilem circa valorem Sacramenti. ant. constat: sive enim aliquid desit ex parte ministri, sive ex parte suscipientis, quod requiritur ad valorem, non conficitur Sacramentum: ergo etiam suscipiens, dum sequitur probabilem & minùs tutam de valore Sacramenti, illud exponit periculo nullitatis, æque ac Minister.

Confirm. Minister, conficiendo Sacramentum

tum non poteſt licitè ſequi minùs tutam & ſolum probabilem circa valorem Sacramenti, quia ſequendo in praxi talem ſententiam, exponeret Sacramentum periculo nullitatis: ergo neque ſuſcipiens poteſt licitè ſequi ſententiam minùs tutam & merè probabilem circa valorem Sacramenti; quia & iſte exponeret Sacramentum periculo nullitatis. Ex quibus habes, quòd *explicitè & formaliter*, ſeu *in terminis*, tantùm ſit damnatum, quòd in Sacramentis conficiendis & conferendis liceat ſequi ſententiam probabilem & minùs tutam de valore. Per hoc tamen ſtat, quòd ſaltem *impliciter* & *æquivalenter* ſit etiam alterum damnatum, quòd liceat in ſuſcipiendis Sacramentis ſequi ſententiam ejusmodi probabilem &c. ita enim propoſitio eſt damnata, virtualiter, & implicitè, quæ quidem non eſt formaliter, ſeu in terminis confixa, ejus tamen falſitas legitimè deducitur ex formaliter damnata, ùt obſervat Gormaz & la Croix; ſed talis propoſitio eſt aſſerens, ſuſcipientem poſſe ſequi ſententiam minùs tutam, tantùm probabilem de valore: hujus enim falſitas legitimè deducitur ex propoſitione 1ma ab Innocentio XI. confixa, quæ loquitur de conferente, ùt patet ex probatione hujus concluſionis.

Ex his ſequitur ulteriùs, peccare eum graviter, qui in conficiendis, vel ſuſcipiendis ſequitur opinionem minùs tutam, probabiliorem, aut etiam probabiliſſimam de valore, relicta tutiore. Henno tr. de Conſc. D. 3. q. ult. con. 1, la Croix L. 6. p. 1. n. 106. Ratio eſt: quia

quia opinio, etiam probabiliffima, manet adhuc intra terminos probabilitatis, utì hìc fuppono: ergo eft adhuc fallibilis, periculo falfitatis expofita & fundare poteft prudentem formidinem de oppofito, neque elidit probabilitatem fententiæ oppofitæ: ergo adhuc exponit Sacramentum periculo nullitatis: ergo etiam damnatum eft, licere fequi talem opinionem probabiliorem, vel probabiliffimam. Neque contrarius eft Viva; hic enim fententiam probabiliffimam confundit cum moraliter certa; taliter autem opinio probabiliffima non ampliùs maneret intra limites probabilitatis, nec ampliùs foret moraliter fallibilis. Limitavi autem utramque conclufionem dupliciter. 1mò, quidem per particulas: *per fe loquendo*, 2dò per particulas: *in iis, quæ ab Ecclefia non poffunt fuppleri.* Rationes harum limitationum palam fient in fequentibus conclufionibus ponendis Additione fecunda, nunc autem

Objic. 1. Damnatio propofitionum eft odiofa: ergo cùm propofitio damnata loquatur de folo conficiente, ejus damnatio non debet extendi ad fufcipientem. ℞. n. a. Damnatio propofitionum, cùm declaret falfitatem, quæ perniciofa poffet effe fidelibus, potiùs beneficium & favorem, quàm odium continet: et hic favor non folùm refpicit communitatem, quo in fenfu omnis lex, etiam pœnalis, eft favorabilis, quia omnis inftituitur in bonum communitatis, fed profcriptio propofitionum etiam refpicit favorem fingulorum fidelium in particula-

culari: cuivis enim in particulari expedit eſſe immunem â tali errore, qui ipſi in via ſalutis obeſſe poſſet; atque in hoc ſenſu lex pœnalis non eſt favorabilis. Iterum leges pœnales tantùm remotè reſpiciunt bonum communi promovendo aptum intendunt pœnam, & afflictionem hominis vel membri alicujus in communitate: aſt Damnatio propoſitionum ad normam aliarum legum favorabilium immediatè intendit bonum cujusvis fidelis in particulari per liberationem â noxiis erroribus, & hanc liberationem ac favorem adhibet tanquam medium pro bono communi augendo Reipublicæ Chriſtianæ.

Ob. 2. Conficiens Sacramentum agit nomine Chriſti: per conſequens hic debet eſſe magis reverens in conficiendis Sacramentis, quàm ſuſcipiens, qui ſe tantùm habet paſſivè, nec agit nomine Chriſti: ergo ex damnatione circa conferentem non debet fieri extenſio ad ſuſcipientem. ℞. n. conſ. Miniſter & ſuſcipiens Sacramentum tenetur ex voluntate Chriſti curare ne illud periculo nullitatis extra caſus inferiùs ſpecificandos exponatur, quod tamen neuter faceret extra hos caſus ſequens ſententiam probabilem minùs tutam circa valorem Sacramenti. Unde uterque peccaret mortaliter, licet Miniſter fortè gravius.

Ob. 3. Suſcipiens Sacramentum poteſt velle cedere jure, quod habet ad fructum Sacramenti, & velle carere tali fructu, quod non poteſt facere conferens; ergo bene poteſt ſuſcipiens Sacramentum periculo nullitatis exponere

re cum periculo carendi fructu Sacramenti, quamvis hoc non possit facere Minister conficiens Sacramentum. Ant. prob. Sacramentum est institutum in utilitatem suscipientis, non verò conficientis, qua utilitate potest spontè carere velle suscipiens, & ita periculo nullitatis Sacramentum exponere, non verò potest conferens pro libitu privare suscipientem fructu Sacramenti. ℞. n. a. volens suscipere Sacramentum non potest velle renunciare fructui Sacramenti, non enim potest fidelis licitè velle suscipere alio modo, quàm quo Christus instituit; atqui Christus ita instituit Sacramenta, ut voluerit per eorum confectionem in suscipientibus causari fructum, & gratiam: et hinc ille suscipiens peccat graviter, per cujus culpam fit, ut Sacramentum aliquod non habeat suum effectum.

Obji. 4. Pœnitens licitè accedit ad Sacramentum pœnitentiæ cum sola attritione: sed sententia docens solam attritionem sufficere ad Sacramentum pœnitentiæ est merè probabilis: ergo saltem suscipiens potest sequi sententiam merè probabilem. ℞. n. m. Hæc sententia enim de sufficientia attritionis est moraliter certa.

ADDITIO II.

Continuatio Quæstionis additæ.

SUMMARIUM.

** *Licet in Sacramentis conferendis & suscipiendis sequi sententiam minùs tutam, moraliter certam de valore Sacramenti:*

Quid

Quid in casu necessitatis,
Et extra hunc &c. in casu singularis difficultatis.

CONcl. 3. Licet in Sacramentis conficiendis & suscipiendis, sequi sententiam moraliter certam de valore relicta tutiore. Viva in propositionem 1mam ab Innoc. XI. confixam n. 27. la-Croix L. 6. p. 1. n. 108. Henno tr. de Consc. d. 3. q. ult. con. 1. Prob. 1. quia Innocentius solùm damnavit, quòd liceat sequi sententiam probabilem, non verò etiam damnavit, quòd liceat sequi sententiam moraliter certam de valore relicta tutiore. 2. Certitudo moralis excludit prudentem formidinem de opposito, ac de periculo nullitatis: ergo per praxin sententiæ moraliter certæ satis consulitur reverentiæ Sacramentorum. 3. Deus in negotio salutis æternæ non obligat homines ad adhibenda media metaphysicè, sed solùm moraliter certa; aliter via salutis non esset duntaxat arcta, sed etiam impervia, & jugum Christi foret importabile, atque adeò minimè suave: ergo.

Concl. 4. In casu necessitatis, quando conferri, vel suscipi debet Sacramentum, nec practicari potest tutior opinio, non solùm potest, sed debet quis procedere secundum sententiam probabilem, & Sacramentum saltem sub conditione administrare. Est certa: *necessitas enim*, ùt ait D. Thomas, *non subjicitur legi*, & simul abstergit irreverentiam Sacramento aliàs inferendam, præsertim dum illud solùm sub conditione administramus: ergo &c.

Con-

Confirm. Sacramenta ſunt inſtituta in favorem hominum: ergo in caſu neceſſitatis Chriſtus cenſetur potius velle Sacramentum exponi periculo nullitatis, quàm animam hominis, in cujus favorem inſtitutum eſt, periculo perdendi ſalutem. Nec obſtat propoſitio damnata Innoc. XI. ex qua tantùm ſequitur non licere ſequi ſententiam probabilem &c. *relicta tutiore*; atqui in tali caſu neceſſitatis tutior ſententia non relinquitur, ſed non habetur: tunc enim cenſetur aliquis tutiorem relinquere, quando illam habet, & poteſt applicare; ſed in caſu neceſſitatis non ſupponitur haberi v. g. tutior materia: ergo neque ſupponitur relinqui. Quamobrem ſi Judæus moribundus petit baptizari, & non habes niſi cereviſiam, aut aquam roſaceam, debes in hac baptizare ſub conditione: in hoc enim caſu neceſſitas hominis, in cujus favorem inſtitutum eſt Sacramentum, & conditio appoſita abſtergit irreverentiam.

Concl. 5. Quamvis de valore Sacramenti agatur, neque ſit caſus abſolutæ neceſſitatis, neque etiam Eccleſia poſſit ſupplere, aut diſpenſare, tamen licitum eſt operari ſecundum ſententiam verè probabilem minus tutam, ſi alioquin adminiſtratio, aut ſuſceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis ſcrupulis, aut difficultatibus & incommodis juxta explicationem in Probat. 2da dandam. Illſung tr. 1. diſt. 1. n. 77. la Croix l. 6. p. 1. n. 119. & teſte hoc multi moderni DD.

Prob.

Prob. 1. Certum eſt, quòd Chriſtus noluerit adminiſtrationem vel ſuſceptionem Sacramentorum eſſe moraliter impoſſibilem, & odioſam miniſtrantibus, & ſuſcipientibus: ergo etiam certum eſt, quòd Chriſtus non voluetir ſuſcipientem aut adminiſtrantem Sacramentum gravari nimiis anxietatibus, & difficultatibus, per quas utique ſuſceptio vel miniſtratio Sacramenti fieret moraliter impoſſibilis: ergo ſi nimiæ anxietates, & difficultates in ſuſceptione vel adminiſtratione non poſſunt vitari, niſi ſequendo ſententiam merè probabilem de valore Sacramenti, licitum eſt eam ſequi.

Prob. 2. Ex praxi Eccleſiæ, juxta quam baptizari poteſt infans, quem parentes tantùm dicunt non eſſe baptizatum, cùm tamen horum teſtimonium ſolùm ſit probabile. 2. abſolvi poteſt pœnitens, qui ſolùm probabiliter putatur eſſe diſpoſitus, imò de diſpoſitione pœnitentis vix unquam major haberi poteſt notitia, quàm probabilis, licèt enim det ſigna doloris & propoſiti, dicátque ſe omnia eſſe confeſſum, tamen hæc omnia nituntur dicto, & ſignis externis pœnitentis fallibilibus, quæ ſe aliter habere poſſunt: ergo. Hinc in tali caſu, ubi difficillimè, & non niſi cum maximis ſcrupulis, poteſt haberi notitia major, quàm probabilis, licet eam ſequi, etiamſi agatur de valore. Siquidem, in talibus caſibus ſi non liceret ſequi ſententiam probabilem &c. deberet relinqui ſæpiſſimè adminiſtratio Sacramenti cum magno damno fidelium, quod neque Chriſtus,

neque Ecclesia vult. Sanè vix unquam posset homo absolvi extra articulum mortis, in quo habetur casus extremæ necessitatis, quia vix unquam possumus habere notitiam certam de dispositione pœnitentis: ergo in solo casu necessitatis ob dicta conclusione præcedente deberet absolvi homo, si non liceret in tali casu sequi sententiam probabilem. Neque dissentit huic conclusioni Viva in propositionem ab Innoc. XI. rejectam n. 23. ubi requirit moralem certitudinem, saltem respectivam de dispositione pœnitentis; nam certitudinem respectivam in hoc casu confundit cum probabilitate explicata, quando contra eam non stat motivum grave in oppositum.

Obji. Innocentius universaliter damnavit, licere sequi sententiam probabilem minus tutam. ℞. d. a. Innocentius universaliter damnavit, licere sequi sententiam probabilem &c. relicta tutiore, quando moraliter est possibile sequi sententiam tutiorem c. a. secus n. a. Innocentius tantùm damnavit, licere sequi sententiam talem probabilem, quando defectus per dispensationem aut suppletionem Ecclesiæ non tollitur, & sic Sacramentum exponitur periculo nullitatis. 2. Quando moraliter, sine nimiis scrupulis, & difficultatibus est possibile eligere & applicare sententiam tutiorem; secus est, quando suppletur defectus juxta jam dicta, & quando moraliter non potest eligi, vel applicari tutior, quia tunc tutior non relinquitur; nam illa sententia non relinquitur, cujus electio & applicatio moraliter implicat.

ADDITIO III.

Illationes Practicæ ex antecedentibus duabus Additionibus.

SUMMARIUM.

** *Adducuntur varii casus de Sacramentis Baptismi, Pœnitentiæ, Matrimonii &c.*

EX dictis sequitur 1. Baptismum non posse extra casum necessitatis administrari in aqua rosacea, aut alio humore, qui tantùm probabiliter, non verò certò creditur esse materia sufficiens, neque per formam, quæ tantùm probabiliter est sufficiens. Idem est de reliquis Sacramentis. Sic Sacramentum confirmationis non potest confici in solo oleo olivarum, benedicto ab Episcopo, sed debet conferri per chrysma confectum ex oleo & balsamo, & pro consecratione calicis non licet adhibere vinum congelatum, vel sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, omissis sequentibus. Ratio est: quia sententiæ, quæ dicunt, Sacramenta commemorata valere in allegatis materiis, vel formis, agunt de valore, & simul sunt merè probabiles: ergo eas non licet sequi juxta propositionem damnatam. Ex eadem ratione non sufficit in confessione peccatorum venialium mera non complacentia, & dolor virtualis inclusus in proposito confitendi, neque sufficit dolor, etiam non retractatus, qui longissimo tempore præcessit confessionem, quia istæ sententiæ, ab aliquibus traditæ, ad summum sunt probabiles, & agunt de valore.

Sequitur 2. Non requiri in Sacramento Pœnitentiæ contritionem intensissimam, aut attritionem, quæ sit existimata contritio, aut singulas contritiones de singulis peccatis: nam hæc non requiri ad Sacramentum Pœnitentiæ est moraliter certum. Eodem modo certum est ex praxi Ecclesiæ, & doctrina Tridentini, quòd aliqua attritio ex metu gehennæ, vel ex motivo turpitudinis peccati concepta absque alia dilectione Dei super omnia possit sufficere ad Sacramentum Pœnitentiæ. Herincx, Felix Potestas, Holzman &c. Addit Viva in propositionem 1. damnatam ab Innocentio n. 26. certam quoque esse moraliter, & consequenter in praxi tutam sententiam, quòd non requiratur ad hoc Sacramentum propositum non peccandi de cætero formale, sed sufficiat virtuale, item quòd unus dolor, non retractatus, possit sufficere pro duplici absolutione & confessione, si una alteram statim sequatur; secus verò esse ait, si confessio altera priorem non statim sequatur. Nihilominus, quod me attinet, nullam ex his duabus sententiis de proposito virtuali & dolore uno sufficiente ad duplicem confessionem in praxi sequi auderem. Insuper licet Sacramentum extremæ Unctionis administrare oleo, cui frequentius modica quantitas olei non benedicti admixta est, ita ut quævis quantitas olei non benedicti admixta semper sit minor, quàm quantitas benedicti, licet tandem non benedictum admixtum simul sumptum majorem quantitatem efficiat, quàm benedictum

tue-

fuerit. Ratio hujus eſt: quia hæc eſt praxis Eccleſiæ, ut ſi neceſſitas requirat ob copiam infirmorum, ſæpius paullatim adjungatur oleum non conſecratum conſecrato, etiamſi poſt plures additiones major fiat quantitas olei non conſecrati: quam praxin etiam confirmavit 23. Sept. 1662. ſacra Congregatio conſulta â Diœceſi Hiſpalenſi, ùt cum aliis refert Viva laudatus.

Sequitur 3. licere ſequi ſententias probabiles & minùs tutas, quæ concernunt materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ v. g. quòd non debeant neceſſariò explicari in confeſſione peccata negativè dubia, circumſtantiæ merè aggravantes &c. Viva cit. Cherub. Mayr Recollect. Moral. P. 1. c. 1. quæſ. 10. Holzman t. 1. de conſc. n. 158. Ratio eſt: quia ad valorem Sacramenti non requiritur confeſſio materialiter, ſed formaliter integra; atqui formaliter integram confeſſionem adhuc facit, qui omittit ea in confeſſione, ad qùæ aperienda ſe non eſſe obligatum aliquis prudenter per probabilem ſententiam poteſt judicare; prout probabiliter & prudenter quis judicare poteſt ſe non adſtringi ad confitenda peccata negativè dubia, circumſtantias merè aggravantes &c. ergo. Major eſt certa: quia ſæpe habetur confeſſio valida, quæ tamen non eſt materialiter, ſed ſolùm formaliter integra, ut dum aliquod peccatum grave inculpabiliter ob ignorantiam omittitur &c. min. prob. quia confeſſio formaliter integra eſt illa, in qua aperiuntur ea ſolùm peccata, quæ aliquis aperire poteſt, &

tenetur; atqui aliquis non tenetur aperire ea peccata, â quorum confessione se excusari probabiliter, & pudenter judicat.

Sequitur 4. *in quæstionibus juris* licere sequi sententiam minùs tutam & merè probabilem de valore matrimonii, saltem in iis, quæ pendent ex jure humano Ecclesiastico. Carden. in propositionem 1. Innoc. dissert. 2. n. 529. Viva in eandem propositionem n. 29. la Croix l. 6. p. 3. n. 527. & alii ab his allegati. Ratio hujus est 1. quia defectus, si quis committeretur in tali casu sequendo sententiam probabilem minùs tutam, esset supplebilis per Ecclesiam, de cujus benignitate etiam certò præsumitur, quòd velit illum supplere: ergo. 2. accedit praxis & consuetudo Ecclesiæ, juxta quam matrimonium approbatur ùt validum, quod cum hujusmodi opinione probabili, & minùs tuta de valore contrahitur. 3. Causa matrimonii est favorabilis *c. finali de sententia & re judicata*; ergo taliter contractum censeri debet esse validum. 4. Urbanus VIII. rogatus, ut in India dispensaret cum Neophitis, ut possent aliquam uxorem ad arbitrium ducere ex pluribus prioribus, quas habuerunt, respondit, non esse opus sua speciali dispensatione, sed ubi *DD. sententiæ utrinque probabiles intercederent, sequerentur opiniones pro conditione locorum ac hominum barbaris favorabiliores*: ergo SS. Pontifex censuit, quòd liceat sequi sententias probabiles, et[illegible]m minùs tutas de valore Sacramenti, & [illegible]strinxit determinatè ad sequendam tutio[illegible] [illegible]uæ erat, ut isti

Bar-

Barbari illam, quam primò præ reliquis duxerunt, retinerent. Hanc reſponſionem Urbani VIII. refert Cardenas mox citatus n. 553.

Dixi verò in hac illatione 1. *in Quæſtionibus juris*, ſeu quando quæritur, an jure Eccleſiaſtico ſit ſtatutum v. g. aliquod impedimentum, vel an jus Eccleſiaſticum ſtatuens impedimentum e. g. **Criminis**, aut aliud, ſe etiam extendat ad hunc caſum; tunc enim hæc aſſertio habet locum. Idem dic, quando ille in impedimento diſpenſat, cui ſolùm probabiliter, non verò certò competit jus diſpenſandi. Sic probabile ſolùm, non verò certum eſt, Epiſcopum poſſe in caſu neceſſitatis diſpenſare in impedimentis quibusdam dirimentibus: igitur, qui in tali neceſſitatis caſu ab Epiſcopo obtinuit diſpenſationem, poteſt ſecurè & licitè contrahere matrimonium: quia hæc eſt quæſtio juris, an Epiſcopo conveniat jus diſpenſandi in ejusmodi caſu neceſſitatis, & ſimul eſt probabile Epiſcopo eam convenire.

Sed quid, ſi quæſtio eſt facti e. g. ſi certum eſt quidem jus, uti certum eſt jus ſtatuens impedimentum conſanguinitatis, & affinitatis in certis gradibus, & dubitatur tantùm de facto, an v. g. Perſonæ, quæ volunt contrahere, ſint conſanguineæ?

Reſpondet ad hoc dubium 1. Cardenas diſſ. 2. in propoſitionem 1. Innocentii, cum Viva in eandem propoſitionem n. 31. & aliis apud la Croix l. 6. p. 3. n. 533. contra Leſſium & plurimos alios. Quando in quæſtione facti ex conjecturis utrìnque probabilius reſultat purum

dubium invincibile tamen, de impedimento dirimente, tunc licet cum tali probabilitate inire matrimonium. Ratio eſt: quia ſtante tali dubio invincibili libertas contrahentium eſt in poſſeſſione.

Reſpondet 2. Laudatus Cardenas n. 522. ſi habetur probabilitas facti de impedimento dirimente, nulla autem probabilitas de carentia impedimenti, tali caſu non licet inire matrimonium. Rationem dat; quia talis homo exponit Sacramentum periculo nullitatis, neque habet aliunde pro ſe principium aliquod directum aut reflexum, ex quo poſſet reddi certus valor Sacramenti. Addit capit. *inquiſitioni de ſententia excom.* ubi reſolvit Pontifex, eum, qui habet credulitatem probabilem & diſcretam de impedimento dirimente conſanguinitatis, vel affinitatis non poſſe petere, benè autem reddere debitum conjugale: ergo SS. Pontifex tale matrimonium non ſupponit abſolutè & certò validum, aliàs etiam permiſiſſet petitionem debiti. Adjungit idem Carden. n. 524. qui habet meram probabilitatem facti de carentia impedimenti, nullam autem certitudinem, eum graviter delinquere contrahendo: rationem dat, quia non ſequitur, quod tutius eſt, & Sacramentum exponit periculo fruſtrationis. Verùm contra hoc poſſet objici, etiam eum, qui ſtante dubio facti invincibili, reſultante ex probabilibus utrinque conjecturis de impedimento dirimente contrahit, non agere, quod tutius eſt: ergo neque talem invincibiliter dubitantem poſſe contrahere. Et reverà præplacet

cet mihi ſententia Leſſii, Caſtropalao & aliorum, qui in dubio etiam invincibili, & probabilitate facti de impedimento dirimente univerſim negant, poſſe licitè matrimonium contrahi. Ratio eſt: quia Eccleſia hujusmodi matrimonia non ratificat, & inde ea declarat eſſe nulla, ſi poſt contractum ſuperveniat certa notitia talis impedimenti dirimentis, eſto, dum fuit contractus celebratus, contrahentes habuerint pro ſe probabilitatem facti, vel dubium invincibile de carentia impedimenti; aſt non ſic diſſolvit Eccleſia, neque declarat nulla illa matrimonia, quæ cum probabilitate juris de abſente impedimento dirimente fuerint contracta, quamvis poſteà innoteſcat, quòd ſententia aſſerens ſubfuiſſe impedimentum, etiam verè ſit probabilis: ergo. Et horum Authorum ſententia teſte la Croix in praxi tenenda eſt, ac in talibus caſibus ſaltem conditionatè diſpenſatio petenda, ſi nempe ſit neceſſaria.

Dixi in aſſertione 5. licere ſequi opinionem probabilem minùs tutam de valore matrimonii ſaltem in iis, quæ pendent â Jure Eccleſiaſtico. Nam in iis, quæ pendent â Jure Divino & naturali, utì ſunt impedimenta dirimentia Juris naturalis & Divini, eſt major difficultas. Ad quam tamen Cardenas, Viva, & alii reſpondent, etiam licere in his ſequi ſententiam verè probabilem: *tum*, quia Urbanus VIII. in reſponſione illa de matrimoniis Indorum conceſſit Miſſionarios poſſe ſequi ſententias verè probabiles, & favorabiles Barbaris, quamvis tunc

fuerit dubium de impedimento dirimente Juris Divini, nempe de impedimento Ligaminis: *tum* quia Ecclesiæ in dubiis Juris naturalis & Divini de valore matrimonii convenit potestas decidendi & judicandi: ergo. Credo tamen hanc responsionem Adversariorum esse limitandam ad illos casus dubios Juris Divini & naturalis, in quibus Ecclesia solet & potest dispensare. **

QUÆSTIO V.

De Conscientia scrupulosa, ejusque signis, & remediis contra scrupulos.

SUMMARIUM.

69. *Conscientia scrupulosa, & scrupulus quid?*
70. *Signa Conscientiæ scrupulosæ, quæ?*
71. *Quæ sit origo scrupulorum?*
72. *An sit licitum operari contra conscientiam scrupulosam.*
73. *Solvitur objectio scrupulosorum.*
74. *Alia scrupulosorum instantia diluitur.*
75. *Explicantur quædam auctoritates.*
76. *Discrimen inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupulosos, quale?*
77. *Mala scrupulosorum.*
78. *Remedia contra scrupulos, qualia?*
79. *Consilium pro scrupulosis, qui suæ conscientiæ curam habent.*
80. *Quid de nimium scrupulosis circa peccata præterita, & parum solicitis circa futura?*

69. *Con-*

69. CONſcientia ſcrupuloſa dicitur talis à *Scrupulis*. Porro *Scrupulus* eſt inanis apprehenſio & hinc ortus timor atque anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi revera non eſt. Unde *Conſcientia ſcrupuloſa* importat inanem apprehenſionem ex frivolis ortam rationibus, qua quid ſuſpicatur aliquid eſſe peccatum, quod non eſt.

70. Signa autem ſcrupuloſæ Conſcientiæ ſunt potiſſimum ſequentia. I. Pertinacia judicii, qua ſcrupuloſi homines Doctoris, aut ſui Confeſſarii conſiliis non acquieſcunt: unde varios conſulunt & fatigant, & tamen nullius judicio ſtant niſi ſuo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconſtantia v. g. in Horis Canonicis aliquando decies mutant judicium, num hunc vel illum Verſiculum dixerint; imò nonnunquam contra proprium judicium, quod tale quid agere non ſit peccatum, adhuc ſunt inquieti, timentque, ne fortè peccent, vel peccaverint. III. Perturbate agere, & cæco quodam modo in externis actionibus procedere; & hoc quidem malum ex prioribus deſcendit. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, & contra ſapientum, imò & contra proprium judicium eſſe inquietum. His accedit ultimum Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſignum, ſi nempe Confeſſarius judicat, talem eſſe ſcrupuloſum, juxta hactenus dicta. In particulari autem ſigna Scrupuli, hic & nunc præſentis, ſunt ſequentia duo: inprimis, ſi per illum experiaris, te ni-

nimium angi, & turbari. Deinde si aliàs expertus sis, te similia apprehendisse sine fundamento. Ita discurrit inter alios Hermannus Busenbaum, *in Medulla Theolog. moral. lib. 1, tr. 1, cap. 3.*

71. Quæritur I. Quæ sit origo Conscientiæ scrupulosæ, & scrupulorum? Resp. cum Doctoribus passim, origines & causas Scrupulorum esse potissimum sequentes. I. Est ignorantia; qui enim ignorantes sunt, quibusvis facile moventur, ac decipiuntur. II. Cerebri, & imaginationis debilitas. III. Complexio frigida, & melancholica. IV. Immoderatus, & indiscretus fervor. V. Nimius timor servilis; hic enim animam tremulam & trepidantem facit. VI. Consuetudo, seu conversatio cum Scrupulosis. VII. Tentatio diabolica. Et tandem VIII. causa scrupulorum, est permissio Dei, qui quandoque singulari sua providentia superbiam nostram à scrupulis depasci permittit, vel in fornace scrupulorum nos purgat, nostramque fidelitatem ad augendum in nobis meritum probat; ubi in casu ultimo sæpius tales homines tempore mortis suæ non sine admiratione Divinæ Providentiæ videmus maximis abundare consolationibus cessante omni anxietate.

72. Quæritur II. An sit licitum operari contra Conscientiam scrupulosam? Resp. cum communi Doctorum, affirmativè. Ratio est clara: quia Conscientia scrupulosa nititur solum levibus atque frivolis rationibus, ac proinde ejus judicium est imperfectum atque imprudens; ergo licitè ac laudabiliter ipsi resistitur.

73. Nec dicatur I. cum ſcrupuloſis. Juxta illud commune dictum: *In dubiis tutior pars eſt eligenda;* ergo. Reſp. enim, axioma illud loqui de Dubio propriè dicto, non autem de mero ac inani ſcrupulo, qui importat inanem ſuſpicionem ex levibus cauſis ortam, qua quis putat eſſe peccatum, quod revera non eſt. Porro quomodo vulgatum hoc axioma ſit intelligendum, habetur ſuperius *n. 35.*

74. Nec dicatur II. Ad licitè operandum neceſſariò requiritur judicium intellectus ſaltem probabile de honeſtate operis: atqui ſtante ſcrupulo deeſt tale judicium intellectus; ergo eo ſtante non eſt licitum operari contra ſcrupulum. Reſpond. quippe negando minorem: nam ſcrupulus verus, quantumcumque urgeat minimè tollit aſſenſum partis contrariæ, ſeu judicium intellectus de ipſo: quod ſi verè tollat determinatum aſſenſum alterius partis, jam non erit amplius ſcrupulus, ſed verum Dubium, ut recte notat Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 10. n. 80.* ac proinde cum ipſa procedendum foret juxta dicta ſuperius *Quæſt. 3.* Unde cum Conſcientia ſcrupuloſa facile tranſire poſſit in conſcientiam vincibiliter erroneam, vel dubiam, colligere licet, quam miſer & periculoſus ſit ſtatus hominis verè ſcrupuloſi.

75. Nec dicatur III. Secundum illud D. Gregorii, ac refertur *can. 4. diſt. 5. Bonarum mentium eſt ibi culpam timere, ubi culpa non eſt.* Et illud *Proverb. 28. Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus,* & alibi; ergo bene fit, ſi quis eſt ſcrupuloſus. Reſpond. enim negando conſe-

quentiam: hujusmodi siquidem auctoritates loquuntur de Conscientia timorata vera, & rationabili; non autem de Conscientia inaniter scrupulosa, & plurimum cor affligente. Sed occasione hujus.

76. Quæritur ulterius, quale sit discrimen inter Timoratos timore DEI, & inter scrupulosos? Resp. cum Petro Marchantio *Tomo I. Tribunalis, tract. 5. titul. 6. quæst. 2.* & aliis, plures passim assignari differentias; cæteris tamen clarior est ea, quæ desumitur ab effectibus. Effectus enim Timoris DEI in timoratis, sunt puritas & firmitas cordis, vigilantia, & solicitudo sine anxietate, apprehensio mali sine turbatione, pœnitentia cum spe & amore conservandæ justitiæ Fontem. Hinc timorati timore Divino, ob amorem Dei atque observantiam mandatorum ipsius, etiam verbum otiosum refugiunt, simulque imperturbati, stabiles & constantes incedunt viam mandatorum DEI, & cum cordis tranquillitate custodiæ suæ invigilant, atque absque turbatione ad DEUM suspirant.

77. Econtra verò res se habet in scrupulosis. Primo timor scrupulosorum plenus est impuritate atque incónstantia mentis. Deinde tantum abest, ut scrupulosi in solicitudinem alacrem ac vigilantiam cordis exeant, ut potius in anxietatem, pusillanimitatem, trepiditatem, ac tædium omnis boni devolvantur, simulque apprehensio mali fit in ipsis cum turbatione totius hominis, ita ut nec se ipsos capiant, imò quodam men-

mentis dilirio fatiſcant. Omittuntur alia plura diſcrimina, & mala Conſcientiæ ſcrupuloſæ.

78. Quæritur ultimo. Quænam ſint remedia contra ſcrupulos? Reſp. Inprimis ſaluberrimum contra ſcrupulos remedium eſſe, ſcrupulos contemnere: cum enim hi ex frivolis concipiantur rationibus, hinc tali inanitate perpenſa, jure meritò contemnuntur, & licitè contra eos quis operatur. Quia tamen ſcrupuloſus non ſemper ſemetipſum juvare poteſt, tunc alterum remedium eſt, ut ſcrupuloſus depoſito proprio judicio, & non obſtantibus ſuis rationibus, per omnia ſe ſubmittat judicio, ac verbo pii ac prudentis Viri, aut Confeſſarii, cum manifeſtum ſit, Deum non plus exigere à tali perſona afflicta. Confeſſarius autem ante omnia videat, quæ ſit cauſa ſcrupulorum, eamque cognitam laboret amovere. Præterea ſit is in ſuis Reſponſionibus reſolutus, atque, ne ſcrupulo inducatur, abſtineat à multis diſcurſibus, & probationibus ſuorum dictorum, cum in illis frequenter non deeſſet ſcrupuloſis talibus materia novorum ſcrupulorum. Quare urgeat Confeſſarius ſcrupuloſum, ut ſimpliciter ſuis dictis credat: aliàs certè vix juvari poterit. Et hæc ſunt duo remedia præcipua contra ſcrupulos, quamvis plura à Doctoribus afferantur.

79. Ceteris tamen dimiſſis, conſulit Vasquez 1. 2. *diſp.* 27. *cap.* 2. loquendo de illis ſcrupuloſis, qui ſimul conſcientiæ ſuæ curam habent, quod Confeſſarius, ſi ſemel cognoſcat talem ſcrupulis agitari, ei tale conſilium præbeat, ſuadeatque, ut nihil putet eſſe mortale,

niſi

nisi quod manifestè & absque formidine videatur ipsi esse mortale. Imo vero interdum potest aliquis adeo esse scrupulosus, ut nisi jurare possit, illud esse mortale, credere non debeat mortale esse.

80. Difficilius remedium adhibetur illis scrupulosis, qui sunt nimium scrupulosi circa præterita peccata, de futuris autem parum sunt soliciti. Præcipuum autem remedium pro talibus esse solet, ut frequenter ad Sacramentum Confessionis accedant, sicque cautiores efficiantur in cavendis futuris peccatis; de cetero autem remediis supra dictis utantur. Porro si aliqui verè judicentur scrupulosi, etiamsi non sint adeo cauti in evitandis futuris peccatis, non est cum illis ita severè agendum, sicut cum illis, qui scrupulosi non sunt: quamvis simul attendere debeant scrupulosi, ne manifestè declinent ad alterum extremum, & prætextu scrupulorum evitandorum nimiam sibi licentiam usurpent, & interdum pro scrupulis vera, & manifestè recta conscientiæ dictamina contemnant, magnas trabes festucas reputent, & quasi pulices camelos deglutiant. Unde in hisce scrupulis curandis Confessarius magna consideratione status Pœnitentis, prudentia, atque discretione procedere debet.

TRA-

TRACTATUS SECUNDUS.

DE LEGIBUS.

1. SIcuti Conſcientia eſt actuum humanorum regula, proxima tamen ſeu intrinſeca, ita & Lex eſt eorundem extrinſeca ſeu remota regula, cui, ut actiones noſtræ morales rectè fiant, conformandæ ſunt. Quare Tractatus de Legibus ad Theologiam Moralem ex profeſſo pertinere dignoſcitur: nam quamvis Jurisconſulti Leges pertractent, id equidem faciunt diverſa plane ratione, videlicet in ordine ad Forum externum, pacemque Reipublicæ, ac Juſtitiam Politicam procurandam, & conſervandam; cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus ſunt regulæ extrinſecæ ſeu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis ſit agendum aut fugiendum, præceptum vel prohibitum,

ostendentes, quatenus sic hominem sibi obsequentem ad Finem ultimum, quò tendit, æternámque salutem dirigant, atque perducant.

DISTINCTIO I.

De Natura Legum.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit Lex?

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Lex unde sic dicatur?*
3. *Varia Legis nomina.*
   Et an Lex differat à Jure?
4. *Lex, quid?*
5. *Variæ Legis divisiones.*
6. *Lex naturalis,*
7. *Et positiva, quid, & quomodo differant?*
8. *Lex positiva Divina, duplex.*
9. *Lex positiva humana, quotuplex? Jus Gentium.*
10. *Jus Civile.*

** *Refutatur sententia Acatholicorum præsertim Wolffii de jure naturæ, & ostenditur, huic non contrariari Revelationem Divinam, ac Religionem Christianam.* addit.

11. *Leges Ecclesiasticæ, seu Canonicæ.*

2. UT à nominis etymologia ordiamur, *Lex* dicitur à *legendo*, eo quod leges ſolebant olim in publicis tabulis ſcribi, & populo legendæ proponi, ut ſentit Iſidorns *Etymolog. cap.* 10. Sive *Lex* dicitur à *ligando*, eo quod homines legibus ligentur, ſeu obligentur ad aliquid præſtandum, vel omittendum, ut inter alios vult Doctor noſter 4. *diſt.* 15. *qu.* 2. *art.* 1.

3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus* vocatur, eo quod definiat, ac præſcribat, quod juſtum eſt: ſic dicimus Jus naturale, Jus Divinum, Jus Civile, ac Eccleſiaſticum, quamvis ſtrictius loquendo inter legem & jus detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur *c. Jus generale, diſt.* 1. *Jus generale nomen eſt, Lex autem juris eſt ſpecies.* Aliquando Lex dicitur *Statutum*; eo qnod ſit ſtabulis atque firma. Quandoque etiam dicitur *Conſtitutio*, quia illam præcedere ſolet plurium conſilium, & conſenſus quidpiam conſtituentium ſeu ſimul ſtatuentium. Quamvis vero Legis nomen latè ſumptum quamcumque regulam, ſeu agendorum normam ſignificet; quo ſenſu etiam regulæ Grammatices, & aliarum artium, ſolent vocari Leges, propriè tamen loquendo, & quantum ad Propoſitum, Lex aliud non eſt, quam regula quædam actionum humanarum, ſecundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur, ut ſic in genere moris benè ac honeſtè agere inveniamur. Et taliter agendo de Lege, ſit

4. CONCL. I. Lex est recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denuntiata, cum voluntate, eam perpetuo obligandi, ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in re Doctores communiter, quamvis alii aliis verbis legem describendo utantur; prout Herincx *Disp. 1. de leg. q. 1.* ait; Lex nihil est aliud, quam regula ab eo, qui potestatem habet, ordinata, obligans creaturam rationalem, ut illi se conformet: nam hujusmodi definitiones in re conveniunt, earumque particulæ magis patebunt ex dicendis.

5. CONCL. II. Lex ut sic immediatè dividitur in naturalem, & positivam: ex quibus Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam: & Divina iterum dividitur in Novam, & Veterem; humana vero in Jus Gentium, Ecclesiasticum, & Civile.

6. *Lex naturalis* (quam alii *Jus naturale* appellant) dicitur ea, quæ non ex libera alicujus Legislatoris voluntate imposita est, sed congenita nobis cum ipsa natura, & ab hac profluens. Porro hujusmodi Legem naturalem dari in nobis, est de fide certum: sic enim lumen naturæ nobis dictat, non esse furandum, non occidendum, non falsum testimonium dicendum, & hujusmodi. Hinc D. Paulus *Rom. c. 2.* inquit: *Gentes, quæ legem non habent* (scripturam videlicet) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Et infra: *Qui ostendunt opus Legis scri-*

ptum

ptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & alibi.

7. *Lex poſitiva* (ſive *Jus poſitivum*) eſt, & dicitur illa, quæ ex libera Dei, vel hominis voluntate pendet. Et dicitur, *Lex poſitiva*; quia à Superiore non ex quaſi neceſſitate, ac intrinſeca exigentia objecti, ſed liberè & contingenter ponitur. Differt autem à Lege naturali, quod hæc ſit invariabilis, illa vero variabilis. Deinde, quod Lex poſitiva ex libera Legislatoris voluntate procedat, non item Lex naturalis, utpote quæ ex intrinſeca exigentia objecti provenit. Inſuper differunt in eo, quod illa, quæ jure naturæ ſunt prohibita, ideò prohibita ſint, quia in ſe mala; quæ autem Jure poſitivo prohibentur, ideò ſunt mala, quia prohibita: ſic enim comeſtio pomi vetiti in paradiſo ideò fuit mala & peccaminoſa, quia prohibita erat à Deo.

8. *Lex poſitiva Divina* eſt, quæ à Deo Opt. Max. in tempore lata, & condita eſt. Et hæc ſubdividitur in Legem veterem, quam pro tempore veteris Teſtamenti Deus ipſe condidit, de multis diſponendo, quæ ad Jus naturale non ſpectant; ut fuerunt lex Circumciſionis, Lex Agni Paſchalis, & plurimæ aliæ leges circa Cæremonialia, & Judicialia veteris Teſtamenti: Et in Legem novam, ſeu Evangelicam, quam Chriſtus Dominus, Deus ſimulque homo inſtituit, atque in novo Teſtamento obſervari mandavit; prout amplius patet ex Sacra Scriptura.

9. Lex positiva humana est, quæ immediatè fertur ab homine. Unde & *Jus humanum* dicitur; & subdividitur in Jus Gentium, Jus Civile, & Jus Ecclesiasticum. *Jus Gentium* est lex humana, quam omnes populi & variæ gentes inter se servare debent; ut est consuetudo recipiendi Legatos sub lege immunitatis ac securitatis, libertas commerciorum inter gentes non inimicas, jus belli fundatum in potestate illa, quam una Respublica vel Monarchia suprema habet ad puniendam, vindicandam, atque reparandam injuriam sibi ab altera illatam: hæc enim & alia hujusmodi, cum sint plurimum consona Legi naturali, omnium populorum consensu sunt recepta & constituta; ac proinde dicuntur esse de Jure Gentium.

10. *Jus Civile*, seu *Lex Civilis* dicitur ea, quæ ad civium politicam gubernationem, atque ad temporalia jura tuenda, ipsamque Rempublicam in pace & justitia conservandam ordinatur. Unde hujusmodi Leges Civiles circa ordinanda bona temporalia præcipuè versantur; & quia non omnium Nationum iidem sunt sensus & inclinationes (nam & *diversitatem corporum, diversitas sæpe sequitur animorum. c. Quia diversitatem. De Concession. Præbend.*) hinc non est unum idemque Jus Civile apud omnes gentes, sed variatur pro varietate locorum, temporum, personarum, aliarúmque circumstantiarum. Et tales Leges Civiles sunt, quæ in Jure Civili continentur: item eæ, quæ dicuntur *Leges municipales*, quas quælibet Civitas sibi constituit.

ADDI-

ADDITIO CRITICA.
De Jure Naturæ Acatholicorum.

** SUbſiſtere hic oportet ob clamores, quos moderni Acatholici de ſuo Jure Naturæ, maximè Wolffiano excitant ad admirationem non modicam etiam plurium Catholicorum, quibus nova quæque præ veteribus plus æquo ſæpe non ſine periculo arrident. Itaque moderni heterodoxi præcipue eò tendunt ut officia hominis, ùt talis ex natura ipſius *ſola ratione*, excluſa auctoritate tam Divina, quàm humana, præſertim Eccleſiæ noſtræ dimetiamur. Quā de re affirmant audacius, quàm verius, Catholicos Doctores â Chriſto nato, usque ad hæc tempora erràſſe admodum, quòd Religionem Chriſtianam, & Revelationem Divinam Jure naturæ immiſcuerint.

Verùm quàm falsò hæc dicantur, quámque Reipublicæ humanæ perniciosa ſint, ſequentia breviter indicabunt. Quæro enim ex ita ſentientibus, pro quibus hominibus, vel pro quo ſtatu hominum ipſi cenſeant ſcribendum, ac tradendum Jus Naturæ? pro ſtatúne illo, qui nunquam exſtitit, id eſt, *naturæ puræ?* et tali ratione ludunt, otiosisque conceptibus, qui modernæ hominum conditioni non proſunt, ſe & alios fatigant. An ſcribunt pro moderno hominum ſtatu, qui eſt naturæ elevatæ ad finem ſupernaturalem? aſt ſi hoc faciunt, excludere non poſſunt Religionem Chriſtianam, & Revelationem, ni in ipſam naturæ legem gran-

de piaculum committere velint. Nam & ipsa natura dictat, credendum esse Deo revelanti, atque ei præcipienti obediendum: cùm ergo in præsenti naturæ elevatæ statu Deus plurima etiam ad mores pertinentia revelaverit, cúmque præceperit, Christianam Religionem esse amplectandam, Ecclesiámque jusserit esse columnam & firmamentum veritatis, & audiendam ei, qui non velit esse sicut Ethnicus & publicanus; consequitur, ipsa lege naturæ imperante in moderno naturæ elevatœ statu etiam in doctrina morum non esse excludendam Revelationem Divinam, aut doctrinam Religionis, & Ecclesiæ Christianæ, imò ab his repetendam esse infallibilem veritatem circa juris naturalis placita. Quod inde

Confirmatur: Rationis nostræ lumen multùm est debile ob ipsam naturam nostram corruptam, qui majores tenebras affundunt mala principia interdum â teneris annis hausta, prava exempla aliorum, vitia, & passiones, ac amor proprius, & alia ejusmodi: et ideò, qui â solo rationis lumine, seclusa auctoritate Scripturæ, Ecclesiæque, ac SS. PP. qui ab ipsis Apostolis doctrinam moralem hauserunt, vel haustam ab illis per alios quasi per manus traditam acceperunt, duci anhelat, cæcus â cæco ducatum desiderat.

Quod ostenditur ulterius ex erroribus plurimis, quibus se in materia morali obstrinxerunt etiam nominatissimi antiqui Philosophi, solum ob-

obſcurum rationis lumen ſine revelatione ſecuti? quàm abſurda de ſola beatitudine, & fine hominis ſunt commenti? In heterodoxis quoque modernis Doctoribus jus naturæ una ratione penſantibus, quot & quanti errores contra ipſam legem naturæ, ac doctrinam fidei, cui tamen nec ratio, nec jus naturæ contrarium eſſe poteſt, deteguntur, ùt in Grotio, Hobbeſio, Thomaſio, Puffendorffio â Clariſſimo P. Schvvarz, in Wolffio ab Eruditiſſimo P. Deſſing in Ejus inſignibus ſcriptis hac ſuper re recenter in lucem datis?

Ex his breviter adductis facilè concludes 1. optimè facere Theologos Catholicos, dum in explanatione Juris Naturæ (quod tradiderunt omnes noſtri Caſiſtæ in ſuis ſcriptis jam ante Acatholicos) etiam adhibent Sacram Scripturam, Auctoritatem Eccleſiæ, & SS. PP. nam & in his omnibus plurima reperiuntur, quæ mores informant, jus naturæ, hominísque officia erga Deum, ſeipſum, & proximum amplius declarant, & horum obſervantiam adjuvant, ac caligini noſtri corrupti intellectûs ſubſidium ferunt.

Inferes 2dò, ê converſo heterodoxos, dum jus naturæ unica noſtra valdè curta ratione conſiderant, ſecluſa auctoritate, rem pernicioſam moliri: nam talia principia ſuorum Naturæ ſcriptorum Lectoribus, vel auditoribus inſtillant, quæ ipſos præcipuè ſi juniores ſint, ſenſim ſine ſenſu abducunt in purum Naturaliſmum, vel Libertiniſmum, contentos ſola honeſtate naturali, qùam ſibimet ipſis, ſecundum cere-

brum confingunt, parum vel nihil soliciti de iis, quæ Deus, quæ Religio ab ipsis exigit. Mirandum sanè, & dolendum, quòd tales libri de Jure Naturæ ab Acatholicis scripti, periculosi in fide, cujus in contemptum, & præjudicium maximum cedunt, & contra quam plures errores ordinariè continent, absque anxietate, & debita licentia legantur à Catholicis, cùm tamen *Isti Libri sint à S. Matre Ecclesia prohibiti non sine ratione*, ùt ait Clarissimus P. Desing *in Juris naturæ larva detracta cap. 4. Them. 9.* quo in capite plura alia damna, quæ ex similibus operibus de Jure Naturæ Acatholicorum oriuntur, recensentur. Lege etiam Hipodigma Juris Naturæ R. P. Desing. Nolim omnia mala referre, quæ ex hoc Jure Naturæ certè larvato, & corrupto metuere licet.

Demum id unum assero, doctrinam Juris Naturæ à nostris Theologis Scholasticis, ac Moralibus, Canonistis &c. solidius, clarius, & omni ex parte perfectius tradi, quàm à Protestantibus quibusvis. Ausim affirmare (& quidni ausim, cùm aperta sit veritas?) omnia, quæ bona sunt in Acatholicorum hac de re libris, ex nostris ferè esse deprompta, cùm in his jam fuerint optimè discussa ante exortum Protestantium, ùt vel ex solis Operibus SS. Thomæ, & Bonaventuræ liquidum est: quod Heterodoxi addiderunt, consistit in Tautologiis, obscuritatibus, ac erroribus non paucis, quibus, ut novum quid invenisse videantur, vetera bona, candidè, sanè, ac clarè tradita dogmata involverunt. Una lectione & comparatio-

ne

ne utriusque generis ſcriptorum opus eſt facienda â prudente, ac indifferente Lectore, & res tota erit in aprico. Cùm ergo noſtris ê fontibus puram ſanámque poſſimus bibere aquam, ad quid tam avidè deſideramus haurire turbidam, ac noxiam ex alienis, alioquin prohibitis? **

11. *Leges* tandem *Eccleſiaſticæ* (quæ alio nomine *Leges Canonicæ* appellantur) ſunt illæ quæ pro gubernatione Eccleſiæ, atque ad ſpiritualem animarum profectum, vel â Summo Pontifice, vel ab aliis Prælatis atque Magiſtratibus Eccleſiaſticis legitimè conduntur. Et tales ſunt, quæ tum in Jure Canonico continentur, tum â Conciliis Generalibus, Provincialibus, Synodalibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitima auctoritate feruntur.

QUÆSTIO II.

De Conditionibus Legis, ejusque differentia à ſimplici Præcepto.

SUMMARIUM.

12. *Legis encomia.*
Legis conditiones generatim, quæ?
13. *Lex debet eſſe recta agendorum ratio.*
14. *Ad eam requiritur auctoritas in Legislatore.*
15. *Ejusque legitima promulgatio.*
16. *Et ut feratur cum voluntate obligandi ſubditos.*
17. *Lex quomodo debeat eſſe perpetua?*
18. *Lex quomodo differat a ſimplici Præcepto?*
19. *Alia differentia utriusque.*

12. Cum

12. CUm optima sit lex, si rectè feratur, atque custodiatur, utpote quæ pravam concupiscentiam hominum, seu (ut loquitur Gregorius IX. in Proœmio Decretalium) *effrænatam cupiditatem, sui prodigam, pacis æmulam, matrem litium, materiam jurgiorum reprimere satagit:* hinc summe necessarium est, ejusdem conditiones ritè cognoscere. Et quidem Isidorus, relatus *can. 2. dist. 4.* easdem paucis complectitur dicendo: *Erit autem lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* Hæc ille. Brevius tamen omnes necessariæ legis conditiones continentur in ejus definitione *num. 4.* allata, ubi dicitur: Lex est recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuo obligandi &c.

13. I. Igitur ad Legem requiritur, ut sit *recta agendorum ratio*; sive, ut ait citatus Isidorus, quod sit honesta, justa, possibilis &c. Siquidem lex injusta non est absolutè dicenda *Lex*, sed solum cum addito, *Lex iniqua;* & si constet, eam esse talem, non tenentur eidem subditi obedire. Unde de hujusmodi lege injusta hic non agitur, sed tantum de justa.

14. II. Ad rationem Legis requiritur legitima auctoritas legem ferendi in Legislatore, quæ conditio indicatur in supra posita definitione per

per ly *à publica poteſtate.* Porro hujusmodi poteſtatem condendi leges, & quidem univerſim, habet Deus ter Opt. Max. Deinde loquendo de legibus poſitivis humanis, easdem poteſt ferre Summus Pontifex in materia ſpirituali, & concernente animarum ſalutem, rectamque Eccleſiæ gubernationem; pro toto Orbe Chriſtiano: quia ipſi, tamquam ſuo in terris Vicario, commiſit Chriſtus Dominus in B. Petro Apoſtolo omnium ſuarum Ovium curam, ùt habetur *Matth. 16. & Joan. 21.* Quin etiam alii Prælati Eccleſiaſtici inferiores, ùt Epiſcopi, poſſunt leges quasdam ferre, quæ tamen ſolum adſtringunt proprii Territorii ſubditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro ſuo regno, aliique Principes ac Magiſtratus ſæculares pro ſuis ſubditis leges ferre poſſunt, juxta quod propria cujusque Poteſtas ac jurisdictio ſe extendit.

15. III. Ad rationem Legis requiritur legitima ejusdem promulgatio; quæ conditio in data definitione legis denotatur per ly *communitati denuntiata*, id eſt, promulgata. Siquidem, ut habet receptum inter Jurisconſultos dictum ex *can. 3. diſt. 4. Leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur.* Unde etiam ſi aliquis v. g. ex Senatu, a quo Lex conditur, certo ſciat, ſequenti Menſe, vel ſeptimana eamdem fore promulgandam, prout in Senatu jam decreverant, ante tamen actualem promulgationem non adſtringitur huic Legi. Verum de hac Legum promulgatione agetur ex profeſſo *Quæſtione ſequenti.*

16. IV.

16. IV. Requiritur, ut Lex à ſuperiore feratur *cum voluntate obligandi*; id eſt, quod Legislator velit communitati quidpiam præcipere, eamque ad obſervantiam legis obligare: nam ſi Princeps tantum quidpiam conſulat, aut à ſubditis fieri libenter ſe videre declarat, non autem clarè jubeat, & præcipiat, lex non erit, ſed conſilium, aut beneplacitum Principis.

17. Tandem additur in allata definitione Legis ly *perpetuo obligandi*. Per quam particulam denotatur, quod lex debeat eſſe perpetua, id eſt, lata cum voluntate ſubditos perpetuò obligandi. Ubi tamen perpetuitas legis non accipitur pro æternitate non habente principium, nec finem (alioquin nulla daretur lex poſitiva) ſed accipitur pro duratione indefinita, quatenus lex debet ferri non pro uno dumtaxat die, vel anno, ſed cum voluntate ſubditos perpetuò obligandi. Intellige, quantum eſt, ex prima intentione Legislatoris, & niſi lex poſtmodum legitimè revocetur.

18. Quæres, quomodo Lex differat à ſimplici Præcepto? Reſp. differre in pluribus. Nam inprimis Præceptum ſimplex proximè ac immediatè fertur in perſonas ſingulares, earúmque oſſibus adhæret, quocumque terrarum diſceſſerint: Lex verò cenſetur immediatè afficere locum, ſeu territorium Legislatoris, atque hinc in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire. Et idcirco fit, quod leges territorii non obligent cives abſentes; econtra tamen præcepta Superiorum, v. g. Prælatorum Regularium obligent ſubditos, ubicumque exiſtant; cum eis

com-

competat jurisdictio in subditos, non ratione loci, sed per se ac ratione personæ, propter votum Obedientiæ.

19. Deinde Præceptum tendit ad personas singulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec transit ad successores; quale est, si pater quidpiam præcipiat filio; Abbas Religioso; Princeps huic vel illi subdito: Lex verò imponitur toti Communitati, & loquitur non tantum ad præsentes, sed etiam ad futuros; nam *Lex est commune præceptum*, *L. 1. ff. de Legibus*. Insuper Præceptum exspirat morte præcipientis: & absque nova revocatione cessat cessante vita, aut officio præcipientis; Lex autem, & Statutum, durat etiam post mortem Legislatoris, sempérque vim suam habet, donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem legitimè abrogetur. Siquidem Leges ex natura sua sunt perpetuæ, non autem Præcepta simplicia, seu quæ non feruntur per modum constitutionis generalis.

QUÆSTIO III.

De Promulgatione ad Legem requisita.

SUMMARIUM.

20. *Ut Lex obliget in conscientia, requiritur ejus promulgatio.*

21. *Leges, an interdum extendantur ad præterita?*

Et Regulæ Cancellariæ nondum publicata obligent?

Quid

20. CONCL. I. Ut Lex in conscientia, & quoad culpam vel pœnam obliget, certum est, requiri ejus publicationem, seu promulgationem. Ita communis, ac præsertim Doctor Subtilis 4. *dist.* 3. *quæst.* 4. *art.* 2. ubi ex hoc infert, præceptum de præcipiendo Baptismo in Lege Evangelica incepisse Jerosolymis primum in die Penticostes, quando ibidem per Apostolos post receptum Spiritum sanctum solemniter promulgatum fuit. Ratio est: quia Lex est communis vivendi regula, sive commune præceptum: ergo omnino publicari debet, ut ab omnibus observari, & quilibet secundum eam suas actiones instituere possit, prout lege jubente tenetur, & econtra transgressor legis juxta demeritum puniri valeat. Nam alioquin ignorantia meritò excusaret subditum ab obser-

van-

vantia legis: *Cur enim* (inquit Imperator, *Auth. 66. Ut factæ novæ Constitutiones §. Sancimus. Collat. 5.*) *culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint constitutiones?*

21. Nec obstat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur, prout innuitur in Jure Canonico, *cap. ult de Constitut.* ibi: *Cum Leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, nisi nominatim in eis de præteritis caveatur:* in quo proin postremo casu videntur leges obligare pro tempore, quo necdum fuerunt publicatæ. Confirmari potest hæc instantia ex *Regulis Cancellariæ Apostolicæ*, quas singuli Summi Pontifices à Principio sui Regiminis circa causas Beneficiales, & Judiciales facere, vel à suis Prædecessoribus factas renovare, augere, vel minuere solent; atque *etiam* (ita sonat earundem præfatio) *ex tunc licet nondum publicatas, & suo tempore duraturas, observari volunt.* Quinimo Sixtus V. in Constitutione, *cum frequenter* (& habetur *tom. 2. Bullarii Romani, Constit. 59. dicti Pont.*) damnavit conjugia per Eunuchos, & Spadones non solum contrahenda, sed etiam de facto jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit; & consequentter Lex Pontificia videtur extendi posse etiam ad acta præterita, & obligare ante publicationem.

22. Resp. enim cum Lud. Engel, *tit. de Præbendis n. 19.* & aliis hasce & consimiles leges, in quibus nominatim sic cavetur, partim obligare quoad nullitatem actus in contrarium

gesti, non verò quoad culpam, aut pœnam; de qua posteriori obligatione dumtaxat in proposito est sermo. Partim eas obligare in tantum, quod Judex circa talia negotia etiamnum pendentia (id est, nondum sententialiter decisa) teneatur ferre sententiam conformiter tali legi de novo conditæ: prout per quoscumque Judices fieri jubetur cit. Constitutione Sixti V. §. 3. atque circa prædictas Regulas in Cancellaria Apostolica observari debet.

23. Fatendum tamen, quod ad obligationem legis sufficiat quævis promulgatio, sive dein ea fiat per scripturam in publico loco affixam, sive voce præconis: siquidem scripturam ad substantiam legis non requiri, sed voce etiam, aliove signo eam communitati denuntiari posse, fatentur passim Doctores. Nec obstat textus *can. 3. dist. 1.* ibi: *Lex est constitutio scripta.* Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerumque lex in scripturam redigi solet, ut perpetua ejus memoria habeatur, perpetuisque temporibus inviolata perseveret: partim ad differentiam Juris consuetudinarii, quod dicitur *Jus non scriptum*, prout habetur §. *Constat. Instit. de Jure naturali, gentium, & civili.*

24. CONCL. II. Leges Civiles à supremo Principe Imperii (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis latæ, ut subditos obligent, requiritur earumdem promulgatio in singulis respectivè Provinciis, & si sint latæ absque alia temporis determinatione, non obligant, nisi primum post duos menses à tempore promulgationis legis. Ita Theologi, & Jurisconsulti com-

communiter. Ratio eſt: quia ita expreſsè conſtitutum eſt in Jure Civili, atque approbatum praxi & conſuetudine Sacri Romani Imperii: ſiquidem *in Auth. Ut factæ novæ constitutiones &c. Collat. 5.* Rubrica Tituli abſolutè ſic loquitur. *Ut factæ novæ conſtitutiones poſt inſinuationem earum poſt duos menſes valeant.*

25. Solum nota cum Doctoribus paſſim, hanc Imperatoriam Conſtitutionem non habere locum in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum; quippe quorum jurisdictio eſt anguſtior. Unde per ſe loquendo, & niſi aliud in ipſamet Lege præſcribatur, aut de longa conſuetudine fuerit obſervatum, Statuta inferiorum Principum ſufficienter promulgantur unica ſolemni publicatione facta in Curia aut præcipua Civitate; & tunc, ſi certum tempus expreſſum non habeant, obligant ſcientes ſtatim, ignorantes autem poſt tempus arbitrarium, quo rationabiliter poteſt præſumi de ipſorum notitia, & quod poſt tale tempus non debuiſſent Conſtitutionem ignorare.

26. CONCL. III. Etſi communior Doctorum ſentiat, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ in Curia, aliisque locis conſuetis ſolemniter fuerit promulgata, quantum eſt ex ſe, ſive in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat: oppoſita tamen ſententia, requirens ad obligationem earum ſaltem pro Foro interno, ſeu conſcientiæ promulgationem Conſtitutionum Pontificiarum in ſingulis Diœceſibus vel Provinciis, non eſt improbabilis. Hæc Concluſio ex propoſito ſic ponitur ob magnam ſen-

tentiarum, atque rationum varietatem, & plurimas inde deducendas consequentias, quæ melius relinquuntur judicio Superiorum, utpote quibus in dubio subditi obedire tenentur.

27. Ratio prioris, & communioris sententiæ, quod nimirum sola promulgatio Constitutionum Pontificiarum Romæ factæ sufficiat ad earum obligationem, desumitur inprimis ex Jure Canonico, *cap. 1. de Postulat. Prælat.* ubi dicitur, quod *id solum sufficit, ut ad constitutionis Pontificiæ observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publicè promulgatam*: atqui hoc jam fit, si Bulla Pontificia Romæ promulgatur, & de tali promulgatione cuipiam certò constet; ergo. Confirmatur hæc sententia ex praxi, & stylo Curiæ Romanæ: siquidem in Curia Romana totius Orbis lites deciduntur juxta Constitutiones Pontificias Romæ publicatas etiamsi alibi promulgatæ non sint: hoc autem non videretur justum esse, & æquitati consentaneum, si dictæ Constitutiones non obligarent ubique, haud obstante, quod in aliis Provinciis non sint publicatæ. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla, *In eminenti*, (quæ habetur tom. 5. Bullarii Romani, *Constit. 288. dicti Pont.*) *§. 12.* expressè declaraverit, ad obligationem illius Bullæ sufficere solam publicationem Romæ factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri; ergo à pari idem dicendum de cæteris.

28. Ex hac sententia, quam sequitur communior Doctorum, ac præsertim Layman. *lib. 1. tract. 4. c. 2. n. 4.* infert citatus Auctor, quod

Lex

Lex Pontificia, ſimul ac Romæ publicata eſt, quantum eſt ex parte ſui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Chriſtiano: cur autem quoad actum ſecundum (id eſt, ut re ipſa aliquis conſtringatur) non ſtatim omnes obliget, id, ait, non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, ſed ex defectu alicujus conditionis accidentalis, puta quia eam aliqui ignorant. Et ita communiter diſcurrunt Doctores hujus primæ ſententiæ.

29. Altera verò pars Concluſionis, continens ſententiam Doctorum, aſſerentium, non ſufficere ſolam promulgationem Romæ factam, probatur inprimis ab auctoritate; ſiquidem ita ſentiunt Navarrus *cap. 23. Manualis. num. 44.* Medina *1. 2. quæſt. 90. art. 4.* & inſuper pro hac ſententia Azorius *tom. 1. lib. 5. cap. 3. q. 3.* (ſed poſtea ſecutus priorem ſententiam) citat Abbatem, Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, Scotum, & alios. Eandem ſententiam noviſſimè ſecutus eſt Petrus Marchantius *tom. 2. Tribunalis tract. 1. tit. 8. quæſt. 5.* ipſamque ex profeſſo docet Bernardus Sannig. *tom. 3. Theolog. tract. de Legibus diſt. 3. quæſt. 6.* atque probabilem cenſet Pirhing. *tit. de Conſtit. n. 31.* & ſequitur Ludov. Engel, *tit. de Conſtit. num. 67.* ubi etiam reſpondere conatur ad *cap. 1. de Poſtul. Prælat.* pro favore prioris ſententiæ ſupra *n. 27.* allegatum.

30. Fundamentum hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia Pontifices volunt Jus Civile ſervari, ubicumque Jure Canonico nihil eſt ſpecialiter conſtitutum, juxta illud *c. 1. de Novi*

 ope-

operis nuntiatione. Sicut Leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur; atqui circa modum promulgandi Leges Eccleſiaſticas, in Jure Canonico nihil habetur clarè conſtitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad Legum obligationem requirit, ut promulgentur in ſingulis Provinciis, juxta dicta *n.* 24. Confirmatur: quia ipſimet ſummi Pontifices defacto in quibusdam legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in ſingulis Provinciis & Diœceſibus, ut patet ex *cap. Cum infirmitas. de Pœnit. & Remiſſ.* & Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Paſtorali.* (& habetur tom. 4. Bullarii Romani, *Conſt.* 62. *dicti Pont.*) & alibi: ſed fruſtra hoc fieri videretur, ſi generaliter, & absque alia ſpeciali declaratione (quod additur propter Bullam. *n.* 27. citatam) Romanus Pontifex per legem Romæ promulgatam illico totum Mundum obligare intenderet, etiam pro Foro Conſcientiæ; ergo.

31. Confirmatur ſecundo: quia, ut eleganter diſcurrit Sannig. *loc. cit.* ipſamet lex Chriſti Domini non fuit ſufficienter Jeroſolymis in ipſo die Pentecoſtes pro toto Orbe promulgata, uti omnes concedunt; ergo neque lex Pontificia Romæ dumtaxat promulgata. Conſequentia tenet, niſi detùr diſparitas. Unde (infert citatus Auctor) ex hac ſententia patet, quomodo multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regnis, & Provinciis non obligent defacto, eo quod ab Ordinariis locorum aut ex negligentia, aut aliis de cauſis gravibus, v. g. ob laicam poteſtatem,

vel

vel defectum finis legis, non fuerint debitè promulgatæ in suis Diœcesibus, juxta Paparum voluntatem & mandatum; contra quas longa consuetudo populi contraria invaluit, & vim contrariæ legis tandem obtinuit. Hactenus ille.

32. Quantum ad praxin attinet, in hac sententiarum: & rationum varietate, subditis standum inprimis erit judicio Superiorum suorum; nam his in dubio obedire tenetur. Deinde attendenda est praxis, & consuetudo locorum, utpote quæ est tantæ efficaciæ, ut non tantum Jus dubium interpretari possit (nam *consuetudo est optima legum interpres c. Cum dilectus, de consuetud. & L. 26. ff. de Legibus*) sed etiam legi ceteroquin manifestæ debito tempore derogare, *cap. ult. de Consuetud.*

QUÆSTIO IV.

De Acceptatione Legum.

SUMMARIUM.

33. *Legem acceptari, & usu recipi, quid?*
34. *Ad legem, an requiratur acceptatio populi?*
35. *Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quomodo?*
36. *Si lex justa est, tenetur eam populus acceptare.*
37. *Nisi habeat justam causam non acceptandi, & quid tunc agendum?*
38. *Quid de singularibus quoad praxin?*
39. *Peccant non recipientes, neque observantes*

justam legem, donec usu contrario abrogata sit.

40. *Cur multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus non obligent.*

33. ADVERTENDUM, quod Lex post promulgationem debitè factam tunc censeatur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, scripto, aut alio signo, vel quando ipsam in casu occurrente observat. Deinde, dum Communitas legem observat, dicitur *lex* etiam esse *usu recepta.* Hoc prænotato, sit

34. CONCL. I. Ad naturam, & intrinsecam constitutionem legis humanæ non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & usum Lex accidentaliter perficiatur, seu confirmetur. Ita communior Doctorum, hoc intelligentium tum de Lege Imperatoria, tum Pontificia. Ratio est: quia supremo Principi, utputa Summo Pontifici, aut Imperatori, neque voluntas, neque potestas deest subditos obligandi ad observantiam suæ legis. Non quidem voluntas, utì supponitur; eò quod velit condere novam legem. Neque deest potestas; quia Summo Pontifici in rebus spiritualem Ecclesiæ gubernationem concernentibus, tenentur obedire omnes Christiani, tanquam Pastori universali, Christíque in terris Vicario. In Imperatorem verò populus lege aurea omnem potestatem contulit. *L. 1. ff. de Constitut. Principum.* Quod si in aliqua Republica adhuc vigeret Regimen Democraticum, in quo potestas

ſtas ferendi Leges reſidet penes ipſam Communitatem, haud dubiè requireretur acceptatio populi: Concluſio autem ſolum loquitur de Regimine Monarchico.

35. Nec obſtat illud Grătiani *can. 3. diſt. 4. Leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur.* Reſp. enim, inprimis textum hunc apertè ſtare pro Concluſione, dum concedit, leges jam inſtitui per legitimam promulgationem, ac proinde ante earum acceptationem. Reſp. ulterius, illud, quod ſubjungitur, *firmantur, cum moribus utentium comprobantur*, non de firmitate intrinſeca & ſubſtantiali intelligendum eſſe, utpote quam leges jam ante earum acceptationem habent; ſed de quadam extrinſeca dumtaxat & accidentali firmitate, quatenus leges moribus utentium comprobatæ, non facile amplius per contrariam legem, vel conſuetudinem abrogantur. Sive (ut loquitur Fagnanus *in c. Treugas. n. 49. de Treuga.*) leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem ſtabilitatis non autem firmitatem auctoritatis.

36. CONCL. II. Si lex juſta eſt, tenetur eam populus acceptare ſub peccato; niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamen ſententia noviſſimè ab Alexandro VII. rejecta eſt, dum ab ipſo inter alias propoſitiones etiam ſequens, ordine 28. damnata fuit: *Populus non peccat, etiamſi absque ulla cauſa non recipiat legem à principe promulgatam.*

37. Dicitur in Concluſione, *niſi habeat juſtam*

ſtam cauſam non acceptandi. Nam quando ſubeſt rationabilis cauſa à Principe veriſimiliter ignorata, ſecus erit dicendum. Idem dic, quando ex circumſtantiis contraria Principis voluntas ſatis colligitur; prout v. g. præſumi poſſe videtur in lege valdè difficili, nimiúmque dura & gravi, quod Princeps non intendat ab initio abſolutè obligare: ſed ſolum tentare populi ſenſum, & quomodo is tali lege ſeſe accommodet, ut juxta eam valeat poſtmodum Princeps legem vel plenè confirmare, vel relaxare, ac moderari. Interea tamen populus in tali caſu non poteſt ſimpliciter rejicere legem, ſed debet ad Principem recurrere per remedium ſupplicationis pro ſublatione legis: qua ſtante ſupplicatione, licitum eſt populo, ſuſpendere obligationem legis; prout in ſimili habetur *c. Si quando, de Reſcriptis*, & notat Sannig. *Diſt. 3. de Legib. quæſt. 7. n. 4.* poſt Rodriguez, Bonacinam, & alios.

38. Addit Layman. *lib. 1. tract. 4. c. 3. n. 3.* quamvis Lex Pontificia ſpectata ſua natura, quantum eſt de ſe, ſeu in actu primo, mox habeat vim obligandi ſubditos in toto Mundo: tamen quod attinet ad praxin, peccati damnandos non eſſe, neque puniendos ſingulos è Communitate, ſi legem Pontificiam in ſua Diœceſi neque promulgatam, neque uſu receptam, ipſi quoque non obſervent; de quo plura citatus Auctor.

39. CONCL. III. Etſi primi, qui legem Pontificiam, vel Diœceſanam ritè latam, & ſufficienter promulgatam non receperunt, neque ob-

obſervarunt, peccaverint, niſi juſtam cauſam habuerint non acceptandi, ſucceſſores tamen eorum illam non obſervando amplius non peccant. Ita Pirhing. *tit. de Conſtitut. n. 42.* & alii. Ratio eſt: quia, poſtquam talis Lex longo tempore in Diœceſi non eſt unquam recepta, neque obſervata, exiſtimare poſſunt ſucceſſores, illam per non uſum, ac vi contrariæ conſuetudinis jam præſcriptæ abrogatam eſſe.

40. Et ex his patet (inquit Herinex *diſp. 3. de Legibus n. 117.*) quomodo multæ Leges, ac Bullæ Pontificiæ, iu variis Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque publicatæ neque acceptatæ fuerunt; vel quia defectu publicationis, & acceptationis, eſto ab initio culpabili, tandem in perfectam deſuetudinem deſierunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quod Ordinarii frequenter advertant, aut exiſtiment, ac ſæpe non ſine fundamento, Leges varias non congruere publicæ utilitati ſuarum Diœceſium ob inveteratas, & rationabiles earumdem conſuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatim non graſſantur, imo vix noſcuntur. Interdum etiam Ordinarii ob poteſtatem Laicam non poſſunt exequi pro libitu ſuo mandata Apoſtolica, donec tandem tractu temporis eadem abeant in deſuetudinem.

QUÆ-

QUÆSTIO V.

Quænam opera, & an etiam actus interni per Legem humanam possint præcipi, vel prohiberi?

SUMMARIUM.

41. *Lege humana quænam generatim præcipi possint?*
42. *Corollaria.*
43. *Consilia Evangelica, an possint præcipi?*
44. *Materia legis prohibitoriæ, quæ?*
45. *Potest idem actus pluribus legibus præcipi.*
46. *Actus interni nequeunt lege humana præcipi.*
47. *Per se & indirectè.*
48. *Bene tamen indirectè & concomitanter.*
49. *Ratio ulterior Conclusionis.*
50. *Solutio objectionum.*
51. *Lege humana numquam potest præcipi inhonestum, bene tamen permitti.*

41. CONCL. I. Lege humana sive Ecclesiastica, sive Civili, possunt præcipi non solum opera Justitiæ, sed etiam aliarum virtutum; dummodo non sint nimis ardua, atque difficilia. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia Legislator potest ejusmodi actiones præcipere, quæ sunt utiles bono communi; aut prohibere, si earum omissio Communitati expedire videatur: atqui non sola opera Justitiæ, sed etiam actus aliarum virtutum, expediunt quandoque bono communi; ergo.

42. Sic inprimis Lege Ecclesiastica præcipiuntur opera virtutis Temperantiæ, & Religionis, indicendo certorum dierum jejunium, ac præcipiendo devotam Missæ auditionem diebus

Feſtivis & hujusmodi, ut ſic populus Chriſtianus ad veri Dei cultum excitetur, atque in bonis operibus exercendis amplius confirmetur. Deinde ob eandem rationem poſſunt lege humana præcipi, aut prohiberi, actiones ceteroquin ex natura ſua indifferentes: prout prohibetur Chriſtianis deferre arma ad Infideles, item labor ſervilis diebus Feſtivis, & hujusmodi.

43. Dicitur notanter in Concluſione, *dummodo non ſint nimis ardua, atque difficilia*; ſiquidem Lex debet eſſe poſſibilis, & ſecundum naturam hominum, id eſt, humanæ conditioni accommodata. Et hinc Eccleſia non poteſt abſolutè præcipere actus conſiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuæ Caſtitatis, Paupertatis, atque Obedientiæ Religioſæ: hæc enim, licèt ex poſtfacto rectè præcipiantur illis, qui ad eorum obſervantiam ſeſe prius per votum ſolemne Profeſſionis Religioſæ voluntariè obligarunt, utpote qui virtute ſui voti ad obſervantium ipſorum jam obligantur juxta *Pſal. 75. Vovete & reddite Domino Deo veſtro*, & alibi: univerſaliter tamen, & ante ſpontaneam obligationem rationabiliter præcipi non poſſunt.

44. CONCL. II. Inſuper legis prohibitoriæ materia ſunt omnia illa, quæ juſtitiæ, aliisque virtutibus, quarum obſervatio Reipublicæ utilis eſt, ſimulque facilis, contrariantur. Ratio eſt: quia leges feruntur in bonum Communitatis; ergo juſtè prohibentur ea, quæ bono communi contrariantur.

45. CON-

45. CONCL. III. Potest idem actus pluribus legibus, & pluribus titulis præcipi, aut prohiberi; puta Lege naturali, divina, ac humana simul. Ita communis Doctorum. Ratio est: quia nihil impedit, quo minus idem actus pro meliori Juris Divini, aut naturalis observatione vel declaratione, Jure insuper humano prohibeatur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non solum Jure naturali ac Divino, sed etiam Lege humana tum Ecclesiastica, tum Civili, sub gravissimis pœnis prohibetur; econtra verò honor debitus parentibus, aliisque legitimis Superioribus, deferri mandatur.

46. CONCL. IV. Actus merè interni non possunt ulla Lege humana, sive Civili, sive Ecclesiastica, per se ac directè præcipi. Ita communior & probabilior Doctorum. Ratio est: quia solus Deus est secretorum cognitor, & judex, atque, ut dicitur *Psal. 7. Scrutans corda, & renes Deus.* Hinc etiam *1. Regum 16.* habetur: *Homo videt ea, quæ parent; Deus autem intuetur cor.* Confirmatur Conclusio: siquidem *Ecclesia non judicat de occultis*, ut dicitur *cap. Sicut tuis de Simonia*, & alibi: Et hac de causa Hæresis, aut Simonia, vel Usura merè mentalis, quamvis coram Deo sint ex genere suo gravia peccata, nihilominus pœnas juris non incurrunt; prout communiter docent tum Theologi, tum Canonistæ. Imò est vulgatum inter Jurisconsultos dictum, & habetur *can. Cogitationis, de Pœnitent. Dist. 1. Cogitationis pœnam nemo patitur*: intellige. ab homine, benè tamen à Deo, ùt explicat Glossa ibidem.

47. No-

47. Notanter autem dictum eſt in Concluſione, *actus merè interni per ſe, & directè non poſſunt præcipi lege humana:* nam per accidens, & concomitanter benè poſſunt ſic præcipi, ùt mox dicetur. Hinc ſit

48. CONCL. V. Prædictis tamen non obſtantibus, poſſunt actus aliqui interni Lege humana præcipi, vel prohiberi per accidens, ſeu directè & concomitanter, quatenus requiruntur ad moralem ſubſtantiam actuum externorum. Ita communior & probabilior Doctorum. Sic quippe Eccleſia præcipit diebus Feſtivis devotam auditionem Miſſæ, atque Confeſſionem Sacramentalem ſaltem ſemel in anno peragendam, ad quam utique illinc requiritur interior attentio; hinc autem dolor de peccatis. Similiter, cum legitimus Superior Sacerdoti præcipit, ut Miſſam celebret, eamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptiſmi aut Pœnitentiæ adminiſtrer, conſequenter etiam per accidens, ſeu indirectè & concomitanter præcipit, ut habeat internam intentionem ſacrificandi, Miſſámque applicandi, aut baptizandi, vel à peccatis pœnitentem abſolvendi: utpote cum ſine ea tales actus validè elici, atque moraliter ſubſiſtere non poſſint.

49. Ratio ulterior Concluſionis eſt: quia leges & præcepta homini imponuntur, ut ea humano modo impleat, non brutorum more; ergo ſicuti opus præceptum violari non poteſt, niſi per actum, vel omiſſionem humanam ac liberam, ita neque impleri: unde ſi quis ebrius, vel dormiens, die Feſto miſſæ interſit, non

fatis-

ſatisfacit præcepto, quia ipſam non audit actu humano ac mortali. Accedit, quod in prædictis caſibus actus illi exteriores ſine ullo actu interiori, attentione ſcilicet vel intentione, forent mera ſimulatio, DEO & hominibus execrabilis.

50. Et hac ratione, nimirum ritè diſtinguendo, & concedendo, quod Eccleſia poſſit quidem præcipere actus internos indirectè, & concomitanter ut conjunctos externis, non verò per ſe & directè ſolvuntur plures objectiones & inſtantiæ, quæ in præſenti materia fieri poſſunt.

51. CONCL. VI. Quamvis Lege humana nunquam poſſit præcipi aliquid injuſtum, ac inhoneſtum, ſeu peccaminoſum; nihilominus aliquando licitè permittuntur quædam injuſta, atque inhoneſta ad evitationem majoris mali, non quidem approbando minus malum tanquam licitum, ſed diſſimulando ejus pœnam. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis patet ex ipſa definitione Legis; alioquin enim ipſa foret iniqua, ſicque non obligaret. Ratio verò ſecundæ partis eſt; quia quando utrumque malum omni diligentia poſſibili per legem evitari non poteſt, locum habet illud vulgatum: *Ex duobus malis minus eſt eligendum*; non quidem approbando minus malum, ſed quatenus utrumque impediri amplius non poteſt, minus eligendo tamquam medium ad evitandum majus malum.

DIS-

DISTINCTIO II.

De Obligatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Obligatione Legis Veteris ejusque cessatione.

SUMMARIUM.

1. *Præcepta Veteris Legis alia moralia.*
   (a) Ut dicetur num. 11.
   Alia cæremonialia.
   Et alia judicialia.
2. *Unde dicta divisio desumatur?*
3. *Lex vetus obligabat solos Judæos per se loquendo.*
4. *An etiam obligarit Gentiles?*
5. *Ea cessavit introductâ Lege Evangelica.*
6. *Circumcisio, & alia cæremonialia Legis veteris defacto sunt illicita.*
7. *Sed post Christi mortem per aliquod tempus fuerunt licita.*
8. *Et quamdiu?*
9. *Præcepta judicialia Legis veteris, quomodo sint evacuata?*
10. *Differentia inter cæremonialia, & judicialia Legis veteris.*
11. *Præcepta moralia ipsius obligant defacto, & quare?*
    (b) Ut dictum n. 5. & seqq.

1. ADVERTENDUM cum communi Theologorum, quòd præcepta veteris Legis,

seu Mosaicæ, fuerint in triplici differentia. Alia siquidem fuerunt *Præcepta moralia*, quæ ad morum disciplinam spectabant: qualia sunt, *non occides*, *non mœchaberis*, & hujusmodi, quæ etiamnum remanserunt, & obligant, non quatenus Leges veteris Testamenti, sed quatenus sunt Juris Naturalis. (a) Alia fuerunt *Præcepta cæremonalia*, quæ ad cultum Dei pertinebant; ac præscribebant, quomodo, & quibus cæremoniis in veteri Testamento Deus fuerit colendus, ut sic populus Judaicus, ad idololatriam propensus, ab eadem retraheretnr: ut Circumcisio, varii ritus Sacrificiorum, esus Agni Paschalis, & plura hujusmodi, quæ passim in veteri Testamento, ac præsertim in libris Moysis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus constituebatur rectus ordo populi tum inter se, tum quoad communitatem, atque in exercendis judiciis observandus; hujusmodi enim præcepta fuerunt veluti quædam justitiæ, inter homines illos observandæ, determinationes, ad quas Judices populi Israelitici in decisionibus occurrentium litium atque causarum attendere debuerunt.

2. Porro hæc triplex præceptorum veteris Legis divisio clarè habetur *Deut. cap. 6.* ubi dicitur: *Hæc sunt præcepta, & cæremoniæ, atque judicia;* qualia alibi sæpius leguntur. Hinc D. Apostolus *Rom. 7.* loquens de Lege veteri, vocat illam *Mandatum sanctum*, *& justum*, *& bonum.* *Sanctum* quidem quoad præcepta cæremonalia, utpote quibus homo peculiariter ordinatur ad Deum, ejusque cultum exequendum

dum. *Juſtum* propter præcepta judicialia, quibus homo maximè ordinatur ad proximum, ut præbeat unicuique, quod ſuum eſt. *Bonum* tandem propter præcepta moralia, quæ per ſe continent bonitatem atque honeſtatem, & ordinant hominem potiſſimum ad ſe ipſum. Hoc prænotato, ſit

3. CONCL. I. Lex vetus per ſe loquendo obligabat ſolos Judæos. Ita Herincx *diſp. 2. de Legibus qu. 2. n. 15.* éſtque communis Theologorum. Ratio eſt: quia ad Judæos ſolos Lex illa dirigebatur, illisque ſolis fuit promulgata, ùt conſtat ex Sacra Scriptura paſſim; atqui Lex non obligat niſi eos, ad quos dirigitur, & quibus injungitur; ergo.

4. Dicitur, *per ſe loquendo*. Quia imprimis liberum fuit aliis Nationibus, Legem Moſaicam aſſumere, eamque profiteri per ſuſceptam Circumciſionem; hæc enim erat janua Legis veteris, eo ferme modo, quo defacto Baptiſmus eſt janua Legis Evangelicæ, ejusque Sacramentorum. Deinde quamvis præcepta moralia non obligaverint Gentiles, in quantum erant per poſitivam DEI juſſionem in lege Moſaica mediante Decalogo renovata; nihilominus etiam Gentiles tenebantur ejusmodi præcepta moralia obſervare, in quantum erant Juris naturæ.

5. CONCL. II. Lex vetus, ejusque obligatio ceſſavit introducta Lege Evangelica. Iſta Concluſio eſt de fide; et habetur *Actor. c. 15.* ubi â ſanctis Apoſtolis in Concilio Jeroſolymitano congregatis, ex inſtinctu Spiritus Sancti

decretum fuit, atque promulgatum, non amplius obligare Circumcisionem, aliáque Legalia veteris seu Mosaicæ Legis. Idem patet ex tota Epistola D. Pauli ad Galatas, & alibi. Unde in jure Canonico, *cap. Majores, de Baptismo,* habetur: *Absit, ut in illam damnatam hæresin incidamus, quæ perperam affirmabat, Legem cum Evangel. & Circumcisionem cum Baptismo servandam.*

6. CONCL. III. Circumcisio, & alia Præcepta cæremonialia veteris Legis, defacto in Lege Evangelica non solum penitus obligare cessarunt, sed insuper eorum observatio est prohibita, illicita, & mortifera, seu mortem animæ afferens. Ita omnes Catholici; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus *num. præc.* Accedit ratio: quia omnes cæremoniæ illæ fuerunt umbra & figura futurorum juxta illud 1. *Corinth.* 10. *Omnia in figura contingebant eis:* fuerunt enim Cæremonialia principaliter instituta ad præfiguranda Christi Mysteria ut futura, ejusque tanquam Messiæ in Lege promissi adventum, ergo cum ejusmodi adventus, aliaque olim præfigurata Mysteria Christi jam fuerint completa, oportuit, ut & illæ cæremoniæ cessarent, ne alioquin significando aliquid ut futurum, quod tamen revera jam est factum, falsum significarent.

7. Fatendum tamen est cum D. Augustino *Epist.* 9. & 10. *ad S. Hieronymum*, & Theologis communiter, quod usus atque observatio Legalium, seu Cæremonialium veteris Legis, etiam post Christi mortem atque promulgationem

nem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitus: modo in eis non collocaretur ulla ſpes ſalutis, neque ea obſervarentur ut ſigna præfigurativa futurorum. Ratio eſt: quia ipſimet Apoſtoli ſæpius obſervarunt Legalia poſt Evangelium jam promulgatum; ergo eorum obſervatio fuit ad tempus licita, & non illico mortifera. Antecedens patet; ſic enim *Actorum* c. 16. S. Paulus legitur circumcidiſſe Timotheum; & *Actor.* c. 21. idem S. Apoſtolus, de conſilio Seniorum, purificatus aſcendit in Templum. Congruentiam hujus optimam addit D. Auguſtinus *loc. cit.* ut videlicet Synogaga ſepeliretur cum honore, ſimulque Judæorum ſcandalum omne evitaretur, ſicque ipſi facilius poſſent ad Fidem Chriſti converti, dum advertebant ſuas cærimonias, utpote pro tempore veteris Legis bonas, ſanctas, atque à Deo præceptas, non ita ſubitò abrogari, atque contemni, ſicuti ritus Gentilium.

8. Cæterum ſucceſſu temporis, poſtquam veritas Evangelii magis, magisque mundo illuxit, umbra Legis tandem omnino evanuit, adeò ut jam *Actor.* c. 15. appellaretur *Hæreſis Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes, quia oportet circumcidi, & præcipere quoque ſervare legem Moyſi.* Unde patet, jam illo tempore non amplius obligâſſe legem Moyſi. Quo autem tempore ea cæperit eſſe illicita, ejusque obſervatio mortifera, variant Theologi, cum illud ex Sacra Scriptura clarè non conſtet, & poſt dictum Concilium Jeroſolymitanum adhuc D. Paulus circumciderit Timotheum, atque ipſe

ipse purificatus ascenderit in Templum, ùt proximè dictum. Sunt, qui Legalium usum volunt fuisse licitum usque ad viginti quinque annos circiter post Christi Passionem, nonnulli ultra: quamvis certum videatur, quod ante mortem S. Ignatii Martyris ac tertii post S. Petrum Ecclesiæ Antiochenæ Episcopi, res ista jam fuerit per Ecclesiam decisa, ùt notat Bernardus Sannig. *Dist.* 2. *de Legibus qu.* 3. *n.* 9.

9. CONCL. IV. Præcepta judicialia veteris Legis per adventum ac mortem Christi, atque prædicationem Evangelii, fuerunt quidem evacuata, ita ut desinerent vi illius Legis obligare; nihilominus ob naturalem æquitatem potest eorum aliquorum observatio etiam nùnc per Prælatos Ecclesiæ præcipi. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 104. *art.* 3. & alii communiter.

10. Unde est differentia inter Præcepta cæremonialia, & judicialia Legis veteris. Nam cæremonialia adeò sunt evacuata, ut non solum sint mortua, sive nullius amplius obligationis, aut utilitatis, sed etiam mortifera, ita ut illicitum sit ea observare tempore Legis Evangelicæ. Judicialia verò, etsi non obligent tempore Legis gratiæ vi veteris Legis, imò nec observari possint ex obligatione ipsius: tamen ob eorumdem convenientiam, & æquitatem naturalem, possunt etiam defacto absque peccato observari, imò de novo præcipi per eos quorum est condere leges; prout hoc in nonnullis eorum fieri, patet inductione. Sic inprimis defacto solvuntur Decimæ Parochis, aliisque Ecclesiæ Ministris, quia jure naturali, si-

mul-

mulque Divino, debetur neceſſaria ſuſtentatio Eccleſiæ Miniſtris, juxta illud Salvatoris, *Matthæi c. 10. Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et 1. *Corinth. 9. Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* & alibi. Similiter, quamvis mulier poſt partum ſtatim poſſit ingredi Eccleſiam, nec teneatur abſtinere per certos dies ſecundum Legem Moſaicam; ſi tamen puerperæ ex veneratione voluerint alioquamdiu abſtinere, earum devotio admittitur in Jure Canonico *c. unde Purificatione poſt partum.* Idem patet in pluribus ſimilibus paſſim occurrentibus.

11. CONCL. V. Præcepta moralia etiamnum obligant, non quidem vi veteris Legis, ſed quatenus ſunt Juris naturalis, aut in Lege Evangelica per Chriſtum denuò renovata. Ita communis Doctorum, Ratio primæ partis eſt; quia lex vetus per Chriſti adventum & mortem, fuit evacuata; (*b*) ergo vi ipſius præcepta moralia amplius non obligant. Ratio verò ſecundæ partis eſt: quia omnia Præcepta moralia veteris Legis reducuntur tum ad geminum Præceptum Dilectionis DEI & proximi, tum ad præcepta Decalogi: hæc autem obligant de Jure naturali, ſimulque ſunt per Chriſtum renovata, ut habetur *Matth. c. 19. Marc. 10* & *Lucæ 18.* ergo.

QUÆSTIO II.

De obligatione Legis novæ, seu Evangelicæ, ejusque perfectione.

SUMMARIUM.

12. *Lex nova, quibus nominibus appelletur?*
13. *Lex Evangelica à Christo lata est pro toto Mundo, & obligat etiam Judæos ac Gentiles.*
14. *Obligavit tamen primum post sui promulgationem.*
15. *Lex nova excedit veterem multis modis.*
    I. Quia est facilior veteri,
16. *Solvitur objectio.*
    (c) Juxta dicta quæst. præc.
17. *II. Quia nunc conferuntur efficaciora auxilia gratiæ.*
    (d) De hoc infra Tract. 14. Dist. 1. num. 12. & seqq.
18. *III. Quia lex Evangelica per Filium DEI promulgata est &c.*

12. ADVERTENDUM, quod Lex nova variis nominibus appelletur. Et primo quidem dicitur *Lex Evangelica*, eo quod in quatuor Evangeliis, vel potius in quatuor libris unius Evangelii contineatur registrata. Secundo dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris seu Mosaicæ, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Tertio dicitur *Lex libertatis*, *Jacob. c. 2.* Item *Lex Fidei*, *Rom. c. 3.* Et tandem *Lex gratiæ*, eo quod non solum gratiam multo copiosiorem conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Lege contigit; sed insuper contineat, & afferat omnis gratiæ AuctoremChristum JEsum. His prænotatis, sit

13. CON-

13. CONCL. I. Lex Evangelica, à Christo Domino condita est, lata pro toto Mundo; adeoque ad eam, atque ad suscipiendum Baptismum obligantur etiam Judæi, & Gentiles. Ita omnes Theologi. Prima pars, quod nempe Christus sit Auctor Legis Evangelicæ, desumitur ex illo *Isaiæ 33.* ubi de Messia venturo, seu Christo Domino propheticè prædicitur: *Dominus judex noster, Dominus Legifer noster.* Unde & in Evangelio passim, ac præsertim *Joan. c. 14.* Christus de suis legibus ait: *Mandata mea servate.* Altera pars, quod nempe Christus Legem Evangelicam tulerit non pro uno dumtaxat populo, sed pro universo Mundo, ipsemet expressit *Matth. c. ult.* præcipiens Apostolis: *Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Et *Marci c. ult. Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Accedit ratio: quia Christus fuit Redemptor totius Mundi: ergo & Legislator, condendo pro omnibus leges, per quas ad sanctificationem, vitamque æternam pervenirent.

14. CONCL. II. Nihilominus Lex Evangelica post factam sui institutionem non statim obligavit omnes, sed primum, quando solemniter fuit promulgata. Et hæc quidem promulgatio Jerosolymis contigit in die Pentecostes, qua Apostoli accepto prius Spiritu sancto cœperunt solemniter prædicare Baptismum, ejusque obligationem, dicentes: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum, Actorum c. 2.*

In cæteris vero locis post mensem, vel annum, aut plures annos incepit dicta obligatio, prout nimirum variis populis Evangelium Christi serius, aut citius solemniter, & Deo per miracula doctrinam Evangelicam confirmante promulgabatur. Ita Doctor Subtilis 4. *dist. 3. qu. 4.* cum aliis. Ratio hujus patet ex dictis *dist. præc. qu. 2. & 3.* ubi generatim dictum est, ad cujusque Legis obligationem requiri, quod solemniter promulgetur.

15. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis modis excedit in dignitate seu perfectione. Ita omnes Catholici; idque patet inductione, assignando speciales Legis Evangelicæ prærogativas præ veteri seu Mosaica. Nam I. Lex Mosaica fuit gravior multò lege Evangelica. Hinc D. Petrus *Actor. c. 15.* dixit de lege veteri: *Quid tentatis imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* Non quod Lex vetus absolutè fuerit observatu impossibilis (Deus enim non præcipit impossibilia) sed quia observatu fuit admodum difficilis: quæ quidem difficultas oriebatur ex nimia præceptorum tum cæremonialium, tum judicialium numerositate, quorum aliqua satis erant difficilia. Econtra de Lege Evangelica ait Christus *Matth. c. 11. Jugum meum suave est, & onus meum leve.*

16. Nec obstat, quod Christus *Matth. c. 5.* multa superaddiderit Decalogo, dum v. g. ad illud præceptum, *non occides*, addidit, *non irasci*, & hujusmodi. Resp. enim cum D. Augustino *lib. 19. contra Faustum*, negando assumptum

ptum: Christus enim nil superaddidit, sed tantum explicavit melius Decalogum reprobando expositionem antiquorum Pharisæorum. Adde, quod in Lege Evangelica cessarit obligatio cæremonialium, & judicialium veteris Legis, etsi non moralium. (c).

17. II. In Lege Evangelica conferunrur efficaciora, & copiosiora auxilia gratiæ ad ferendum onus Legis, justitiamque operandam, quam in Lege Mosaica. Ratio est: quia in Lege Evangelica omnia septem Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato dignè suscipientibus; in Lege Mosaica verò sola Circumcisio conferebat gratiam (*d*) & quidem respectu gratiæ Baptismalis admodum parvam. Insuper in Lege Evangelica, eò quod merita Christi jam sint actu exhibita, Spiritus Sanctus abundè datur credentibus; in Mosaica verò, quia merita Christi tunc solum erant prævisa, atque in futurum exhibenda, etiam mensura gratiæ dabatur modica.

18. III. Lex Evangelica est dignior veteri: quia quamvis utramque Legem Deus condiderit: nihilominus Mosaicam promulgavit per ministerium Angelorum, Evangelicam verò per Filium suum unigenitum. Excedit præterea, & differt in materia: nam Mysteria Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis nostræ in Lege veteri fuerunt multum occultata, aut solum præfigurata; quæ tamen in Lege Evangelica sunt revelata, & clarius manifestata, aut jam in actu exhibita. Omittuntur plures aliæ simi-

similes legis Evangelicæ prærogativæ, præ veteri, seu Mosaica.

QUÆSTIO III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ?

SUMMARIUM.

19. *Potestas legislativa alia Ecclesiastica, alia Civilis; & quomodo differant?*
    (e) Dist. præc. n. 9. & 14.
20. *Leges humanæ tum Ecclesiasticæ, tum Civiles, obligant in Conscientia, & sub peccato.*
21. *Solvitur objectio.*
22. *Id verum regulariter loquendo.*
23. *Lex humana obligat cum aperto vitæ periculo, quando ejus observantia est necessaria ad bonum publicum conservandum.*
24. *Vel quando ejus violatio cederet in contemptum Fidei, aut Ecclesiasticæ potestatis.*
    (f) Vid. tract. 7. dist. 1. n. 49. & 50.
25. *Extra dictos duos casus non obligat cum periculo vitæ, vel gravis incommodi.*
26. *Corollarium generale.*
27. *Aliud de infirmo, itinerante &c.*
28. *Quid liceat excommunicato, vel irregulari occulto, ad vitandam infamiam?*
    * *Qualiter cognoscatur obligatio gravis, vel levis?*

19. SUpponendum hic conformiter superius (e) dictis, quod Lex ac potestas legislati-

lativa humana; alia ſit Eccleſiaſtica, alia Civilis. Differunt autem inter ſe variè. I. Ratione originis: quia poteſtas legislativa Eccleſiaſtica proximè, ac immediatè provenit à Deo prout patet ex verbis Chriſti *Matth. 16. Tibi dabo claves regni cœlorum.* Et *Joan. 21. Paſce oves meas.* Item *Actorum 20. Poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos, regere Eccleſiam DEI, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Econtra verò poteſtas legislativa civilis immediatè provenit ab hominibus; utpote cùm populus per Legem auream contulerit in Regem, atque Imperatorem, totam ſuam poteſtatem, *L. 1. ff. de Conſtitut. Principum* quamvis & hæc ſaltem mediatè ſit à Deo, juxta illud *Rom. 13. Non eſt poteſtas, niſi à Deo.* II. Differunt ratione objecti, & finis: ſiquidem poteſtas legislativa Eccleſiaſtica per ſe, & directè, verſatur circa res ſpirituales, ad ſalutem animarum, & conſequendam vitam æternam ordinatas. Civilis verò poteſtas per ſe, ac directè, ſeu immediatè, tantum reſpicit commoditatem, & tranquillam gubernationem Reipublicæ; quamvis mediatè, ac per accidens, etiam ſalutem animarum reſpicere poſſit, in quantum vitia prohibet, ac punit. Unde ſequitur, quod hæ duæ poteſtates, Civilis nempe & Eccleſiaſtica, propriis officiis, ac dignitatibus diſcretæ ſint: quamvis Eccleſiaſtica ob excellentiam objecti, & finis ſui, tanto præſtet Civili, quanto quæ ſunt ſpiritualia, præſtant corporalibus. His prænotatis, ſit

20. CONCL. I. Leges humanæ juſtæ, ac legitimè promulgatæ, non ſolum Eccleſiaſticæ,

ſed

ſed etiam Civiles, regulariter loquendo obligant in conſcientia, ita ut earum transgreſſio in materia gravi ſit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia juxta quartum Præceptum Decalogi tenemur obedire non ſolum parentibus, ſed etiam legitimis Superioribus noſtris, juſta præcipientibus. Accedit illud Apoſtoli *Rom. 13. Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit.* Et mox infra: *Subditi eſtote non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam;* id eſt, non ſolum metu pœnarum, ſed etiam, ne peccetis.

21. Quod ſi quis objiciat. Poteſtas Civilis non poteſt infligere pœnam mortis æternæ; ergo neque ſub ea, ſive ſub peccato mortali reatum pœnæ æternæ inducente, quidpiam præcipere. Probatur conſequentia: quia ejusdem eſt, ſub pœna quidpiam præcipere, & pœnam transgreſſoribus inferre poſſe: ne alioquin lex ſit inutilis. Reſp. Negando conſequentiam, cum ſua probatione: nam ad hoc, ut poteſtas Civilis quidpiam in Conſcientia obligans præcipere valeat, ſufficit poteſtas legislativa, quam habet à DEO, qui juſſit legitimis Superioribus juſta præcipientibus eſſe obediendum. Nec idcirco lex illa erit inutilis: nam pœnam mortis æternæ, transgreſſoribus impœnitentibus ſtatutam ſufficit, quod Dominus Deus juſtus Judex infligat; utpote cujus mandatum ſimul violatur, & â quo etiam, ſaltem mediatè, provenit poteſtas legislativa Civilis, juxta citatum illud *Rom. 13. Non eſt poteſtas, niſi à DEO: itaque qui reſiſtit poteſtati, DEI ordinationi reſiſtit.*

22. Di-

22. Dicitur notanter in Conclusione, *regulariter loquendo*. Siquidem non omnes Leges humanas obligare in Conscientia, patebit ex dicendis *Quæst. seq.* ubi ostendetur, dari leges aliquas merè pœnales, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam pœnam subeundam.

23. CONCL. II. Quando legis observatio est moraliter necessaria ad publicum bonum conservandum, tunc Lex humana potest obligare cum aperto vitæ periculo. Ita Herincx *disp. 3. de Legibus quæst. 12.* éstque communis. Ratio est: quia conservatio boni communis, omnino est præferenda bono vitæ privati hominis; ergo in tali casu necessitatis potest Superior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare subditum ad observantiam legis cum periculo vitæ. Sic inprimis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoso permanere in statione sua cum aperto mortis discrimine. Similiter tempore pestis tenetur Parochus, tum vi officii sui, tum præsertim accedente speciali præcepto Episcopi, permanere in suo loco ad excipiendas pestiferorum Confessiones, non obstante manifesto vitæ periculo. Idem accidere potest in aliis similibus casibus.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humanæ cederet in contemptum Fidei, aut Ecclesiasticæ legis vel potestatis, tunc est lex servanda etiam cum periculo vitæ. Ita cit. Herincx cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic si quis ab Hæreticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore Quadragesimæ

in

in contemptum Ecclesiasticæ legis, illique Hæretici minitentur mortem, nisi carnes comedat; potius ei moriendum foret, quam ut in talibus circumstantiis carnes comederet. Ratio est: quia violatio legis Ecclesiasticæ in talibus circumstantiis cederet in contemptum Fidei Catholicæ, potestatisque Ecclesiasticæ; & comedens carnes ad talem Hæreticorum instantiam, eorum sectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipso opere contemneret potestatem Ecclesiæ: hoc autem nullo modo licet, sed est intrinsecè malum. Unde tali potius esset subeunda mors, quam si quis ex præfata causa oppeteret, revera foret Martyr (*f*), cum moreretur ob confessionem Fidei Catholicæ, qua credimus, Ecclesiam à Christo accepisse potestatem certas leges Fidelibus imponendi.

25. CONCL. IV. Extra præfatos casus Lex humana, sive Civilis, sive Ecclesiastica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc *c. 4. de reg. juris*, dicitur: *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet esse secundum naturam hominum; id est, conditioni humanæ accommodata: id autem non fieret, si leges humanæ semper obligarent cum periculo vitæ, etiam extra casus supra memoratos; ergo. Hinc

26. Infertur I. Quia duo memorati casus sunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vitæ, amissionis membrorum, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius similis gravis mali, quod con-

conſiderata qualitate legis prudenter judicatur tale.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui preſſus gravi infirmitate corporis, de conſilio Medicorum comedit carnes diebus jejunii; aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere feſſus, utitur ſecunda refectione: quia cum tanto incommodo corporali non obligat lex jejunii Eccleſiaſtici. Idem dicendum de iis, qui diebus Feſtivis remanent domi ad ejus cuſtodiam, nec audiunt Miſſam in locis, ubi unica Miſſa celebratur. Innumera ſimilia exempla paſſim occurrunt.

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licite ſe gerere tanquam non excommunicatum, in quantum hoc eſt neceſſarium ad vitandam infamiæ notam, aut ſimilis mali periculum; adeoque ſi non habet, â quo abſolvi poſſit, non teneri abſtinere à Divinis, vel (prævia tamen contritione) Sacramentorum adminiſtratione, aut ab eligendo, & hujusmodi, ſi absque periculo infamiæ, aut alterius gravis mali abſtinere non poſſit. Similiter irregularis factus ob culpam occultam, poteſt celebrare, ordines ſuſcipere &c. ſi tam citò nequeat obtinere diſpenſationem, & absque gravi nota, vel damno, non poſſit diutius abſtinere. Et ita de multis aliis eſt diſcurrendum, ac notat cit. Herincx cum communi.

Additio.

* Quæres, ex quibus ſignis cognoſcatur, quod Legislator velit obligare non ſolum ſub

levi, sed etiam sub culpa gravi? Resp. ex sequentibus. I. Si ipsa materia, quæ præcipitur, vel prohibetur, sit gravis, nec aliunde ex circumstantiis, vel ex consuetudine tanquam optima Legum interprete constet de voluntate alia Legislatoris, qui utique posset, si vellet, in materia etiam gravi tantum obligare sub levi culpa, vel etiam sub sola pœna; cum tota ratio obligationis dependeat ab ejusdem voluntate. II. Si ipsa verba Legis indicent mentem Legislatoris graviter obligare volentis, v. g. dum expressè poneret, quod graviter intendat obligare, vel quando adderet *præcipimus*, sive *prohibemus in virtute Sanctæ Obedientiæ &c.* formalis enim obedientia non solet facile in levibus injungi. III. Si adjiciatur pœna Excommunicationis majoris, suspensionis, vel interdicti; nam similes pœnæ notabiles spirituales ex praxi Ecclesiæ non annectuntur in Jure Canonico peccatis venialibus. IV. Si communis Doctorum, cui non posset opponi gravis ratio in contrarium, vel si usus, & consuetudo optima Legum interpres, censeant per transgressionem talis Legis committi peccatum grave. Porrò, quando similia signa non adessent insinuantia obligationem gravem, in dubio, num Legislator intenderit graviter vel leviter adstringere subditos, potius judicandum est de obligatione levi, quam gravi; nam *in dubiis benigniora præferenda sunt*, juxta *Reg. 56. ff. de Regulis Juris.* Et *in obscuris minimum est sequendum. Reg. 30. de Reg. Juris, in 6.* Ob quam ipsam rationem in dubio, num verba

Legis-

Legislatoris contineant veram legem, vel potius Consilium, magis in favorem subditorum judicandum erit posterius. Quod idem sentiendum, si consideratis omnibus considerandis adhuc dubitetur, num lex sit mixta, vel purè pœnalis. *

QUÆSTIO IV.
De Legibus Pœnalibus, earumque Obligatione.

SUMMARIUM.

29. *Lex humana moralis, & pœnalis, quid?*
30. *Dantur leges aliquæ mere pœnales.*
31. *Solvitur objectio.*
32. *Quod lex aliqua sit merè pœnalis, pendet ex intentione Legislatoris.*
33. *Dicta intentio Legislatoris, unde desumenda?*
34. *Ad subeundam pœnam ferendæ sententiæ non tenetur Reus ante sententiam judicis condemnatoriam.*
35. *Pœna ipso jure inflicta, seu latæ sententiæ, & pœna ferendæ sententiæ, quæ?*
36. *Et qnando pœna censeatur esse latæ, vel ferendæ sententiæ?*
37. *Alia hujus regula.*
38. *Verba illa,* Sit excommunicatus, anathema &c. *an contineant pœnam latæ sententiæ?*
39. *Pœnæ latæ sententiæ si non requirunt executionem externam, statim habent locum in Conscientia.*

29. ADVERTENDUM, quod Lex humana, præter alias sui divisiones, communiter dividatur in moralem, seu absolutè obligatoriam, & in legem pœnalem. *Lex moralis*, seu absolutè obligatoria dicitur illa, quæ mores solum dirigit, obligando ad actum aliquem eliciendum, vel omittendum, nullam verò pœnam transgressoribus expresè imponit: unde tunc pœna Judicis arbitrio imponi debet. *Lex pœnalis* econtra dicitur illa, qua aliquid præcipitur, vel prohibetur, sub certa pœna potest esse multiplex, nimirum vel spiritualis, ùt excommunicatio, Suspensio &c. vel temporalis, ùt confiscatio bonorum; vel etiam corporalis, ùt incarceratio, mutilatio; fustigatio &c. Porrò Lex pœnalis rursum dividitur in merè pœnalem, & mixtam. *Lex mixta* dicitur, quæ ad actum sub culpa præstandum, simulque ad certam pœnam transgressores obligat; & dicitur *Lex mixta*, quia est mixta ex morali, & pœnali. *Leges merè pœnales* appellantur eæ, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam pœnam: & tales dari mox dicetur. Hinc sit

30. CONCL. I. Dantur Leges aliquæ purè pœnales, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam pœnam transgressoribus impositam. Ita communis Doctorum, & novissimè sequitur Christoph. Haunoldus *tom. 1. de Justitia & jure, tract. 1. cap. 1. controvers. 5.* quamvis Sanchez. *lib. 6. in Decalogum cap. 4. n. 12.* velit, ejusmodi ordinationes ad solam pœnam obligantes, non esse propriè leges. Ratio Conclusionis est: quia lex non obligat ultra mentem Legislatoris. Unde in simili notant Doctores, quos citat & sequitur Layman. *l. 1. tract. 4. c. 14. num. 2.* quod Legislator circa materiam cæteroquin gravem possit obligare solum sub veniali; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, *arg. cap. ult. de Præbendis.* Hinc dantur quædam Religiosorum Ordinum Statuta, quæ ad culpam, seu sub peccato non obligant, sed tantum ad pœnam à Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnullæ Constitutiones Politicæ, circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturali adversantur, eorum tamen intermissio confert ad tranquillum Reipublicæ statum; v. g. ne quis noctu sine lumine ambulet, ne certum vestium ornatum portet, & hujusmodi.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam juste non potest à Superiore infligi pœna; nam pœna est noxæ vindicta; ergo, Resp. enim negando consequentiam: quia licet in transgressione legis merè pœnalis nulla interveniat culpa Theologica, seu quæ sit peccatum coram Deo; nihilominus intervenit culpa Poli-

tica, importans defectum contra laudabilem Reipublicæ, aut Ordinis Religiosi constitutionem, bonamque politiam, quæ proinde culpa meritò castigatur competenti pœna.

32. CONCL. II. Quod Lex aliqua sit merè pœnalis, non benè desumitur ex sola pœnæ adjectione; sed id dependet ex intentione legislatoris, quæ tum ex verbis Legis, tum ex subjecta materia, aliisque circumstantiis, prudenti judicio desumenda est. Ita D. Thomas 2. 2. *quæst. 108. art. 4.* & alii communiter. Ratio est: quia inprimis adjectio pœnæ spiritualis v.g. Excommunicationis, Suspensionis, & hujusmodi, potius indicat, legislatorem voluisse obligare sub culpa: cum tales pœnæ non nisi ob culpam, seu peccatum, infligi soleant. Deinde loquendo etiam de pœna temporali, per ejus adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde sequitur, quod, quænam leges sint merè pœnales rectè non desumatur ex adjectione pœnæ, sed hoc pendeat ex intentione Legislatoris, utpote à qua leges suam vim obligandi habent.

33. Cæterum ejusmodi intentio legislatoris, si non clarè habetur ex verbis legis, prudenti judicio tum ex subjecta materia, tum ex aliis circumstantiis desumenda erit: neque enim circa hoc certa, & generalis regula dari potest. Huc etiam multum juvat consuetudo, utpote quæ est optima legum interpres: siquidem per consuetudinem ex lege pœnali mixta posse fieri purè pœnalem, ac cessante reatu conscientiæ manere solam pœnam Fori externi, observat

Sua-

Suarez *lib. 7. de Legibus, cap. 9. num. 11.* & Layman. *lib. 1. tr. 4. c. 24. num. 12.* & sequitur Ludov. Engel. *tit. De Consuetud. n. 17.* Qui addunt, id fortasse contingere in Legibus Civilibus imponentibus exactiones, aut prohibentibus venari, vel ligna scindere, sive aliquid ex Regno extrahere: licet enim in principio directivæ, fuerint, nihilominus potuerunt usu fieri merè pœnales, & quasi naturam mutare, quia non aliter sunt receptæ.

34. CONCL. III. Quotiescumque Lex pœnalis imponit pœnam primum à Judice infligendam, seu pœnam ferendæ sententiæ, certum est, non obligari Reum ad subeundam, vel solvendam pœnam ante sententiam Judicis condemnatoriam. Ita communis. Neque enim Reus ad amplius tenetur, quam lex ipsa imponit; hæc autem solum imponit, ut Reus pœnæ adjudicetur; quod spectat potius ad Judicem, quam ipsumet Reum. Hinc infertur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio aut Beneficio privandus decernitur (quæ formula continet dumtaxat pœnam ferendæ sententiæ) quod is ante latam à Judice sententiam possit validè, ac licitè se gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum; sicque exercere omnes actus sui officii, aut Beneficii: quia revera ante sententiam Judicis necdum incurrit ejusmodi pœnam, quamvis commiserit crimen, ob quod excommunicandus, vel officio aut Beneficio privandus est per Judicem. Sed illico pro hujus & sequentium Conclusionum intelligentia

35. Quæres, quid sit pœna ipso jure inflicta, sive latæ sententiæ, & unde dignoscatur, pœnam esse ferendæ sententiæ, vel potius ipso jure latam? Resp. I. Pœna ipso jure inflicta, seu latæ sententiæ, dicitur illa, quæ posito delicto statim vi legis irrogatur; ut si in lege pœnali dicatur, *qui tale delictum commiserit, sit ipso facto excommunicatus, officio aut beneficio privatus &c.* pœna primum per Judicem juxta præscriptum legis infligenda vocatur illa, quam Legislator comminatur delinquenti, nondum autem imponit, sed primum per sententiam Judicis imponendam statuit: ut si dicatur, *qui tale delictum commiserit, privetur officio, excommunicetur &c.* Et hæc alio nomine dicitur *Pœna ferendæ sententiæ*: prior autem vocatur sub aliis terminis, *Pœna latæ sententiæ.*

36. Resp. II. Pœna censetur lata ipso jure, seu esse latæ sententiæ, quoties in lege pœnali adhibentur hujusmodi verba: *Ipso facto, ipso jure, Mox, ex tunc &c. sit excommunicatus, suspensus vel privatus.* Insuper est pœna latæ sententiæ, si Legislator sibi, vel legi suæ adscribat sententiam, dicendo v. g. *Auctoritate nostra, Virtute hujus legis, ipso jure, subjaceat tali pœnæ.* Addit Herincx *disp. 5. de Legibus n. 7.* idem esse dicendum, si Lex utatur solo verbo indicativi modi, præsentis, aut præteriti temporis, v. g. *Excommunicamus, Suspendimus, Excommunicationem se noverit incurrisse, Sciat se esse excommunicatum*, & hujusmodi.

37. Resp. III. Si Lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediatè ipsam

pœ-

pænam, sed vel reatum pænæ, dicendo, *qui hoc fecerit, reatum talis pœnæ incurrat, Fiat reus talis pœnæ:* vel ipsam actionem Judicis, dicendo: *Excommunicetur, Suspendatur, Privetur suo officio, aut beneficio. Est excommunicandus, privandus &c.* Hujusmodi, inquam, formulæ solum continent sententiam ferendam; seu pœnam infligendam à Judice. Ratio est: quia de tali pœna ferendæ sententiæ possunt ejusmodi verba commode explicari; ergo etiam debent sic explicari: siquidem *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, juxta *Regulam 49. Juris in 6.* cum concordantiis.

Resp. IV. Num illa verba, *sit excommunicatus, suspensus, privatus officio, sit anathema*, & hujusmodi, nullo alio addito contineant pœnam latæ sententiæ, nec ne? variant Doctores. Affirmant non pauci, eò quod ejusmodi verba imperativi modi afficiant immediatè ipsammet pœnam. Oppositum nihilominus tenet Navarrus *cap. 27. Manualis n. 12.* ubi ait, quod hujusmodi verba, *sit excommunicatus*, non denotent sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus variè; & inprimis auctoritate Glossæ *cap. 2. vers. Sequestratus, de Foro competent.* Deinde, quia verbum *sit* est futuri temporis, & potest commodè explicari per ly *Fiat excommunicatus &c.* unde per illud non fertur sententia ipso jure, nisi aliquid aliud addatur, puta *ipso jure, ipso facto sit excommunicatus &c.* Tandem, quia stante dubio mitior pars in pœnis est eligenda; atqui præfata verba sunt dubia,

ùt patet ex allatis rationibus, atque ipsa Doctorum varietate sentiendi; ergo.

39. CONCL. V. Loquendo nunc de pœnis latæ sententiæ si pœna ipso jure imposita aliam executionem externam non requirat, statim ut factum illud, cui talis pœna ipso jure annexa est, committitur, habet ipsa locum in Conscientia. Ita Ludov. Engel *tit. de Constit. n. 43.* estque communior Doctorum. Et tales sunt pœnaExcommunicationis latæ sententiæ, & aliæ Censuræ Ecclesiasticæ, item irregularitates, impedimenta matrimonii, & hujusmodi: nam tales pœnas, si sint latæ sententiæ ipso facto, & ante omnem sententiam judicis incurri, recepta praxis usus declaravit.

40. CONCL. VI. Si verò pœnæ ipso jure illatæ, etiam externam executionem requirant (veluti est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii aut officii Ecclesiastici &c. ipso jure statuta) tunc ulterius ad obligationem in conscientia producendam requiritur sententia declaratoria Judicis super crimine admisso, nisi lex in specie addat' clausulam, *alia tiam declaratione non secuta.* Ita Engel *loc. cit. num. 43.* Layman. *lib. 1. Tract. 4. c. 15. n. 6.* citans alios, & tenent Doctores passim. Desumitur hoc ex *c. Cum secundum, de Hæreticis in 6.* ubi bona Hæreticorum ipso jure confiscantur, & tamen ipsi non illico in Conscientia obligantur bona sua tradere fisco; quin etiam dictæ confiscationis executio, seu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici super crimine hære-

sis

ſis admiſſo: ergo idem dicendum eſt de aliis ſimilibus pœnis externam executionem requirentibus; *cum de ſimilibus idem judicium ſit habendum, c. Inter corporalia. De Translat. Epiſcop.*

41. Ex hac Concluſione infertur cum Bonacina *diſp. 1. de Legibus qu. 1. punct. 7. §. 2. n. 11.* & aliis, quod Beneficiarius poſſit retinere Beneficium ſuum Eccleſiaſticum, donec declaretur per ſententiam Judicis, tale delictum ab ipſo eſſe commiſſum, propter quod privatus ſit ipſo jure ſuo Beneficio: niſi fortè in lege habeatur expreſſum, pœnam impoſitam ſtatim in Foro conſcientiæ ſubeundam eſſe, ſeu illico deberi ante ullam Judicis declarationem ſuper crimine admiſſo.

42. Quod ſi quæras diſparitatem, cur pœnæ latæ ſententiæ, ſed executionem externam non requirentes, incurrantur ipſo facto admiſſi criminis ante omnem ſententiam Judicis, non verò aliæ requirentes externam executionem? Reſp. Doctores hanc diſparitatis rationem dare; quia priores ſunt pœnæ privativæ, quæ non indigent actione, ſed duntaxat ceſſatione; poſteriores autem ſunt pœnæ poſitivæ, atque indigentes reali actione, ſeu executione. Cum igitur naturæ humanæ foret admodum grave quin & contrarium, quod quis delinquens teneatur in ſemetipſo exequi pœnam poſitivam, ſicque eſſe ſui ipſius & accuſator, & judex, & executor; ejusmodi leges non cenſentur obligare in conſcientia ante ſententiam judicis, niſi ſecus in eis exprimatur.

43. Fateor, quod Sanchez *lib. 2. de Matrim.*

diſp.

disp. 30. n. 1. & 2. hanc responsionem impugnet eò quod inhabilitas ad Beneficia Ecclesiastica acquirenda, & ad ferendum suffragium sint pœnæ duntaxat privativæ, & tamen postulent sententiam Judicis, prout volunt Sotus, Navarrus Molina, & Ledesma, quos citat. Verùm hæc ipsa doctrina allegatorum Theologorum, sententiam Judicis in his casibus requirentium, non caret difficultate: non inhabilitatem ad electionem activam & passivam incurri ante omnem sententiam Judicis, censent inter alios Suarez *lib. 5. de Legibus, cap. 9.* Engel *loc. cit.* & Layman. *lib. 1. tract. 4. cap. 15. n. 5* ubi benè notandum, quod aliter debeat in præsenti discurri de jure aliquo, seu Beneficio, quod necdum possidetur, sub certa conditione acquirendo, & aliter de Jure quæsito, vel Beneficio jam legitimè possesso iterum deperdendo: nam quoad posterius, ut illud jus, vel possessio per pœnam ipso jure illatam iterum amittatur, requiritur conformiter jam dictis *num. 40.* prævia aliqua sententia declaratoria, secus quoad prius, si nimirum agatur de Jure, seu Beneficio primum sub certa conditione quærendo.

Additio.

*Atque ex hac doctrina patet resolutio sequentis dubii: cur nimirum Beneficiatus non teneatur propter pœnam ipso jure illatam beneficium antea legitimè obtentum atque possessum relinquere ante sententiam declaratoriam Judicis, & quare nihilominus propter similem pœnam obligetur in Conscientia ante aliam sen-

ten-

tentiam declaratoriam restituere pro rato fructus, si post primos sex Menses culpabiliter omiserit recitare horas Canonicas? prout contraria sententia ab Alexandro VII. anno 1665. expressè damnata est, quæ erat sequentis tenoris: *Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus horas, non debetur in Conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quod sit pœna.* Resp. enim, Clericos illos Beneficiatos omittentes horas Canonicas ideò ante sententiam declaratoriam teneri pro rata ad restitutionem fructuum; quia in eosdem necdum (sicuti quoad ipsum Beneficium actu possessum) habent jus quæsitum, sed primum quærendum cum hac conditione annexa, ut recitent inter alia onera etiam horas Canonicas, quas si intermittunt, incurrunt pœnam præfatam, seu redduntur pro rata inhabiles ac incapaces ad ipsum jus aliàs primum quærendum, id est recipiendi dictos fructus; non autem per aliquam actionem ipsis adimitur quodpiam jus quæsitum, sed quod jam actu possiderent. Videatur de hoc fusius in Jure Canonico *lib. 1. Decret. tit. 2. §. 10. à n. 226.* usque *ad n. 238.*

44. CONCL. VII. Tandem loquendo de pœnis corporis afflictivis, tenetur quidem Reus per se ipsum exequi pœnam aliquam honestam, & non nimis acerbam, postquam per sententiam Judicis ad ipsam fuit condemnatus; puta, quod pergat in carcerem, subeat abstinentiam aliquam, vel moderatè se ipsum flagellet, prout moris est in quibusdem Religionibus: nihilominus

nus nequit Reus obligari, ut graviores pœnas corporis, utputa mortis, mutilationis &c. directè in semetipso exequatur, sed solum, ut ipsas per ministros Justitiæ illatas patienter sustineat. Ita communis.

45. Unde passim notant Doctores, quod damnatus ad bibendum venenum, parere non teneatur; quod damnatus ad mortem inedia perferendam, possit licitè comedere cibos sibi clam allatos; quinimo quod damnatus ad mortem, vel mutilationem, possit etiam post sententiam Judicis fugere, si via effugiendi pateat. Herincx *disp. 5. de Legibus, quæst. 3.* Engel *ubi supra, n. 44.* Layman. *loc. cit. num. 7. & seqq.* qui tamen rectè addunt, quod damnatus ad furcam, vel gladium, debeat collum præbere, aut scalam ascendere &c. nam hoc non est directè mortem inferre, sed inferendam sustinere, & per accidens solum ac indirectè ad eam cooperari.

QUÆSTIO ADDITA.

An Ignorantia excuset â pœna Legis Humanæ?

SUMMARIUM.

** *Utrum ignorantia invincibilis excusans à culpa, etiam excuset à pœna per legem statuta?*

** *An ignorantia solius pœnæ excuset ab illa incurrenda, si censuræ, & pœnæ extraordinariæ, ac improportionatæ, excipiantur?*

**CON-

** CONCL. I. Ignorantia invincibilis, quæ excusat hominem â culpa, eum etiam excusat â pœna per legem statuta, communis.

Prob. 1. c. 2. *de Constit.* dicitur: *Rem, quæ culpa caret, in damnum* (id est pœnam) *vocari non convenit:* ergo. Prob. 2. *cessante causa cessat effectus c. cum cessante 60. de appellationibus*; atqui culpa est causa pœnæ: ergo cessante culpa cessat pœna: consequenter ubi nulla est culpa contracta propter ignorantiam Legis, ibi pœna locum non habet. Consentit *Regula 23. de R. I. in 6.* asserens, sine culpa aliquem non esse puniendum.

Conclusio hœc cum proportione etiam de lege purè pœnali intelligenda venit: nam neque ille, qui penitus nescivit legem ejusmodi merè pœnalem, & sic ob ignorantiam neque culpam politicam contraxit, ad pœnam videtur esse obligandus: utì rectè monet Herincx *tract. de Legibus d. 5. q. 4. 26.* Ex his deduces, illum, qui ob ignorantiam excusatur â culpa gravi, non posse, nec debere puniri pœna gravi, etsi intereà peccârit venalitur. Ratio est: quia in hoc cessat enim culpa gravis.

Concl. 2. Ignorantia solius pœnæ non excusat ab illa incurrenda, si censuræ & pœnæ extraordinariæ ac improportionatæ excipiantur. Reiffenstuell *L. 5. Decret. Tit. 3. n. 321.* Herincx jam *cit. n. 29.* Covarruvias, ac plures alii apud Reiffenstuel laudati contra aliquos alios.

Conclusio intelligenda venit de illo casu, quo quis scit Lege Divina, naturali, vel humana esse prohibitam aliquam actionem, ignorat tamen

men pœnam specialiter *a lege humana* in committentes tale crimen statutam: v. g. fur aliquis benè scit, furtum esse graviter prohibitum â Jure naturali, Divino, & humano, ignorat autem pænam suspendii in furantes esse statutam. Hoc notato

Prob Conclusio 1. Ignorantia solius pœnæ non tollit causam pœnæ, seu culpam: ergo neque tollit effectum culpæ seu pœnam, tam ab hominibus, quam â Deo infligendam.

Prob. 2. Eo ipso, quòd quis transgrediatur legem obligantem, se facit reum pœnæ proportionatæ huic transgressioni, & in eam implicitè consentit, præcipuè, quia cuilibet malefactori aliunde est notum crimina & delicta contra legem commissa posse & debere proportionata pœna castigari: ergo.

Prob. 3. Ex ipsa praxi omnium tribunalium, quæ malefactores pœnâ per legem statutâ afficiunt, eos condemnando ad patibulum, rotam &c. etsi has pœnas directè in sua delicta statutas esse ignoraverint: ergo. Dixi tamen 1. *si censuræ excipiantur*: hæ enim non incurruntur ab eo, qui ignoravit eas esse impositas à Jure; ùt aliunde constat. Dixi 2. *si pœnæ extraordinariæ excipiantur*: hæ enim probabiliter non incurruntur etiam in foro externo civili ab illo, qui eas invincibiliter ignoravit esse annexas suo delicto: Navarrus, Sà, Tamburinus, la Croix, & alii. Ratio est: quia ex una parte videtur injustum aliquem affligere pœnâ illâ, cui se nullo modo subjecit, & in quam neque virtualiter & implicitè consen-

ſenſit; ex altera parte ignorans talem pœnam extraordinariam in eam non conſentit formaliter, & actu, quia eam non ſcit, neque virtualiter & implicitè, quia implicitè reus & delinquens ſolùm conſentit in pœnam ordinariam & proportionatam: ergo &c.

Obji. 1. Pro contraria ſententia, quam P. Stanislaus Karg in Manuali Theologico-Canonico Legali de Irregularitate ex delicto, & conſequenter de aliis pœnis Eccleſiaſticis, non verò Civilibus ſuſtinet, *Part. 1. §. 2. N. 17.* pro ſe allegans plures graves Theologos. *c. ut animarum de conſtit. in 6.* dicitur: *ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina.* Ex quo ſic argumentari licet: Hoc capitulum continet favorem animarum: ergo amplè eſt interpretandum, ita quidem, ut ſenſum faciat, quòd non ſolùm ſententiæ cenſurarum, ſed & omnes ſententiæ, inhabilitates, ac pœnæ ſpirituales non ſtringant ignorantes: ergo ignorantia cujusvis pœnæ excuſat ab ea incurrenda. ℞. cum Covarruvia, citatum capitulum eſſe intelligendum de illa ignorantia, quæ facit actum involuntarium, & excuſat etiam â peccato: hæc enim ſimul excuſat â pœna, quæ primùm ſequitur culpam, ùt dictum eſt Concl. 1. Non autem loquitur capitulum de illa ignorantia, quâ ſola pœna ignoratur, & quæ ſtat cum ſcientia prohibitionis ipſius actûs.

Dices: Capitulum cit. loquitur de furto, quod aliunde ſcitur eſſe prohibitum â jure na-

turali & Divino: ergo capitulum non loquitur de illa ignorantia, quæ penitus causat involuntarium, & excusat â peccato: per consequens loquitur de sola ignorantia pœnæ annexæ furto per statuta Ordinariorum. ant. patet ex textu Capit. consequentia etiam liquet; nam si furtum scitur esse prohibitum jure Divino, & naturali, jam habetur sufficiens cognitio ad voluntarium & peccatum.

℞. cum Covarruvia n. a. nam quando capitulum adducit exemplum furti, non amplius loquitur de ignorantia, sed de puncto alio. Hinc notandum est ex Summario allegati capituli, quòd in eo duo dubia sint decisa. Primum est, quod statuta Ordinariorum non ligent invincibiliter ignorantes: alterum est, quòd statutum Episcopi subditum existentem extra suam Diœcesin non liget. Pro primo dubio expediendo nullum casum specialem adducit Pontifex scilicet Bonifacius VIII. Auctor istius Capituli. Pro 2do verò per parenthesin adducit causam furti. Id quod patet considerantí ipsum textum, qui post superius adducta verba ita habet: *Statuto Episcopi, quo (in omnes, qui furtum commiserint) excommunicationis sententia promulgatur: subditi ejus furtum extra diœcesin committentes, minimè ligari noscuntur, cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.*

Ex quibus habes, quòd casus furti in illo capitulo adductus, omnino sit impertinens ad primam ejus partem, & primum dubium de ignorantia.

Obj. 2. Censuræ Ecclesiæ, scilicet excommunicatio, suspensio, & interdictum non incur-

currуntur ab ignorante eas esse annexas suo delicto: ergo idem est de aliis pœnis Ecclesiasticis. ℞. n. conseq. censuræ enim imponuntur tanquam medicinæ præservativæ, & admonitiones, quæ nimirum timore sui debent absterrere â culpa; atqui non possunt esse admonitiones, neque absterrere â culpa, nisi præcognoscantur, proinde etiam non incurruntur, nisi præcognoscantur. Item per censuras punitur contumacia qua reus resistit potestati Ecclesiæ, quatenus hæc aliquid sub censura prohibet: neutrum fit in aliis pœnis, quæ non in medicinam, neque ob contumaciam specialem, sed in debitam & proportionatam vindictam culpæ commissæ imponuntur: si ergo culpa est commissa, jam habetur causa sufficiens talium pœnarum.

Obj. 3. ad hoc, ut aliquis mereatur pœnam, debet in eam aliqualiter consentire; sed ignorans pœnam esse annexam, in eam non consentit ergo. ℞. D. maj. debet vel explicitè vel implicitè in eam consentire con. maj. explicitè semper n. maj. satis implicitè consentit in pœnam proportionatam delicto, dum voluntariè committit facinus, quod aliunde scit posse proportionatâ pœnâ vindicari â Superiore.

Ex dictis fit 1. Ignorantiam, quæ non excusat â culpa gravi, ob quam imponitur, non excusare quoque â pœna. Ratio est: quia hæc ignorantia non tollit causam pœnæ, scilicet peccatum grave: ergo neque tollit ipsam pœnam. Ex quo

Fit 2. Neque regulariter ignorantiam crassam,

ſam, ac vincibilem excuſare â pœna per legem dictata. Ratio eſt: quia hæc non excuſat â culpa gravi: ergo. Dixi tamen: *regulariter:* excipiendus eſt caſus, quo lex ad incurrendam pœnam requirit ſcientiam ad dolum v. g. dicendo: *qui temerè hoc fecerit, præſumpſerit, ſcienter hoc attentaverit*, incurrat pœnam privationis beneficii: nam in tali caſu ad pœnam incurrendam non ſufficit culpa qualiscunque, ſed quæ ſupponit ſcientiam, adeò, ut ſi quis ejusmodi legem tranſgrediatur ex ignorantia vincibili aut craſſa, etſi ſufficiente ad peccatum mortale, non incurrat ſimiles pœnas. Ita Herincx *cit. n. 27.* aliud eſt, quando quis ſimiles leges violat ex ignorantia affectata; hæc enim in jure æquivalet temeritati ac ſcientiæ, adeoque neque in ſimili caſu â pœna excuſat, ùt docet Suarez, ac plures alii apud Herincx, qui & eorum ſententiam valdè probabilem cenſet contra Bonacinam.

Fit 3. Concluſionem noſtram ſpecialiter etiam locum habere in caſu, quo transgreſſor ſcit quidem actionem ſuam eſſe prohibitam lege divina, vel naturali, ignorat autem eam eſſe prohibitam lege humana, neque ſcit pœnam â lege humana taxatam. Ita Scotus 4. *d. 6. q. 8. n. 1.* Suarez, Herincx &c. Ratio eſt: quia tunc adeſt culpa, quæ eſt cauſa pœnæ. Accedit, quòd lex humana non ſolùm intendat punire formalem ſui transgreſſionem, ſed etiam violationem Legis Divinæ, aut naturalis, præſertim ſi cadat in materiam etiam â ſe præceptam: ùt benè obſervat P. Herincx.

Fit

Fit 4. Irregularitatem ex delicto, ita impedimenta matrimonii, quæ ob certa crimina sunt statuta, ùt affinitas ex copula illicita, impedimentum uxoricidii etiam â fortiori incurri ab eo, qui ignorat ea esse annexa suo delicto, vel crimini. La Croix, & alii apud hunc, contra aliquos alios. Ratio hujus est: quia irregularitas, & hæc impedita non sunt propriè pœnæ, sed potius sunt quædam inhabilitates â Jure statutæ, & si forent pœnæ, non tamen essent medicinales, quæ contumaciam, & scientiam pœnæ prærequirerent: ergo etiam ab ignorantibus &c. incurruntur. * *

APPENDIX I.

De Lege irritante, seu invalidante Contractus, aliósve Actus.

SUMMARIUM.

Utrum omnis Actus prohibitus subjaceat irritationi? Additio I.

Quid intersit, an actus aliquis per Judicem primum, vel per ipsum Jus pronuntiatur irritus? Additio II.

An omnis actus ipso Jure pronuntiatus tanquam irritus reputetur plenissimè irritatus? Additio III.

An actus aliquis ipso quidem Jure pronuntiatus irritus, sed nondum plenissimè irritatus subsistat saltem in Foro interno, seu conscientiæ ante aliquam sententiam Judicis, vel exceptionem partis? Additio IV.

Corollaria ex hac doctrina. Additio V.
Solvitur notabilis objectio. Additio VI.

Additio I.

*NOn omnes contractus, aliive actus, qui per legem prohibentur, jubentur, eo ipso necessario irritari; nam *multa prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*, inquit Pontifex *cap. Ad Apostolicam de Regularibus.* Sic Matrimoniuum cum voto simplici castitatis, vel alio impedimento præcisè impedimente initium est quidem Prohibitum, non tamen irritum, seu invalidum. Quare ut actus aliquis à Lege prohibitus censeatur simul nullitati subjectus, debet id Legislator vel directè ac explicitè exprimere, vel saltem indirectè, & implicitè insinuare. Explicitè fit: si dicat e. g. talis actus irritetur, vel etiam talis actus sit ipso facto irritus &c. Implicitè autem, dum absque simili expressa mentione vel ad talem actum certas personas inhabilitat, vel præscribit certam formam substantialem in contractu, seu tali actu observandam; nam si personæ inhabilitatæ postea hunc actum seu contractum instituunt, vel alias habiles præsciptam formam non observant, eo ipso talis actus seu contractus subjacet nullitati, quamvis nulla clausula irritatoria sit expresse adjuncta. *

Additio II.

*Porro sicuti Lex pœnalis alia est latæ sententiæ, alia primum ferendæ, ita pariformiter Lex irritans alia annullat actum seu contractum ipso

ipſo jure, alia verò invalidat eum primùm per ſententiam deciſivam Judicis, e. g. ſi Lex dicat, *irritetur &c.* ſignum eſt, quod actus contra talem Legem factus tamdiu valeat, quamdiu per auctoritatem Judicis non reſcinditur: talis actus eſt contractus venditionis, in quo intervenit læſio ultra dimidium juſti pretii. *L. 2. C. De reſcindenda venditione.* Econtra verò ſi Lex abſolutè pronuntiet aliquem actum ſeu contractum nullius roboris, ſive aliis utatur terminis explicitè, vel ſaltem implicitè, invaliditatem ipſo Jure talem indicantibus, ſimilis actus cenſetur invalidus, etiam antequam Judex eundem ut talem decidat, idque vel pro utroque foro, ita, ut nullam obligationem talis contractus pariat, ne quidem naturalem, ac pro foro interno, vel præciſè pro foro externo taliter nimirum, ut ante declarationem Judicis equidem adhuc duret obligatio naturalis, etſi non civilis, prout nimirum memoratus actus ſeu contractus fuerit pleniſſimè, vel non pleniſſimè per ipſam Legem irritatus, pro quo *

Additio III.

* Notandum ulterius, quod tunc aliquis contractus, aliusve actus, qui ſpectando ſolum Jus naturale foret adhuc validus, cenſeatur per Jus poſitivum pleniſſimè irritari, quando vel in irritatione adduntur ſimiles clauſulæ: *Etiam in foro animæ non ſuffragetur:* ſive *quod obtentum eſt, non valeat ullatenus retineri:* aut taliter: *viribus careat absque omni alia declaratione &c.* vel ſi etiam absque ſimilibus clauſulis

irritteur aliquis actus alias irrescindibilis, nimirum talis, qui, si semel valet, semper valet, & si semel non valet, semper non valet, quales actus sunt Matrimonium, & Professio Religiosa; unde si Matrimonium propter certa impedimenta dirimentia pronuntiatur ab Ecclesia tanquam invalidum, vel Professio ante annum decimum sextum, aut absque præmisso Novitiatu irrita, tales actus contra dictas Leges celebrati censetur semper irriti in Foro quoque conscientiæ, & ante omnem sententiam Judicis etiam præcisè declaratoriam. Quodsi verò actus, per Jus positivum etiam ipso facto pronuntiati irriti, ex natura sua extiterint rescindibiles, nec in irritatione eorum fuerit apposita aliqua ex supra allegatis clausulis, similes actus dicuntur â Lege non plenissimè irritari. Et de his ultimis finaliter quæritur, utrum, dum ipso Jure, seu (quod idem est) ipso facto explicitè vel implicitè pronuntiantur irriti per Legem, debeant ita reputari irriti, ut quoque sint tales ante ullam Judicis sententiam etiam præcisè declaratoriam, & quamvis nemo sese excipiendo opponat, ejusque rescissionem petat? Ad quod*

Additio IV.

*Respondeo, in his circumstantiis similes actus, etsi ipso Jure per Legem pronuntiati irriti, in foro interno seu conscientiæ probabilissimè ante exceptionem, seu Judicis declarationem adhuc subsistunt. Ratio est: quia similes actus Jure naturali ante Legem positivam irritantem substitissent ex una parte, uti suppo-

poni-

ponitur, & ex altera non constat sufficienter, quod Lex positiva eosdem ita annullaverit, ut neque valeant in foro conscientiæ ante exceptionem, seu Judicis declarationem; ergo Jus naturale manet adhuc in sua possessione, debemúsque pro valore alicujus actus stare, quamdiu possumus. Accedit, quod Lex positiva, si intendat similes actus plenissimè irritare, addat certas clausulas superius adductas; ergo dum has non adjungit, signum est, quod neque intendat irritare plenissimè, & in foro conscientiæ ante sententiam Judicis declaratoriam.*

Additio V.

*Ex hac doctrina practicè vários poteris resolvere casus de alienatione rei Ecclesiasticæ facta non servata forma in Jure requisita, de Testamento sine debita solemnitate condito, de electione, in qua certæ conditiones per jus positivum ad valorem præscriptæ non intervenerunt, de contractu cum pupillo absque auctoritate Judicis celebrato, de donatione ultra quingentos solidos &c. nam etsi omnes isti actus, seu contractus per Legem positivam Canonicam, vel Civilem pronuntientur directè vel indirectè ipso jure nulli, possunt tamen exinde acquisita, si nullum aliud peccatum in servando interveniat, in foro conscientiæ licitè retineri, & electus in possessione suæ præbendæ persistere, usque dum similes actus per oppositionem partis adversæ, seu declarationem Judicis declarentur nulli.

Additio VI.

* Dices, exinde sequi, quod in effectu non sit discrimen, sive aliquid primum irritetur per sententiam decisivam, sive pronuntietur ipso jure irritum per sententiam declaratoriam; cum utrobique in effectu non detur obligatio restituendi; aut actum recognoscendi tanquam invalidum ante aliquam sententiam. Respondeo, esse adhuc notabilem diversitatem inter utramque irritationem ex eo, quod actus per sententiam solummodo decisivam irritandus primum incipiat computari tanquam nullus à tempore irritationis per Judicem factæ, non à tempore contractus instituti. Econtra verò actus ipso jure nullus post sententiam nullitatis declaratoriam semel pronuntiatam fictione Juris retrotrahitur quoad suos effectus ad tempus instituti contractus, ita, ut talis nulliter contrahens post sententiam declaratoriam debeat restituere omnes fructus exinde non solum à tempore declarationis, verum etiam à die instituti contractus perceptos. E. g. ponamus: Petrus in aliquo testamento absque debita solemnitate facto percepit equas, & vaccas, ex quibus successu temporis acquisivit hinnulos, & vitulos: in hoc casu si testamentum impugnatur, ac à Judice declaratur, ipso jure nullum, debebit Petrus restituere non solum equas & vaccas, verùm etiam hinnulos, & vitulos. Item ponamus, quod Petrus vi alicujus testamenti absque debita solemnitate facti acquisierit hortum, ex quo intra certum tempus varios obtinuerit fructus in hoc casu, si illud testamentum op-

pugnatur ac à Judice ipſo jure nullum declaratur, debebit Petrus reſtituere non ſolùm hortum, verùm etiam omnes fructus exſtantes, quos à tempore, quo hortum obtinuit, exinde acquiſivit. Videatur Reiffenſtuel in Jure Canonico *lib. 1. Decret. tit. 2. §. 11.* & Tractatu de Regulis Juris *Regula ſexageſima quarta.*

APPENDIX II.

De Legibus ac Principum Edictis imponentibus Vectigalia, vel Tributa &c.

SUMMARIUM.

Poteſtas imponendi Vectigalia vel Tributa fundatur in Jurisdictione: Jurisdictio quotuplex? Addit. I.
Explicatur quælibet in ſpecie. Addit. II.
Regalia quidnam importent? Addit. III.
Vectigalia quotuplicia? Addit. IV.
Tributa declarantur. Addit. V.
Vocantur etiam Steuræ, Collectæ, Exactiones, Gabellæ, Acciſa, vel Indebita. Addit. VI.
Specialiter de Capitatione. Addit. VII.
Vectigalia imponere, an, & quando liceat? Addit. VIII. & Addit. IX.
Quod conditiones requirantur, ut juſtè imponantur Tributa? Addit. X. & XI.
Quidnam ſit Principibus obſervandum in cudendis variis monetis? Addit. XII.

Additio I.

*CUm poteſtas ferendi Leges, conſtituendi nova Vectigalia, & imponendi Tributa ac

ac Collectas requirat aliquam ex parte ferentis, seu imponentis Jurisdictionem, & quidem maximè in Romano Imperio, non communem, sed supremam; hinc pro claritate majori Notand. I. Quod Jurisdictio sit quadruplex, nimirum *Suprema*, *Superior*, *Inferior* seu *Bassa*, & *Simplex*, pro quibus omnibus*

Additio II.

* Notandum II. Quod *Jurisdictio simplex*, seu respectivè *infima* sit potestas cognoscendi aliquas causas civiles, & quidem absque coërcitione, seu jure exequendi sententiam. Dicta Jurisdictio absque potestate exequendi vix amplius est in usu in nostra Patria.

Jurisdictio inferior, seu *Bassa* (ab aliis appellatur *Imperium mixtum*) est potestas dijudicandi, & exequendi seu coercendi quoad causas Civiles, vel etiam Criminales extra Jus Gladii. Hæc in nostra Patria teste Chlingensperger *cap. 4. Jurisprudentiæ feudalis q. 14.* fuit ab Ottone Bavariæ Duce, & Rege Hungariæ concessa Nobilitati Bavariæ ob præstita merita in acquirendo pro tunc Regno Hungarico.

Jurisdictio superior est potestas judicandi in causis non solum Civilibus, sed etiam criminalibus gravioribus usque ad pœnam capitis inclusivè. Vocari quoque solet *Imperium merum*, atque in Bavaria, ubi hæc scribo, tribuitur Regiminibus, ac Præfecturis Electoralibus & quibusdam civitatibus, ac talibus nonnullis Illustribus Familiis, quæ *Imperium merum* habent

bent annexum ſuis Caſtris, qualia exinde vocantur Dynaſtiæ vulgò *Herrſchafften*, ad diſtinctionem Hoffmarchiorum habentium ſolummodo Jurisdictionem Baſſam.

Jurisdictio ſuprema eſt ſumma poteſtas ferendi Leges propriè tales, gubernandi Rempublicam, & dicendi Jus in Territorio cum prærogativis Regalibus, eáque Jurisdictio in Romano Imperio vel eſt *immediata* vel *ſubalterna*. Prior adſcribitur Imperatori in Romano Imperio; poſterior autem Electoribus, S. R. I. Principibus, aliísque Imperii Statibus immediatis.*

Additio III.

*Notandum III. Regalia majora ſupremæ Jurisdictionis præprimis *immediatè* Imperatoriæ, deinde etiam ſaltem magna ex parte *ſubalternæ* annexa nihil aliud eſſe quam Jura Majeſtatis (uti vocantur) ſeu varias poteſtates, quibus veluti partibus Majeſtas tanquam totum quodpiam poteſtativum componitur. Talia Regalia cenſentur Jus aggratiandi, ſeu reis condemnatis promeritam & in Jure taxatam remittendi pœnam, Jus nobilitandi, Academias inſtituendi, monetas cudendi, Vectigalia, vel tributa imponendi, aliásve Leges pro ſuo Territorio ſalutares condendi: de quibus, ac quænam ex his non ſolum Imperatorii, verùm etiam immediatis Imperii Statibus conveniant, Publiciſtæ fuſiùs tractant.*

Addi-

Additio IV.

*Notandum IV. Vectigalia in sensu communi dici omnes illos redditus, qui pro mercibus in Territorium invehendis vel avehendis, seu etiam pro transitura solvuntur. In sensu aliquo strictiori præstationes datæ pro mercibus vectibus *per aquam* vocantur *Portoria*, quod si *per terram*, propriè appellantur *Vectigalia*, quæ verò sola transitura, nominantur *Pedagia*; & ea solvuntur ab his, qui per tale Territorium vel pedestres incedunt, vel etiam sella, lectica, aut equo iter instituunt; nam etiam isti in Jure reputantur quasi pedestres, *L. Qui sella ff. de Servit. Præd. rust.* Si aliqui per pontes euntes debent solvere præstationes, nominantur eæ *Pontenagia*. Quod si per naves pensiles seu rotatiles super aquas de una ripa in aliam transferuntur, solutiones præstandæ dicuntur *Pontivegia.**

Additio V.

* Notandum V. Tributum in sensu latissimo sumptum (prout nimirum derivatur à verbo *Tribuo*) esse omne illud, quod Principi vel Reipublicæ tribuitur ex gravi causa; sive fiat præcisè ob in- vel avectionem mercium, sive intuitu reparationis Pontium, aut securitatis itinerum, sive ex aliis motivis in diversis rebus ad promovendum, vel conservandum bonum publicum. Et in hoc sensu non solum Collectas ac Gabellas, verùm etiam Vectigalia, Portoria, atque Pedagia comprehendit. Ast in sensu ad propositum nostrum magis accommodo Tributa (germanicè *Steur*) vocantur illæ con-

contributiones, quæ extra avectionem, vel invectionem mercium, vel extra transituram, habentibus supremam Jurisdictionem solvuntur ex bonis immobilibus, vel etiam mobilibus, ad conservandum statum, ac competentem dignitatem Principis, aut ad congruè prospiciendum aliis necessitatibus, & utilitatibus Reipublicæ, seu boni communis. *

Additio VI.

*Notandum VI. Quod ultimo descripta Tributa (vulgò Steuræ) alia sint ordinaria, alia extraordinaria. *Priora* singulis plerumque annis in certa quantitate solvuntur: *Posteriora* verò ingruente solùm aliqua extraordinaria necessitate, aliáve gravi causa. Vocantur autem Steuræ præsertim extraordinariæ de novo impositæ personis pro rebus, alio nomine *Collectæ*, *Exactiones*, *Tallia* &c. Item si certæ pensiones pecuniariæ Principi, vel Reipublicæ solvendæ imponuntur esculentis vel poculentis (puta vino, cerevisiæ, carni &c.) nominantur subinde ab Auctoribus *Gabellæ*, vel *Accisæ*, ab aliis *Accisa*, vulgò *Aufschlag*. Quando autem ex his ipsis poculentis dantur Principi aliqua in natura (uti in Bavaria ex qualibet urna vini sex mensuræ) appellantur in nostra Patria *Indebita*, germanicè Umgeld. Extranei, præsertim Itali, uti Belletus, Sperellus, & Bartolus ajunt, Collectas imponi Subditis *Titulo Jurisdictionis*, Tributa autem præsertim antiqua ipsis rebus *Titulo Dominii*. Sed quidquid de hoc

sit,

sit, in præsenti nos accommodamus priori explicationi.*

Additio VII.

*Notandum VII. Quod inter Tributa inveniatur quodpiam, quod vocari solet *Capitatio*, germanicè *Kopf-steur*, erátque memoratum Tributum jam agnitum ab Ethnicis, utpote datum à subditis tanquam professio subjectionis, & agnitio publica Majestatis in suo Principe, sine qua agnitione Rempublicam diu pacificam stare non posse optimè sciebant, sicque hæc Steura redundabat in conservationem Boni publici, seu Reipublicæ. Ut autem eadem apud Christianos tolerari queat, debet esse modica (uti rectè notat Auctor hujus operis in Jure Canonico *Lib. 3. Decret. tit. 39. n. 38.*) quando à singulis, etiam minimæ fortunæ hominibus, æquè, ac à maximis præstatur æqualiter ob subjectionem utrobique repertam; ubi tamen aliàs taxatio fieri debet potius juxta proportionem geometricam, reflectendo nimirum simul ad majora, vel minora Bona subditorum, & taxam instituendo proportionaliter juxta eorum æstimationem. His notatis ponitur.*

Additio VIII.

*CONCL. I. Si Leges, aliæve ordinationes *Vectigalia*, non lucri, & quæstus causa, sed tantummodo *Titulo Impensarum*, nempe pro resarcitione pecuniarum viarum, aut pontium expensarum, vel expendendarum, in modica, seu minuta quantitate statuant, eadem licitè à transeuntibus exiguntur, dummodo hæ viæ, seu pon-

pontes singulorum per transeuntium utilitatem, seu majorem commoditatem verè concernant, nec limites excedant, neque post resarcitionem expensarum protrahantur, neque potius palliatum quodpiam aliud commodum privatum in occulto respiciant. Ita sub his terminis communis, ipsúmque Jus naturale dictat, ut, qui sentit commodum, sentiat & onus, conformiter *Reg. 55. Juris in 6.* Sic ex communi consuetudine in Patria nostra teste Illustrissimo Cancellario intimo Schmid *in Semi Centurio II. Controvers. 20. n. 5. & 8.* Communitates quædam civitatum, seu oppidorum solent privatas quasdam ponticulas, vel vias pro majori transeuntium commoditate, seu utilitate facere, quibus dein à Principe Territoriali conceditur, ut ab illuc euntibus pauculos nummos, aut crucigeros exigere possint, usque dum exinde resarciantur expensæ propterea factæ, vel faciendæ pro conservatione. *

Additio IX.

*Quodsi quæras, quomodo similia in Romano nostro Imperio à Principe territoriali suis subditis concedi valeant, cum Recessus Imperii de anno 1576. §. *Ulterius.* Germanicè *Weiters seynd*, &c. & *seq.* ac Capitul. Leopoldi. § 21. apud Chlingensperg *loc. cit. q. 22.* & apud Cancellarium intimum de Schmid pariter *loc. cit. n. 6.* omnino prohibeant, ne Principes ipsimet, aut vetera adaugeant, simúlque ad nova instituenda, vel constituta reformanda, aut transformanda præter Imperatoris, etiam Electorum

consensum requirant? Ad hoc dubium respondet Illustriss. D. de Schmid *loc. cit.* Dictam prohibitionem esse intelligendam de iis vectigalibus, quæ pro majori splendore Domus, seu Familiæ Principis &c. non respiciendo præcisè resarcitionem expensarum &c. cum gravamine commerciorum imponuntur in magna quanticate, non autem de talibus minutis, quæ transeuntibus respectivè nullum gravamen, sed potius sublevamen causant propter commoditatem viarum *

Additio X.

*Concl. 2. Si *Tributa* quatuor conditiones statim adducendas observant, Leges eadem imponentes justæ sunt, atque similes collectas teste Chlingensperger *loc. cit.* non tantum Imperator cum consensu Statuum juxta *Instrumentum Pacis art. 8.* verum etiam Principes Imperii, supremæ Superioritatis Jure gaudentes, adhibito consensu, vel consilio Statuum Provincialium juxta diversa pacta, ac territoriorum conditiones quatuor sequentes. I. Ut causa motiva imponendi sit causa ardua, atque redundans in Bonum Reipublicæ saltem mediatè, uti sic influit honorifica; & respectu status adhuc competens sustentatio sui Principis, dummodo non adsint bona sufficientia Cameralia ad hunc finem destinata. II. Ut causa ista motiva necessitatis, vel intentæ utilitatis sit Tributo proportionata, quatenus Tributum non sit majus, quam causa motiva imponendi exigit: in quo enim excedit, iniquum & restitutioni est obno-

xium. III. Ut dictum Tributum non insummatur in usus alienos, ad quos populus neutiquam concurrere tenetur, puta ad luxum, ad mera voluptuaria, excessiva ædificia, prodigas largitiones &c. IV. Ne tale Tributum diutius duret, quam causa motiva postulat, nisi forsan nova superveniat, quasi æquè gravis &c. ita sub his limitationibus tenet communissima Theologorum æquè ac Jurisperitorum, etiam (quantum ex nonnullorum perlustratione mihi constat) Acatholicorum contra Machiavellistas, & nonnullos (utinam non plures) pseudopoliticos sectatores, tenentes in favorem suorum Principum, permissum esse collectare subditos, quomodo, & quando sui Domini velint; cum tamen populus non sit propter Principem, sed Princeps propter populum, nec ei absolutum dominium proprietatis competat in Bona subditorum.

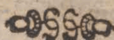
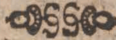
Additio XI.

* *Et in hoc habent, quod multum attendant Consiliarii, & Confessarii Principum* (inquit Auctor noster Pater Reiffenstuel *l. 3. Decret. Tit. 39. n. 42.*) *ne alias vel muti canes, vel adulantes Politici, vel displicere timentes, & se & Principes in æternum perdunt.* Terribilem ad hoc propositum narrat historiam piissimus æquè ac doctissimus Episcopus Tortonensis Paulus Aresius *Tom. I. de vitiis &c.* de quodam Pro-Rege Siciliæ, qui similia Accisa rei frumentariæ imposuit; ast morti proximus conscientiæ stimulis agitatus instar bovis mugiit, ad ultimum usque

vitæ halitum exclamans: *Væ mihi jam ad tartara delapsuro propter grave scelus exorbitantis Tributorum impositionis à me commissum.**

Additio XII.

*Corollarii loco, & incidentaliter adhuc annectere liceat, quod Consiliarii Principum illi, quorum interest, si periculum æternæ damnationis evadere velint, benè attendere habeant, non solum, ne per varia Decreta, & Leges bonum publicum nimium oneretur Tributis, verùm etiam, ne gravetur monetis talibus, quæ in valore intrinseco à consuetis nimium recedunt, sicque cum magno Boni publici damno exponuntur periculo devalvationis, prout jam suo tempore Illustrissimus Cancellarius intimus D. de Schmid *Tit. 1. art. 1. n. 131.* lamentabatur: *Deus ignoscat* (sunt ejusdem verba formalia) *supremorum principum Ministris Cameralibus, & eorum substitutis Hebræis, qui Imperium Romanum pro exiguo* (*ut vocant*) *appaldo multis millionibus ejusmodi depravatæ monetæ impleverunt, quo onere plebs relevari non potest, si suo tempore reductio monetæ fiat, nisi cum damnificatione &c. Si igitur S. Aug. regula firma est, quod non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, Domine Deus! quid retribues his flagellatoribus monetæ, quando sumes tempus ad vindictam?* Ita ille.*

DIS-

DISTINCTIO III.

De subjecto obligationis Legum.

QUÆSTIO I.

Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliisque Ecclesiasticis.

SUMMARIUM.

1. *Omnes Fideles obligantur legibus Pontificiis pro toto orbe latis.*
2. *Iisdem obligantur etiam hæretici.*
3. *Solvitur instantia.*
4. *Corollarium.*
5. *Judæi tamen, & Pagani, non obligantur legibus Ecclesiasticis.*
6. *Corollaria.*
7. *Limitatio.*
8. *Alia limitatio.*
9. *Leges inferiorum Prælatorum obligant solum subditos proprii territorii.*
10. *Religiosi exempti, an teneantur legibus per Ordinarios locorum editis?*
11. *id ipsum amplius declaratur.*

** An legibus Ecclesiæ adstringantur pueri?*

1. CONCL. I. Legibus Summi Pontificis in materia spirituali, & salutem animarum, rectámque Ecclesiæ gubernationem concernente, pro toto Orbe Christiano legitimè latis, obligantur omnes Christi Fideles. Ita Catholici

unanimiter. Ratio est: quia Christus Dominus Divo Petro, ejusque legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, omnium suarum Ovium curam demandavit *Joan.* 21. trina vice eidem præcipiens: *Pasce oves meas.* Accedit illa generalis promissio eidem facta *Matth. cap.* 16. *Tibi dabo claves Regni Cœlorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis:* nam sub ista generali promissione continetur etiam potestas condendi justas leges, ut sic Oves Christi securius pascantur.

2. CONCL. II. Etiam Hæretici obligantur Legibus Pontificiis pro toto Orbe Christiano latis. Ita communis Theologorum, adeò ut Lugo *disp. de Pœnitentia sect. 7. n. 147.* absurdissimum esse dicat, si quis negaret, Hæreticos obligari Legibus Ecclesiasticis jejunii, abstinentiæ à carnibus, Censuris contra eos latis, & hujusmodi. Ratio est: quia Hæretici per Baptismum jam sunt ingressi Ecclesiam, ejusque membra effecti; ergo obligantur legibus ejusdem. Et certe, si ipsi non obligarentur Legibus Ecclesiasticis, frustra tot leges pœnales in Jure Canonico, aliisque Constitutionibus Ecclesiasticis, contra Hæreticos fuissent latæ.

3. Nec obstat, quod Hæretici resistant Ecclesiæ, Summóque Pontifici, ac legibus ipsius. Resp. enim, hoc neutiquam eos excusare; cum ex suo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, puta exemptionem à legibus. Quinimo Hæretici pertinaciter non obtemperantes legibus (quibus tamen de jure tenentur obedire) eo amplius peccant; cum

tanto

tanto ſint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent Allegatam: ut dicitur *in cap. ult. de Conſuetud.* Hinc in forma Reſp. diſtinguendo antecedens: Hæretici defacto reſiſtunt legibus Eccleſiæ, conceditur, de jure ipſis reſiſtunt, ut benè in hoc agant, negatur antecedens & conſequentia.

4. Ex hac Concluſione infertur cum Gobath *tract. 9. Theologiæ Experiment. n. 49. & ſeqq.* & communi aliorum, quandoquidem Hæretici ſubſint Legibus Eccleſiaſticis, quod eorum matrimonia contracta cum impedimento dirimente vi Juris Eccleſiaſtici, v. g. in tertio aut quarto gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, ſint nulla & invalida: unde ſequitur, quod ſi ad veram Fidem Catholicam convertantur, impetrata prius legitima diſpenſatione, horum matrimonia ſint renovanda.

5. CONCL. III. Judæi, Sacraceni, atque Pagani, item Cathecumeni necdum baptizati, non obligantur Legibus Eccleſiaſticis. Ita communior, contra Innocentium, Hoſtienſem, & Fagnanum *c. Canonum ſtatuta. n. 64. de Conſtitut.* Ratio Concluſionis eſt: quia tales per Baptiſmi januam necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam, cui proinde ſubjecti non ſunt. Hinc in Jure Canon. *c. Gaudemus de Divortiis.* expreſſè dicitur, quod infideles & Pagani *Conſtitutionibus Canonicis non arctantur: quid enim ad nos ſecundum Apoſtolum (1. Corinth. 5.) de his qui foris ſunt, judicare?*

6. Infertur proinde, tales validè contrahere matrimonium cum impedimento dirimente Ju-

re duntaxat Ecclesiastico: ut si contrahant in secundo, tertio, vel quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis, & hujusmodi. Infertur ulterius, Infideles non baptizatos, atque Catechumenos, non obligari lege Ecclesiastica de jejunando, aut habenda abstinentia carnium certis diebus ab Ecclesia præscripta, & aliis hujusmodi: siquidem tales necdum per Baptismum ingressi sunt Ecclesiam, proinde ejus legibus non subjiciuntur.

7. Limita tamen hoc primo, nisi hujusmodi Leges Ecclesiasticæ contineant Jus naturale, vel Divinum: ut puta de non blasphemando, non furando, & hujusmodi: nam ad talium legum observantiam obligantur etiam Judæi, aliique Infideles, non quidem vi Legis Ecclesiasticæ, sed vi Juris naturalis, aut Divini.

8. Limita secundo, nisi Judæi, aliive Infideles subsint Ecclesiæ in temporalibus; prout fit Romæ, & in nonnullis locis: tunc enim ii tenentur obedire Papæ, aut alii Prælato Ecclesiastico quoad ea, quæ eorum statum concernunt non minus, ac tenerentur obedire legibus alterius Principis temporalis, si in ejus territorio morarentur.

9. CONCL. IV. Leges inferiorum Prælatorum Ecclesiasticorum solùm adstringunt subditos proprii sui Territorii: & sic Leges, seu Constitutiones in Concilio Provinciali editæ, obligant duntaxat subditos intra talem Provinciam existentes; Statuta verò Episcoporum obligant tantùm subditos propriæ Diœcesis, dum intra ipsam existunt; & sic loquendo de aliis.

Ita

Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia ad obligationem legis neceſſaria eſt Jurisdictio: atqui hæc deficit, ſi alter non ſit ſubditus legislatoris, aut extra ipſius Territorium exiſtat: ergo. Hinc *cap. ult. de Conſtitut. in 6* decernitur, quod ſi Epiſcopus per ſpeciale Statutum ſub pœna excommunicationis quidpiam prohibuerit, v. g. furtum, ejusmodi Statutum non obliget ſuos Diœceſanos extra ipſius Diœceſin actu exiſtentes; ac proinde, hi, ſi extra illam Diœceſin delinquant, v. g. furtum committant, non incurrant excommunicationem. Siquidem *Extra Territorium jus dicenti impune non paretur*, prout ibidem ſubjungitur.

10. Quæres I. An Religioſi auctoritate Apoſtolica ab Ordinariis locorum exempti, teneantur eorum legibus, ſeu Statutis? Reſp. I. Teneri in omnibus caſibus, qui in Jure ſunt expreſſi. Sic in Concilio Trident. *Seſſ. 25. cap. 12. de Regularibus*, habetur ſtatutum, ut Cenſuræ, & interdicta ab Ordinariis promulgata, mandante Epiſcopo, à Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque obſerventur. Item, ut Dies Feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus ſerventur. Tacentur alii ſimiles caſus, utpote quorum notitia ſpecialiter Religioſis incumbit.

11. Reſp. II. Quamvis in aliis caſibus Religioſi exempti de jure non tenentur ad obſervantiam Statutorum Epiſcopalium, utpote à quorum jurisdictione ſpecialiter ſunt exempti; nihilominus ratione ſcandali evitandi quando-

 que

que tenentur Regulares exempti etiam ad observandas alias ConstitutionesSynodales, &Statuta Episcopalia, dummodo Statui Religioso non repugnent, simulque spectent ad communem observantiam, ac devotionem totius populi; prout rectè observat Sanchez *lib. 4. in Decalog. c. 15. n. 21.* Vasquez & alii. Hinc quando Lege Diœcesana præcipiuntur jejunia, populus valdè scandalizabitur, si viderit talia jejunia non observari à Religiosis illis, quos, utpote vitæ austerioris professores, judicat ad hoc magis obligatos: unde revera ratione talis scandali evitandi, tunc Jure naturæ tenebuntur Regulares exempti ad talia jejunia observanda.

Additio.

*Quæres II. An, & quando pueri astringantur Legibus Ecclesiasticis? ℞. Pueri ante perfectum usum rationis (qui primum post completum septennium adesse præsumitur) non tenentur Legibus Ecclesiasticis, uti nec perpetuo amentes Infantibus in hoc æquiparati. Ita præter alios Sanchez, Sayrus & Suarez cum Bonacina *Tract. de Legibus disp. 1. quæst. 1. punct. 6.* ac la Croix *lib. 1. num. 676.* Ratio est; quia ut hæ leges etiam in actu primo obligent, fundamentum harum obligationum est usus rationis; & sic antequam is adsit, possunt dicti licitè, & absque peccato diebus Dominicis, atque Festivis non interesse Missæ, ac tempore Jejunii comedere carnes; neque etiam peccant, qui ad hanc comestionem cooperantur, apponendo tales cibos, sicut si apponerent Catechumenis ob ean-

eandem rationem; quia nimirum necdum ſub Lege comprehenduntur, ne quidem in actu primo: quamvis loquendo de allegatis Parvulis, ſaltem dum magis annis diſcretionis appropinquant, conſultius ſit, ut etiam iſti ſenſim aſſueſcant præceptis Eccleſiaſticis, licet necdum actu ſint capaces rationis perfectæ.

Porro diſcurrendo de aliis Præceptis Eccleſiaſticis, quæ majorem exigere videntur prudentiam, e. g. circa annuam Communionem Paſchalem, ut magis agnoſcentes gravitatem Myſterii Euchariſtici cum majori reverentia accedere addiſcant, requirunt AA. cum Patre Henno *Tract. de Leg. diſp. 3. quæſt. 7. art. 2. Concluſ. 3.* ultra ſeptennium aliquo modo plures annos ad obligationem contrahendam, uti patebit ex *Tract. 10. diſt. 3. quæſt. 4.* Item, ut Pueri non ſolum culpam, ſed etiam pœnam ordinariam incurrant, Vaſquez, Soto & Emanuel Sa cum Buſenbaum *lib. 1. Tract. 2. cap. 2. dub. 1.* & Sabino Bononienſi in ſua Luce Morali *part. 1. tract. 5. quæſt. 18.* deſiderant regulariter loquendo, & niſi lex expreſsè aliter diſponat, pubertatem, quæ apud Maſculos anno 14. apud Puellas verò 12. abſolutè contingit juxta dicenda *Tract. VIII. Diſt. I. Quæſt. III.* prout etiam in Jure Civili Impuberes regulariter ſolent mitiori, quam ordinaria pœna caſtigari, eò, quia præſumitur, non in tantum malitiam actûs penetraſſe, ſicuti puberes.

QUÆSTIO II.

An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legislator teneantur propriis?

SUMMARIUM.

12. *In Legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid?*
13. *Leges & statuta Laicorum non extenduntur ad Ecclesias, & Clericos, nisi approbentur ab Ecclesia.*
14. *Eisdem tamen quandoque obligantur Clerici quoad vim directivam.*
15. *Corollarium.*
Non verò quoad vim coactivam.
16. *Legibus à Republica latis, tenentur singuli ex illa.*
17. *Princeps supremus tenetur propriis legibus, vi directiva, non coactiva.*
18. *Corollarium de Papa, an obligetur præceptis totius Ecclesiæ?*
19. *Declaratur Conclusio.*

12. ADVERTENDUM, quòd in Legibus duplex vis obligandi distingui soleat, una directiva, & alia coactiva. Ille dicitur à lege obligari vi directiva ad quidpiam agendum, vel omittendum, qui in conscientia, & sub peccato tenetur servare talem legem: unde hujusmodi obligatio est sub culpa, sive dein dicta obligatio proveniat ex vi ipsiusmet legis, prout leges solent obligare subditos; sive aliunde, puta ex naturali æquitate, & dictamine rectæ rationis. Ille verò dicitur à lege obligari vi coactiva, qui tenetur ad observantiam ejus ex vi ipsius legis, aut potestatis legislativæ, ita ut

ut ſit legi ſubjectus, & ſi eam non obſervaverit, ſubjaceat pœnis per legem taxatis, aut per Legislatorem infligendis: unde hæc obligatio reſpicit pœnam tranſgreſſoribus incumbentem. His prænotatis, ſit

13. CONCL. I. Leges civiles ſeu Statuta Laicorum directè, & ex ſua vi propria non extenduntur ad Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas, earumque bona, niſi ab Eccleſia approbentur: uti approbantur per privilegia conceſſa à Sede Apoſtolica aliquibus Principibus, de quibus Cler. Erot. Eccl. c. 27. citans plures alios DD. Hæc Concluſio habetur expreſſè in Jure Canonico variis in locis, ac præſertim *cap. 7. & 10. t. de Conſtitut.* Accedit ratio: quia Eccleſia, & perſonæ Eccleſiaſticæ (uti ſunt Clerici, atque Regulares) earumque bona, ſunt exempta à jurisdictione Principum ſæcularium: atqui lex non obligat eos, in quos Legislator non habet jurisdictionem: ergo.

14. CONCL. II. His tamen non obſtantibus, ſi Leges civiles expreſsè non diſponant de Eccleſiis, Clericis, eorúmque bonis, ſed ob publicam utilitatem communiter quidpiam ſtatuant, neque aliunde repugnent Statui Clericali, aut immunitati Eccleſiaſticæ, eisdem etiam obligantur Clerici quoad vim directivam, licet non quoad vim coactivam. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia quamvis talis obligatio erga Clericos directè non poſſit provenire ex legibus Civilibus, ob defectum jurisdictionis in Clericos: ea tamen partim provenit ex naturali æquitate (nam *turpis omnis pars eſt ſuo univerſa*

non

non congruens, c. *Quæ contra dist.* 8) simulque ad vitandum scandalum aliorum, atque ad conservandam unitatem & pacem Reipublicæ, partim verò dicta obligatio provenit ex auctoritate Ecclesiæ. Nam ut dicitur *cap.* 1. *de novi operis nuntiat. Sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur:* illis videlicet, quæ communem concernunt Reipublicæ utilitatem, neque sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticæ repugnant.

15. Infertur proinde, quod Leges Civiles pretia rerum taxantes, vel mercium evectionem extra Provinciam prohibentes, aut certum modum ædificandi præscribentes, & hujusmodi, etiam obligent Personas Ecclesiasticas, saltem quoad directivam (alioquin enim magna in Republica oriretur difformitas, & confusio) quamvis non quoad vim coactivam, ita scilicet, ut Clerici subjaceant pœnis per leges Civiles statutis, ac per Judices sæculares puniri valeant; cum sint exempti ab eorum jurisdictione. Unde Clerici, si fuerint transgressores talium legum, oblata querela deferendi sunt ad judices seu Prælatos suos Ecclesiasticos, ab eisque perpensa gravitate materiæ, & scandali subortі, pœna condigna affici debent, sive statuta per legem Civilem, sive alia mitiore; prout notat Rodericus *tom.* 1. *qq. Regul. quæst.* 66. *art.* 2. *Reg.* 9. Laymann *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 13. *n.* 4. & alii.

*Videatur de his fusius, & utiliter in Jure Canonico Auctoris *lib.* 1. *Decret. Tit.* 2. *§.* 13. & 14.

Addi-

Additio.

* Quodsi scire cupias, an, & quando Clerici obligentur illis Legibus seu Statutis Laicorum, quæ imponunt certa onera, puta Tributa, Vectigalia &c. Respondeo de hac obligatione fieri mentionem, & suo modo fusiorem deductionem *Tract. 12. Dist. 1. quæst. 3.* quorsum Lector remittitur. Ut autem magis resciatur, quid sint Tributa, & Vectigalia, ac quotuplicia, & quo titulo similia onera imponantur? Videatur desuper superius *Dist. 2. Appendice II. post Quæstionem 4.* *

16. CONCL. III. Quantum nunc attinet ad alteram partem Quæstionis, & loquendo inprimis de talibus Legibus, quæ ab aliqua Republica, vel tota Communitate conduntur, nullum dubium est, quin iisdem singuli ex tali communitate obligentur: sic quippe legibus à Magristratu latis tenentur singuli Consiliarii, & statutis per Canonicos capitulariter constitutis, obligantur singuli Canonici in particulari. Ratio est clara, quia singuli Canonici, vel Consiliarii, sunt subditi respectu totius Capituli, vel Magistratus; ergo & obligantur legibus ipsius.

CONCL. IV. Loquendo verò de Legibus ab aliquo supremo Principe latis, & quidem de talibus, quæ Principem æquè ac subditos decent, Princeps seu Legislator, cessante rationabili causa excusante, tenetur etiam propriis legibus vi directiva, non tamen vi coactiva. Ita communior Doctorum. Ratio primæ

par-

partis, loquentis de vi directiva, est: quia alioquin subditi ex libera transgressione propriæ Legis per Legislatorem facta facile scandalizarentur, simulque jure de talibus dici posset illud Salvatoris *Matth. 23. Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Hinc illud Catonis dictum: *Patere legem, quam tu ipse tuleris. c. Cum omnes de Constitut.* Altera pars, quod Legislator non teneatur suis Legibus vi coactiva, probatur ex eo: quia, ut quis teneatur legibus vi coactiva, debet posse cogi per Superiorem ad earum observantiam, & si ipsas non observaverit, puniri: atqui Princeps supremus, seu Legislator non recognoscit Superiorem in terris, à quo possit cogi, vel puniri, à se ipso autem nemo propriè cogitur; ergo.

18. Infertur proinde, quòd Papa non obligetur vi coactiva præcepto audiendi Missam, vel jejunandi diebus statutis: quia non habet superiorem in terris: à quo cogi possit ad talium legum Ecclesiasticarum observantiam, & ob earum transgressionem puniri; à semetipso autem nemo propriè cogitur. Nihilominus tenetur Papa propriis legibus statum suum æquè ac alios decentibus, vi directiva, adeò ut peccaret, cessante, rationabili causa excusante, non observando ejusmodi leges, Ecclesiasticas, à se vel suis Antecessoribus latas. Et idem dicendum de Imperatore respectu Legum Imperialium æquè personam Imperatoris decentium, & aliis hujusmodi.

19. Di-

19. Dicitur notanter in Conclusione, *loquendo de talibus legibus, quæ Principem æquè ac subditos decent.* Siquidem certum est, Principem atque Legislatorem iis legibus nullatenus obligari, quæ ad subditos directè feruntur, & in Principem propriè non cadunt: quales leges sunt, ne quis in civitate arma ferat, ne vestibus auro intextis utatur, ut quilibet tributa aliásque exactiones diligenter solvat, & alia plura hujusmodi: nam patet, tales leges Principi non convenire, neque ipsum astringere.

QUÆSTIO III.

An Peregrini obligentur Legibus, & consuetudinibus locorum, per quæ transeunt?

SUMMARIUM.

20. *Peregrini tenentur legibus totius Ecclesiæ ubique locorum.*
21. *Tenentur etiam legibus particularibus locorum, quamprimum ibi domicilium figunt.*
22. *Si mora in aliquo loco sit longior, tenetur peregrinus ad ejus leges.*
23. *Advenæ & peregrini quoad contractus tenentur legibus locorum.*
24. *Corollaria.*
25. *An Advenæ & peregrini teneantur aliis particularium locorum, variant Doctores.*
Sententia tamen affirmativa est communior.
26. *Hujus multiplex probatio:*

(a) Dist. 1. n. 18.

27. *Quid dicendum de legibus universalis Ecclesiæ, quando ipsæ alibi, sed non in propria patria obligant?*

28. *Corollarium de incolis regni Castellæ.*

Aliud de Germanis existentibus in Italia.

29. *Contraria nonnullorum sententia refertur.*

30. *Qnid econtra dicendum de legibns, quæ vigent in patria, sed non in loco, ubi quis hospitatur?*

* *Item, si in proprio quidem Territorio, sed in loco exempto, existente intra limites ejusdem?*

20. CELEBRIS: et plurimùm practica Quæstio est præsens, unde exactius declaranda propter quotidianorum casuum emergentias. Et quidem, ut certa ab incertis separentur, certum inprimis, est legibus communibus totius Ecclesiæ ubique locorum teneri Peregrinos, & Advenas Christianos; cum semper subsint jurisdictioni Ecclesiæ, ubicunque existant. Sic quilibet peregrinus tenetur ad jejunia Quadragesimæ & Vigiliarum, atque ad audiendam Missam diebus Dominicis, Festivísque; quia hæc sunt de præcepto totius Ecclesiæ.

21. Certum insuper est, illum, qui migrat aliorsum fixurus ibidem domicilium, mox teneri legibus illius loci, cùm primùm incipit ibidem degere: nam ex tunc incipit esse incola illius loci. Sic constituens domicilium in Civitate Frisigensi, mox tenetur ad servanda omnia Festa particularia hujus loci, quæ sunt de præ-

præcepto, quamvis primùm heri vel nudius tertius advenerit.

22. Præterea ſi mora in aliquo loco ſit longior, ut puta hebdomadam, vel ſaltem per menſem, ratione cujusdam negotii expediendi uſus communis docet, tales Peregrinos teneri ſeſe accommodare legibus & conſuetudinibus loci, obſervando ſcilicet Feſta vel jejunia de præcepto illius loci. Ratio eſt: tum quia hoc exigit quies Reipublicæ, quæ aliàs ex diverſis hominum moribus perturbaretur. Tum quia habitatores ad tempus longius in aliquo loco acquirunt ibidem quaſi domicilium; nam quaſi domicilium dicitur locus, ubi quis per longius tempus moram trahit, absque tamen animo ibidem perpetuo conſiſtendi. Quæſtio igitur remanet ſolùm de Advenis & Peregrinis, qui vel per talem locum tranſeunt, vel ibidem pro brevi duntaxat tempore morantur absque animo figendi domicilium: vel quaſi domicilium: & de his loquendo ſit

23. CONCL. I. Advenæ & Peregrini quoad contractus obligantur legibus locorum, per quæ tranſeunt, atque ibidem contrahunt. Hæc Concluſio eſt certa, & communis Doctorum; ac patet tum ex conſuetndine & communi ſenſu populorum, tum ex *cap. ult. de Foro competenti.* Ubi dicitur, quod *ratione contractus forum quis ſortitur*, atqui forum ſortiri, & legibus loci aſtringi, à pari procedunt. Similia habentur in Jure Civili: unde loquendo de legibus contractuum præſens Quæſtio non habet difficultatem.

24. Sic inprimis tenentur Peregrini servare formam contractuum in tali loco præscriptam. Similiter obligantur ad pretium ibidem taxatum, in emptione rerum persolvendum. Insuper ab iisdem Advenis, seu Peregrinis, debet solvi vectigal alicui contractui justè appositum; quia est onus contractus ibidem celebrati: et idem dicendum dé similibus.

25. CONCL. II. Quamvis multi Doctores probabiliter teneant, Peregrinos & Advenas non astringi peculiaribus legibus atque consuetudinibus particularium locorum, per quæ transeunt, vel in quibus brevi duntaxat tempore per modum hospitii reperiuntur, cessante tamen scandalo, & quando eæ non obligant in proprio suò domicilio; prout sub datis limitationibus docet Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 18.* & rursum *lib. 1. in Decalog. c. 12. n. 38.* citans Silvestrum, Toletum, Rosellam, Azorium, pluresque alios, quibus postea accesserunt Sannig. *dist. 4. de Legib. quæst 8. num. 9.* Tannerus, Bonacina, Diana, & Layman. *lib. 1. Tract. 4. cap. 12. n. 4.* inde inferens, quòd peregrinus veniens Augustam die S. Udalrici, qui eo loco Festus est, non teneatur (per se loquendo, & secluso scandalo) Missam audire, & à servilibus operibus abstinere, licèt totum diem ibi mansurus sit. Nihilominus opposita sententia, quæ ejusmodi obligationem admittit, est communior, eámque tenet Abbas *in c. Consilium n. 6. de Observ. jejunior.* id probans ex textu illius Capituli. Hostiensis, Suarez, Vasquez, Navarrus, Ledesma, Covarruvias,

Henriquez, Palaus, Lezana, Herincx, & Mastrius *disp. 2. Theolog. Moral. n. 119.* pro hac sententia citans quamplures alios.

26. Ratio hujus posterioris sententiæ desumitur inprimis ex Jure Canonico, *can. Illa. dist.* 12. ubi ex S. Augustino *Epist.* 118. refertur sententia D. Ambrosii, dicentis: *Cum Romam venio, jejuno Sabbatho; cùm Mediolani sum, non jejuno: sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* Ubi Glossa ℣. *Societate* ait: *quod quilibet tenetur vivere secundum consuetudinem illorum, inter quos versatur, c. quæ contra. dist.* 8. & *c. quisquis dist.* 41. *Unde versus:*

Si fueris Romæ, Romano vivito more;
Et si sis alibi, vivito sicut ibi.

Accedit ratio: quia leges immediatè censentur afficere locum, seu territorium legislatoris, atque hinc in subditos ibidem existentes transire, ut dictum superius (*a*) & notat Layman. *loc. cit. cap. 11. n. 1. & 2.* post Suarez, & alios; ergo hoc ipso, quod Peregrinus reperiatur in tali loco, tenetur legibus particularibus illius, ac censetur subditus domini illius territorii. Unde secundum omnes Advena, non servans leges peculiares alicujus loci, potest à legislatore, ac Judice illius loci propter talium legum transgressionem puniri; & consequenter ad eas obligatur.

27. CONCL. III. Loquendo nunc de Legibus universalis Ecclesiæ, Advenæ & Peregrini, licèt in loco diu moraturi non sint, sed tantum

transseant, obligantur communibus legibus & consuetudinibus totius Ecclesiæ ibidem vigentibus, quamvis hæ in ipsorum patria ex speciali privilegio, aut consuetudine non observentur, neque obligent. Hæc Conclusio à fortiori procedit propter dicta *n. præced.* éstque communis inter Doctores, paucis exceptis. Ratio ulterior est: quia Jus commune universos ex natura sua obligat; & si alicubi ratione specialis privilegii, vel consuetudinis contrariæ non obliget, id videtur esse privilegium locale, seu loco cohærens, non autem personale, seu sequens personam, quocunque ierit. Accedit, quod tales consuetudines à Jure communi exorbitent: sed quæ à Jure communi exorbitant, sunt restituenda juxta *Reg. 28. Jur. in 6.* cum concordantiis.

48. Infertur proinde cum Doctoribus passim, quod Castellanus (id est, incola regni Castellæ in Hispaniis, ubi de antiqua consuetudine licitum est, diebus Sabbatinis comedere extremitates, & intestina animalium) dum per alienas regiones peregrinatur, peccet vescendo extremitatibus ac intestinis illorum animalium diebus Sabbati. Similiter Germani, dum tempore Quadragesimæ, vel aliis diebus jejunalibus morantur in Italia, tenentur abstinere à lacticiniis, juxta consuetudinem universalis Ecclesiæ ibidem etiamnum vigentem, non obstante, quòd in Germania licitus sit esus lacticiniorum (id est, lactis, butyri, casei, & ovorum) diebus jejunalibus. Et idem dicendum de aliis similibus.

29. Cæ-

29. Cæterùm quamvis hæc sententia sit valde communis, simulque tutior & probabilior, ac proinde ordinariè in praxi tenenda, maximè ut evitetur occasio omnis scandali, nihilominus non desunt Doctores aliqui oppositum tenentes cum Sanchez *lib. 3. de Matrimonio disp. 18. num.* 7. quorum sententiam non omnino improbabilem, censet Layman. *cit. cap. 12. n. 3.* dummodo absit omne periculum scandali. Unde propter auctoritatem talium virorum doctorum (inquit Ludov. Engel. *tit. de Constit. n. 30.*) non auderem semper alicujus gravis peccati damnare eum, qui contrarium teneret seu practicaret, præsertim antecedente aliqua rationabili causa, v. g. conservandæ valetudinis, & remoto scandalo: ut si Germanus tempore Quadragesimæ in Italia privatim comederet, ova, caseum, & alia lacticinia. Hæc ille.

30. CONCL. IV. Econtra verò Advenæ, & Peregrini non tenentur præceptis Juris communis, etiam in sua patria vigentibus, si hæc non sint in usu in loco, ubi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia quilibet potest se accomodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit. Hinc infertur, quod Germanus, si per regnum Castellæ in Hispaniis existens transeat, possit ibidem diebus Sabbatinis licitè vesci extremitatibus & intestinis animalium, quibus ibidem vesci licitum est. Similiter Itali, dum hospitantur, aut morantur in Germania, licitè diebus jejunalibus comedunt lacticinia, non obstante, quod hæc in Italia

 sint

ſint graviſſimè prohibita: & ſic loquendo de aliis. Ratio hujus ulterior eſt: quia nemo tenetur ad patriæ conſuetudines, dum ab ea abeſt: imo in hujusmodi caſibus valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes, qui morantur in tali loco.

Additio.

*Ob quod ipſum ultimum fundamentum ratione Privilegii localis non tenetur quis Legibus proprii Territorii, ſi exiſtat in loco exempto, quamvis dictus locus exemptus ſitus ſit intra limites proprii Territorii. Exemplificant Bonacina & Layman. apud Buſenbaum *Tract. 2. cap. 2. Dub. 2.* ſi Epiſcopus ſub pœna Excommunicationis vetaret luſum alearum, non obligarentur Clerici ludentes in loco exempto à Jurisdictione Epiſcopali ſito intra Territorium.

QUÆSTIO IV.

Reſolvuntur varia quæſita quoad Peregrinos.

SUMMARIUM.

31. *Occaſio movendi ſequentes quæſtiones.*
32. *Diſcrepantia inter Calendarium novum, & antiquum.*
33. *An extra Parochiam, ubi eſt Feſtum, Parochiani poſſint alibi laborare?*
34. *An etiam exire ad alibi laboraudum?*
35. *An talis manè exiens teneatur prius Miſſam audire?*

36. *Ne-*

36. *Negativa eſt valde probabilis.*
37. *Quando teneamur prævenire audiendo Miſſam?*
38. *An diſcedens loco, ubi non eſt jejunium, perventurus tamen ad locum, ubi eſt jejunium, poſſit comedere carnes?*
39. *Utrum teneatur abſolvere jejunium Quadrageſimale, qui pervenit ad locum, ubi illud jam eſt abſolutum?*
40. *Ceſſante fraude, negativè reſpondetur.*
41. *Quid, ſi in fraudem jejunii inde diſcedat?*
 * *Occurritur objectioni.*
42. *An contra, qui jejunium jam peregit teneatur rurſus jejunare?*

31. ADVERTENDUM, multa eſſe Feſta particularia locorum, quæ in una Diœceſi vel Parochia obligant ſub præcepto, in alia verò non obligant. Sic Feſtum S. Wolfgangi in Diœceſi Ratisbonenſi, die 31. Octobris, eſt de præcepto, non verò in vicina Diœceſi Friſingenſi: unde in ipſa civitate Landishutana licitum eſt, hac die opera ſervilia exercere, cum pertineat ad Diœceſin Friſingenſem, non verò in ſuburbiis ultra Iſaram, quia ſpectant ad Diœceſin Ratisbonenſem. Et alia quam plura exempla paſſim habentur in confinibus duarum Diœceſium in ordine ad Feſta particularia dictarum Diœceſium.

32. Hoc idem contingit quoad Feſta & jejunia totius Eccleſiæ in illis locis, in quorum uno Calendarium Romanum novum, in altera verò vetus obſervatur: nam quamvis hæc duo Ca-

lendaria conveniant quoad dies Dominicos, nihilominus quoad Festa immobilia, una cum jejuniis præviis discrepant decem diebus, quoad Quadragesimam verò, ac Festa mobilia Paschatis & Pentecostes, &c. quandoque concordant, quandoque pluribus hebdomadibus discrepant. Unde plures casus formari possunt de iis, qui ab uno loco ad alium transeunt, an & quomodo teneantur ad hujusmodi Festa, vel jejunia de præcepto observanda. Hoc prænotato.

33. Quæritur I. An, quando est Festum in una Parochia, in altera autem Parochia vicina non est, possint subditi Parochiæ, in qua est Festum de præcepto, extra limites suæ Parochiæ laborare? Resp. Affirmativê, prout tenet Lessius *lib. 4. de just. & jur. cap. 2. n. 55.* Navarrus *cap. 13. Manualis n. 5.* & alii. Ratio est: quia Statuta, & consuetudines locales, sunt veluti loco affixæ; unde non ligant talia Festa Parochianos, dum existunt extra districtum Parochiæ.

34. Quinimo Navarrus *loc. cit.* asserit, posse rationabiliter teneri, eos, qui in Festi Vigilia, vel etiam ipsomet Festo, à suo proprio loco in alium laborandi gratia exeunt, ubi Festum illud non observatur, juxta rigorem Juris non peccare. Rationem dat: quia non laborant in loco, ubi est dies Festus. Accedit, quod tales videantur uti jure suo. Verumtamen communiter homines magis timorati in tali casu solent servare diem Festum, quamvis si ab aliquibus sententia Navarri practicaretur, non esset ipsis formandus scrupulus peccati; præsertim, si

si prius ante suum egressum audiant Missam, ut vult citatus Navarrus.

35. Quæritur II. An talis exiens è loco, ubi est Festum de præcepto, teneatur audire ibidem Missam, si eodem die perveniat ad locum, ubi non est dies Festus? Affirmat Navarrus *cit. n. 5.* eò quod dies Festus, ubi aliquem deprehendit, obliget eum ad sui observantiam.

36. Communior tamen, & valdè probabilis sententia est, talem non teneri ad Sacrum in priori loco audiendum, dummodo eodem manè sit venturus extra limites illius loci, ubi agitur dies Festus. Ratio est: quia, quando præcipitur auditio Missæ, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo Missæ celebrantur, quis manserit in loco diei Festi, & consequenter subditus præcepto: talis autem adhuc manè est extra fines illius Parochiæ Festum de præcepto celebrantis, prout supponitur: ergo.

37. Neque tenetur talis prævenire, audiendo Missam ante suum discessum: quia tunc solum tenemur prævenire, quando manente vi præcepti, seu nostra subjectione, videmus nos posteà fore impediendos; ut cum quis manens in loco, ubi viget præceptum diei Festi, videt se horis posterioribus impeditum iri negotiorum causa, tenetur prius audire Missam. Secus est, quando intra tempus implendi præceptum desinit esse subditus alicujus loci particularis, & reperitur extra limites illius; prout argumentatur Lessius *loc. cit. n. 56.* Tunc enim non teneretur prævenire; sicuti à pari, si existerem in territorio hora, septima, & viderem, me per dis-

dispensationem fore à præcepto deobligandum hora 10. exinde non tenerer prævidendo exequi præceptum Missæ v. g. hora 7.

38. Quæritur III. An, qui manè discedit ex oppido, ubi non est jejunium, possit comedere carnes, quamvis vesperi, vel meridie sit venturus ad locum, ubi est Jejunium de præcepto? Resp. affirmativè, eo quod priori loco constitutus, nondum teneatur lege jejunii posterioris loci. Non tamen contra potest quis in loco domicilii, ubi est jejunium, vesci carnibus, si inde manè discendat, perventurus ad locum, ubi non est jejunium. Ratio est: quia tenetur legibus proprii domicilii, quamdiu in eo reperitur.

39. Quæritur VI. Utrum is, qui durante Quadragesima negotiorum causa è loco proprii domicilii recedit, ac venit in locum, ubi ob discrepationem novi & veteris Calendarii Quadragesima jam est peracta, teneatur eamdem ibi perficere, & tamdiu abstinere à carnibus, atque jejunare, donec compleatur tota Quadragesima? Ratio dubitandi est: quia præceptum jejunii Quadragesimalis est generale; ergo obligat ubique, & ubique impleri debet. Et hujusmodi sententia affirmativa utique est magis pia, tutior ac proinde Catholicis omnibus in praxi suadenda.

40. Nihilominus oppositum videtur probabilius, si loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii, sed bona fide: v. g. negotiorum causa, ab uno loco in alium commigrarunt, præsertim cum valde difficile sit, in convictu humano,

no, ſeorſim ab aliis ſervare jejunium, & cæteris omnibus à lege jejunii ſolutis, ac Feſta Paſchalia cum gaudio celebrantibus, adhuc jejunare, & Quadrageſimam continuare, prout tenet Leſſius ibidem *n.* 51. & Bonacina *diſp.* 1. *de Legibus quæſt.* 1. *punct.* 6. *n.* 64. cum aliis. Ratio generalis eſt: quia poteſt quis ſeſe moribus eorum: quibuscum vivit, accommodare, juxta illud vulgatum, & ſuperius jam adductum:

Si fueris Romæ, Ramano vivito more;
Et ſi ſis alibi, vivito ſicut ibi.

41. Dicitur notanter, *ſi loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii &c.* Siquidem, ùt dicitur *c. ſedes* & *c. Ex tenore de Reſcript. fraus, & dolus alicui patrocinari non debent*: unde non careret ſcrupulo peccati gravioris, ſi civis Landishutanus die 31. Octobris exiret ad ſuburbana civitatis ultra Iſaram, eo ſolum animo, ut ibi poſſet veſci carnibus (ſiquidem in Diœceſi Ratisbonenſi, ob ſolemnitatem S. Wolfgangi, Principalis Patroni, hac die non eſt jejunium Vigiliæ omnium Sanctorum, ſed illud pridie anticipiatur) quia hoc fieret in fraudem legis, ac jejunii Vigiliæ omnium Sanctorum totam Eccleſiam obligantis; quidquid cum nonnullis aliis contradicat Bonacina *loc. cit.* ea ratione permotus, quod talis videatur uti jure ſuo: *nullus* autem *videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur. Reg.* 55. *ff. de Reg. Jur.*

Additio.

*Sed poteſt negari ſuppoſitum, quòd nimirum

rum quis habeat Jus præcisè eo fine exeundi è suo Territorio. Profectò, si quis illo solo fine à loco promulgati Concilii Tridentini exiret ad locum non promulgati Concilii, ut contrahere posset Matrimonium clandestinum, postea iterum redeundo ad suum proprium Territorium, tale Matrimonium non valeret juxta Declarationes Cardinalium videndas *Tom. 4. Decret. Tit. 3. §. 3.**

42. Quæritur V. Utrumècontra is, qui explevit jejunium Quadragesimæ, vel aliud, si venerit ad locum, ubi illud necdum est peractum (prout sæpe fit itinerantibus ratione novi Calendarii non ubique recepti) teneatur ibidem rursum à carnibus abstinere, atque jejunare? Resp. cum citat. Lessio *n. 52*, & aliis, talem non teneri: quia præceptum illud jam implevit: Ecclesia verò neminem obligat ad duplex jejunium. Cavendum tamen, ne alii inde scandalizentur. Et hoc idem dicendum est de celebratione Festorum, ac similibus aliis.

QUÆSTIO V.

Qua intentione, quibusque actibus satisfiat præceptis Legum?

SUMMARIUM.

43. *Intentio duplex hic distinguenda.*
44. *Ut impleatur præceptum requiritur intentio faciendi opus.*
45. *Non tamen intentio satisfaciendi præcepto.*

43. QUantum ad primam Quæſtionis partem attinet, advertendum eſt, quod in executione operis præcepti poſſumus duplicem habere intentionem; unam præſtandi opus, quod præcipitur; alteram ſatisfaciendi præcepto per tale opus. Hoc prænotato Quæſtio remanet, quænam ex his intentionibus requiratur ad ſatisfaciendum præceptis, ſeu legibus.

44. CONCL. I. Ut præceptum actum humanum injungens adimpleatur, requiritur ad minimum intentio faciendi opus, quod præcipitur: ſic v. g. ut ſatisfaciat præcepto Divini Officii perſolvendi, requiritur intentio recitandi Horas Canonicas, ſeu orandi, & non ſufficit earum recitatio facta ſolo animo ſtudendi, vel diſcendi. Ita Sanchez *lib. 1. Decal. c. 13. n. 2.* Bonacina *diſp. 1. de Legibus q. 1. punct. 10. n. 2.* & alii. Ratio eſt: quia talia opera præcepta de-

debent præstari modo humano; non præstantur autem humano modo, nisi adsit voluntas, & intentio eadem præstandi: sic enim recitatio Horarum Canonicarum facta recreationis, aut studii causa, propriè non est oratio. Idem dicendum de eo: qui negotiorum causa, vel animo præcisè pascendi oculos intrat in templum, nihil cogitans de Missa audienda, quæ interim celebratur; nam non censetur eam audivisse, cum defuerit animus ipsam audiendi.

45. CONCL. II. Nihilominus ad satisfaciendum præcepto non requiritur intentio satisfaciendi præcepto, sed sufficit intentio præstandi opus, quod præcipitur. Ita cit Sanchez *n. 9.* Suarez, Herincx *disp. 3. de Legib. n. 8.* & alii. Ratio est: quia lex humana tantum præcipit voluntariam operis executionem, non autem quasi reflexam implendi præcepti intentionem.

46. Infertur proinde, quod si quis die Festo Missam reverenter audiat, non recordatus, esse diem Festum, is jam satisfaciat præcepto, ex communi Doctorum, sententia. Quinimo licet Missam die Festo attentè audiens habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, sed aliam postea Missam audiendi, adhuc is satisfacit, ita, ut non teneatur postmodum aliam audire, prout notant cit. Auctores, & Layman. *cit. tract. 4. c. 4. n. 7.* Suarez, & alii; quamvis nonnulli contrarium sentiant. Et eadem ratio est de Horis Canonicis: quod scrupulosis notandum est, qui, cum videntur sibi inter orandum distracti, officium vel partem officii recitant cum proposito postea repe-

repetendi: neque enim tales tenentur repetere Officium, præſertim, ſi eorum diſtractio fuit involuntaria.

47. Fatendum tamen eſt, ſi quis in tali voluntate non ſatisfaciendi præcepto permanſerit, eum peccaturum ratione pravæ ſuæ intentionis; quam proinde tenetur deponere, animumque mutare. Similiter ſi quis in falſa perſuaſione maneat, quaſi præcepto non ſatisfecerit, peccabit ratione ſuæ conſcientiæ erroneæ, niſi vel animum mutet, aut errorem deponat, vel aliam Miſſam audiat, ſive Horas Canonicas repetat; & idem dicendum de ſimilibus aliis.

48. CONCL. III. Poteſt quandoque adimpleri præceptum per actum ex aliqua circumſtantia malum. Ita Bonacina *loc. cit. punct. 9. n. 1.* Suarez, Sanchez & alii. Ratio eſt: quia talis adimplet ſubſtantiam præcepti; ergo etiam ſatisfacit præcepto, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut circumſtantiæ malæ. Idem probatur exemplis, ac inductione: ſic enim, qui jejunat ob vanam gloriam, aut ex affectu avaritiæ, ut parcat ſumptibus; jam ſatisfacit præcepto jejunii Eccleſiaſtici; cùm abſtineat ab eſu carnium, & multiplici refectione. Similiter Sacerdos, qui Miſſam celebrat in ſtatu peccati mortalis, ſatisfacit & ſuæ obligationi, & præcepto audiendi Miſſam die Feſtivo, non obſtante, quòd graviſſime peccet: ſiquidem ponendo actum præceptum jam adimplet quis id,

quod injungebatur, & consequenter satisfacit etiam præcepto.

49. Nec obstat, quòd talis non adimpleat modum ac finem præcepti, qui est honorare DEUM per actum præceptum. Resp. enim, hoc neutiquam obstare: quia modus non cadit sub præcepto, dummodo non sit de intrinseca ratione actus præcepti. Et hoc idem dicendum de fine, juxta illud commune dictum Theologorum: *Finis præcepti non cadit sub præcepto.*

50. Additur tamen, *nisi modus sit de intrinseca ratione actus præcepti:* nam quando modus est de intrinseca ratione actus præcepti, nequit adimpleri præceptum non adimpleto modo. Sic sacrilegè confitens, non satisfacit præcepto Paschalis Confessionis; quia ad Sacramentum Pœnitentiæ, tamquam partes ipsius, necessario debent concurrere contritio, & confessio omnium peccatorum. Similiter, si quis dormiens die Festo assistat Missæ, neutiquam satisfacit præcepto Ecclesiæ: quia ad devotam Missæ auditionem requiritur, ut quis assistat modo humano, seu cum advertentia rationis, quod in dormiente non fit. Idem accidit in similibus casibus.

51. CONCL. IV. Possumus uno eodemque actu pluribus præceptis satisfacere, nisi aliud colligatur ex mente præcipientis. Ita Sanchez *loc. cit. cap. 14. n. 5.* Herincx *num. 85.* & alii. Patet ex quotidiana praxi; sic enim, qui obligatur

gatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis ſacri, ſimulque Beneficii Eccleſiaſtici, ſatisfacit una recitatione. Similiter quando Dominica, ac dies Feſtus de præcepto, incidunt in eumdem diem, non tenetur quis audire duas Miſſas. Inſuper qui vovit jejunare die Veneris, ſatisfacit unico jejunio; quamvis in eumdem diem incidant quatuor anni Tempora, vel Vigilia alicujus Sancti. Et hoc ipſum generaliter contingit in illis caſibus, quando obligatio plurium præceptorum cadit ſuper eamdem materiam.

52. Dicitur notanter, *niſi aliud colligatur ex mente præcipientis.* Sic enim inprimis non poſſumus unica ſolutione ſatisfacere pluribus obligationibus, ſeu debitis Juſtitiæ: nam qui debet alteri ex duplici obligatione bis centum florenos, non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum. Ratio eſt: quia in debitis Juſtitiæ attenditur æqualitas rei ad rem: non poteſt autem unum centum eſſe æquale debitis plurium centum. Secùs eſt in debitis legalibus, utpote in quibus attenditur mens & intentio legislatoris; quæ ſæpius ferri poteſt in unum idemque opus.

53. Similiter, ſi cuipiam pro pœnitentia Sacramentali injungantur tria Roſaria, is non ſatisfacit recitando unicum Roſarium: quia circa hoc clara eſt intentio, & mens Confeſſarii præcipientis. Quinimo ſi Confeſſarius pro pœnitentia injungat auditionem Miſſæ, cenſetur (niſi oppoſitum aliunde colligatur) velle obli-

gare ad aliam auditionem Missæ ab ea, quam quis die Festo audire tenetur: secùs, si imponat quotidianam auditionem Missæ, nam tunc satisfaceret pœnitens unica in Festis audita; quia hæc præsumitur fuisse intentio Confessarii, nisi is aliud expressisset.

54. CONCL. V. Insuper possumus eodem tempore per diversos actus satisfacere pluribus præceptis, quoties unus actus non impedit alium. Ita Sanchez, Bonacina, & alii passim. Ratio est: quia ille præcepto satisfacit, qui facit id, quod præceptum est: sed quoties unus actus non impedit alium, possumus eodem tempore facere, quod pluribus præceptis est injunctum; ergo.

55. Sic, qui tempore Missæ, recitat Horas Canonicas, satisfacit præcepto Missæ audiendæ ratione diei Festi, utpote quam devote audit sub ea recitando Horas Canonicas, simulque præcepto Officii Divini, utpote quod devotè recitat; sicque eodem tempore præstat diversos actus: quorum unus non impedit alterum. Et hæc limitatio idcirco additur, quia, si unus actus exercitium alterius impediret, clarum est, non posse eodem tempore per diversos actus pluribus præceptis satisfieri.

DISTIN-

DISTINCTIO IV.

De interpretatione, Diſpenſatione, ac Revocatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Interpretatione Legum; ubi & de Epicheja.

SUMMARIUM.

1. *Interpretatio, quid?*
2. *Interpretatio legum duplex; authentica, & doctrinalis.*
3. *Hæc potius menti Legislatoris, quàm verbis convenire debet.*
4. *Mens Legislatoris unde præcipuè cognoſcatur?*
5. *Verba generalia generaliter intelligenda, quomodo?*
6. *Lex pœnalis, & odioſa, ſtrictè interpretanda?*
7. *Unde Verba ejus accipienda cum effectu. Limitatur in crimine læſæ Majeſtatis &c.*
8. *Leges favorabiles amplè ſunt interpretandæ. Nomine Clericorum, & populi qui comprehendantur?*
9. *Epicheja, quid?*
10. *Et quomodo differat ab interpretatione legis?*
11. *Habet quandoque locum.*

1. I*Nterpretatio* aliud non eſt, quàm verbi vel ſententiæ per aliud clarius explicatio: unde tunc ſit Interpretatio legis, quando ipſa per alia verba clariora explicatur.

2. Cæterum *Interpretatio legum* generatim duplex eſt, una *neceſſaria*, *ſeu authentica*, cui nempe neceſſario eſt acquieſcendum: & talis eſt illa, quam Princeps ſeu Legislator, aut ejus ſucceſſor, in ſuis Legibus dedit. De hac interpretatione intelligendum eſt illud, quod habetur *L. 11. C. de Legibus* juncto Summario ibidem: *Ejus eſt legem interpretari, cujus eſt condere.* Et *c. Inter alia de Sent. Excommunic.* ibi: *Ut unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat.* Alia *Interpretatio legis* dicitur *doctrinalis*, ſcholaſtica, ſeu magiſterialis: & talem poſſunt, ac ſolent dare Doctores, atque Auctores diverſorum Librorum, quæ tamen probabilitatem dumtaxat affert, non neceſſitatem: unde huic neceſſariò inhærendum non eſt, niſi ſit communis Doctorum conſenſus, ac alia meliora Juris fundamenta non ſuppetant. Porro ut hujusmodi Interpretatio doctrinalis melius fiat, pro ea rite ordinanda communiter ſolent dari quædam regulæ. Hinc ſit

3. CONCL. I. Interpretatio legum potius menti legislatoris, quàm verbis convenire debet. Ita Doctores communiter: nam, ut dicitur *L. Scire, ff. de Legibus. Scire leges non hoc eſt, verba earum tenere; ſed vim ac poteſtatem.* Et *Regul. 88. Juris in 6. Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.*

4. Cæterum mens legislatoris ex ratione in lege poſita præcipue cognoſcitur. Hinc *c. Intelligentia. de Verb. ſignificat.* dicitur: *Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi,*

quia

quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus. Unde illud vulgatum: *Ratio legis eſt anima legis*.

5. CONCL. II. Verba generalia legis generaliter ſunt accipienda: ſive, Jus generaliter & indiſtinctè loquens, generaliter & indiſtinctè eſt intelligendum, niſi per aliud diſtinguatur. Ita rurſum Doctores communiter. Hinc illud receptiſſimum: *Ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus*, prout loquitur Summarium *l. De pretio ff. de publiciana in rem actione*. Intellige, niſi jus illud per aliud diſtinguatur (quæ limitatio notanter in Concluſione additur) nam ſecus eſt dicendum, quando una lex generalis per aliam ſpecialem aut per rationis ac circumſtantiarum diverſitatem diſtinguitur.

6. CONCL. III. Lex pœnalis, item lex nova correctoria legis antiquæ, & omnis alia odioſa, in dubio ſtrictè interpretanda eſt, nec facilè extendenda ultra caſum & perſonas expreſſas. Ita unanimis Doctorum: ſiquidem juxta *Reg. 15. Juris in 6. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Et *Reg. 49. eod. In pœnis benignior eſt interpretatio facienda*. Dicitur notanter, *in dubio ſtrictè interpretanda eſt &c.* Quia, ſi verba legis pœnalis, aut alterius odioſæ, ejusque mens adeò clara ſint, ut ſalva ratione recti ſermonis non poſſint aliam interpretationem habere, lex erit obſervanda, non obſtante, quod odioſa & durior appareat: prout inter alias deſumitur ex *l. Proſpexit ff. Qui & à quibus manumiſſi*. ibi: *Quod quidem perquam durum eſt; ſed ita lex ſcripta eſt*.

7. Ex hac Conclusione inferunt Doctores, quòd verba legis pœnalis intelligi debeant cum effectu arg. *c. Hæc autem verba. de Pœnit. dist. 1.* ibi: *Hæc autem verba cum effectu accipimus.* Sic excommunicationem in percussores Clericorum latam non incurrit, qui Clericum voluit percutere, sed non potuit; quia voluntas, seu conatus, non punitur sine effectu. Excipe tamen crimen læsæ Majestatis *l. Quisquis. C. Ad legem Juliam Majestatis* & nonnulla alia crimina in Jure specialiter expressa: siquidem quoad talia etiam ipsi conatui, seu voluntati in opus exterius prodeunti, à Legibus Civilibus, & sacris Canonibus, certæ pœnæ fuerunt decretæ, non obstante, quòd ea crimina non fuerit opere externo completa; idque factum est ob summam perniciem, quam Reipublicæ inferre solent.

8. CONCL. IV. Leges favorabiles amplè sunt interpretandæ: sive, in materia favorabili verba accipi debent secundùm amplam suam significationem. Siquidem juxta citatam *Reg. 15. Juris in 6. Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Intellige nisi aliud exprimatur, vel appareat ex verbis legis, seu dispositionis. Sic in materia odiosa nomine Clericorum non comprehenduntur Episcopi. *l. Quia periculosum de Sen. tent. excomm. in 6.* Neque Canonici, aut alii in dignitate Ecclesiastica constituti, *arg. c. Sedes de Rescriptis.* Neque Religiosi, *arg. Clem. 1. De supplenda neglig. Prælat.* cum concordantiis: bene tamen in materia favorabili. Similiter sub nomine populi in materia pœnali non compre-

prehenditur Clerus, ac proinde interdicto populo non cenſetur interdictus Clerus. niſi ſecùs fuerit expreſſum *c. Si ſententia de Sent. excomm. in 6.* tamen in materia favorabili nomen Populi comprehendit non tantùm Sæculares, ſed etiam Clericos, ac Regulares. Idem dicendum de aliis ſimilibus. Quantum nunc attinet ad alteram Quæſtionis partem.

9. Quæres, quid ſit Epicheja? Reſp. *Epicheja* * eſt benigna legis interpretatio ſecundum æquum & bonum, declarans, caſum aliquem particularem ex mente legislatoris ob ſuas circumſtantias ſpeciales ſub lege univerſaliter lata non eſſe comprehenſum: nam in omnibus cauſis potior debet eſſe ratio æquitatis, quàm ſtricti Juris. *l. Placuit C. de Judiciis.*

10. Differt autem Epicheja ſtrictè loquendo ab Interpretatione Legis; Siquidem per hanc interpretamur verba legis, quando ſunt obſcura & ambigua: per Epichejam verò interpretamur mentem legislatoris etiam in verbis de ſe claris: nimirum Generalibus, id eſt, ubi conſtat de univerſali verborum ſenſu, dubitatur autem de mente legislatoris, utrum nempe is talem caſum particularem ob certas circumſtantias voluerit, vel potuerit comprehendere ſub generali locutione legis.

11. Et quidem quandoque, dum ipſemet legislator amplius commodè interrogari nequit de mente ſua, eſſe locum Epichejæ in caſu aliquo particulari ob certas circumſtantias concurrentes, communiter tenent Doctores. Ratio eſt: quia de iis, quæ forte uno aliquo caſu ac-

 cidere

cidere possunt, jure non constituuntur *l. 4. & duabus seqq. ff. de Legibus.* Etenim Legislator in lege ferenda communem spectat utilitatem, ac proinde ad id præsertim attendit, quod ut plurimum accidere solet: sed possunt aliqui casus particulares occurrere, quandoque fortuito, in quibus lex illa generaliter lata deficiat, ita quidem, ut non solum non obliget, sed neque licite servari possit; unde ipsa est tunc corrigenda per Epichejam. Sic enim, si lege Civili cautum sit, ne tempore hostili portæ civitatis aperiantur, nihilominus eæ per Epichejam possunt ac debent aperiri, si cives hostium impetum fugientes in civitatem se recipere volunt: & idem in plurimis aliis.

QUÆSTIO II.

De Dispensatione Legum, & variis ipsam concernentibus.

SUMMARIUM.

12. *Dispensatio quid?*
 * *Quomodo interpretanda?*
13. *Papa dispensat in omni lege Ecclesiastica, non vero Divina.*
14. *Potest tamen legem Divinam interpretari.*
15. *Legislator, ejusque successor, dispensat in propria lege, etiam secum ipso.*
16. *Inferior nequit dispensare in lege Superioris, nisi in certis casibus, &c.*
17. *Corollarium.*

18. *Diſpenſatio à Legislatore conceſſa ſine cauſa, eſt valida.*
19. *Sed non licita, nec ſic præſumenda.*
20. *An etiam peccet utens tali diſpenſatione?*
21. *Irrita eſt diſpenſatio conceſſa ſine juſta cauſa ab inferiore in lege Superioris.*
22. *Corollaria.*
23. *Diſpenſat. ob vel ſubreptitie obtenta non valet.*
24. *In Diſpenſationibus clauſula*, ſi preces veritate nitantur, *vel exprimitur, vel ſubintelligitur.*
* *Corollarium.*
25. *Quomodo Papa cenſeatur diſpenſare in votis, juramentis &c. cum tamen hæc obligent jure Divino?*
26. *Reſponſio verior.*
(b) Tract. 6. Diſt. 2. n. 23.
* *An ceſſet diſpenſatio ceſſante cauſa? Additio I. & II.*
* *An ceſſet eadem morte concedentis? Add. III.*
* *Item, an morte Executoris? Add. IV.*

12. CONCL. I. *Diſpenſatio* eſt juris communis relaxatio facta cum cauſæ cognitione ab eo, qui jus habet diſpenſandi. Ita Gloſſa *c. Requiritis, 1. quæſt. 7.* & Doctores communiter.

Additio.

* Ex qua deſcriptione colligitur, quòd diſpenſatio ordinarie ſit ſtrictè interpretanda tamquam vulnus Juris, ſeu à Jure communi exorbitans, *arg. Reg. Quæ à Jure 28. de Reg. Juris*

ris in 6. nec extendenda ultra propriam verborum significationem, ordinariè loquendo. Quod si in dispensatione aliqua verba forent obscura, dubia, vel incerta, attendenda est ipsa supplicatio Legislatori, seu Superiori facta: nam Princeps precibus sibi factis se solet accommodare; verba autem conformiter menti Principis interpretanda sunt. *cap. In his de verb. significat.*

13. CONCL. II. Papa potest dispensare in omni Jure Ecclesiastico, non autem in lege Divina. Ita omnes Theologi. Ratio est: quia inprimis legislator, vel ejus successor, potest dispensare in propria lege; siquidem ejusdem est ligare, & solvere. Econtra verò inferior non potest tollere, aut relaxare legem Superioris: atqui Papa, utpote homo, est inferior respectu Dei, ut patet. Et hinc Papa nequit dispensare in præceptis Decalogi, ut v. g. furtum sit licitum, aut perjurium, & hujusmodi.

14. Quo tamen non obstante interdum in Lege Divina positiva habet locum interpretatio, quòd ea ob certas circumstantias hic & nunc per se ipsam obligare cesset: quo modo Judæi interpretati sunt præceptum Divinum de Sabbato custodiendo non obligare, sed eis licitum esse pugnare, si ipsis die Sabbati pugna inferatur ab hostibus, ne alioquin citius disperdantur à terra; ut legitur 1. *Machab. c. 2. v. 41.*

15. CONCL. III. Quilibet Legislator, aut ipsius superior, vel Successor in jurisdictione, potest

potest cum suis subditis in Lege propria dispensare: imo etiam secum ipso; cùm non debeat esse deterioris conditionis, ac sui subditi. Ita communis. Ratio: quia obligatio legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipsius voluntatem potest auferri: nam *Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur. cap. 1. de Reg. Juris.*

16. CONCL. IV. Inferior non potest dispensare in lege Superioris, nisi in certis casibus ex permissione Juris, aut delegatione Superioris sibi facta, vel expresso privilegio, aut legitima consuetudine, ejusmodi potestatem dispensandi obtinuerit. Ita certa, & communis: quia *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*; ut dicitur in *Clem. Ne Romani, de Electіon.*

17. Infertur proinde, quod Episcopus in Jure communi, aut Lege Pontificia nequeat dispensare, nisi hujusmodi potestas dispensandi sibi competat ex permissione Juris communis, vel delegatione Summi Pontificis, sive ex privilegio, aut longæva consuetudine. Quod notanter additur: quia ex hujusmodi capitibus possunt Episcopi ex causa rationabili dispensare circa observationem Festorum, ac jejuniorum totius Ecclesiæ, & quoad plura alia, puta circa levia, vel circa ea, quæ frequenter occurrunt, aut quando est necessitas & periculum, in mora, ac præterea recursus ad Summum Pontificem difficilis, &c.

18. CONCL. V. Dispensatio in Lege humana, si concedatur sine justa causa à Legislatore,

re, vel ipsius Successore, aut Superiore, valida est, sed non licita. Ita Herincx *disp. 4. de Leg. quæst. 1. n. 14.* Bonacina *disp. 1. de Legib. quæst. 2. punct. 3.* Sanchez, Filiucius, aliique communiter, contra Vasquez & nonnullos alios, qui ejusmodi dispensationem ajunt esse invalidam. Ratio primæ partis est: quia obligatio legis pendet à voluntate legislatoris; ergo si ipse vult aliquem, etiam sine justa causa eximere ab obligatione legis, valebit ejusmodi dispensatio, seu exemptio.

19. Altera vero pars ex eo patet. Tum quia ejusmodi dispensatio non caret periculo scandali: tum quia dispensans sine causa, imprudenter utitur sua potestate, & temerè eximit partem ab ordine totius corporis; nam *turpis omnis pars est suo universo non congruens.* c. *Quæ contra. dist. 8.* Quare etiam numquam præsumendum est, quod Legislator velit dispensare sine aliqua rationabili causa; cùm numquam præsumendum sit, quod velit dispensando peccare, nisi aliunde expresse constet, quòd dispenset in propria Lege sine justa causa; in quo quidem casu

20. Addunt multi Doctores, quòd non solum peccet legislator sine justa causa in propria lege dispensans, sed etiam qui talem dispensationem postulat, aut eâdem utitur; quamvis, an tale peccatum sit ex genere suo mortale, vel dumtaxat veniale, iidem postmodum inter se varient, & plures velint per se loquendo, ac secluso scandalo, id esse dumtaxat peccatum veniale. Sed verius est, utentem tali dispensatione

ſatione (ſub data limitatione) nullatenus peccare: quia per eam, utpote validam, jam eſt exemptus à lege, ſimulque talis habet legitimam cauſam ſeſe cæteris non conformandi, videlicet diſpenſationem, prout notat citatus Herincx. *n. 15.* allegans Rodriguez, Navarrum, & alios.

21. CONCL. VI. Quod ſi verò Inferior ſine juſta cauſa diſpenſat in lege Superioris, v. g. Epiſcopus in Lege Pontificia, irrita eſt diſpenſatio. Ita communis. Ratio eſt: quia Inferior non habet poteſtatem diſpenſandi in lege Superioris, niſi quatenus ipſi à Superiore conceſſa eſt facultas diſpenſandi; atqui non eſt veriſimile, Superiorem velle concedere Inferiori poteſtatem diſpenſandi ſine juſta cauſa; cùm hoc eſſet in præjudicium boni communis, ſimulque talis facultas adverſaretur fini legis.

22. Infertur proinde I. Eum, cum quo inferior diſpenſavit absque juſta cauſa in lege Superioris, non poſſe uti diſpenſatione: nam diſpenſatio eſt invalida; & conſequenter ille, cum quo fuit diſpenſatum, non eſt exemptus ab obligatione legis.

23. Infertur II. Etiam invalidam fore diſpenſationem à Summo Pontifice, vel ejus Delegato impetratam in Votis, ac Juramentis, ſi ejusmodi diſpenſatio impetrata fuit per obreptionem, id eſt, narrata falſa cauſa, aut tacita veritate neceſſario exprimenda. Ratio eſt: tum quia hic non intervenit juſta cauſa diſpenſandi, eò quod cauſa illa non ſubſiſtat. Tum quia Deus Eccleſiæ Prælatis contulit ejusmodi pote-

potestatem dispensandi in ædificationem, & non in destructionem, 2. *Cor. c. 13. v. 10.* atqui hoc fieret, si ipsi absque ulla causa possent in Votis, Juramentis, & hujusmodi dispensare; nam id non tam foret dispensare, quam dissipare.

24. Et hac de causa, si Summus Pontifex cum aliquo dispenset ad factam præviam ejus supplicationem, solent communiter hujusmodi clausulæ in litteris dispensationis addi: *Si ita est, Si preces veritate nitantur.* Quinimo licèt tales clausulæ expressè non apponantur, semper tamen non solùm in votis, & juramentis, sed etiam ex mente Pontificis in aliis materiis tacitè intelliguntur; prout clarè habetur decisum *cap. 2. de Rescriptis.* Et hæc servata proportione sunt intelligenda de aliis dispensationibus, quæ quandoque impetrantur ab inferioribus Prælatis Ecclesiæ, vel Legatis Summi Pontificis, aut (pro foro conscientiæ) à Confessariis tempore Jubilæi, sive aliis habentibus potestatem dispensandi.

Additio.

* Ex quo colliges, quòd dispensatio sit invalida, si dispensandus in sua supplica alleget causam motivam seu finalem à parte rei falsam, quamvis id etiam bona fide, & ex inculpabili ignorantia faceret, putans illam causam allegatam esse à parte rei veram. Dixi notanter *causam motivam falsam*: secùs enim foret sentiendum, si falsitas contingeret præcise circa causam impulsivam: ubi nota, quod *motiva*, seu

seu finalis causa vocetur illa, quæ movet actualiter Legislatorem ad dispensandum: *impulsiva* autem, sine qua Legislator quidem seu Superior absolutè adhuc dispensaret, sed tamen difficilius. Ita pulcherrimè resolvitur *c. 20. de Rescriptis*, ubi etiam adhuc alia notabilia decisa invenies. *

25. Quæres I. Quomodo sit intelligendum, Papam posse dispensare ex gravi causa in Votis, Juramentis, Matrimonio, & hujusmodi: cum tamen obligatio Voti ac Juramenti sit de Jure Divino, prout & Matrimonium Jure Divino est indissolubile; Papa autem in Jure Divino nequeat dispensare, juxta dicta. Resp. in solutione hujus instantiæ Doctores variare. Nam inprimis dicunt aliqui, quos sequitur Fagnanus *in c. Dudum n. 24. de Elect.* in hujusmodi casibus Papam propriè non dispensare, sed tantùm declarare, seu interpretari Jus Divinum ob aliquam necessitatem gravem, aut aliam circumstantiam, in illo speciali casu non obligare; prout in simili *n. 14.* dictum est de Judæis interpretantibus præceptum Divinum quoad observationem Sabbati. Verùm hæc sententia ex eo non placet: quia in dispensatione Votorum requiritur potestas jurisdictionis, ùt constat ex praxi: atqui hæc non requireretur, si tantùm interveniret interpretatio Juris Divini, cum hæc solùm requirat prudentiam, cujus est actus: idemque liquet ex allato exemplo de Judæis, dictum præceptum Divinum absque alia jurisdictione interpretantibus.

27. Alio modo respondet Sanchez *lib. 2. de*

Matrim. disp. 24. *n.* 5. & *lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 6. cum aliis, docens, quod duplex sit Jus naturale Divinum: aliud absolutum, ut de non fornicando, non mentiendo, & in hoc Pontifex nullo modo dispensat. Aliud fundatum in actu, vel contractu humano, ut Votum, Matrimonium ratum; & in hoc potest dispensare. Sed tunc non propriè dispensat Papa in Jure Divino, tollendo hujus obligationem (Jus enim Divinum est, ut, qui Votum habet, id impleat, & hoc semper manet) sed dispensat tollendo obligationis fundamentum, quatenus Papa loco DEI remittit jus, vi Voti v. g. Deo acquisitum, quo facto evanescit juris Divini circa illud Votum obligatio. Et hoc amplius declarat Herincx *disp.* 1. *de Legib. q.* 6. *n.* 54. Quia (inquit) in dispensatione Votorum tantùm concurrit remissio partis, cui facta est promissio: DEUS enim per suum in terris Vicarium remittit, seu condonat jus sibi ex promissione acquisitum: facta autem partis remissione cessat Voti, seu talis promissionis obligatio; quemadmodum etiam alia promissio, sive contractus civilis, non obstante, quòd Jure naturæ obliget ad sui impletionem, dissolvitur, atque obligare cessat parte Jus suum remittente. Concordant dicenda inferius (*b*) explicando conditiones in omni Juramento, & Voto, tacitè subintellectas, quarum tertia est hæc: *Nisi is, in cujus gratiam & utilitatem juratum* (vel Votum factum) *est, obligationem remittat:* hoc enim facto cessabit illius obligatio, cùm quilibet suo juri renuntiare valeat. Porro praxis impetrandi

di diſpenſationes quoad Vota, vel etiam quoad impedimenta Matrimonii reperitur in ſuis propriis locis, nimirum *Tract. 6. diſt. 3. q. 5. Tract. 14. diſt. 15.*

Additio I.

*Quæres II. An ceſſet diſpenſatio actualiter jam facta, ſi ceſſat cauſa finalis, ſeu motiva adæquata, & totalis, antequam eadem diſpenſatio deducatur in uſum? Caſus poteſt eſſe ſequens: Bertha extra Matrimonium habuit copulam cum Cajo ſuo conſanguineo in quarto gradu, atque exinde genuit prolem, ad quam legitimandam ad inſtantiam ſupplicantium actualiter diſpenſatur per deputatum in Reſcripto executorem, ut poſſint contrahere Matrimonium: interim tamen, antequam hanc diſpenſationem deducant in uſum, ſeu antequam actualiter contrahant Matrimonium, ipſa proles, cujus legitimatio erat in ſupplica adducta tamquam unica cauſa motiva diſpenſandi, moritur: quæritur jam, an nihilominus prædicti poſſint contrahere Matrimonium? Ante reſponſionem ſuppono, quod cauſa motiva diſpenſandi debeat verificari pro tunc, quando actualiter diſpenſatur, uti cum aliis advertit Covarruvias *de Matrim. p. 2. tom. 1. c. 6. §. 9. de diſpenſ. n. 22.* affirmans ità eſſe deciſum à Rota. Et hinc, ſi in dicto caſu proles moreretur ante actualem diſpenſationem, ceſſaret ipſa diſpenſatio, nec poſſet contrahi Matrimonium inter Cajum & Bertham conſanguineos. Dubium verò remanet adhuc, ſi mors prolis

contingeret post dispensationem jam factam, antequam fuerit Matrimonium actualiter contractum, an etiam tunc cesset dispensatio?

Resp. Etsi non à paucis notanter à Castropalao *part. 1. tract. 3. disp. 4. punct. 15.* & à Patre Henno *Tract. de Leg. disp. 3. qu. 15. art. 5.* valde probabiliter defendatur, in simili casu cessante post factam dispensationem causa motiva dispensandi non cessare dispensationem, sed posse deduci in usum: contraria tamen sententia Thomæ Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 30. n. 14.* ac plurium aliorum, nec cedit gravitate Auctorum, nec pondere rationum: etenim in actibus adhuc revocabilibus mens dispensantis non videtur se extendere ad illud tempus, à quo sine peccato dispensatio non potuit inchoari; atqui non potuit licitè & sine peccato inchoari, absque aliqua rationabili causa motiva: ergo. Quare loquendo in praxi circa casum superius specificatum, ubi agitur de valore actus, mortua prole post concessam dispensationem ante contractum Matrimonium pro securitate petatur adhuc dispensatio; quoniam, etsi attendendo ad principia directa sententia Patris Castropalao &c. adhuc sit valde probabilis; attamen contraria est tutior, hincque ubi agitur de valore Sacramenti, uti hic, meritò sequenda. Quodsi verò Matrimonium jam fuisset bona fide contractum, & dubium posteà primùm superveniret, relinquendi sunt in Matrimonio; quoniam ex una parte nec caret Sententia contraria sua probabilitate; ex altera verò talibus conjugibus favet regula possessoria: sicut à pari

in

in aliis casibus, superveniente dubio post contractum Matrimonium permittendi sunt conjuges in sua possessione. Ita suadet Bosco *part-6. Theol. Sacram. disp. 12. sect. 13. conclus. 4. n. 812.* Interea tamen, si etiam tales pro majori quiete adhuc volunt petere dispensationem, haud dubiè agent tutissimè. *

Additio. II.

* Quæres III. An cesset dispensatio, si causa motiva dispensandi cessat, postquam dispensatio jam est deducta in usum? & quidem si pro eo tempore cessat solummodo causa impulsiva, non autem motiva; vel si motiva tantùm ex aliqua parte, non ex integro; quod tunc adhuc duret prior dispensatio, est communissima: difficultas tamen adhuc remanet, si apud illas personas particulares dispensatas causa motiva adæquatè, & ex integro cessat, an tunc pariter cesset dispensatio? e. g. ponamus, quòd quis dispensatus sit ad comedendas diebus jejunalibus carnes ob infirmitatem, aut quoad Horas Canonicas ob oculorum imbecillitatem, quæritur, an talis adhuc sit exemptus à Jejunio, vel Horis Canonicis, si sanitas, postquam aliquo tempore jam usus est dispensatione, ex integro sit recuperata, & non tantùm quis primùm incipiat esse in statu reconvalescentiæ. Item si visus denuò perfectè post aliquod tempus redierit? ubi non desunt Auctores, qui cum Diana. Salas, & Burghaber affirmativam defendunt ex ratione persuasi; quia obligatio legis semel per dispensationem extincta non am-

plius reviviscit, nec, quod destructum est, reproducitur, nisi ab eo, qui producere potest, id est, nisi Legislator, qui respectu talium personarum mediante dispensatione sustulit legem, iterum eandem de novo ponat, seu resuscitet volendo, ut hi iterum obligentur. Communior tamen Doctorum distinguit, an per dispensationem cum una, vel altera persona particulari factam redigatur quispiam in statum irrevocabilem, vel num in adhuc revocabilem? nam in primo casu concedit, non cessare dispensationem etiam cessante causa motiva dispensandi: sic e. g. si in voto simplici Castitatis, vel etiam in impedimento consanguinitatis fuit dispensatum ad contrahendum Matrimonium propter paupertatem sponsæ, non cessat dispensatio, nec opus est alia nova, si contracto jam Matrimonio fœmina illa ex donatione v. g. vel hæreditate ad pinguiorem fortunam devenerit; quia Matrimonum, in quo dispensatur, est ex sua natura actus irrevocabilis: nam in hoc sensu verificatur sequens 73. *Reg. Juris in 6. Factum legitimè retractari non debet, licet casus postea eveniat, à quo non potuit inchoari.* Quod si verò actus, in quo dispensatur, est revocabilis, puta in comestione carnis, exemptione à recitatione Breviarii, cessante certo causa motiva adæquata dispensandi, cessaret etiam dispensatio; quia Legislator in actibus revocabilibus censendus est dispensare velle tantùm pro eo tempore, quo licitè, & sine peccato dispensare potest; atqui etiam in propria lege juxta jam dicta nequit licitè dispensare sine cau-

sa

sa rationabili: ergo nec censendus est pro eo tempore, quo causa rationabilis non amplius durat, velle dispensare. Atque hæc, quæ dicta sunt de dispensationibus, pariter debent intelligi de aliis gratiis, & privilegiis, quæ concessa sunt contra Jus commune, & in præjudicium Tertii; de quibus vide Jus Canonicum *lib. 5. decret. tit. 33. num. 185.**

Additio III.

*Quæres IV. An per mortem dispensantis cesset dispensatio, posito, quod pro tunc causa motiva dispensandi subsistat? Casus possunt esse varii: e. g. Bertha petiit Romæ dispensationem in voto perpetuæ Castitatis ob stimulum carnis, vel Cajus, ut valeat contrahere cum sua consanquinea Cornelia à se impraegnata, & exinde diffamata, &c. Papa quidem annuit supplici petito cum mandato exequendi, si preces veritate nitantur; interea tamen, antequam executioni mandetur illa dispensatio, Papa moritur. Quæritur jam, utrum adhuc dispensatio subsistat, vel an eadem cesset?

Resp. I. Si gratia dispensationis jam actualiter est concessa, vel Jus supplicanti actualiter aliquo saltem modo acquisitum, eadem durante adhuc causa motiva, non cessat morte dispensantis, quamvis ipsa necdum fuisset executioni mandata: hincque, si fuerit desuper quoque requisita aliqua executio, eandem Executores deputati possunt, imò tenentur etiam post mortem dispensantis facere. Ita clarissimè reperitur decisum *cap. 9. de Off. Delegat. in 6.*

Atque ex hoc infertur, quòd in allegatis superius casibus concessio Papæ non expiret, sed deputati in Rescripto Pontificio Executores debeant illam dispensationis gratiam durante adhuc pro eo tempore causa motiva executioni mandare; quia talis gratia non est facienda, sed jam facta respectu Papæ; cùm Orator, seu supplicans vi concessionis Pontificiæ habeat Jus quæsitum, & executores jubeantur exequi, si preces veritate nitantur.

Resp. II. Si gratia dispensationis primùm foret facienda, nec ullum Jus supplicanti acquisitum e. g. si Papa dixisset, quòd cogitet aliquando dispensare, vel si in Rescripto dispensationis, ad Executorem directo, sequentia verba inferat: *Dispenses cum Titio, si expedire judicaveris &c.* in simili casu re adhuc integra, per mortem dispensare volentis cessat, seu exspirat dispensatio, quamvis causa motiva dispensandi perduraret. Ita eruitur *ex cap. Si cui nulla §. fin. de Præb. in 6.* Qualiter autem cognoscatur, num aliqua gratia dispensationis sit facta, vel facienda, in dubio eruere poteris ex Jure Canonico *Lib. 1. Tit. 3. §. 10.* apud præsentem Auctorem; ubi is cum Abbate, & Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 28. n. 87.* & pluribus ibi relatis defendit, quod censeatur *gratia facta*, si in Rescripto constituatur Executor necessarius, seu cum mandato exequendi, *si preces veritate nitantur*; èontra verò, si Executor denominetur, ut exequatur *juxta suum beneplacitum*, reputetur Executor voluntarius, sicque *gratia primùm facienda*, quæ ex-

exſpirat morte concedentis re adhuc integra. Ita communior, quamvis non deſint alii quoque cum Anchorano, Archidiacono, & aliis *gratiam factam*, & *faciendam* aliter explicantes.

Additio IV.

* Quær. V. An per mortem denominati in Reſcripto Executoris exſpiret facultas exequendi, vel tranſeat ad alium, e. g. demortui ſucceſſorem? Reſp. I. Si facultas exequendi fuit facta præciſè certæ perſonæ e. g. Sempronio; tunc, eo moriente, etiam expirat facultas exequendi. Ita deducitur ex Jure Canonico, *arg. cap. 42. de Officio & Poteſtate Judicis delegati.*

Reſp. II. Quòd ſi facultas exequendi potiſus alligata fuit Officio, ſeu Dignitati e. g. *Epiſcopo, vel Officiali Diœceſis Friſingenſis*, prout ordinariè contingit; tunc tranſit hæc facultas ad Succeſſorem, in illa Dignitate, vel Officio. *arg. cap. cap. 14. de Officio & Poteſtate Judicis deleg.* atque ex hac ratione credo, quòd litteris diſpenſatoriis in cauſis matrimonialibus, quando conſtituitur in illis Executor, ſoleat plerumque ſuperinſcribi *Epiſcopo vel Officiali Diœceſis* N. vel *diſcreto Viro confeſſori ex approbatis ab Ordinario per pœnitentem eligendo*, non exprimendo eorum proprium nomen, & cognomen ſpecificum.

Porro in dubio, utrum hæc facultas ſit delegata Perſonæ, vel Officio, conſideranda eſt materia ſubjecta, ac totus contextus verborum, utrum exinde colligi non poſſit? Vide præſentem Auctorem *lib. I. Decret. Tit. 29. n. 128.* *

QUÆSTIO III.

De revocatione Legum.

SUMMARIUM.

27. *Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis quid, & quomodo differant?*
28. *Leges semel latæ possunt justis de causis revocari.*
29. *Quæ sint ejusmodi justæ causæ?*
30. *Nova lex generaliter lata, tollit priorem contrariam.*
31. *Nisi prior sit specialiter loquens.*
32. *An tollat consuetudines, vel statuta particularia locorum?*
33. *An, & quando cessante causa legis, cesset ipsa lex?*
34. *Declaratur & limitatur data responsio.*
* *An cessante motivo legis in persona particulari cesset ipsa Lex ex parte ejusdem?*
* *Ostenditur disparitas inter Legem, & dispensationem.*

27. NOtandum, quod hæc tria inter se differant, videlicet Abrogatio legis, Derogatio Legis, & Irritatio Legis. *Abrogatio* quippe *legis* fit, quando lex totaliter cassatur, & tollitur. *Derogatio legis* econtra est, cum lex ex parte solùm tollitur, quatenus Legislator unum, vel alterum legis articulum mutat, aut à generali constitutione certos casus speciales excipit; juxta quod *l. Derogatur 102. ff. de Verb. signif.* dicitur, *Derogatur legi,*

cum

cùm pars detrahitur; *abrogatur legi*, *cum prorsus tollitur*. Tandem *Irritatio Legis* fit, quando Lex ab inferiori Magistratu constituta, auctoritate Superioris rescinditur, seu irrita & nullius roboris esse declaratur: ut si leges ab Episcopo latæ auctoritate Summi Pontificis annullentur, seu irritentur.

28. Concl. I. Leges semel latæ possunt denuò justis de causis revocari, idque potest fieri tum per ipsum legislatorem, tum per ejus successorem. Ita omnes Doctores, atque constat ex praxi: sic enim multæ leges antiquiores tam in Jure Civili, quam Canonico reperiuntur, quæ fuerunt revocatæ per alias posteriores; ut taceamus alias Constitutiones tum Pontificias, tum Imperiales, quæ justis de causis per per Successores fuerunt revocatæ.

29. Dicitur *justis de causis*. Quia nonnisi gravi de causâ leges, legitima auctoritate conditæ, sunt immutandæ: siquidem novitates plerumque querelas, & discordias pariunt; ac proinde, uti *L. 2. ff. de Constitut. Princ.* notatur: *In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est*. Porro justæ causæ mutandi legem sunt, si experientia teste constet, legem aliquam, quæ à principio sperabatur futura utilis, non expedire Reipublicæ: aut si quidem à principio fuerat utilis, postmodum mutatis rerum circumstantiis desinat esse utilis, & communitati conveniens. Leges enim debent juxta exigentiam locorum, temporum, & conditionem personarum constitui: unde juxta horum diver-

sita-

sitatem nonnumquam variæ eduntur leges, atque etiam priores temperantur, supplentur, & corriguntur per posteriores. Hinc illud vulgatum Canonistarum dictum: *Concorda tempora, & concordabis jura: arg. c. Si peccaverit.* 2. q. 1. juncta Glossa *c. Si Ecclesia. v. Temporibus.* 23. q. 4.

30 Concl. II. Nova lex, seu Constitutio generalis Principis, tollit legem priorem contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem. Ita habetur expressum in Jure Canonico *c. 1. de Constit. in 6.* Accedit ratio: quia princeps non censetur ignorare legem communem priorem; ergo, dum novam statuit contrariam, aliam ipso facto revocare dignoscitur.

31. Cæterùm hæc Conclusio intelligenda est de lege priori generaliter lata. Nam inprimis lex prior specialiter loquens non tollitur per legem posteriorem generaliter loquentem, sed hæc per illam distinguitur: sic v. g. leges generales de testamentis editæ, non comprehendunt testamenta ad pias causas, aut testamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur speciales leges: idem dicendum de alias hujusmodi.

32. Insuper ab hac generali doctrina sunt excipiendæ rationabiles consuetudines, & particularia Statuta locorum: siquidem per legem generaliter latam non censetur Papa, vel alius Legislator, velle derogare particularibus locorum vel personarum Statutis, aut consuetudinibus rationabilibus, neque eadem revocare, nisi id exprimat. Ita enim habetur expressè deci-

sum

ſum *cit. cap.* 1. *de Conſtit. in 6.* Quia talia particularia ſtatuta, & conſuetudines locorum, cenſetur Legislator probabiliter ignorare, unde non videtur velle quidpiam ſtatuere de ipſis niſi id exprimat. Dicitur notanter, *niſi id exprimat*: nam ſi Legislator exprimat, velle ſe derogare etiam particularibus locorum conſuetudinibus, aut Statutis, revera etiam iſtis derogatur. Id autem per hujusmodi clauſulas in lege appoſitas, *nulla obſtante conſuetudine contraria:* ſive *non obſtantibus quibuscumque conſtitutionibus locorum*, aut hujusmodi.

33. Quæres an ceſſante cauſa legis, Lex quoque ipſa ceſſare videatur? Reſp. Ceſſante cauſa motiva ſeu finali legis adæquata, ſive in totum, & reſpectu totius communitatis, ceſſat etiam obligatio legis, etiamſi non adſit aliud decretum, aut revocatio Principis. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia *ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, prout habetur *c. Cum ceſſante, de Appellat.* Accedit, quod lex non obliget ultra mentem Legislatoris: atqui Legislator non præſumitur velle obligare ad obſervantiam legis, quando ceſſat cauſa motiva legis adæquata, ſeu in totum, ac reſpectu totius communitatis, quia tunc ceſſaret finis legis; ergo.

34. Dicitur, *ceſſante cauſa motiva adæquata, ſive in totum.* Quia ſi ob plures cauſas motivas lex condita ſit, & una cauſa ceſſet manentibus cæteris, non ceſſat obligatio Legis. Sic v. g. ceſſante una cauſa, propter quam impoſita ſunt tributa, non illico ceſſat obligatio ſolvendi tributa, ſi aliæ cauſæ eorum perſeverent.

Et

Et additur, & *respectu totius communitatis:* quia secus est dicendum, si causa legis cesset solummodo respectu particularis personæ, seu in casu particulari: sic v. g. quando ob periculum rixarum prohibetur noctu portatio armorum, punietur quis tanquam transgressor legis, si arma portaverit, quamvis testetur, nullum apud se subesse rixarum periculum: & taliter de aliis materiis discurrendo possunt resolvi plurimi casus. Ratio est: quia lex non respicit singulares tantummodo personas, sed totam communitatem; ergo adhuc manet ejus obligatio, non obstante, quòd causa ipsius respectu particularis personæ, vel causæ cessarit. Quinimò, quando dubitatur, utrum causa legis cessaverit in totum, & respectu totius communitatis, ac per consequens, an cessaverit obligatio legis, nec ne, præsumendum erit in favorem legis, & quod adhuc obliget; siquidem in dubio melior est conditio possidentis: atqui in tali casu lex possidet, cùm constet, legem latam esse, & dubitetur de ipsius sublatione; ergo.

Additio I.

*Dices: Juxta doctrinam Quæstione prima numero undecimo traditam potest quandoque fieri Epicheja, quod nimirum ex mente Legislatoris iste, vel ille casus particularis sub Lege non comprehendatur: sed Epicheja non videtur aptiorem habere locum, quam tunc, quando cessat finis legis, seu causa motiva in aliqua persona particulari; ergo. Antequam respondea-

deatur, nota, quòd finis legis, ſeu cauſa motiva poſſit ceſſare, vel contrariè, vel ſolùm negativè. Tunc ceſſat finis Legis contrariè, quando fieret illicitus, vel ſaltem in aliquo caſu particulari ob varias circumſtantias valde difficilis, ſeu moraliter impoſſibilis: e. g. ſi allegata ſuperius quæſtione Civibus hoſtium impetum fugientibus intelligeretur ſub generali prohibitione interdictus in Civitatem ingreſſus, quamvis certo nullum foret periculum, ne ſimul ingrederentur.

Tunc verò finis legis dicitur ceſſare tantùm negativè, ſi is quidem non reddatur illicitus, aut moraliter impoſſibilis, attamen per obſervationem legis in hac, vel illa perſona particulari dictus finis, quem reſpectu communitatis in Lege ferenda ſibi Legislator præfigebat, non obtineatur: e. g. in abſtinentia à carne diebus veneris, & ſabbatinis finis hujus legis eſt maceratio corporis: ponamus autem, quòd unus vel alter dives magis delectetur comeſtione piſcium quam carnis, apud talem particularem perſonam ceſſaret finis legis negarivè. H. N.

Reſp. Diſting. min. Epichcja videtur habere locum &c quando finis legis ceſſat contrariè, concedo: quando tantummodo negativè ceſſat, neque aliunde gravis ratio ſuadet Epicheiam: nego minorem & conſequentìam. Unde notanter dictum eſt præcedenter, *quandoque* tantum habere locum Epichejam: non enim debemus nobis in ſimilibus nimium abblandiri: aliàs ſanè allegatus ſuperius dives poſſet diebus jejunalibus comedere carnes. *

Addi-

Additio II.

Urgebis: Juxta jam dicta præcedentis quæstionis, cessante causa motiva seu finali dispensationis in aliqua particulari persona, cessat etiam quoad eandem regulariter dispensatio: ergo etiam cessante causa motiva, ac finali legis in aliqua persona particulari, cessat ipsa lex. Resp. negando consequentiam, & paritatem. Disparitas est, quia ipsa dispensatio data est pro particularibus personis, uti supponitur; & hinc mirum non est, quòd cessante in illis causa motiva dispensationis cesset ipsa dispensatio; econtra verò lex non est lata pro personis particularibus, sed pro tota communitate; hincque non cessat, nisi pariter causa motiva cesset respectu totius communitatis. Quod si etiam loquendo de dispensationibus, ponas aliquem casum, quo conceditur dispensatio pro tota comcommunitate, ibidem ob paritatem rationis de lege similiter admittitur, quod non cesset dispensatio, etsi causa motiva dispensandi cesset in una, vel altera particulari persona. E. g. ponamus, quòd circa jejunium Quadragesimæ dispensetur in aliquo oppido ob paupertatem civium cibos jejunales propter caristiam difficillimè comparantium: in hoc casu, etsi unus, altérve dives eandem difficultatem in emptione ciborum non pateretur, exinde tamen apud ipsum non cessaret dispensatio, quæ facta est pro tota communitate; hincque posset se aliis in dispensatione conformare, quod bene notandum ad solvendos plurimos casus.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

Quomodo leges tollantur per contrariam Conſuetudinem?

SUMMARIUM.

35. *Conſuetudo ſumitur dupliciter.*
36. *Conſuetudo triplex, præter legem, ſecundum legem, & contra legem.*
37. *Lex humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, rationabilem tamen & legitime præſcriptam.*
38. *Quæ conſuetudo cenſeatur rationabilis?*
39. *Solvitur inſtantia.*
* *Occurritur alteri adhuc Objectioni.*
40. *Conſuetudo, quomodo dicatur legitimè præſcripta?*
41. *Per conſuetudinem contrariam decennio abrogatur Lex Civilis.*
42. *An decennium pariter ſufficiat ad tollendam legem Canonicam?*
43. *Probatur ſententia affirmativa.*
(c) Diſt. 1. q. 4. per totam.
44. *Solvuntur Objectiones.*
* *An conſuetudo legem tollat, ſi Legi addatur Clauſula derogativa conſuetudinis? Addit. I.*
* *An Lex abroget conſuetudines particulares? Addit. II.*

35. CONSUETUDO aliis verbis dicitur *Jus non ſcriptum*, ad differentiam legum,

ſeu Conſtitutionum, quæ appellantur *Jus ſcriptum*. Porro generatim Conſuetudo dupliciter ſumitur; primo pro ipſo uſu, ſeu frequentatis actibus alicujus communitatis, & à nonnullis appellatur *Conſuetudo facti*: ſecundo pro ipſomet jure, quod tandem ex ejusmodi diuturno uſu, & frequentatis actibus naſcitur. Et hoc poſteriori modo *Conſuetudo* aliud non eſt, quàm jus quoddam moribus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur: in qua, non autem in priori acceptione ſermo nunc eſt de Conſuetudine. Cæterum.

36. Conſuetudo generatim ſumpta dividitur tripliciter, nempe in eam, quæ eſt præter legem, ſecundùm legem, & contra legem. *Conſuetudo præter legem* (quæ & *juris conſtitutiva* dicitur) eſt illa ipſa, quam ſuperiori numero deſcripſimus, ac reperitur in caſibus à jure non deciſis: unde hujus Conſuetudinis vis eſt, conſtituere jus novum, ubi nulla lex poſita fuit. Ubi tamen ab initio, vel ſaltem in continuatione requiritur intentio per hos actus inducendi obligationem: qualis intentio, ſeu conſenſus & voluntas adeſſe non cenſetur, ſi communitas aliqua ideo quidpiam facit; quia ex errore, ſeu ignorantia credit adeſſe legem & obligationem ſic faciendi; nam errantis, ſeu ignorantis nullus eſt conſenſus, *L. 25. ff. de Juriſdict.* conſequenter nec adeſſe cenſetur voluntas ſeu intentio ſe obligandi. Et hinc ſi populus per multos annos obſervaret aliquod Feſtum vel Jejunium, putans ex errore illud eſſe præceptum, exinde non induceretur conſuetudo

do obligativa præter legem. Porro in dubio probabilius præſumi poterit, hos actus potius ex devotioni, quam ex intentione inducendi obligationem proceſſiſſe; quia libertas eſt in poſſeſſione; neque aliquis præſumitur ſibi voluiſſe onus imponere, niſi de eo ſufficienter conſtet. Suarez hic *l. 7. c. 15. n. 13. Conſuetudo ſecundum legem* eſt, quæ legem jam præexiſtentem ſupponit, eamque vel deducit in uſum, vel ſi ambigua eſt, interpretatur: & de hac loquitur illud commune dictum, *Conſuetudo eſt optima legum interpres. c. Cum dilectus, de Conſuet.* & *L. 37. ff. de Legibus.* Tandem *Conſuetudo contra legem* (quæ & *Deſuetudo*, ſeu *conſuetudo legi contraria* dicitur) eſt illa, qua lex vel uſu nunquam recepta fuit, vel jam recepta uſu contrario denuo tollitur, & abrogatur: & de hac præcipue ſermo eſt in propoſito.

37. CONCL. I. Lex humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, dummodo ea ſit rationabilis, ac legitimè præſcripta. Ita omnes Doctores, & habetur expreſſè *cap. ult. de Conſuetudine*, cum concordantiis. Dicitur notanter, *lex humana:* ſiquidem contra legem naturalem, ac Divinam, nulla currit conſuetudo, quæ potius dicenda eſſet corruptela; quinimo *tanto graviora ſunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut *cit. cap. ult.* notatur. Hinc prava conſuetudo pejerandi, blaſphemandi, vel fornicandi, numquam poteſt tollere legem Divinam de non pejerando, blaſphemando, aut fornicando.

38. CONCL. II. Ea consuetudo generatim loquendo censetur rationabilis, quæ nec Juri naturali, aut Divino adversatur, neque Jure Canonico reprobatur tamquam corruptela, neque peccandi licentiam aut occasionem præbet, neque alia ratione communi utilitati perniciosa est: quæ verò in aliquo horum deficit, censetur irrationabilis, & consequenter numquam potest induci per actus legi contrarios. Ita Layman *lib. 1. trad. 4. c. 24.* & alii.

39. Dices. Omnis lex debet esse rationabilis, & justa; ergo hoc ipso quælibet consuetudo legi contraria erit irrationabilis, atque injusta. Resp. enim negando consequentiam: quia nihil impedit, quòd lex secundùm unam rationem, & in ordine ad certum finem seu respectum fuerit rationabilis, simulque consuetudo eidem contraria secundùm aliam rationem, ac sub diverso respectu ac fine, etiam sit rationabilis: sic enim duæ contrariæ leges solent pariter esse rationabiles, prout videre est in mutatione, seu revocatione legum.

Additio.

* Urgebis: Actus consuetudinis contra Legem sunt irrationabiles; ergo etiam ipsa consuetudo, quæ ex his actibus generatur. Consequentia videtur patere ab exemplo; sic enim si actus blasphemandi sunt irrationabiles, etiam consuetudo blasphemandi ex his generata censetur irrationabilis. Antec. verò probatur, actus introducentes consuetudinem possunt esse peccaminosi, cùm valeat introduci consuetudo

contra

contra Legem per actus etiam formaliter peccaminoſos, uti tenent Baldus, Sanchez, Diana, Lugo, Hoſtienſis, Jaſon, Joannes Andreas, Haunoldus &c. Sed actus formaliter peccaminoſi ſunt utique irrationabiles; cum nullum peccatum ſit rationabile: ergo. Reſp. Inprimis non deeſſe Auctores, qui, etſi concedant per actus materialiter peccaminoſos poſſe introduci conſuetudinem; id tamen negant de actionibus formaliter peccaminoſis. Et ita defendunt Layman, Azorius, Engel, Henno, Felix Poteſtas, & alii. Nihilominus, quia ex Jure Canonico *L. 1. Decret. Tit. 4. §. 5. n. 143.* cum ſuperius allegatis Doctoribus admittitur poſſe per actus formaliter peccaminoſos conſtitui legitimam conſuetudinem; ideo aliter

Reſp. II. Conceſſo. antec. negando conſequentiam; nam quoad actus præcedentes ipſam conſuetudinem Juris necdum adeſt conſenſus legalis ipſius Legislatoris, hincque hi actus ſcienter contra legem, & voluntatem Legislatoris exerciti ſunt formaliter peccaminoſi, & conſequenter irrationabiles;ècontra verò habita ipſa conſuetudine cum ſuis legitimis conditionibus, adeſt dictus conſenſus legalis, ſicque conſuetudo, & actus poſt eamdem eliciti non amplius erunt formaliter peccaminoſi, & conſequenter nec irrationabiles. De exemplo autem adducto circa blaſphemias negatur paritas: quia ibidem juxta jam dicta nec in actibus præcedentibus, nec in ipſa conſuetudine exinde generata (quæ tantum eſt facti, non juris) adeſt

consensus legalis supremi Legislatoris, sicuti quoad nostrum propositum habetur in pura lege humana, dummodo dicta consuetudo fuerit tempore legitimo continuata. *arg. c. fin. de Consuetudine.* *

40. CONCL. III. Consuetudo dicitur legitimè præscripta in tantum, quatenus tempore à legibus definito à majori parte alicujus veræ communitatis est continuata. Ita communis. Ratio est: quia consuetudo legitime præscripta idem est, ac usus longævus, seu longa consuetudo, prout patet ex *c. Cum consuetudinis.* & *cap. ult. de Consuet.* cum concordantiis. Quod ut magis intelligatur.

41. Quæres, quantum temporis requiratur, & sufficiat, ut consuetudo censeatur legitimè præscripta, ita ut legem aboleat? Supponitur, non moveri hic quæstionem de abolitione legis sciente ipsomet Legislatore: nam si is resciat, suam legem non observari, & tamen non contradicat, cum tamen facile possit, non requiritur certum tempus ex communi Doctorum; cum ibi Lex potius per tacitum consensum & per viam conniventiæ, quàm per consuetudinem abrogetur. Difficultas itaque solummodo restat, si id fiat Legislatore ignorante? ad quam Resp. I. Ad consuetudinem contra legem Civilem Principe ignorante inducendam requiritur, & sufficit decennium. Ita communis. Ratio est: quia consuetudo, ut deroget legi Civili, debet esse longa, quæ & sufficit

ficit *arg. L. 1. C. Quæ sit longa consuetudo*: atqui per longam consuetudinem intelligitur illa, quæ decennio duravit; nam decennium in Jure vocatur longum tempus *l. Super longi. 11. C. de Præscript. long. temp.* ibi: *Super longi temporis præscriptione, quæ ex decem annis introducitur.*

42. Resp. II. Loquendo de legibus Ecclesiasticis, seu Canonicis, quamvis multi Doctores distinguendum censeant inter legem receptam, & numquam receptam; & hanc quidem decennio per contrariam consuetudinem tolli concedant, ad illam autem tollendam requiri quadraginta annos, afferant: ut volunt Ludov. Engel *tit. de consuetud. n. 15.* Layman. *l. 1. tract. 4. c. 3. n. 4.* Navarrus, Zoesius, & alii plures. Nihilominus probabilius videtur, Jurique conformius, non esse opus memorata distinctione, sed generaliter ad abrogandam quamcumque legem Ecclesiasticam vi contrariæ consuetudinis, rationabilis tamen, sufficere decennium. Ita Lessius *lib. 2. de just. & jure c. 6. n. 46.* Pirhing. *tit. de Consuetud. n. 39.* Christoph Haunold. *tract. 1. c. 3. Controv. 2. n. 130.* Sannig *distinct. 4. de Legibus. quæst. 1. n. 5.* & innuit Herincx *disp. 3. de Legibus. quæst. 16. n. 217.*

43. Ratio hujus posterioris sententiæ est: quia ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debemus: sed Jus nullibi distinguit inter legem Canonicam usu receptam, & non

receptam; ergo. Deinde cum acceptatio populi non requiratur ad intrinſecam conſtitutionem legis humanæ, ut dictum eſt ſuperius (c) parum refert, num lex Pontificia ſit aliquando recepta, nec ne; cum utraque jam habeat ſuam intrinſecam, & ſubſtantialem firmitatem ac robur obligandi. Confirmatur eadem ſententia: quia non eſt inducenda diſcrepantia inter Jus Civile & Canonicum, ubi non habetur expreſſa diſpoſitio Juris in contrarium *arg. c. 1. De novi operis nuntiat.* atqui ad abrogandam legem Civilem per contrariam conſuetudinem ſufficit decennium, ut dictum *n.* 14. & in Jure Canonico quoad hoc non reperitur expreſſa diſpoſitio in contrarium; ergo,

44. Nec obſtat, quod *c. Auditis. de Præſcript.* & *c. Cum Eccleſia. de Cauſa poſſeſſ.* & alibi, ad præſcribendum contra bona, & jura Eccleſiaſtica requiratur ſpatium quadraginta annorum. Reſp. enim, ibi ſermonem eſſe de præſcriptione contra bona immobilia Eccleſiarum, atque eorum jura, utpote quæ ſunt inſtar bonorum immobilium; prout deſumitur ex ipſomet textu: non autem de præſcriptione contra leges Eccleſiaſticas, ſive Pontificias. Alioquin enim, cum contra Romanam Eccleſiam non currat niſi ſola centenaria præſcriptio *c. Cum vobis de Præſcript.* & alibi, leges Papales non niſi centenaria præſcriptione, ſeu conſuetudine in contrarium abrogari poſſent; quod eſt contra communem Doctorum.

Addi-

Additio I.

* Quæres I. An, si Legislator humanus decernens legem velit, quod hæc valeat *non obstante consuetudine contraria*, vel *nulla obstante consuetudine*, an (inquam) nihilominus talis lex possit tolli per consuetudinem contrariam? Resp. probabilius affirmative, nisi talis consuetudo reprobetur tamquam corruptela, seu velut irrationabilis. Ratio est: quia legislator per similes clausulas censetur solùm improbare consuetudines præsentes contrarias, si quæ existerent: non autem prohibet per easdem introductionem consuetudinis in futurum. Et ita tenent Glossa, Abbas, Cardinalis Thuscus, Covarruvias & alii citati in Jure Canonico *lib.* 1. *Decret. Tit.* 4. §. 8. *n.* 185.

Additio II.

* Quæres II. Quando consuetudo semel contra aliquam legem legitimè introducta censeatur iterum abrogata? Resp. I. Consuetudines locorum particularium per legem contrariam non censentur abrogatæ, si nulla adsit clausula abrogatoria. Ita communis. Ratio est: quia sicuti Legislator particularia locorum statuta, ita & particulares locorum consuetudines censetur ignorare, adeoque nec velle sub lege Generali contraria comprehendere earum revocationem, nisi exprimat per aliquam clausulam derogatoriam. Resp. II. Si legi Generali contrariæ annexa sit clausula derogatoria: e. g. *nulla obstante contraria consuetudine &c.*

 tunc

tunc præsentes generales consuetudines exinde censentur abrogatæ. Ita communis, & ratio est; quia aliàs dicta clausula derogatoria nullum haberet effectum, prout patet consideranti, & eruitur ex jam dictis præcedente quæsito. Resp. III. Valde probabiliter tamen per dictam clausulam derogatoriam, legi Generali contrariæ annexam non abrogatur præexistens consuetudo immemorialis, id est illa, cujus determinatum initium memoriam hominum excedit. Ratio est: quia, ut illa, tanquam aliàs specialiter privilegiata, censeatur sublata, videtur requiri, ut de eadem etiam fiat specialis mentio, prout subinde contingit addendo legi contrariæ sequentem clausulam: *non obstante quacumque consuetudine, etiam immemoriali &c.* Et ita teste Fagnano decrevit S. Congregatio, prout totum hoc videre poteris fusiùs in jure Canonico *Lib. 1. Decret. Tit. 4. §. 8.* per totum. *

INDEX
Pro Tomulo Primo.
De Actibus humanis, Conſcientia & Legibus.

A.

B.

C.

Castle-

D.

E.

H.

L.

M.

O.

P.

REIFFENSTUEL
THEOLOGIA
MORALIS

TOM I. II.